

שבוע פרשת תולדות

כ"ג - כ"ט מרחשון ה'תשס"ח (04-10 November 07)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א הללויה | הודו ליהוה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמְעוּ בְּלִתְהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־יִשְׁמְרֵי מִשְׁפַּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכֹל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עַמּוֹךְ פִּקְדוֹנֵי בִישׁוּעַתְךָ:
 ה לְרֵאוֹת | בְּטוֹבַת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גּוֹיְךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֹתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבוֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הַרְשַׁעְנוּ: ז אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁכִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עֲלֵי־ם
 בְּיַם־סוּף: ח וַיִּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בְּיַם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיּוֹלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמִּדְבָּר: י וַיִּוֹשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיַּגְאֵלֵם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיִּכְסּוּ־מַיִם צְרִיבֵי־ם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בְּדַבְּרוֹ יִשְׁירוּ תְהִלָּתוֹ: יג מִהֲרוּ שָׂכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָכוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְאוּ תַאֲוָה בַּמִּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֶל בִּישׁוּמוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רְזוּן בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמוֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עַדַת אַבִּירָם: יח וּתְכַעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַבִּיחַ
 תְּלַהֲט רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בְּחָרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַסְכָּה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדֵם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׂכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדִלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בְּאָרֶץ חָם גְּזֵרֵי־אֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹיֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עַמְּד בַּפָּרָן לְפָנָיו לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בְּאָרֶץ חֲמֹדָה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֹהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרְתֵם בְּאֶרְצוֹת: כח וַיַּצְמִדוּ לְכַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מַתִּים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרִץ־בָּם מַגֵּפָה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָם וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה:
 לא וַתַּחֲשֵׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מֵי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמוֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּכְפֹּא בְּשַׁפְתָּיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם לְשָׂדִים: לז וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצֻבֵי כְנָעַן
 וּתְהַנִּיף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: לט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחַר־אֵף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְנֶם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׂנְאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלִיֵם וְהִמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בָּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכַּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם בְּרַב חֲסִדּוֹ: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לְפָנָי כַּל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהְלֹתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

ישראל מן־העולם | ועד־העולם ואמר כֹּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּיָהּ:

קו

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומתראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה פִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָרָה:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְבֵי מִצְרַיִם וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 לֹא מָצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ו וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט פִּי־הַשְּׂפִיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וְנֶפֶשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵינַי וּבְרוּל: יא פִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיִן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לִבָּם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עוֹזֵר: יג וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז פִּי־שֹׁבֵר דְּלֹתוֹת
 נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעוּ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעָם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתַעֲנוּ: יח פֶּל־אֶכֶל תִּתַּעֲב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֵט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְכְּחוּ
 זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּיָיו: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנְוֵעוּ בְּשֹׁפָר וְכָל־חֲכֻמָּתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשּׁוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתְּקוּ וַיִּנְחַם אֶל־מְחוּזֵי חַפְצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיִּרְוּמוּוּהוּ בְקֹהֶל עַם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרֵי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהִמָּתֵם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעִטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצָר רַעַה
 וַיִּגּוּזוּ: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־נְדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵנִי וַיִּשֶׁם כְּצִיָּאן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמֹר־אֱלֹהֵי וַיִּתְבַּוְּנּוּ
 חֲסֵדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה להבין ענין ערב ראש חודש ור"ח ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו ה'תשי"ד ה
- ג) משיחת ש"פ תולדות מבה"ח וער"ח כסלו ה'תשי"ד יד
- ד) משיחות ש"פ תולדות מבה"ח וער"ח כסלו ה'תנשי"א יז
- ה) לקוטי שיחות תולדות (בלה"ק) כו
- ו) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תולדות לא
- ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תולדות מה
- ח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם מז
- ט) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תולדות מט
- י) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תולדות עג
- יא) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת תולדות עט

מתורת נשיאי חב"ד:

- יב) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן פג
- יג) תורה אור מבואר - ד"ה רני ושמחי פרק ג - אדמו"ר הזקן פד
- יד) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי פה
- טו) דרך מצותיך - שרש מצות התפילה - אדמו"ר ה"צמח צדק" פו
- טז) קונטרס והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש פז
- יז) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב פח
- יח) ספר המאמרים - תרצ"ב - אדמו"ר מוהרי"צ פט
- יט) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ צ
- כ) רשימת המאסר - אדמו"ר מוהרי"צ צא
- כא) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת תולדות צג
- כב) לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם קיא

בס"ד שבת פרשת תולדות, מברכים החודש וערב ראש חודש כסלו, ה'תשי"ד

(הנחה בלתי מוגה)

להבין ענין ערב ראש חודש וראש חודש, שבראש חודש הוא מולד הלבנה, שבשעת המולד הרי היא כנקודה, ובמשך חצי חודש הראשון היא הולכת ומתגדלת, ואחרי חצי החודש היא הולכת ומתמעטת, עד שבסוף החודש (ערב ראש חודש) מתעלם ונחשך אורה לגמרי, ולאחרי זה נעשה בראש חודש מולד הלבנה כנקודה. וצריך להבין הענין בזה¹. וגם צריך להבין מה שנקרא בשם ראש חודש, ולא תחילת החודש, כמו ראש השנה שנקרא בשם ראש השנה, ולא תחילת השנה. ומבואר בזה² שהוא כמו הראש שבאדם שכולל כללות החיות של כל האברים וממנו נמשך החיות לכל האברים, וכן הוא בראש השנה, שכולל כללות החיות של כל השנה וממנו נמשך החיות לכל ימי השנה, והמשכת החיות היא באופן שנחלק תחילה ל"ב או י"ג חודשי השנה, והיינו, שהחיות נמשך בראשי החודשים, שראש חודש הוא כמו הראש שכולל את החיות של כל ל' ימי החודש, וממנו נמשך חיות פרטי לכל יום ויום, ומטעם זה נקרא בשם ראש חודש, ולא תחילת החודש. אך עדיין צריך להבין, דמטעם זה הרי גם שבת הי' צריך להיות נקרא בשם ראש השבוע, דהנה, לבד זאת אשר ששת ימי החול שקודם השבת מתבררים נכללים ועולים בשבת, הרי שבת הוא גם המקור על ששת ימי החול שאחרי השבת, דמיני' מתברכין כולהו יומין³, וכדאיתא במכילתא⁴ ששבת נמשל לזאב שטורף מלפניו ומלאחריו, והיינו, לפי שבשבת נכללים ששת ימי החול שמלפניו וכן ששת ימי החול שמלאחריו, וכיון ששבת כולל את ששת ימי החול, הי' צריך להיקרא בשם ראש השבוע, דכשם שראש חודש נקרא בשם ראש חודש להיותו מקור החיות של כל החודש, כמו כן שבת שהוא מקור החיות של כל ימי השבוע הי' צריך להיות נקרא בשם ראש השבוע⁵.

(ב) ויובן זה בהקדים תחילה ביאור ענין האור, שהוא גילוי ההשפעה מן העלם העצמות, שהעצם הוא בהעלם, והארה מן העצם הוא שנקרא אור, והיינו, שאין זה באופן שהעצם עצמו (שהוא בהעלם) מתגלה, כי העצם נשאר בהעלמו, אלא שמהעצם נמשכת הארה שממנה הוא גילוי ההשפעה אל הזולת, והארה זו נקראת בשם אור. ולכן אין העצם מוטורד בגילוי האור, וגילוי האור אינו פועל שינוי בהעצם, שלהעצם אינו נוגע כלל אם מאיר האור או שאינו מאיר, והיינו לפי שאינו העצם, וגם לא התגלות העצם, כי אם שנמשך ממנו הארה בלבד. וכמו בחיות הנפש שמחי' את הגוף שהוא הארה בלבד מעצם הנפש, דעצם הנפש הוא בחינת העלם, שאינו בבחינת חיות להחיות, והיינו, שהוא חי ולא בחיים להחיות, אלא שנמשכת ממנו הארה, כוח כללי וכוח פרטי (חיות כללי וחיות פרטי)

(3) זח"ב סג, ב. פח, א.

(4) יתרו כ, ח.

(5) ראה גם ד"ה לעושה נפלאות תשל"ד.

(1) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה ויאמר גו' מחר חודש פר"ת

(סה"מ פר"ת ע' קנח ואילך). וראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח

ח"א ס"ע תקלו ואילך. אוה"ת ברכה ע' א'תתצג.

(2) ראה לקו"ת ר"פ תבא. עטרת ראש בתחלתו. ובכ"מ.

להחיות את הגוף⁶, והארה זו נקראת בשם אור, שענינו גילוי ההשפעה אל הזולת, שזוהי ההארה שנמשכת מעצם הנפש להחיות את הגוף שהוא כמו זולת. ועל דרך אור הנר ואור השמש שהוא רק הארה ולא העצם, שהרי עצם השמש אינו מתפשט בחלל העולם, כי אם שנמשך ממנו הארה בלבד להאיר את העולם, והארה זו נקראת בשם אור. וכמו שהוא בכללות חיות הנפש, כמו כן הוא גם בהכוחות פרטיים, כמו כוח השכל, שעצם השכל, שהוא כוח המשכיל, הוא בהעלם, שהרי זה שאנו יודעים מכוח המשכיל, אין זה שאנו מרגישים את מציאותו של כוח המשכיל, כי אם שאנו מרגישים את השכל הגלוי, ומזה אנו מכריחים שישנה המציאות של כוח המשכיל, והיינו, שהרגשתנו היא רק בשכל הגלוי, ורק הוא נקרא בשם אור, מה שאין כן כוח המשכיל הוא בהעלם, ולכן נקרא בשם חושך. ואף שוודאי הדבר שבכוח המשכיל ישנם כל הענינים בריבוי יותר מאשר בשכל הגלוי, וכמו כן הוא בענין החיות, שבעצם הנפש הוא עצם החיות שהוא בריבוי יותר ובאין ערוך מאשר בהתפשטות החיות, מכל מקום, הרי זה נקרא בשם חושך, כי כאשר מדברים אודות הגילוי אל הזולת, הנה העצם שהוא בהעלם מהזולת, נקרא לגבי הזולת בשם חושך, והתפשטות ההארה שבאה בגילוי אל הזולת נקרא אצלו בשם אור. ומזה מובן שלגבי העצם הרי זה להיפך, שהעצמי נקרא בשם אור, והתפשטות ההארה נקראת בשם חושך, והיינו, שמה שלגבי העצם הוא אור, הנה לגבי הזולת הוא חושך, ומה שלגבי העצם הוא חושך, הנה לגבי הזולת הוא אור.

ויובן זה ממחשבה ודיבור⁷, שמחשבה היא בהעלם לגבי הזולת, והדיבור הוא גילוי, שזהו כל ענין הדיבור שמגלה לזולתו, אמנם לגבי עצמו הרי זה להיפך, שהמחשבה היא גילוי יותר, והדיבור הוא חושך והעלם אצלו, דכאשר חושב את השכל באותיות המחשבה מאיר אצלו כל אמיתת השכל, וכאשר מלביש את השכל באותיות הדיבור אזי מעלים ומסתיר את השכל. וכמו כן הוא גם למעלה, דבריאה ויצירה שהם בדוגמת מחשבה ודיבור, הנה בריאה נקראת בשם חושך ויצירה בשם אור, כידוע⁸ בפירוש יוצר אור ובורא חושך⁹, שיוצר אור קאי על יצירה ובורא חושך קאי על בריאה, והיינו, דעם היות בריאה למעלה מיצירה, שהרי בריאה היא רק התחלת היש, ויצירה היא כאשר היש מקבל גם צורה, מכל מקום, לגבי למטה נקרא יצירה בשם אור, לפי שיכול להאיר למטה, ואור הבריאה שהוא למעלה מבחינת גילוי למטה, נקרא בשם חושך. אבל לגבי למעלה הרי זה להיפך, שהבריאה היא אור ויצירה היא חושך, ולכן ביוצר אור ימשמש בתפילין של יד ובבורא חושך ימשמש בתפילין של ראש¹⁰, ותפילין של ראש הוא למעלה מתפילין של יד, דתפילין של יד הוא חותם שוקע ותפילין של ראש הוא חותם בולט, חותם שוקע הוא בחינת האור ששוקע ומתלבש בהכלים ונמדד כפי אופן הכלים, וחותם בולט הוא בחינת האור שבולט מהכלים היינו שהוא למעלה מהתלבשות בכלים, כמבואר בדרושי התפילין בלקוטי תורה

(6) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 31 ואילך.

(7) ראה גם לקו"ת שה"ש ד, ג.

(8) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פ, ב. ובכ"מ.

(9) ישע"י מה, ז.

(10) ראה פע"ח שער הק"ש רפ"א. משנת חסידים מס' תפלת

הבריאה פ"א מ"ז-ח. ועוד.

שיר השירים דיבור המתחיל שימני כחותם¹¹, ולכן בבורא חושך ימשמש בתפילין של ראש, מפני שהוא אור עליון יותר, רק שנקרא חושך לגבי למטה. והיינו, דכאשר כנסת ישראל מבקשת שימני כחותם¹², שיומשך האור מלמעלה למטה, שהמשכה היא על ידי החותם, חותם בולט וחותם שוקע, הנה כמו שהאור נמשך מלמעלה, גדלה מעלת האור שלמעלה מהתלבשות בכלים, שנקרא חותם בולט, שהוא נעלה יותר מהאור המתלבש בכלים, שנקרא חותם שוקע, אבל לגבי למטה, הרי דוקא האור המתלבש בכלים נקרא בשם אור, שהוא ענין הגילוי אל הזולת, ואילו האור שלמעלה מהתלבשות בכלים נקרא בשם חושך, שזהו שיצירה נקראת בשם אור ובריאה בשם חושך.

וכיון שכל ענין האור הוא גילוי השפעה אל הזולת, לכן נקרא האור בשם טוב וחסד, כמו שנאמר¹³ וירא אלוקים את האור כי טוב, וטוב וחסד הוא ענין אחד, כמו שנאמר¹⁴ אך טוב וחסד ירדפוני, והיינו, לפי שכל ענין האור הוא ההשפעה אל הזולת, וענין ההשפעה אל הזולת הוא רק מצד טובו ית', שזהו ענין דטבע הטוב להטיב¹⁵. וכיון שסיבת הטוב והחסד היא האהבה, והיינו שאהבה היא הפנימיות דטוב וחסד, כמו שנאמר¹⁶ אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד, לכן גם אהבה הוא בחינת אור, שזהו ענין ואהבת בגימטריא ב' פעמים אור¹⁷, אור ישר ואור חוזר.

ג) אמנם על פי הנ"ל שענין האור הוא ההשפעה למטה דוקא, צריך להבין למה נקרא אור חוזר בשם אור, דבשלמא אור ישר נקרא בשם אור, להיותו באופן של המשכה מלמעלה למטה, שזהו ענין האור, אבל אור חוזר, כיון שענינו הוא שחוזר ועולה למעלה, העלאה מלמטה למעלה, אינו מובן למה נקרא בשם אור.

ולהבין זה צריך להקדים תחילה פירוש ואהבת, דלכאורה אינו שייך ענין הציווי על אהבה, ומבואר בזה¹⁸ שהציווי הוא על ההתבוננות, וההתבוננות היא בפסוק שקודם ואהבת, פסוק ראשון דקריאת שמע, שמע ישראל הוי' אלוקינו הוי' אחד¹⁹, דפירוש אחד הוא שאין כיוצא בו, כדאיתא במדרש²⁰ ה' אחד אין בעולם כיוצא בו (וכן באברהם שנאמר בו²¹ אחד הוי' אברהם, שלא הוי' באותן ימים כיוצא בו), דאף שישנו כללות ההשתלשלות, מכל מקום, אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם בשוה ממש, דאני הוי' לא שנית²². וטעם הדבר הוא להיות דכללות ההשתלשלות הוא מהארה בלבד שהיא בחינת מלכות דאין סוף, וגם בחינה זו היא למעלה מגדר השתלשלות וספירות, שלכן אם היו מתהווים ספירות מבחינת מלכות דאין סוף אזי היו ספירות עד אין

17) פע"ח שער הק"ש פכ"ג. סידור האריז"ל במקומו. תניא ספמ"ג.

18) ראה סהמ"צ להצ"צ קצט, א. סה"מ תש"א ע' 116. וראה ספר הערכים-חב"ד (כרך א) ע' רסז ואילך. וש"נ.

19) ואתחנן ו, ד.

20) במדב"ר פ"י, ה.

21) יחזקאל לג, כד.

22) מלאכי ג, ו.

11) מה, א ואילך.

12) שה"ש ח, ו.

13) בראשית א, ד.

14) תהלים כג, ו.

15) עמק המלך שער א רפ"א. תניא שער היחוד והאמונה

פ"ד. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א במאמרי אדמו"ר

האמצעי קונטרסים ע' ה.

16) ירמ' לא, ב.

קץ²³ ובאופן אחר לגמרי, לא כאופן הספירות שישנו עכשיו, ומה שנתהוו עשר ספירות, עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר²⁴, הרי זה על ידי הצמצום דוקא, שהוא ענין צמצום הראשון, ואחרי כן נמשך קו דק וקצר, ועל ידי זה נתהווה השתלשלות והספירות, שראשיתם היא ספירת החכמה, שהיא באין ערוך, כמו שנאמר²⁵ כולם בחכמה עשית, שהיא כעשי' גופנית, והתהוותה היא על ידי הצמצום והמשכת הקו דוקא. ועוד זאת, שגם לאחרי הצמצום והמשכת הקו אי אפשר להיות עדיין התהוות החכמה כי אם על ידי שערות דוקא, שזהו ענין או"א [= "אבא ואימא" - חכמה ובינה] במזלא אתכלילו²⁶, שחכמה היא ממזל הח' ובינה היא ממזל הי"ג, דענין המזלות הוא על דרך ענין השערות באדם למטה שהם מהארה בלבד שנמשכת על ידי הפסק עצם הגולגולת, וכמו כן התהוות חכמה ובינה היא על ידי המזלות דוקא, והיינו שגם לאחר הצמצום והמשכת הקו נעשה התהוות חכמה ובינה על ידי השערות דוקא. וזהו גם מה שאומרים אלוקינו ואלוקי אבותינו, כידוע הדיוק בזה, דכיון שבזמן הרי אלוקי אבותינו הוא קודם אלוקינו, למה אומרים אלוקינו קודם אלוקי אבותינו, אך הענין הוא²⁷ דאבותינו הוא או"א [= "אבא ואימא"] שהוא חכמה ובינה, ובכדי שיהי' אבותינו שהוא חכמה ובינה צריך להיות תחילה אלוקינו, שהוא צמצום הראשון, ואחרי כן ואלוקי דקאי על הצמצומים פרטיים, ואלוקי בוא"ו, מורה על ההמשכה שבבחינת שערות, והיינו, שדוקא על ידי הקדמת אלוקינו ואלוקי, נעשה ההתהוות דאבותינו שהוא חכמה ובינה. וכשם שאומרים בשמונה עשרה אלוקינו ואלוקי אבותינו, כמו כן אומרים בקריאת שמע הוי' אלוקינו הוי', דהוי' הראשון הוא השם שעליו אמרו שעד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד²⁸, שהוא האור שלפני הצמצום, שהוא למעלה מהגבלת ספירות וגם למעלה מכללות המציאות דספירות, ואלוקינו הוא צמצום הראשון, והוי' הב' הוא אור הקו שיש בו הציור דד' אותיות הוי', ובפרטיות הרי זה כמו שבא בהתלבשות בעשר ספירות דאצילות, יו"ד בחכמה ה"א בבינה וא"ו בז"א וה"א אחרונה במלכות. וזהו ענין ההתבוננות דהוי' אלוקינו הוי' אחד, דלהיות אשר הוי' אלוקינו הוי', היינו, שכללות ההשתלשלות הוא מהארה בלבד שבאין ערוך כלל, לכן הוא אחד, שאין כיוצא בו, דאני הוי' לא שניתי, שהוא לאחר הבריאה כמו קודם הבריאה, כיון שכל ההשתלשלות אינה אלא הארה בלבד. ועל ידי ההתבוננות בענין הוי' אחד שהכול הוא באין ערוך, אזי ממילא נעשה ואהבת, שמתעורר באהבה ורצוא להיכלל למעלה, להיות שכל מה שלמטה הוא באין ערוך.

והנה ענין הרצוא הנ"ל הוא האור חוזר שבואהבת, דאור חוזר ענינו שחוזר ועולה מלמטה למעלה, שהוא ענין הרצוא. אמנם ענין אור ישר שבואהבת יובן בהקדים פירוש ואהבת כפשוטו, שהציווי הוא על האהבה עצמה, כמאמר רבותינו ז"ל²⁹ שיהא שם

(23) ראה תו"א צב, ג. לקו"ת שה"ש יח, ד.

(24) ספר יצירה פ"א מ"ד.

(25) תהלים קד, כד.

(26) זח"ג רצב, א.

(27) ראה תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(28) פדר"א פ"ג.

(29) יומא פו, א. וראה תו"א יז, ג. פב, ב.

שמים מתאהב על ידך. והענין הוא, דהנה, שמים הוא ז"א [=זעיר אנפין], ושם שמים הוא הכלי לז"א [=לזעיר אנפין], שהוא מלכות, שהוא שם והארה בלבד, ולהיותו שם בלבד צריך להמשיך בו תוספת אור, וזהו ענין שיהא שם שמים מתאהב על ידך. וכמו שהוא בספירת המלכות, כן הוא בכללות הכלים דעשר ספירות שנקראים שמות בלבד, כמאמר³⁰ כד אנת תסתלק מינייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא, ולזאת צריך להמשיך בהם תוספת אור. וכמו שהוא בכלים, כן הוא גם בהאורות, שגם הם נקראים שמות בלבד, כמאמר³¹ לאתקנא רזא דשמא קדישא, שזהו בחינת האורות דאצילות, שם ע"ב בחכמה ושם ס"ג בבינה כו'. דהנה, ידוע ההפרש³² בין שם הוי' לשאר השמות שאין נמחקים³³, דז' השמות שאין נמחקים הם בכלים, שם א-ל בחסד ושם אלוקים בגבורה, אבל שם הוי' הוא בהאור. ומכל מקום, הרי גם שם הוי' שהוא ענין האורות הוא שם בלבד, וכמו כן יש חילוקים בהנקודות דשם הוי', שזהו ענין של התחלקות וציוור בהאור. ולזאת צריך להמשיך תוספת אור גם בהאורות, שזהו ענין שיהא שם שמים מתאהב על ידך. והמשכת האור היא על ידי מעשה הצדקה, דלהיות שכללות ההמשכה מלמעלה היא צדקה, הנה צדיק הוי' צדקות אהב³⁴, היינו שעל ידי מעשה הצדקה למטה נמשך צדקה מלמעלה, שזהו התוספת אור שנמשך על ידי מעשה הצדקה. וזהו ענין אור ישר שבואהבת, שהוא ההמשכה למטה, ענין השוב.

ובזה יובן ענין ואהבת ב' פעמים אור, אור ישר ואור חוזר, שגם אור חוזר שעולה למעלה נקרא בשם אור, שענין האור הוא בבחינת ריחוק מן העצמות. והענין בזה, דהנה, ענין הרצוא והתשוקה להיכלל למעלה, אינו מצד עצם הנפש, וגם לא מצד הנפש כמו שהיא בביטול, כי אם מצד התפשטות הנפש, והיינו לפי שבהתשוקה יש איזה מבוקש, שהרי גם האהבה דמי לי בשמים ועמך לא חפצת³⁵, יש בזה איזה מבוקש, והיינו שהאהבה היא בבחינת הרגש, יש מי שאוהב, שזהו מצד ההתפשטות של הנפש, שהיא מצד הריחוק דוקא. וכמו כן גם ההתבוננות שמביאה את האהבה היא ההתבוננות בהריחוק מאלוהות, איך שכללות ההשתלשלות הוא בריחוק מאלוהות, שמצד זה מתעורר ברצון להיכלל כו', ואם כן הוא רק בהתפשטות דאלוהות, ולכן נקרא בשם אור שהוא בבחינת ריחוק מן העצמות. והנה, כשם שהאהבה דאור חוזר נקראת בשם אור לפי שבאה מצד הריחוק, כמו כן גם האהבה דאור ישר באה מצד ההתבוננות בענין הריחוק, דכאשר מתבונן איך שכללות ההשתלשלות הוא בריחוק כו', אזי מתעורר באהבה דאור ישר להמשיך אלוהות בהשתלשלות, והיינו, שבמצב של קירוב, במקום שנמצא העצם, הרי אינו נופל ענין ההמשכה, וענין ההמשכה הוא מצד הריחוק דוקא, שהוא רק התפשטות דאלוהות. ונמצא, שכללות ענין האהבה, הן האהבה דאור ישר והן האהבה דאור חוזר, הוא מצד הריחוק, שהוא בבחינת ההתפשטות בלבד, ולכן נקרא בשם אור.

33) שבועות לה, סע"א.

34) תהלים יא, ז.

35) שם עג, כה.

30) תקו"ז בהקדמה (יז, ב).

31) ראה תו"א מט, ריש ע"ד. סז, ד. אוה"ת שמות ע' כט. ע'

קה ואילך. ובכ"מ.

32) ראה תו"א ס, א ואילך. ובכ"מ.

ד) אמנם ענין היראה הוא מצד הקירוב דוקא, והוא על ידי זה שמתבונן במה שנאמר³⁶ את השמים ואת הארץ אני מלא, שבשמים וארץ הוא בשוה, ובכל מקום אני מלא, אומעטום אין פֶּאָרְאָן דער גאַנצער אני, שזהו מצד העצמות דוקא, שהרי מצד בחינת הגילויים, הנה באור הממלא שהוא מתלבש בכלים יש התחלקות כו', מה שאין כן מצד העצמות הוא בשמים וארץ בשוה³⁷. ומצד התבוננות זו אין לו שום מבוקש כלל, ואדרבה תיפול עליו אימה ופחד באופן של ביטול והעדר המציאות לגמרי. ויראה זו היא למעלה מאהבה, דאף שאהבה היא התפשטות ויראה היא ביטול, מכל מקום, אהבה היא מצד הריחוק שמצד בחי' הגילויים, מה שאין כן יראה היא מצד הקירוב שמצד העצמות³⁸. וזהו ענין דחילו שלמעלה מרחימו, שהוא ענין יראה עילאה שלמעלה מאהבה. וזהו גם ענין היראה שיהי' לעתיד לבוא מצד עוצם הגילוי, כמו שנאמר³⁹ ובאו בנקרות הצורים גו' מפני פחד הוי' גו'.

וזהו גם כן כללות ההפרש בין עבודת אברהם לעבודת יצחק, דעבודת אברהם היתה בהמשכת החסד, הן חסד גשמי על ידי הכנסת אורחים שהי' מאכיל ומשקה לכל אפילו לערביים, והן חסד רוחני על ידי זה שגילה ופרסם אלוקותו ית' בעולם, שאמר הודו כו' למי שאכלתם משל⁴⁰. ובזה גופא יש אופנים שונים, ויקרא אברם ויקרא אברהם⁴¹, ואל תקרא ויקרא אלא ויקריא⁴², שבזה נכלל האהבה דאור ישר והאהבה דאור חוזר, אבל, כללות עבודתו של אברהם היא העבודה דאהבה, שהיא מצד הריחוק דבחינת הגילויים. אמנם, עבודת יצחק היא העבודה דיראה, כמו שנאמר⁴³ ופחד יצחק, שהוא ענין הביטול שמצד העצמות. ולהיות שהעצם הוא למעלה מהגילוי ונקרא בשם חושך כנ"ל, לכן הנה העבודה דיצחק נקראת בשם חושך, כמו שנאמר⁴⁴ ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה, ואמרו חכמינו ז"ל⁴⁵ לאור דא אברהם ולחושך דא יצחק, דכיון שעבודת יצחק היא העבודה דיראה שמצד העצמות, לכן נקראת חושך. ומכל מקום, חושך זה הוא למעלה מענין האור, וכנ"ל דמה שלגבי העצם הוא גילוי הנה לגבי למטה הוא העלם וחושך.

ובזה יובן גם כן ענין ערב ראש חודש וראש חודש, דבראש חודש הלבנה היא כנקודה בלבד, ובערב ראש חודש היא בתכלית ההעלם, דהעלם זה הוא ענין של מעלה, לפי שההעלם הוא מצד הקירוב, דכאשר הלבנה היא בקירוב אל השמש אזי היא נחשבת ומתעלמת. והמשל בזה הוא מתלמיד שיושב לפני רבו, דכאשר התלמיד נמצא אצל הרב אזי אור שכלו הוא בהעלם, דאידי דטריד למבלע לא פליט⁴⁶, והיינו, שלא זו בלבד שלא פליט לזולתו, אלא שגם לעצמו לא פליט, שאור שכלו הוא בהעלם. וכמו כן כאשר הלבנה היא בקירוב אל השמש אזי היא מתעלמת ונחשבת. וזהו מה שנאמר⁴⁷ אל תראוני שאני שחרחורת ששזפתני השמש, דשמש הוא שמש הוי', בחינת ז"א, וכנסת ישראל נמשלה

(42) סוטה י, ריש ע"ב.

(43) ויצא לא, מב.

(44) בראשית א, ה.

(45) ראה זח"א קמב, רע"א.

(46) ע"פ חולין קח, ב ופרש"י שם. וראה שם ח, ב.

(47) שה"ש א, ו.

(36) ירמ' כג, כד.

(37) ראה לקו"ת ואתחנן ט, א. פ' ראה לג, א ואילך.

(38) ראה לקו"ת ואתחנן ז, סע"ד ואילך.

(39) ישעי' ב, יט. כא.

(40) ב"ר פמ"ג, ז.

(41) ראה לך לך יג, ד. וירא כא, לג.

ללבנה, דישראל מונין ללבנה⁴⁸, שהיא בקטנות, וזהו שכנסת ישראל אומרת אל תראוני שאני שחרחרות, שהשחרות היא מעלה, להיות שהוא מצד הקירוב דשמש הוי'. וזהו המעלה דערב ראש חודש וראש חודש, דבראש חודש הלבנה היא כנקודה בלבד ובערב ראש חודש היא בהעלם לגמרי שזהו מצד הקירוב דוקא, דבחיצי חודש הראשון מתגלית הלבנה מצד ריחוקה מהשמש (כמשל התלמיד שכאשר יוצא מפני רבו אז הוא מעיין ומתעמק בהשכל) אבל בערב ראש חודש וראש חודש היא בהעלם, להיותה בקירוב.

(ה) אך עדיין צריך להבין, דהנה, לעתיד לבוא יאמרו ליצחק דוקא כי אתה אבינו⁴⁹, ולכאורה אינו מובן, דאף שענין החושך הוא מעלה להיות שהוא גילוי העצם, אבל מכל מקום, כיון שלגבי למטה הוא חושך, איך יאמרו ליצחק דוקא כי אתה אבינו. ויובן זה בהקדים ענין השבת, והטעם שהשבת לא נקרא בשם ראש השבוע, כמו ראש חודש וראש השנה. והענין בזה, דהנה ידוע בענין השבת שכל הבירורים דששת ימי החול מתבררים ועולים ונכללים באלוקות ממש. וצריך להבין, הרי כללות עבודת האדם היא עבודה שעל פי טעם ודעת, וגם המסירות נפש דקריאת שמע היא על ידי הקדמת ההתבוננות כו', ובפרט שבכדי שהנשמה תפעול פעולה צריכה להיות התלבשות טעם ודעת דנפש האלוקית בהשכל של נפש הטבעית, שהוא מציאות דבר כו', ואם כן איך אפשר זה להיות נכלל באלוקות ממש. אך הענין הוא, דמי שטרם בערב שבת יאכל בשבת⁵⁰, והיינו, שלאחר עבודת הבירורים בששת ימי החול, נמשך בשבת בחינת עתיק שהוא ענין התענוג, ועל ידי זה מתבררים הבירורים בבירור שני (שזהו בחי' שם מ"ה שמברר ב"ן) ונכללים באלקות. והיינו, שבליל שבת הוא המשכת התענוג דעתיק בבחינת מלכות, שזהו התענוג מהבירורים דבחינת מלכות שרגלי' יורדות⁵¹ כו', שעל ידי זה נכללים הבירורים בבחינת התענוג, וביום השבת היא העלי' למעלה יותר. ובפרטיות הוא ענין ג' הסעודות דשבת⁵², שהסעודה דליל שבת היא סעודת חקל תפוחין קדישין, וזעיר אנפין ועתיקא קדישא אתיין לסעודא בהדה, והיינו שהז"א מברר המלכות על ידי המשכת עתיק, וביום שבת הוא סעודת עתיקא קדישא, שהוא ענין עליית המלכות לבחינה נעלית יותר בענין תענוג, ובסעודה שלישית נמשך בחינת תענוג עצמי הבלתי מורגש⁵³, שהוא מעין הגילוי דלעתיד לבוא שאין בו לא אכילה ולא שתי' כו'⁵⁴. וזהו שג' הסעודות דשבת הם כנגד ג' האבות אברהם יצחק ויעקב, שהסעודה דליל שבת היא כנגד אברהם שענינו המשכה, ההמשכה דז"א לברר את בחינת המלכות. והסעודה דיום שבת היא כנגד יצחק שענינו העלאה, העלאת המלכות בבחינת ע"ק [=עתיקא קדישא], בבחינה נעלית יותר בתענוג. וסעודה שלישית היא כנגד יעקב, נחלה בלי מצרים⁵⁵, שהוא תענוג עצמי הבלתי מורגש.

53) ראה המשך תרס"ו ע' תקמב. ע' תקמד ואילך. המשך

תער"ב שם ע' איקזו ואילך.

54) ברכות יז, א. וראה אוה"ת בשלח ע' תרלא. המשך

תער"ב שם. לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך.

55) ראה שבת קיח, סע"א.

48) סוכה כט, א.

49) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב.

50) ע"ז ג, א.

51) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תקסד ואילך).

52) ראה זח"ב פח, ב. המשך תרס"ו ע' תקמד ואילך. המשך

תער"ב ח"ב ע' א'צו ואילך.

והנה מצד המשכת התענוג שבשבת בכלל, ובפרט בסעודה הג' שענינה המשכת תענוג עצמי הבלתי מורגש שהוא למעלה מההשתלשלות, הנה יום השבת הוא למעלה מההשתלשלות ולמעלה מענין הזמן. וזהו הטעם שאומרים בכל שבוע היום יום ראשון היום שני וכו', דאף שכבר עברו הרבה ימים מהתחלת הבריאה, מכל מקום אנו מונים מחדש יום ראשון שני כו', דלהיות ששבת הוא למעלה מהזמן, לכן הנה אחרי השבת מתחיל מנין חדש⁵⁶. ועל פי זה יובן הטעם שיום השבת אינו נקרא בשם ראש השבוע כמו ראש חודש וראש השנה, כי, ענין הראש מורה שהוא שייך אל האברים אלא שהוא הראש שלהם, וכיון ששבת הוא למעלה מהזמן ולמעלה מההשתלשלות ואינו שייך כלל לימי השבוע, לכן אינו נקרא בשם ראש. והיינו, דעם היות שמיני' מתברכין כולהו יומין, מכל מקום, ההמשכה שבשבת אינה בהשתלשלות, אלא שמזה נמשך אחרי כן גם כן בהשתלשלות. ועל דרך ששבת ברכו וקדשו במן⁵⁷, דאף שהמשכת המן על כל השבוע היא משבת, מכל מקום, בשבת עצמו לא ירד המן, והוא לפי שההמשכה שבשבת היא למעלה מההשתלשלות, אף שבא אחרי כן בהשתלשלות. והיינו דעם היות שמצד ההמשכה דיום השבת הנה יום ראשון ושני שאחר השבת הם למעלה במדרגה מהימים שקודם השבת, מכל מקום, בשבת עצמו הרי זה למעלה מההשתלשלות, אלא שאחרי כן נמשך בהשתלשלות.

ועל פי האמור שענין השבת הוא למעלה מההשתלשלות, ואף על פי כן נמשך ממנו בהשתלשלות, נמצא, שגם מבחינה שלמעלה מההשתלשלות שנקראת בשם חושך, יכול להיות המשכת אור וגילוי בהשתלשלות. ועל פי זה יובן שלעתיד לבוא יאמרו ליצחק דוקא כי אתה אבינו, דאף שבחינתו של יצחק הוא הקירוב שמצד העצמות שנקרא בשם חושך (כנ"ל), מכל מקום, לעתיד לבוא תומשך גם בחינה זו באופן של אור וגילוי למטה, והיינו, שגם הקירוב לא יהי' בבחינת חושך אלא בבחינת אור וגילוי. וזהו גם שלעתיד לבוא יהיו שני המאורות הגדולים, כמו שהי' בתחילת הבריאה, כמו שנאמר⁵⁸ ויעש אלוקים את שני המאורות הגדולים, דהנה, ידוע⁵⁹ שמיעוט הירח הוא ענין אחד עם שבירת הכלים דתוהו, רק שזהו בשביל תיקון דשבירת הכלים, דכיון שמצד שבירת הכלים נעשה מציאות של זולת שצריך לבררו, הנה סדר התיקון על זה הוא על ידי מיעוט הירח, לכי ומעטי את עצמך⁶⁰, להיות בבחינת מקבל ולירד לבי"ע בכדי שיוכל להיות ענין הברור, ולכן לעתיד לבוא, בגמר הברורים, לא תצטרך המלכות להיות בבחינת מקבל, אלא יהיו שני המאורות הגדולים, ויתירה מזה, שהמלכות תתעלה למעלה יותר להיות אשת חיל עטרת בעלה⁶¹, שהרי תוהו קדום לתיקון, דשם ס"ג הוא למעלה משם מ"ה, ובגמר הברורים יתעלה שם ב"ן בשם ס"ג שלמעלה ממ"ה⁶². וזהו שיעקב קנה את הבכורה מעשו, דעשו הוא בחינת

(61) משלי יב, ד.

(62) ראה ע"ח שער ה (שער טנת"א) פ"א. שער י (שער התיקון) פ"ג. שער מ (שער פנימיות וחיצוניות) דרוש ד. לקו"ת בחוקתי מז, ג. שה"ש טז, ג. מח, ב.

(56) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(57) ב"ר פי"א, ב. וראה לקו"ש חט"ז ע' 173. וש"נ.

(58) בראשית א, טז.

(59) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך. ועוד.

(60) חולין ס, ב.

התוהו שלמעלה מתיקון (שלכן נקרא עשו בנה הגדול⁶³), ויעקב על ידי הבירורים לקח את האורות דתוהו. אלא שעכשיו כתיב⁶⁴ וישטום עשו את יעקב, שנשאר טינה בלבו (ואף שכתוב וישקהו⁶⁵, הרי נקוד על וישקהו, שלא נשקו בכל לבו⁶⁶), שזהו הוראה שלא נתברר עדיין לגמרי, אבל לעתיד בגמר הבירורים אזי יהי' ורב יעבוד צעיר⁶⁷ באמונה ובלב שלם, כי יתברר לגמרי, ואזי יהי' תכלית העלי', שגם החושך שלמעלה מהשתלשלות יאיר למטה. וזהו ענין ערב ראש חודש וראש חודש, שבראש חודש הלבנה היא כנקודה, ובערב ראש חודש היא בתכלית ההעלם, שהעלם זה הוא מעלה כנ"ל. ועל זה נאמר ויאמר לו יהונתן (לדוד) מחר חודש וגו'⁶⁸, דוד הוא בחינת מלכות, ויהונתן הוא בחינת ז"א, דיהונתן הוא אותיות יה"ו ואותיות נתן⁶⁹, היינו שנותן ומשפיע למלכות, שזהו ענין ויאמר לו יהונתן, שהוא ענין השפעה מז"א למלכות, שעל ידי זה נעשית ההמשכה בראש חודש, ועד שההמשכה היא באופן דוישקו איש את רעהו⁷⁰, שְמוֹרָה על גודל ההשפעה והאהבה שאינו נתפס בהאותיות דדיבור, ויבכו איש את רעהו⁷⁰, שזהו על דרך שמצינו⁷¹ ברבי עקיבא שזלגו עיניו דמעות כאשר שמע הסודות מרבו רבי אליעזר, שדמעות אלו הן דמעות של שמחה⁷² מצד עוצם הגילוי של סודות הגדולים שלא הי' יכול להכיל כו'. אמנם, כל זה הוא ההשפעה מז"א למלכות, ואחרי כן מסיים עד דוד הגדיל⁷⁰, שהוא ההגדלה בספירת המלכות שלא תצטרך לקבל השפעה מז"א. ואדרבה, שיהי' אשת חיל עטרת בעלה. ובזה יובן גם כן טעם שינוי הלשון בברכות נישואין, שבתחילה נאמר משמח חתן וכלה, ואחרי כן נאמר משמח חתן עם הכלה, דמשמח חתן וכלה היינו שהשמחה היא בהחתן, והחתן משפיע השמחה בהכלה, אבל משמח חתן עם הכלה היינו שהכלה עצמה תהי' שמחה. והענין בזה⁷³, שמה שנאמר משמח חתן עם הכלה קאי אלעתיד (שזהו שאומרים בברכה זו קול חתן וקול כלה, שגם הכלה עצמה יהי' לה קול), שאז לא תצטרך הכלה (בחינת המלכות) לקבל השפעה מהחתן (בחינת ז"א), ולכן אומרים משמח חתן עם הכלה, שהכלה עצמה תהי' שמחה, ויתירה מזה, שעל ידי הכלה הוא משמח את החתן, שיהי' אשת חיל עטרת בעלה.

69 ראה גם ד"ה ויאמר לו יהונתן במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ז ע' נה; אוה"ת בראשית טז, א ואילך.
70 שמואל-א שם, מא.
71 מהנ"ע בזח"א צח, ב.
72 ראה גם תו"א וישלח כו, א. לקו"ת תצא לו, ד.
73 ראה תו"א ס"פ ויגש.

63 פרשתנו כו, טו.
64 שם כו, מא.
65 וישלח לג, ד.
66 פרש"י עה"פ. ספרי בהעלותך ט, י.
67 פרשתנו כה, כג.
68 שמואל-א כ, יח.

בס"ד. שיחת* ש"פ תולדות, מברכים החודש וער"ח כסלו ה'תשי"ד.

א. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל להבין ענין ערב ראש חודש וראש חודש. לאחרי המאמר צוה לנגן הניגון "פדה בשלום", כיון שזהו שבת מברכים חודש כסלו.

* * *

ב. אמרו חכמינו ז"ל¹ שלעתיד לבוא יאמרו דוקא ליצחק "כי אתה אבינו"². וטעם הדבר מבואר בחסידות³ – לפי שענינו של יצחק הוא פחד וביטול, שזהו אחד החידושים של הזמן דלעתיד לבוא (כנ"ל בהמאמר⁴). ויש לומר, שלכן מצינו גבי יצחק שבכמה ענינים הי' בדוגמא דלעתיד לבוא. בנוגע לכל האבות אמרו חכמינו ז"ל⁵ שהטעמן הקב"ה מעין עולם הבא, אלא, שאצל כל האבות הי' "מעין עולם הבא" רק בענין התענוג, "הטעמן", אבל יצחק הי' כל חייו בדוגמא דלעתיד, כיון שבעת העקידה פרחו נשמתו⁶ ונמשכה בו נשמה מעלמא דאתי – מעולם הבא.

אבל באמת, לא זו בלבד היא מעלתו של יצחק, כי הענין ד"פרחה נשמתו" מצינו גם אצל אחרים. יש דעות שאצל בן השונמית⁷ ואצל עוד כמה⁸ פרחו נשמתם. מעלתו של יצחק היא – שהי' למעלה מהעולם, ומשם לקח והמשיך בעולם, כדלקמן.

ג. על הפסוק⁹ "ויגדלו הנערים" איתא¹⁰ שבשעה שנעשו בני י"ג שנה, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת אלילים (יעקב הלך לבתי מדרשות, ועשו – לעבודה זרה).

ושואלים על זה¹¹: אמרו חכמינו ז"ל¹² שאברהם הי' צריך לחיות מאה ושמונים שנה, אלא שנחסרו חמש שנים משנותיו כדי שלא יראה שעשו נכדו יוצא לתרבות רעה. ולכאורה בשעה שעשו פירש לעבודה זרה – עדיין חי אברהם, שהרי בלידת יצחק הי' אברהם בן מאת שנה¹³, ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם¹⁴, ונמצא שכאשר עשו נעשה בן י"ג שנה ופירש לעבודה זרה, הי' אברהם בן מאה שבעים ושלוש, ואם כן, במשך ב' שנים ראה איך שעשו יוצא לתרבות רעה?

בדעת זקנים מבעלי התוספות¹⁵ מתרין, שב' שנים הנ"ל (שאברהם עדיין חי) חטא במטמוניות. אבל, תירוצן זה אינו מספיק, שהרי, אם היתה אפשרות שיחטא ב' שנים במטמוניות, הי' יכול להיות שיחטא עוד חמש שנים במטמוניות, ולא יצטרכו להחסיר משנותיו של אברהם חמש שנים?

בעשרה מאמרות¹⁶ וגם בשם ריב"א יש תירוצן נוסף – שהשנים שיצחק המתין¹⁷ מהעקידה עד שרבקה תהי' בת ג' שנים ויום אחד, הי' בגן עדן, ושנים אלו לא נימנו במנין שנותיו¹⁸. ויש לומר הטעם – לפי שגן עדן הוא למעלה מהזמן דהעולם. ובמילא, בעת לידת יעקב ועשו – עברו מלידת יצחק יותר משישים ושנים שנה, ואף על פי כן הי' מספר שנותיו של יצחק שישים בלבד, כי בהשנים שהי' בגן עדן הי' למעלה מהזמן, ואברהם הי' אז בן מאה ששים ושנים. וכאשר יצחק חזר לעולם ולזמן, לא נימנו ב' שנים אלו בחשבון שנותיו, ולכן הי' בן ששים שנה¹⁹.

(10) פרש"י עה"פ. מבי"ר פס"ג, יו"ד.

(11) דעת זקנים מבעלי התוס' עה"פ (בשם הירושלמי).

(12) ב"ר שם, יב.

(13) וירא כא, ה.

(14) פרשתנו שם, כו.

(15) שבהערה 11.

(16) מאמר אכ"ח ח"ג סכ"ט-ל.

(17) פרש"י פרשתנו שם, כ.

(18) בריב"א מביא דוגמא מנח – דשנת המבול שלא שמשו המזלות לא נחשבה במנין שנותיו. אבל מובן, שבמהותם – אינה דומה לענין דיצחק שלא הי' כל ענין הזמן דהעולם אצלו, משא"כ במבול: (א) שחסרה רק המדידה דהזמן. (ב) שכל עניני העולם היו כמו נח בזה. וראה ירושלמי ר"ה פ"א ה"א. ואכ"מ.

(19) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 370.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 48 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה ענינים מהנחה לבתי מוגה.

(1) שבת פט, ב.

(2) ישעי' סג, טז.

(3) תו"א פרשתנו יז, ג.

(4) פ"ד ואילך.

(5) ב"ב טז, סע"ב.

(6) זח"א ס, א (תוספתא). וראה ג"כ פרקי דר"א פל"א (קרוב לסופו).

(7) זח"ב מד, ב. וראה ניצוצי אורות שם.

(8) ראה שבת פח, ב. פרדר"א פל"ג. ועוד. – ומובן דאין הפריחה בכל הנ"ל שווה.

(9) פרשתנו כה, כז.

– יש לפעמים ענין של עלי' למעלה מהזמן, אבל כשחוזרים אחרי כן להזמן, ניכר הדבר. וכמו הסיפור²⁰ שהבעל שם טוב כתב לגיסו ר' גרשון ענין שאירע בפועל לאחר זמן, והיינו, לפי שהבעל שם טוב עלה לעולם היצירה כו' ששם נסקר משך הזמן של (עשר או) חמש עשרה שנה בסקירה אחת. אבל ענין זה לא הוציא אותו מהזמן דעולם הזה, ובפרט שגם בשעת העלי' הי' גופו למטה, מה שאין כן ביצחק.

וענין זה שיצחק הי' בגן עדן – הי' גם לאחר זה בהיותו למטה, כפי שמצינו שיצחק אמר "כריח שדה אשר ברכו הוי"ו"²¹, גן עדן²², ולכאורה, מניין ידע? אלא שזכר מהזמן שהי' בגן עדן. ואף שהסדר הוא שבשעה שהנשמה באה מגן עדן למטה בא מלאך וסטרו על פיו²³, כדי שלא יבלבל לאופן וסדר העבודה שצריך להיות למטה, ודוגמתו כאשר הנשמה צריכה לעלות למעלה עלי' לישכח חיזו דהאי עלמא²⁴, מכל מקום, אצל יצחק הי' החידוש שלקח והמשיך את הענינים דגן עדן – למטה.

ד. על פי זה²⁵ יובן גם המבואר בחסידות²⁶ הטעם שיצחק רצה לברך את עשו, כיון שהסתכל עליו מלמעלה, מצד המקיף – דלכאורה אינו מובן: כשם שיצחק ראה את המקיף, הי' צריך לראות גם את הפנימי, שבו פועל המקיף? ועל פי הנ"ל יובן – דכיון שיצחק הי' למעלה מהזמן, ראה את עשו כמו שהוא לעתיד, לאחר הברירה, היינו, לא במעמד ומצב ד"וישטום עשו את יעקב"²⁷, אלא כפי ש"ורב יעבד צעיר²⁸, באמונה ובלב שלם", כמבואר בהמאמר של אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²⁹.

ועל פי זה יובן גם מה שמצינו בברכת יצחק לעשו, שאף שבתחילה אמר לו "בא אחיך גו' ויקח ברכתך גו' ולכה אפוא מה אעשה בני"³⁰, מכל מקום ברכו "משמני הארץ יהי מושבך" (אף שכבר נתן ליעקב "משמני הארץ"³¹), "זו איטליאה של יוון"³² ("קאלאבריע"³³), שכיון שלא היתה בעולם בשעת ברכת יצחק, כמאמר רבותינו ז"ל³⁴ "בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון ועליו נבנה כו", לא נתנה יצחק ליעקב, ולכן הי' יכול לתת אותה לעשו³⁵ – דלכאורה קשה: איך הי' יכול יצחק לתת לעשו איטליאה של יון שלא היתה בעולם עדיין, הרי זה תלוי בהפלוגתא³⁶ אם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם?!

– (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק): כאשר יוצאים ידי-חובת סעודה שלישית בדברי תורה³⁷, הנה כאשר אומרים "א' אייגענע תורה", יכול לבוא משהו במוצאי שבת ולהפריך את ה"תורה", ונמצא, שנשארים ללא סעודה שלישית... ולכן מוטב ("געזינטער") לצאת ידי חובה עם חתיכת דג מלוח... או עם אמירת דבר-תורה אמיתי שאי אפשר להפריכו.

ועל דרך זה בנדון דידן: כיצד הכניס יצחק את עצמו להשאלה אם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם; אם יתברר שהדין הוא שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ישאר עשו ללא ברכה?...!

ועל פי הנ"ל יובן – דכיון שיצחק הי' למעלה מהזמן, הרי גם איטליאה של יוון היתה נחשבת אצלו כדבר שכבר בא לעולם.

ה. ויש לבאר ענין זה בעבודה – ובהקדם מאמר רבותינו ז"ל³⁸ "אין קורין אבות אלא לשלשה", ומבואר בזה³⁹, שיש חילוק בין האבות להשבטים, שמדרגת השבטים, לא אצל כל אחד ואחת מישראל צריכים להיות כל המדרגות של כל השבטים, אבל מדרגות האבות, יש אצל כל אחד ואחת מישראל המדרגות של כל אחד מהאבות.

20) דרך מצותיך נט, א. וראה בציונים והערות שם.
 21) פרשתנו כז, כז.
 22) ראה ב"ר ספס"ה ובפ"י מהרו"ו. וצע"ק מזה"ב לט, ב. זח"ג
 פד, א. ואכ"מ.
 23) נדה ל, ב.
 24) לקו"ת דרושי שמע"צ פד, ד. וראה גם סה"מ מלוקט ח"ג ע' לו. וש"נ.
 25) סעיף זה – מהנחה בלתי מוגה.
 26) ראה תו"א פרשתנו כ, ג. ד"ה ויתן לך דש"פ תולדות תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' ע), תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' קיב), תש"ב (סה"מ תש"ב ע' 69), תשכ"ח (סה"מ מלוקט ח"ד ע' סד). וש"נ.
 27) פרשתנו שם, מא.
 28) שם כה, כג.
 29) ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש דש"פ תולדות פר"ת בסופו
 (סה"מ פר"ת ע' קסז).
 30) שם כז, לה-לו.
 31) שם, כח.
 32) שם, לט ובפרש"י (מב"ר פס"ז, ו).
 33) ראה ס' תשבי ערך איטליא (הובא באוצר מנהגי חב"ד תשרי ע' רפא).
 34) שבת נו, ב. וש"נ.
 35) ראה "רשימות" חוברת יט ע' 13 ואילך. וש"נ.
 36) ראה יבמות צב, סע"ב ואילך. וש"נ.
 37) ראה זח"ג צה, א – הובא במג"א או"ח סתמ"ד סק"ב (בשם השל"ה).
 38) ברכות טז, ב.
 39) תו"א ר"פ וארא (נה, א).

ולכן אומר כל אחד ואחת מישראל "אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב"⁴⁰, כיון שכל אחד מהאבות נותן כוח מאופן עבודתו לכל אחד ואחת מישראל בעבודתו. ומזה מובן שענין זה שדובר ביצחק שלקח והמשיך מגן עדן בעולם – נוגע לכל אחד ואחת מישראל.

ועל דרך זה מצינו בנוגע לשבת, שמיני' מתברכין כולהו יומין (כל ימי השבוע)⁴¹, היינו, שענין השבת הוא למעלה מהזמן (כמו שנתבאר בהמאמר⁴²), וענין זה נוגע לעבודה דכל השבוע.

ולכן צריך להזכיר שבת בכל יום⁴³ – יום ראשון בשבת, יום שני בשבת וכו', שזה נכלל בהמצוה "זכור את יום השבת"⁴⁴. וכפי שמצינו בשמאי הזקן⁴⁵ שהי' אומר על כל דבר שהוא לכבוד שבת.

ו. וביאור ענין הנ"ל בעבודה:

כאשר דורשים מיהודי שיתנזר ("אָפּזאַגן זיך") מתאוות ותענוגי עולם הזה, וכל ענינו יהי' "אחת שאלתי וגו' לחזות בנועם הוי' וגו'"⁴⁶ – טוען הוא, שקשרו אותו דוקא עם הגוף ונפש הבהמית ודוקא בעולם הזה, ואם כן, כיצד יכולים לדרוש ממנו להתנזר מדברים השייכים לתענוגי עולם הזה, ולהתענג רק מ"נועם הוי'", שזהו ענין השייך לעולם הבא, גן עדן וכיוצא בזה, שרק אז יתגלה הענין ד"לחזות בנועם הוי'"⁴⁷?

והמענה על זה – שניתן לו הכוח ד"אלוקי יצחק"⁴⁸, להתבונן ולהתעמק בהענין דלעתיד לבוא וגן עדן, עד שגם עכשיו יכול להיות אצלו "ראה ריח גו'", היינו, שכל תענוגי עולם הזה, אפילו התענוגים האמיתיים, אינם אלא פסולת מהתענוגים דגן עדן⁴⁹, ואם כן, כיצד יניח את עיקר התענוג בשביל לקבל את הפסולת? ובפרט שכאשר בטל העיקר, אזי ממילא בטל הטפל, וכל-שכן הפסולת. ולכן צריך להניח ("אַרײַנטאַן") את כל מחשבתו ("אַלע זיינע געדאַנקען") בהעיקר, אשר, הדרך לזה הוא על ידי ביטול, שענינו בעבודה הוא קבלת עול – על דרך העלי' לגן עדן, שגם שם צריך להיות ענין הביטול, שעל זה נאמר⁵⁰ "ובזה הנערה באה אל המלך".

וזוהו גם ענינו של יצחק – "פחד יצחק"⁵¹ – ביטול וקבלת עול.

ז. על פי זה יובן גם טעם המנהג בקידושין שהכלה שותקת⁵². דלכאורה, הן אמת ששתיקה כהודאה⁵³, אבל בכל הענינים טוב יותר האמירה בפירוש, ואף על פי כן, בקידושין מנהג ישראל (תורה היא⁵⁴) שהכלה שותקת? אך הביאור בזה: כיצד יכול להיות קירוב פנימי, קירוב עצם אל עצם, שעל ידי זה נמשך כוח האין-סוף ב"דור ישרים יבורך"⁵⁵ – דוקא על ידי ביטול מוחלט ("פול-שטענדיקער ביטול"). ועל ידי הביטול נעשה יחוד פנימי, ועד שעל ידי זה מגיעים להמדריגה ד"אשת חיל עטרת בעלה"⁵⁶.

כמו לאחרי מילוי התאוה?

והמענה לזה – שכיון שיש בו הענין ד"אלקי יצחק", שהו"ע דלמעלה מהזמן, יכול לעמוד עתה כמו בהמצב שלאח"כ.

ועד"ז בנוגע לעבודה גופא:

כאשר תובעים ממנו את הענין דקבלת עול, ואילו הוא חפץ בעבודה ד"לחזות בנועם הוי'" – טוען הוא, אשר, הן אמת שבענין הקבלת עול יש מעלה גדולה יותר, מ"מ, מעלה זו תגלה רק לעתיד לבוא, ואילו עתה המעלה היא בענין ה"גילויים", ובמילא, מוטב לו עתה – טוען הוא – לעמוד במעמד ומצב ד"לחזות בנועם הוי'".

והמענה לזה – שמצד הענין ד"אלקי יצחק", למעלה מהזמן, יכול גם עתה להכיר ("הערן") את המעלה דקבלת עול שתגלה לעתיד (מהנחה בלתי מוגה).

(49) לקו"ת שלח מו, ד.

(50) אסתר ב, יג. וראה תו"א מג"א צו, א. תו"ח חיי שרה ד"ה והאיש משתאה ס"י ואילך (קמ, סע"א ואילך).

(51) ויצא לא, מב.

(52) תו"א פ' ויגש מה, א.

(53) יבמות פז, ב.

(54) ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. פרקי דר"א פמ"ה.

(55) תהלים קיב, ב.

(56) משלי יב, ד. תו"א שם מד, א.

(40) פסחים קיז, ב.

(41) זח"ב סג, ב. פח, א.

(42) פ"ה.

(43) מכילתא ורמב"ן יתרו כ, ח.

(44) יתרו שם.

(45) ביצה טז, א. הובא בשו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"י.

(46) תהלים כז, ד.

(47) ראה תניא אגה"ק סכ"ט (קמט, א). ובכ"מ.

(48) ובפרטיות יותר:

מצד הענין ד"אלקי יצחק" ניתן הכח לכאור"א מישראל להעמיד את עצמו במעמד ומצב שלמעלה מהזמן.

וענין זה נוגע בכל המצבים, ולדוגמא:

בנוגע להתגברות על עניני תאוה – איתא בספרים (ראה של"ה פד, א. ועוד. תניא פי"ד. ובכ"מ) שהעצה לזה היא שהאדם יצייר לעצמו את המצב שלאחרי מילוי התאוה. והרי טבע בני אדם שלאחרי מילוי התאוה רואים שזהו דבר שאין בו ממש ("עס איז גאַרנישט"), ועד כדי כך, שהאדם מתפלא על עצמו היתכן שלא הי' יכול להתגבר על התאוה.

ולכאורה נשאלת השאלה: כיצד יפעל על עצמו עתה להיות במעמד ומצב כמו לאחרי מילוי התאוה; לאחרי מילוי התאוה מתקרב מתאוותו, ואילו עתה יצרו בווער כאש, וא"כ, כיצד יתכן שיהי' עתה

בס"ד. משיחות ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו ה'תנש"א.

– בקשר עם כינוס השלוחים העולמי –

תרגום מאידית

לשלוחים - הפצת התורה והיהדות, ובמיוחד - הפצת המעינות חוצה, שעיקר ענינה החלה בחודש כסלו - ביי"ט כסלו⁹, חג הגאולה של אדמו"ר הזקן (ראש השנה לחסידות¹⁰), ואח"כ (בשנים שלאחרי זה) - יו"ד כסלו, חג הגאולה של אדמו"ר האמצעי (וט' כסלו - יום הולדת ויום הילולא שלו), והדבר שייך גם לימי החנוכה (בסיום חודש כסלו) - שעיקרם הוא נס השמן¹¹, הענין ד"נר מצוה ותורה אור"¹², כולל ובמיוחד - פנימיות התורה (שמן שבתורה¹³).

ב. בסיפור התורה אודות שליחות יעקב - ישנם כמה דיוקים:

א) בסוף פרשתנו (פ' תולדות) כבר נאמר ש"וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם"¹⁴ - א"כ למה כתוב שוב¹⁵ (בתחלת פ' ויצא) "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"¹⁶.

ב) למה מדייק הפסוק לומר את שם המקום שממנו היתה יציאת יעקב - "ויצא יעקב מבאר שבע".

ג) דיוק הלשון "חרנה" ולא "לחרן". דאע"פ שרש"י כותב בכ"מ¹⁷, ש"תיבה שצריכה למ"ד בתחלת הטיל לה הכתוב ה"א בסופה", אבל ע"פ הידוע תכלית הדיוק של כל מלה בתורה, צריך להבין למה לשון הכתוב כאן הוא "חרנה" ולא "לחרן"¹⁸.

ג. ויובן זה בהקדים שאלה כללית בענין זה: יציאת יעקב מבאר שבע ללכת לחרן היא ירידה גדולה ביותר: לצאת מארץ ישראל, ארץ מגורי אביו¹⁹, לחרן, "חרון²⁰ אף של מקום (בעולם²¹)", ללבן הארמי,

א. כינוס השלוחים העולמי, של השלוחים שי' דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, בכל מרחבי תבל - מתחיל בשבת זו, פ' תולדות, וממשיך בימים הבאים של פ' ויצא (שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה השבת). והנה, כבר דובר בשנים שלפנ"ז¹ אודות השייכות של כינוס השלוחים עם פרשיות התורה [שקוראים - בהשגחה פרטית, ובהם צריכים "לחיות"² - בימים אלו]: הפעם הראשונה שבה מדובר בתורה בענין השליחות³ היא בסיום פ' תולדות⁴ (שיעור החומש של שבת זו) - "וישלח יצחק את יעקב וילך גוי". ואח"כ בתחילת פ' ויצא⁵ מדובר אודות קיום השליחות בפועל - "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה".

כיון ששליחות זו מסופרת בתורה (ובפרט - שהיא השליחות הראשונה בתורה), תורה מלשון הוראה⁶, הוראה נצחית⁷ לבניי בכל הזמנים ובכל המקומות, ובפרט שהיא שליחות של האבות - הליכת יעקב אבינו בשליחות יצחק אבינו, "מעשה אבות סימן לבנים"⁸ - מובן, שמשליחות יעקב בפרשיות אלו אפשר ללמוד הוראות בעבודת בניי בכלל, ובמיוחד - בקשר לענין שהזמן גרמא - כינוס השלוחים העולמי והעבודה של שלוחי יצחק שבדורנו ("וישלח יצחק") - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

נוסף על כך צריך למצוא שייכות, וללמוד הוראה מכך שכינוס השלוחים, וקריאת פרשיות אלו בתורה, הם בסמיכות (לראש) חודש כסלו, ובשנה זו - בשבת מברכים וערב ראש חודש כסלו, שיש לו שייכות מיוחדת עם עבודת השליחות שבדורנו, ובפרט

(1) שיחת ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו תשמ"ח (ס' השיחות תשמ"ח ח"א ע' 93 ואילך. ספר השליחות (קה"ת, תנש"א) ע' 51 ואילך).

(2) "היום יום" ב' חשון. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך.

(3) משא"כ שליחות אליעזר ב'פ' חיי שרה - היתה לא בתור שליח אלא בתור עבד - ראה שיחת ש"פ תולדות הנ"ל ס"ב ואילך.

(4) כח, ה.

(5) שם, יו"ד.

(6) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. גוי"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

(7) ד"התורה היא נצחית" - תניא רפי"ז (כב, ב). ובכ"מ.

(8) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.

(9) ס' השיחות תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(10) מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) ג"ע - נדפסה ב"היום יום"

בתחלתו. אגרות-קודש שלו ח"א ע' רנט. וש"נ.

(11) ראה שבת כא, ב ובפרש"י.

(12) ל' הכתוב - משלי ו, כג. ושייך במיוחד לגר חנוכה - רש"י ד"ה בנים, שבת כג, ב.

(13) ראה בארוכה אמרי בינה שער הק"ש פני"ד ואילך. ועוד.

(14) כט, ז.

(15) ובפרט שגם בס"פ תולדות נאמר (שם, ה) "וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם".

(16) ראה רד"ה ויצא העת"ר. פר"ת. ועוד.

(17) פרשתנו כח, ב. וטו"ד - מיבמות יג, ב.

(18) ובפרש"י כאן: וילך חרנה - יצא ללכת לחרן.

(19) ר"פ וישב (לו, א).

(20) פרש"י ס"פ נח (וראה לקו"ש חט"ו ע' 63 ואילך). וראה זח"א קמו, א.

(21) כ"ה בכמה דפוסי רש"י. וראה לקו"ש שם הערה 7.

מבאר שבע וילך חרנה" מרמז וקאי על השליחות הכללית של כל יהודי³³, בתור שלוחו של הקב"ה - השליחות של ירדת הנשמה בגוף, מאיגרא³⁴ רמה ("באר שבע") לבירא עמיקתא ("חרנה") - בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו, בכדי לעשות להקב"ה דירה שם בתחתונים.

ד. עפ"ז יובן למה הכתוב מפרט את המקום שמשם יצא - "מבאר שבע", ואת המקום שלשם הלך - "חרנה":

בענין השליחות בכלל צריך להיות שני ענינים: (א) לכל לראש - הידיעה וההכרה של השליח שהוא שלוחו של המשלח, והוא בטל אליו (עכ"פ במעשה שליחות זו), והוא מקיים את שליחותו בכח זה שהמשלח מינה אותו לשליח, ושלוחו של אדם כמותו³⁵, (ב) ולאידך גיסא: השליח צריך להיות בר דעת³⁶ בפני עצמו, מציאות נפרדת מהמשלח (ולחיותו מציאות נפרדת הוא מבטל את עצמו - ברצונו - למשלח), דוקא אז הוא יכול לקיים את שליחותו³⁷.

ועד"ז מובן בנוגע לשליחות הראשונה של כל יהודי - ירדת הנשמה בגוף, שיש בזה שני הקצוות - ודוקא - מן הקצה אל הקצה, ירדת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא: הנשמה יורדת מאיגרא, ובאיגרא גופא - איגרא רמה, ואינה יורדת למקום מישור, אלא לבירא, ובבירא גופא - בירא עמיקתא, ובזה גופא - "בור ריק אין בו מים"³⁸, ועוד יותר - "נחשים³⁹ ועקרבים יש בו"³⁸:

לכל לראש צריכים לדעת את המקום שממנו באים - מקור ושרש הנשמה שנלקחת מלמעלה מעלה - "מבאר שבע" (איגרא רמה), בחי בינה⁴⁰, המקור (באר)

עם כל הענינים הבלתי רצויים הקשורים בזה (כמסופר בהמשך הפרשה).

ולכאורה, יעקב הי' צריך להקים צעקה, שהוא לא רוצה לצאת מארץ מגורי אביו וללכת לחרן, "חרון אף של מקום", ולהיותו צדיק - שצדיק גוזר והקב"ה מקיים²² - הי' פועל זאת!

ואע"פ שיצחק אביו שלח אותו לשם "וקח לך משם אשה"²³ (וגם רבקה אמו שלחה אותו לשם - "ברח לך אל לבן אחי חרנה"²⁴) - הרי הרבה דרכים למקום, ולכאורה יעקב הי' יכול לפעול שלא יצטרך ללכת לחרן²⁵, אלא שיביאו לו אשה²⁶ (ע"ד שהיה אצל יצחק, שאברהם שלח את אליעזר להביא אשה ליצחק²⁷). נוסף לזה שגם בנוגע ליצחק אפשר לשאול: למה צוה עליו ללכת לחרן - ירידה גדולה ביותר - ולא שהוא ישאר במקומו (או במקום שני) בארץ ישראל ויביאו לו לשם אשה מפדן ארם.

והביאור בזה²⁸:

שליחותו של יעקב ("וישלח יצחק את יעקב") ללכת לחרן מבטאת את כללות השליחות והסדר בעבודת האדם - שהאדם לא ישאר בארץ מגורי אביו, היכן שהוא גדל, אפילו שזה מקום של קדושה, אלא מוטלת עליו שליחות ללכת משם (ע"ד "יעזוב איש את אביו ואת אמו"²⁹), ולצאת לעולם, שהוא במצב של "חרון אף של מקום", "לקחת לו משם אשה", ושם להקים בית בישראל, ולפעול את בירור העולם, ("פרו ורבו ו)מלאו את הארץ וכבשוה"³⁰, ובלשון הידוע³¹ - לעשות דירה לו יתברך בתחתונים.

ובכללות יותר: מבואר במפרשים³², ש"ויצא יעקב

22) תנחומא וירא יט. וראה שבת נט, ב.

23) פרשתנו כח, ב.

24) שם כז, מג.

25) והרי בלאו הכי יעקב "נטמן בבית עבר י"ד שנה ואח"כ הלך לחרן" (פרש"י סוף פרשתנו).

26) ובנוגע לסכנת עשו (שמפני זה אמרה רבקה ליעקב "ברח לך אל לבן אחי חרנה") - הי' אפשר לשלוח יעקב למקום אחר, ובפרט שבלאו הכי "נטמן בבית עבר י"ד שנה", כבהערה הקודמת.

27) חיי שרה כד, ב. ואילך.

28) בהבא להלן - ראה תו"א ויצא כא, ג. ובארוכה - תו"ח שם כד, סע"ד ואילך. ד"ה ושבתי בשלום תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ב ע' קנז ואילך). וש"נ.

29) בראשית ב, כד. וראה ביאורי הזוהר (להצ"צ) ע' צח - שזהו"ע "ויצא יעקב גו".

30) בראשית א, כח. וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ נח שנה זו (התועדיות ח"א תנש"א ע' 432 ואילך).

31) תניא פל"ו. וראה תנחומא נשא טז. שם בחוקתי ג. במדב"ד פ"ג, ו.

32) ראה אור החיים ויצא כח, יד. הובא ונתבאר בקיצורים והערות לתניא ע' נז. ד"ה ויצא תר"ל.

33) דנוסף על זה שבכל א' מישראל יש בו הג' אבות (ראה תו"א ר"פ וארא), הרי נשמת יעקב "כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם (תניא אגה"ק) ס"ו).

34) ע"פ ל' חז"ל - חגיגה ה, ב.

35) משנה ברכות לד, ב. קידושין מא, ב. וש"נ.

36) ראה גיטין כג, א.

37) ראה גם קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה תשי"ז (בקשר עם כינוס השלוחים) ס"ד ואילך (ספר השיחות תשי"ז ע' 131 ואילך).

38) כמש"נ גבי הבור שבו הושלך יוסף (וישב לו, כד), שזה הי' הגורם ל"ויוסף הורד מצרימה" (שם לט, ג), ההתחלה של גלות מצרים - והרי עבודת יוסף היא המשך לעבודת יעקב ("אלה תולדות יעקב יוסף" - שם לו, ב), המשכת ענינו של יעקב בבי"ע, עד במצרים (ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' רכז. וש"נ).

39) שבת כב, ריש ע"א. וש"נ.

40) ראה ד"ה ושבתי בשלום הנ"ל (הערה 28). וש"נ.

שמצ"ע אין השפעת המשלח מורגשת שם, מבטל את עצמו למשלח ומרגיש שהוא בא "מבאר שבע", מאיגרא רמה.

ה. עפ"ז יובן הטעם למה כתוב "חרנה" ולא "לחרן": "ויצא יעקב מבאר שבע וילך) לחרן" מדגיש (יותר) שעדיין יש המשך ושייכות ליציאה (ומקום היציאה) - שכיוון היציאה מבאר שבע הוא "לחרן"; משא"כ "וילך חרנה" מדגיש יותר איך ש"לחרן" (מקום השליחות) הוא מקום נפרד ולא כ"כ המשך ("ל-") ליציאה מבאר שבע.

ויש לומר, שזה מרומז גם בכך ש"בה"א נברא העולם הזה"⁴⁵, היינו דכשם שבאות ה"א הרגל השמאלי נפסק מהרגל הימני והגג⁴⁶, כך גם העולם הזה (עשי") נפסק - "אף עשיתיו"⁴⁷ - מהעולמות העליונים⁴⁸.

ולהוסיף עוד, שהה"א של "חרנה" מרמז על הירידה בתוך חרן גופא, ז.א. בחלק הכי תחתון בחרן עצמו. ע"ד הירידה בבירא עמיקתא, בבירא עצמה - בור עמוק. עד בור שאין בו מים, ולמטה מזה: "חרון אף של מקום" - נחשים ועקרבים יש בו - לבן הארמי.

וכפי שאמנם התברר בפועל, שהליכת יעקב ל"חרנה" בגלות לבן, היתה קשורה בירידה גדולה ביותר - שלא בערך למצב ב"באר שבע" (כבית יצחק אביו) - התעסקות עם לבן הארמי, שהתנהג עמו ברמאות ("למה רמיתני"⁴⁹), ועד שיעקב התאונן שבמשך השנים שהי' אצל לבן "ביום אכלני חרב וקרח בלילה"⁵⁰, שמזה מובן שזה הי' קשור עם ירידה רוחנית בעבודת יעקב⁵¹, ועד כדי כך היתה הירידה - שהדבר נמשך עשרים שנה, עשרים בגימטריא כתר⁵², ירידה בדרגת כתר.

ולמרות כל זה עבד יעקב את עבודתו אצל לבן בחרן, וקיים שם את שליחותו בשלימות (בתור מרכבה

של השבע מדות, שבע קני המנורה (שבהם נחלקים כל נשמות ישראל⁴¹), ולמעלה מזה יש לומר - ש"באר שבע" קאי על שרש המדות - שרש הנשמה - כפי שהם למעלה ממוחין;

לאידך גיסא - השליחות מתבטאת בזה, שהנשמה יורדת למטה מטה, עד לירידה שלא בערך - "וילך חרנה" (שאימית ענין ההליכה היא - כשהיא שלא בערך), בעלמא דפרודא, עד לעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית'⁴², בירא עמיקתא, בור ריק שאין בו מים (אבל אין ענין הפכי), ועד ליתירה מזו - "חרון אף של מקום" - עוה"ז מלא קליפות וסט"א שהן נגד ה' ממש⁴² (נחשים ועקרבים יש בו), שהוא שלא בערך ביחס ל"באר שבע" - שלא בערך הן מצד השליח, שלהיותו נשמה בגוף, בגלוי הוא דבר בפני עצמו, מציאות נפרדת מהמשלח (כביכול), והן מצד מקום השליחות, שהשפעת - (מקום ה)משלח אינה נרגשת שם⁴³ - כי דוקא אז יכולים למלא את השליחות בשלימות, לעשות דירה בתחתונים, בתחתונים כפי שהם במדריגתם תחתונים⁴⁴.

ויש לומר, שנוסף לעילוי שעי"ז נעשה דירה בתחתונים (מילוי הכוונה דנתאוה הקב"ה), מתגלה עי"ז גם העילוי בגילוי התוקף דכח המשלח: כיון שהשליח נמצא ב"חרנה", במקום ומצב שמצ"ע לא ניכרת ונרגשת שם כלל (עד באופן - שלא בערך) ההשפעה של המשלח (ודמקום המשלח), הרי השליח זקוק ונצרך יותר לתוקף וכח המשלח (עד ששלוחו של אדם העליון נמותו) בכדי להתגבר על ההעלם וההסתר; ולכן מובן, שאז תוקף וכח המשלח עומד בשלימות הגילוי - שאפי' ב"חרנה" נפעל (עי"י השליח) רצון המשלח, עי"ז שהשליח, להיותו מצ"ע מציאות נפרדת, והמצאו ב"חרנה", בירא עמיקתא,

(46) ראה תו"א צה, סע"ב. לקו"ת ר"פ בלק. ובכ"מ.

(47) ל' הכתוב - ישע"י מג, ז.

(48) לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך. ר"פ בלק. ובכ"מ.

(49) ויצא כט, כה.

(50) שם לא, א.

(51) שהרי יעקב לא הקפיד על הצער גשמי שבוה*, אלא שהקפיד על הצער שהי' מונע לשלימות עבודתו בתור מרכבה ("האבות הן הן המרכבה" (ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד), ובפרט "בחיר שבאבות" (ב"ר פמ"ז, א), "שכל אבריהם היו כולם קדושים ומובדלים מעניני עוה"ז ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם" (תניא פכ"ג).

(52) ראה לקו"ת שה"ש לה, ג. ובכ"מ.

(41) לקו"ת ר"פ בהעלותך. מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ג בתחלתו.

(42) ל' התניא פל"ו. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 429 הערה 52.

(43) שהרי אף שהתהוות הבריאה היא עי"י הקב"ה, וההתהוות היא בכל רגע ורגע מחדש (שהיה"א פ"א) - הרי ההתהוות היא בדרך ריחוק, באופן של יש מאין (שלא נרגש בהיש האין המהווה אותו), עד באופן של יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום צילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה" (אגה"ק ס"כ), עד שבהרגשתו הרי "מציאותו מעצמותו" (ראה ד"ה מצה זו תש"ז. ועוד).

(44) ראה גם ס' השיחות תשמ"ח ח"א ע' 140 ואילך. תשמ"ט ח"א ע' 60 ואילך. קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה תש"נ ס"ד.

(45) מנחות כט, ב.

לחרן בפועל, ועבודתו שם].

ז. ויש לומר הטעם מדוע דוקא אצל יעקב היתה השליחות ללכת ולעשות את עבודתו בחרן, וגם - העלי' שהיתה לו מכך - כיון שאצל יעקב ("בחיר שבאבות" 58) היתה שלימות העבודה, כידוע⁵⁹ שיעקב הוא מדת האמת (תפארת) - בריח התיכון המבריה מן הקצה אל הקצה, היינו שיעקב ממשיך אלקות כפי שהיא למעלה מעלה בבחי' "באר שבע" - למטה מטה ב"חרנה" 60. ובכללות, בכך התבטאה עבודתו של יעקב במשך כל ימי חייו (גם לפני ואחרי עבודתו בחרן), החל מעת הולדתו - כמרומו בשמו "יעקב", על שם "וידו" 61 אוחזת בעקב עשו" 62 - כידוע ששם האדם מבטא את תוכן ומהות העבודה שלו:

ובהקדים השאלה: איך זה שלידת יעקב אבינו קשורה עם "וידו אוחזת בעקב עשו". ויתירה מזה, שאביו⁶² קרא לו יעקב על שם אחיזת העקב, וזה שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש, השם שמבטא את תוכן עבודתו?!

והביאור בזה: עבודת יעקב התבטאה בכך שהוא יברר וימשיך אלקות גם בדרגות הכי נמוכות (באופן של מבריה מן הקצה אל הקצה). ולכן לידתו קשורה בגלוי ב"וידו אוחזת בעקב עשו", ועל שם זה הוא נקרא "יעקב", יו"ד (אותיות "וידו" 63) עקב⁶⁴, ההמשכה של יו"ד (שרש הנשמה בחכמה דאצילות) בבחי' עקביים⁶⁵, עד ל"עקב עשו".

אבל כדי שהעבודה תהי' בשלימות, צריכה להיות לפני' הירידה למטה - שבגלוי עשו יהי' הבכור, ו"ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו", ואח"כ יצטרך יעקב לעשות את עבודתו למטה בעוה"ז, עד שיצטרך להתלבש בלבושי המתברר, בלבושי עשו, ועד אשר "בא אחיך במרומה ויקח ברכתך" 66 - ירידה הכי גדולה אצל יעקב עצמו, שמדתו מדת האמת⁶⁷,

לה⁵³, להקים את הי"ב שבטים, ובאופן של "מטתו שלימה" 54 - היסוד של עם ישראל, ובעבודת הביורורים (צאן לבן) 55, ועי' להמשיך ולגלות את רצון המשלח גם ב"חרנה".

ז.א., שע"י ירידת יעקב "חרנה", נוסף עילוי אפי' לגבי מצבו (של יעקב) בארץ מגורי אביו - הוא נתעלה בדרגת כתר (עשרים) למעליותא, שלמעלה מבחי' באר שבע (מקור השבע מדות, עד למעלה ממוחין), ובפשטות - הקמת י"ב שבטים, ושלימות עבודת הביורורים בצאן לבן, עד שגם ביעקב עצמו נפעל עילוי - "ויפרוץ האיש מאד מאד" 56.

ו. עפ"ז מובן גם הטעם לכך שנאמר "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" אע"פ שלפני' (בסוף פ' תולדות) כתוב¹⁴ "וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם": בסוף פ' תולדות ניכר ומורגש שהליכת יעקב ("וילך פדנה ארם") היא המשך ותוצאה גלוי' מ"וישמע יעקב אל אביו ואל אמו", שליחות אביו ואמו. ז.א. שניכרת בזה ההשפעה מציווי המשלח, ובמילא הירידה למטה מטה בבירא עמיקתא עוד לא מודגשת כל כך; משא"כ בריש פ' ויצא מיתוסף החידוש ד"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" - היציאה לגמרי מבאר שבע, וילך חרנה - הליכה (וירידה) שלא בערך ב"חרנה", ב"חרון אף של מקום" 57, כפי שהוא מובדל מציווי המשלח ("וישלח יצחק", ואפי' מ"וישמע יעקב גו").

ויש לומר הטעם על שני הפסוקים - כיון שסדר העבודה הוא מן הקל אל הכבד: תחילה בא ציווי השליחות - "וישלח יצחק" 4, אח"כ באה קבלת השליחות - "וישמע יעקב", והתחלת קיומה - "וילך" (אבל עדיין בתור המשך לציווי וקבלת השליחות), ועד - ליציאה וירידה בפועל - "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" וגם לאחר זה ישנם כמה דרגות: הבטחת הקב"ה ליעקב להצלחתו, תפלת יעקב, עד - ביאתו

53) שזהו "כל מויהם", גם בהיות יעקב בבית לבן בחרן. ואדרבה - בחרן נתגלה שלימות נעלית יותר בעבודתו בתור מרכבה, שגם במצב ירוד כזה הי' מרכבה לה'.

54) ויקר' פל"ו, ה. פרש"י ויחי מזו, לא. וראה פסחים נו, א. תו"כ בחוקותי כו, מב. ספרי ואתחנן ו, ד. האזינו לב, ט. ברכה לג, ב.

55) ראה תו"א ויצא כב, ד ואילך. ובארוכה - תו"ח שם כז, ג ואילך. ד"ה ושבתי בשלום הנ"ל ס"ג. וש"נ.

56) ויצא ל, מג. ועפ"ז יומתק מה שנאמר כאן "פדנה ארם", ולא "חרנה" כמו בר"פ ויצא.

58) ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. שער הפסוקים תולדות כז, כה.

59) תניא פי"ג (יט, א). ביאורו לאדהאמ"צ כט, ג. להצ"צ ע' קסח ואילך. וראה לקר"ש חט"ו ע' 436. וש"נ.

60) ראה אוה"ת תרומה ע' איתקכה, שע"י הענין ד"וילך חרנה" נעשה יעקב בריח התיכון.

61) פרשתנו כה, כו.

62) פירוש השני בפרש"י עה"פ.

63) תו"א וישב כט, א.

64) ע"ח שער ג (שער פרס למהרה"ו) פ"ב. פרס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו.

65) ראה תו"א ר"פ ויצא. ושם מקשר זה עם "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" - שבחי' יעקב (יו"ד עקב) הוא הממשיך מבחי' באר שבע שהוא למעלה מעלה כו' עד השתלשלות למטה מטה למדרגה היותר תחתונה שהוא בחי' חרן.

66) פרשתנו כז, לה.

אדוני שעירה", בכדי לקבל (מ"אדוני") את האורות מרובים (אדוני) דתהו, של בחי' שעירה, בחי' שערות הזקן של י"ג תיקוני דיקנא, "לבושי" כתלג חיוור⁷⁵, (בחי' כתר⁷⁶), שהם המשכה הכי נעלית שלמעלה ממוחין (שלא יכולים להמשיך רק דרך הצמצום דשערות, מותרי מוחין), ושזה יומשך בכלים גדולים דתיקון (דרגת יעקב), עד שזה גם יהפוך את הענינים בלתי רצויים שנגרמים ע"י יניקת החיצונים של שערות - שה"נגע גו' בזקן⁷⁷ (ואין למטה מנגע⁷⁸) נהפך לענג, שאין למעלה מענג⁷⁸ (למעלה ממוחין, וגם למעלה מרצון וחפץ, בחי' כתר)⁷⁹.

ח. מזה מובן הלימוד וההוראה שכל יהודי לוקח משליחות יעקב לחרן, שהקב"ה הוריד את נשמתו (של היהודי) מ"באר שבע" כאן למטה ב"חרנה", לעשות דירה לו יתברך בתחתונים, והגם שזה ירידה הכי גדולה, עד שלא בערך, אינו צריך להתפעל מזה, כיון שהוא שלוחו של הקב"ה, ושלוחו של אדם העליון⁸⁰ כמותו³⁵, עד "כמותו דהמשלח ממש"י⁸¹ (כביכול).

ואדרבה: כיון שהוא נמצא ב"חרנה", ששם לא רואים בגלוי את ההשפעה של המשלח, הרי הוא זקוק עוד יותר, ובמילא הוא מקבל, את תוקף וכח המשלח. ודוקא ע"י הירידה גדולה - נפעלת עלי' הכי גדולה, למעלה ממקום ("באר שבע") שממנו ירדה הנשמה.

והלימוד מודגש עוד יותר כאשר בני" נמצאים בגלות⁸², שבשליחות של ירידת הנשמה בגוף עצמה - זוהי ירידה גדולה יותר, "אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם"⁸³, לא מיבעי בזמן רדיפות וגזירת המלכות בחושך הגלות, אלא אפי' בזמן (כמו עתה) שיהודים נמצאים במלכות של חסד, ועובדים עבודתם במנוחת הנפש ומנוחת הגוף - עכ"ז אין זה דומה למצב

ואח"כ הוא ירד עוד למטה יותר, "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", בבית לבן הארמי (וגם שם אומר יעקב⁶⁷ "אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות", ירידה בגלוי לגבי מדת האמת מדתו של יעקב);

אבל הכוונה בכל הירידות הללו, היא כדי לפעול את הבירור גם למטה מטה, ושע"ז יתגלה גילוי הכי נעלה, עד גילוי שרשו של עשו - האורות מרובים דתהו, שהם "גדולים מאד ולא יכלו להתלבש בתוך הכלים כו", אבל מצד שרש שרשו במקיפים דתהו הרי האורות דתהו הם למעלה מהאורות דתיקון⁶⁸ - שרשו של יעקב, וע"י עבודת יעקב הוא ממשיך את האורות מרובים דתהו בכלים מרובים דתיקון⁶⁸,

אבל בזה גופא - הבירור הוא באופן של סדר מסודר (של עולם התיקון של יעקב), מתחיל מהבירור של "וידו אוזת בעקב עשו"⁶⁹, הוא אוזתו רק ב"עקב עשו" (בדרגא הכי תחתונה של אורות דתהו), ואח"כ הוא עולה מדרגא לדרגא בעבודתו, כולל גם - בעבודה דבירור עשו, "מכרה כיום את בכורתך ל"י"⁷⁰, ואח"כ - קבלת יעקב ברכות יצחק לעשו, ע"ז שהתלבש ב"בגדי עשו בנה הגדול החמודות"⁷¹, שע"ז נתגלה ששמו יעקב על שם "ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי"⁷²,

אבל אח"כ יעקב הי' צריך לברוח מפני עשו, כיון שעשו עדיין לא היה מוכן לבירור, ויעקב ירד לחרן, לפעול את הבירורים דצאן לבן, עד שאח"כ - לאחרי עשרים שנה בחרן - הלך לברר גם את עשו, "וישלח⁷³ יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר גו', ויצו אותם לאמר כה תאמרן לאדוני לעשו גו' עם לבן גרתי ואחר עד עתה"⁷⁴, עד שלדעת יעקב היה עשו מוכן כבר לבירור, ולמעלה מזה - הוא היה לאחרי הבירור, לכן אח"כ הוא עוד אמר "עד אשר אבוא אל

(67) ב"ב קכג, א. ב"ר פ"ע, יג. הובא בפרש"י עה"פ ויצא כט, יב.

(68) תו"א ר"פ וישלח. ובארוכה - תו"ח שם. ובכ"מ.

(69) ראה סד"ה ויגדלו הנערים תרס"ה.

(70) פרשתנו כה, לא.

(71) שם כז, טו.

(72) שם, לו.

(73) ר"פ וישלח (לב, יד ואילך).

(74) ראה סד"ה וישלח תרס"ו.

(75) דניאל ז, ט.

(76) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' תנ. וש"נ.

(77) תזריע יג, כט.

(78) ראה ספר יצירה פ"ב מ"ד: אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה

למטה מנגע. וכידוע ד"נגע" הוא היפך "ענג" - זח"א כו, רע"ב. ח"ב

רסה, ב. ח"ג (רע"ב) רעג, א. תקו"ז בהקדמה (יב, א). תכ"א (נח, א).

(79) להעיר ממאחז"ל (ויק"ר פי"ז, ו הובא בפרש"י) עה"פ (מצורע

יד, לד) "כי תבואו אל ארץ כנען גו' ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" - "בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמורים מטמוניות של זהב וכו'". והיינו, דכשישנו אצל בני" ענין בלתי רצוי ד"נגע", בהכרח, שזהו רק בכדי שע"ז יתוסף עוד יותר בטוב שלהם (ראה לקו"ש חכ"ב ע' 197).

(80) ראה לקו"ת ר"פ ויקרא (א, ג).

(81) לקו"ת שם. וכ"ה הלשון (כמותו ממש) בתשובות הריב"ש

סרכ"ח.

(82) וכידוע ש"ויצא יעקב גו'" קאי על הירידה בגלות (ראה ב"ר

פס"ח, יג. רמב"ן ר"פ ויצא מפדר"א פל"ה. וראה לקו"ש חכ"ה ע'

153 ואילך. וש"נ. שם ע' 355). ולהעיר מחדא"ג מהרש"א חגיגה ה,

ב בפירוש דברי רבי "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא" (ראה לעיל ס"ד):

ואפשר שרמז בזה על שהשליכן בגלות לבבל כו'.

(83) ברכות ג, א.

והגם שזה קשור עם ירידה לכאורה - הירידה של חושך הגלות בכלל, והירידה של השלוחים ללכת מ"באר שבע" (ארץ מגורי אביו) "וילך חרנה" - הרי מזה עצמו מוכח, שככל שנמצאים "רחוק" יותר - בכמות ובאיכות - מהמשלח וממקום המשלח - כך זקוקים יותר להגיע, ומקבלים יותר, את כח ותוקף המשלח, ואת כל העילויים שמקבלים ע"י ירידה זו, כנ"ל.

י. עפ"י תוכן גם השייכות של כינוס השלוחים העולמי (ופרשיות התורה שקוראים בסמיכות לזה) לחודש כסלו:

עיקר הענין של "יפוצו מעיינותיך חוצה" שהתחיל ב"ט כסלו, חג הגאולה של אדמו"ר הזקן⁸⁷, בא ע"י זה שקודם היה קטרוג על גילוי החסידות באופן של חב"ד ע"י אדמו"ר הזקן, שהביא למאסר; אבל הכוונה בירידה היתה - שע"י תביא להוספה והרחבה, עד שלא בערך, בהפצת המעיינות חוצה, כמו שהיה לאחר הגאולה ב"ט כסלו⁸⁸.

[ובדוגמא לזה - ולפני זה גם בנס חנוכה, נס השמן, בסוף חודש כסלו - לאחר שגברה מלכות יון הרשעה, ולא מצאו אלא פך אחד של שמן⁸⁹, שזה מראה על הגילוי של פנימיות התורה, שמן שבתורה - דוקא ע"י הירידה בגלות].

וכידוע המשל של אדמו"ר הזקן⁹⁰ - כתשובה לשאלה וקטרוג על גילוי החסידות בהרחבה - מבן מלך שחלה, והמלך ציוה לרופא - ולאחרי שכל התרופות לא הועילו - שיטחן את האבן הכי יקרה בכתר המלך ויערבבנה במים, ולשפוך אל פי הילד, אולי... טיפה תיכנס ותציל אותו...

וכך - דור אחר דור אחרי אדמו"ר הזקן, כשניתוסף בחושך הגלות - ניתוסף עוד יותר בהגילוי דפנימיות התורה על-ידי רבותינו נשיאינו, עד להחידוש שנתחדש בהפצת המעיינות חוצה - בתור תוצאה של מאסר והגאולה די"ב-י"ג תמוז - לאחר שכ"ק מו"ח אדמו"ר הגיע לחצי כדור התחתון.

עד שבדורנו זה, ובפרט בשנים הכי אחרונות, ניתוסף בזה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - שמבזבזים אוצרות המלך שהיו גנוזים במשך כל

האמיתי שבנ"י צריכים להיות בו, סמוכים על שולחן אביהם, עד באופן ש"והיו עיניך רואות את מוריך"⁸⁴,

ובמילא זקוקים הם יותר להגיע לתוקף וכח המשלח, וע"פ הכלל שירידה צורך עלי, וככל שהירידה גדולה יותר, אזי העליה הבאה לאח"ז גדולה יותר - וא"כ מובן שהירידה בגלות, מביאה לעלי וגילוי גדולה יותר של כח המשלח אצל השליח, וגם - גילוי גדול יותר בכל הענינים, בדוגמא כפי שהי בגלות מצרים, שהביא ל"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"⁸⁵, ועאכו"כ בגלות זה האחרון, שנמשך כבר למעלה מ-1900 שנה, וההסבר היחידי לכך הוא - שזה כדי להביא ל"רכוש גדול" שלא בערך כלל - בגאולה האמיתית והשלימה⁸⁶. - ולהעיר, שכעת, לאחר כ"כ הרבה שנים בגלות, גם זה כבר לא הסבר, כיון שישנו כבר ה"רכוש גדול".

ט. ועפ"י יש לומר הטעם לזה שדוקא בדורות האחרונים בגלות, בא החידוש בענין השליחות ע"י רבותינו נשיאינו בכלל, ובמיוחד - ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁸⁷ - "וישלח יצחק" שלוחים, שהכניס כח חדש בכללות ענין השליחות של כל יהודי (בתור שלוחו של הקב"ה), ע"י שצוה ונתן כח שהשליחות של כל יהודי בדורנו היא להפיץ תורה ויהדות הפצת המעיינות חוצה. ואמר שלשם כך יש צורך ביציאה ממקומו ומצבו - "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", ולהגיע ליהודים בכל מקום שהם. עד שזה התבטא בפועל - ע"י שבין בני"י גופא ישנם אלו שזכו ונבחרו להיות שלוחים - שמסורים לגמרי לעבודת הפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה,

וכפי שרואים עתה את המצב בפועל, שבכל קצוי תבל ישנם שלוחים של נשיא דורנו - ביניהם השלוחים שהתכנסו כעת בכינוס השלוחים העולמי - שעוסקים בעבודה הנ"ל, כולל גם באופן דשליח עושה שליח וכו' - באופן שהולך ומתפשט, הולך ומוסיף ואור.

וע"פ הנ"ל יש לומר הטעם לזה, שככל שחושך הגלות הוא ארוך ועמוק יותר - כך יש צורך גדול יותר בעבודת השליחות ד"חרנה", להגיע ליהודים בכל מקום שהם ולעוררם שיתמסרו עוד יותר לכל עניני יהדות,

(84) ישע"י, ל. כ. וראה תניא פל"ו.

(85) לך לך טו, יד. וראה ברכות ט, ריש ע"ב.

(86) נוסף על זה שאז יתגלה המטמוניות שהטמין יוסף במצרים, שחלק אחת (מהשלש מטמונות) גנוזה לצדיקים לע"ל (פסחים קט, א. וראה תר"א מד, א. אוה"ת מקץ שמג, ב).

(87) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 329 ואילך.

(88) ראה לקו"ש שם ע' 349 ואילך. וש"נ.

(89) שבת כא, ב.

(90) "התמים" ח"ב ע' מט (עב, א). אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

למחוז חפצם, כולל - לארצות הברית, עד אפי' לארץ ישראל. ויתירה מזה - המדינה עצמה מסייעת בזה, כולל - על-ידי הוצאות של ממון (- בחלקו - שנאסף מהמסים של כל תושבי המדינה ההיא).

ובין אלה שהם שחררו ובסיוע שלהם - ישנם גם ילדים יהודים שניזקו מהפיצוץ בטשערנאביל (לפני כמה שנים) - והמדינה השתדלה ומשתדלת, ועל חשבונם, לרפאותם.

עד כבשנה האחרונה - המדינה עזרה לשלחם משם והתירו להם לנסוע לארץ הקודש, ושם גופא - ב"כפר חב"ד", ששם מטפלים בהם ומשתדלים לרפאותם וכו' -

שכל זה מראה על העלי' מבירא עמיקתא (דמדינה ההיא, שהתנגדה לחב"ד) עד, למצב של חב"ד⁹⁵, - עד - נפר חב"ד, שמרמז על החידוש של חסידות חב"ד, לגלות פנימיות התורה ותורת החסידות בפרטים ופרטי פרטים (ע"ד נבואת יחזקאל, בן כפר שמתאר את מרכבת המלך עם כל הפרטים מרוב ההתפעלות שלו בזה⁹⁶), דהגם שזה בא ע"י הירידה בגלות - נעשה עי"ז עילוי אפילו לגבי הגילוי ד"באר שבע" (שקודם הירידה), עד לגילוי העונג (שאינן למעלה מעונג, תמורת אין למטה מנגע⁹⁷) שבא ע"י לימוד פנימיות התורה בחב"ד שבשכל.

והלוסיף הוראה ע"ד הרמז מזה שנבואת יחזקאל בן בוזי הי' בחוץ לארץ "על נהר כבר"⁹⁷: על-ידי הירידה בחוץ-לארץ, ושם גופא - "על נהר כבר"⁹⁸, שמרמז על הקרירות שהיצר מכניס במי ששומע ענין נפלא בתורה בפנימיות התורה, ותמורת לשמוע ולקלוט את החידוש שבזה - אומר לו: הע! "נבר" - את זה כבר שמעתי פעם!... לו שמע זאת, הי' קולט גם כעת החידוש שבזה... - הרי, ע"י הירידה, נעשה הגילוי דנבואת יחזקאל באופן של חב"ד, בפרטים ופרטי פרטים. וכמרומז גם בשמו יחזקאל - חזק א-ל, בן בוזי - גילוי וביזה דפנימיות התורה, עוד יותר מביזת הים (עלמא דאתכסיא), באופן ד"בוז יבוזו לו"⁹⁹.

הדורות⁹¹, ואפילו היחידי סגולה שאכן הי' ברשותם - לא ניתנה להם האפשרות לפרסם וללמוד זאת באופן של הבנה והשגה דחכמה בינה ודעת - אשר, עי"ז נעשה חידוש והוספה לגבי אוצרות פנימיות התורה כפי שהם מצד שרש הנשמה וכו' (ע"ד העילוי שנעשה על-ידי העבודה דחרנה לגבי המצב ד"באר שבע"); ועכשיו מגלים האוצרות [ובמיוחד - מתורת הצמח-צדק, אשר ב' שמותיו אלה ה"ה שמו של משיח צדקנו⁹², שילמד את כל העם כולו פנימיות התורה⁹³], ומדפיסים אותם, באופן שכאו"א יכול ללמוד בהם באופן של חב"ד, ולהפיץ המעיינות חוצה, עד לחוצה שאין חוצה ממנה.

ויש לומר, שהחידוש בגילוי פנימיות התורה בדורנו זה (שקשור עם חודש כסלו במיוחד) קשור - והא בהא תליא - עם החידוש בענין השליחות שבדורנו זה: לא זו בלבד שיציאת השלוחים מ"באר שבע" (ארץ מגורי אביו) כדי להפיץ המעיינות חוצה בכל קצוי תבל, אינה פוגעת ח"ו וח"ו בהגילוי דפנימיות התורה (מ"באר שבע"), אלא אדרבה ואדרבה: עי"ז שהשלוחים יוצאים בשליחותם למקומות הרחוקים - בגשמיות וברוחניות - ממקום המשלח - ה"ז מעורר ומגלה יותר את הכחות מהמשלח, כולל בענינו - גילוי פנימיות התורה, תורת חסידות חב"ד, באופן דיפוצו מעיינותיך חוצה, ביתר שאת וביתר עוז, באופן שמגלים האוצרות כנ"ל.

יא. מבין המאורעות בעולם [ובשייכות גם עם פעולות השלוחים הנ"ל] שרואים בהם דוגמת ענין הנ"ל - הוא מה שהמדינה שאסרה את כ"ק מו"ח אדמו"ר בשל התעסקותו בהרבצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, והוציאו גזר-דין, ולאחר-מכן הפסק-דין של גלות בקאסטראמא [שצער גלות "שקול כמעט כצער מיתה"⁹⁴ ר"ל], הנה אותה המדינה שינתה לאחרונה את יחסה מן הקצה אל הקצה, ושיחררה - וממשיכה לשחרר - מאות אלפי יהודים שיוכלו לנסוע

כלולים כל נשמות ישראל (ראה לעיל ס"ד).

96 חגיגה יג, ב.

97 יחזקאל א, א.

98 להעיר ממאחז"ל (זח"א קכה, א (במהנ"ע). ח"ב ל, ריש ע"ב): אית מיא מגדלים חכימין ואית מיא מגדלין טפשיין. וראה גם במדב"ר פט"ז, יב. תנחומא שלח ו (הובא בפרש"י שלח יד, יח): יש ארץ שמגדלת גבורים ויש ארץ שמגדלת חלשים כו'.

99 ל' הכתוב - שה"ש ח, ט. וראה סה"מ מלוקט ח"א ע' נב.

91 ראה המשך ההילולא באתי לגני ה'ש"ת פי"א ואילך.

92 זכרי' ג, ח (צמח)*. ישעי' יא, (צדק). וראה ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. פי' הראב"ע והרד"ק שם. וראה תקו"ז בהקדמה (ז, ב).

93 לקו"ת צו יז, א. ועוד.

94 חינוך מצוה תי.

95 וגם הילדים שההורים שלהם הגיעו ולקחו אותם למקומותיהם הם - הרי מובן, שיש להם שייכות תמידית עם חב"ד, ועד שבטח יתגלה אצלם בפועל - כי חב"ד הוא מקור מחצבתם של כל ישראל, המקור של "שבע קני המנורה" (הו' מדות), "באר שבע", שבהם

השליחות שלו, ובכללות כולם (בכל דרגות השליחות) - שכל שליח עושה כל התלוי בו לקיים את שליחותו בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה,

כולל ובמיוחד בדורנו - באופן דביזה (כנ"ל), שמפיצים את המעיינות חוצה לכל בני"א באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, וכידוע הוראת אדמו"ר (מהרש"ב) נ"ע¹⁰², שכעת אין צורך לחכות לסדר בעבודה, אלא - "חסוף ואכול חסוף ואישתי"¹⁰³.

ובזה ניתוסף עוד לימוד מהשיעור חומש דערב שבת זה: לפני שליחותו מקבל יעקב את הברכות מיצחק, החל מ"ויתן לך"¹⁰⁴. ורש"י מפרש, שהוא"ו המוסיף של "ויתן" (אע"פ שאין זה המשך כלל למ"ש לפני זה "ראה ריח בני גו") בא ללמד ש"יתן ויחזור ויתן". וזוהי הוראה לכל שליח (שמקבל בפועל ברכת יצחק ד"ויתן לך"): עוד לפני שיוצא בשליחותו, ועאכור"כ כאשר הוא מגיע לשם - הרי מיד לאחרי שחושב ומתכנן את הפעולה הראשונה שיתן ליהודים במקומו - "יתן" [שעל זה איננו צריך ללימוד מיוחד, שכן זהו ענינו של שליח: לעשות פעולה של שליחות] - הוא חושב ומתכנן תיכף את ה"ויחזור ויתן" - לעשות פעולה נוספת!

ולחיותו "כינוס השלוחים העולמי", עולמי בפירושו זמן ומקום ונצחיות - ישנו מזה לימוד ונתינת כח לעבודת השליחות של כל יהודי ושל כל בני"א, שהם כולם שלוחי הקב"ה.

יג. ויהי רצון, שכינוס השלוחים יהי "כינוס לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם"¹⁰⁵, ובפרט עי"ז שיקבלו החלטות טובות בנוגע להרחבת כל הפעולות בעבודת השליחות,

כולל - בענין "שליח עושה שליח"¹⁰⁶, "אפילו מאה" (שלוחים)¹⁰⁷, שכולל בתוכו עד עולם¹⁰⁸.

ולחוספי: בכדי שתשאר מזכרת נצח מהכינוס - הועלתה הצעה¹⁰⁹ שידפיסו "ספר השלוחים", בצירוף תמונות של כל השלוחים שי' משתתפי הכינוס, כולל - של משפחתם ובני ביתם שי', עם דברי תורה ודברי

יב. מהלימודים שאפשר ללמוד מהמדובר לעיל בקשר עם כינוס השלוחים העולמי, שחל בפ' "וישלח יצחק את יעקב גו", "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", ובשבת מברכים וערב ראש חודש כסלו:

לכל לראש - חיזוק ועידוד לכל שליח, שמבלי הבט על היותו רחוק - בגשמיות או ברוחניות - ממקום (ודרגת) המשלח, המשלח נמצא אתו, ויתירה מזה שלוחו של אדם כמותו, עד כמותו דהמשלח ממש, וניתנו לו כל הכחות דהמשלח לעשות את שליחותו, וביתר שאת וביתר עוז,

ואדרבה - ככל היותו רחוק ממקום המשלח, כך הוא צריך וניתן לו עד בפועל, התוקף דהמשלח, וכל העילויים שבאים לביטוי ע"י העבודה ב"חרנה", וככל שה"חרנה" עמוק יותר, כך גדול יותר החידוש כשהשליח מבטל עצמו להמשלח, ועי"ז - מקיים שם את רצון המשלח, כנ"ל.

ובזה ישנו גם הלימוד מ"כנס השלוחים העולמי", שהוא כינוס והתאחדות דכל השלוחים יחד, מבלי הבט על החילוקים שביניהם.

וכידוע¹⁰⁰ הדרגות השונות שישנם בשליחות, ובכללות מלמטה למעלה: (א) מעשה השליח מתייחס אל המשלח, אך לא כח העשי' של השליח ושאר כחותיו. (ב) כח העשי' שלו בטל להמשלח, אבל לא שאר הכחות. (ג) כל מציאותו - כל כחותיו, חפצו רצונו שכלו ומדותיו - ה"ה בטלים לגמרי להמשלח, עד (ד) שהוא "כמותו דהמשלח ממש".

אעפ"כ, ביחס לכינוס השלוחים, צריכים כל השלוחים, כל הסוגים שביניהם - הן השלוחים הכי עליונים, והן השלוחים שהנם לע"ע תחתונים יותר (מאיזה סיבה שתהי') - להתאחד יחד, ולהדגיש את הנקודה המשותפת בין כל השלוחים, היותם שלוחים דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ועל-ידי זה - מתגלה בהם עוד יותר שליחותם מהמשלח הכי ראשון, הקב"ה. ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק¹⁰¹ - כל שליח עוזר לחברו ולשאר השלוחים בעבודת

(105) משנה סנהדרין עא, סע"ב.

(106) קידושין מא, א. וראה גיטין כט, ב. רמב"ם הל' גירושין פ"ז ה"ד.

(107) רמב"ם שם.

(108) ראה רש"י גיטין שם ד"ה עושה כמה שלוחין. וי"ל הטעם שהרמב"ם נקט מספר מאה דוקא, דמאה הוא שלימות המספר (ראה לקו"ת ר"פ ברכה. וראה חדא"ג מהרש"א מנחות מג, ב).

(109) קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה תש"נ סי"ג.

(100) לקח טוב (להר"י ענגיל) כלל א. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ג סכ"ה בקו"א. וראה לקו"ש ח"ה ע' 323 ואילך. ח"ב ע' 148 ואילך. ח"כ ע' 303. קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה תש"נ ס"ה. ועוד. (101) ישעי' מא, ו.

(102) במכתבו - נדפס במבוא לקונטרס ומעין ע' 22. אגרות קודש שלו ח"א ע' רסו.

(103) ל' חז"ל - עירובין נד, א. וראה סה"מ מלוקט שבעה ערה, 99 שזוה"ע "בוז יבוז לו".

(104) פרשתנו כז, כח.

בפועל, בב' הקצוות: כל שליח הוא מציאות ובר-דעת בפ"ע, ומשתמש בכל עשר כחותיו כדי לקיים שליחותו, וביחד עם זה - הוא בטל להמשלח כ"ק מו"ח אדמו"ר,

ועל-ידי-זה שהשליח משתמש בעשר כחותיו בקיום השליחות - ה"ה מגלה בחי' משיח (שליח בצירוף עשר) בו בעצמו, ופועל כך גם ביהודים נוספים, עי"ז שמגלה איך שהם שלוחים ומנצלים את עשר כחות הנפש בקיום שליחותם¹¹⁰,

כולל השליחות - שמדבר אל עצמו ואל הזולת בדברים היוצאים מן הלב, שבחינת משיח שבנפשו פנימה עומדת בגילוי, ועי"ז שמדבר דברים היוצאים מן הלב, ה"ה נכנסים אל הלב ופועלים פעולתם, עד שזה מגלה¹¹¹ את משיח הכללי, יחידה הכללית¹¹² - ביאת משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

התעוררות והצעות וכו' שדיברו בכינוס - אשר, כשיסתכלו בספר ה"ז יעורר ויעודד את השלוחים בעבודתם.

ובנוגע לפועל: בהוספה על "ספר השלוחים" שכבר הוציא-לאור (שיש בו תמונות של חלק מהשלוחים בלבד) - הי' כדאי להו"ל ספר, שיכלול תמונות של כל משתתפי הכינוס, ומה טוב - מכל השלוחים [וכאמור לעיל, הן השלוחים בדרגא עליונה, והן בדרגא יותר תחתונה], ביחד עם בני ביתם, כולל גם ילדים קטנים [כיון שעיי"ז שיראו את תמונותיהם בספר, ה"ז יעורר אותם יותר ללכת בדרך אביהם ואמם, ולהיות שלוחים בפועל, ע"י שימשיכו את כח השליחות שלהם מן הכח אל הפועל],

ושיוציאו-לאור את הספר בהקדם הכי אפשרי, ומה טוב - עכ"פ ליי"ט כסלו.

יד. ויה"ר שזה יוסיף עוד יותר בקיום השליחות

¹¹⁰ "צחצוח הכפתורים", ו"עמדו הכן כולכם" לקבל פני משיח צדקנו (ראה ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 628).

¹¹¹ רמ"ז לזח"ג רס, ב. ועוד.

¹¹⁰ ראה שיחת ליל שמח"ת קודם הקפות תשמ"ו. וש"נ.

¹¹¹ ואין בזה משום דחיקת הקץ ח"ו - מפני שכבר הגיע זמנה של הגאולה, כפי שהעיד כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכבר סיימו כל הענינים, גם

לקוטי שיחות תולדות כרך ה

מתורגם ללשון הקודש

א.

"ואלה תולדות יצחק"

בתחילת הפרשה מצטט רש"י את המלים "ואלה תולדות יצחק", ומפרש: "יעקב ועשו האמורים בפרשה"¹.

מסבירים המפרשים, שהקושי של רש"י על "ואלה תולדות יצחק" הוא: הפסוקים המופיעים מיד לאחר מכן² עוסקים במאורעות שארעו ליצחק, אך לא בתולדותיו – ולכן אומר רש"י שב"תולדות יצחק" אין הכוונה לארועים המופיעים מיד לאחר מכן³, אלא ל"יעקב ועשו האמורים בפרשה"⁴: אמנם, הם מזוכרים רק מאוחר יותר, אך כיון שהם "אמורים בפרשה" ו, הם יכולים להתייחס לפסוק "ואלה תולדות יצחק".

לפי זה מובן גם הדיוק בלשון רש"י "האמורים בפרשה", ולא כלשון הרמב"ן "האמורים למטה", כי הניסוח "האמורים למטה" מתאים להיאמר לגבי דבר המופיע בפסוק הבא או אף באותו פסוק. לפיכך מדייק רש"י בלשונו ואומר "האמורים בפרשה"⁵, שלמרות שיעקב ועשו רק "אמורים בפרשה", מספר פסוקים מאוחר יותר⁶, בכל זאת אליהם הכוונה ב"תולדות יצחק".

ב.

השאלות על פירוש רש"י

אך עדיין יש להבין:

(א) על הפסוק "אלה תולדות יעקב"⁷ אומר רש"י "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם...". ומתעוררת השאלה: אם רש"י סובר, שהמלה "תולדות" יכולה להתפרש במשמעות של מאורעותיו של האדם (ישוביהם וגלגוליהם), הרי הוא יכול היה להסביר שגם במלים "תולדות יצחק" הכוונה היא למאורעותיו³, המופיעים בסמוך ל"ואלה תולדות יצחק"⁸. מנין הוא מסיק שבמלה "תולדות" כאן הכוונה היא דוקא לילדים, אשר משום כך הוא מוכרח להסביר שב"תולדות יצחק" הכוונה היא ל"יעקב ועשו" המופיעים רק מאוחר יותר?

(ב) לצורך פירושו של רש"י, שהמלים "תולדות יצחק" אינן אמורות לגבי המאורעות המופיעים מיד לאחר מכן, אלא לגבי "יעקב ועשו", הכרחי, לכאורה, לצטט רק את המלים "תולדות יצחק". מדוע מצטט רש"י ב"דיבור המתחיל" גם את המלה "ואלה"?

(ג) "האמורים בפרשה" – והרי עשו נולד לפני יעקב, ולפיכך צריך היה רש"י לומר "עשו ויעקב"⁹ – עשו לפני יעקב¹⁰. כפי שאכן מתבטא הרמב"ן¹¹, אשר אף הוא

ליצני הדור כו" – כי גם "אברהם הוליד את יצחק" הוא ממאורעות (ותולדות) יצחק (ראה גו"א ולבוש כאן – נעתק בשו"ג להערה 2).

(9) ואין לומר שמה שרש"י מקדים יעקב לעשו היינו לפי שיעקב נוצר ראשונה (רש"י פרשתנו כה, כו) – כי [נוסף לזה שבדעה"י נאמר (נעתק להלן סעיף ה') "ובני יצחק עשו וישראל" (ודוחק לחלק בין "בני" ל"תולדות")] מכיון שרש"י עצמו כותב "האמורים בפרשה", הו"ל למנותם כהסדר שאמורים בהפרשה. וראה לקמן סעיף יו"ד.

(10) בספורנו, כ"ק ואות"ח (כה, כ) – שעשו נולד מצד רבקה [אחות לכן הארמי, כי רוב בנים דומין לאחי האם]. וראה גם ב"ר פס"ה, ד: שהדבר תלוי בה. אבל אין לומר שמטעם זה מקדים רש"י יעקב לעשו ב"תולדות יצחק" – כי (א) בפרש"י עה"ת לא נזכר כל זה כלל, ואפילו לא ברמז. ואדרבה, מפירוש רש"י שם "וכי עדיין לא נכתב כו" אלא להגיד שבחה כו" (ודלא כפירוש הספורנו וכו') משמע, שס"ל שלא זוהי הסבה שעשו ה' רשע. (ב) אפילו באם רשעת עשו היתה מצד רבקה, אי"ז טעם מספיק להקדים את יעקב לעשו ב"תולדות יצחק", מכיון שעשו נולד לפני יעקב. וכדמוכח ממ"ש בדעה"י (נעתק להלן שם) ובני יצחק עשו וישראל.

(11) וכ"ה בראב"ע כאן.

(1) ברמב"ן כאן: "האמורים למטה" (וראה לקמן בפנים). ובדפוס ראשון דפי רש"י: "האמורים בסוף הענין" (וראה שו"ג להערה 6).

(2) אבל "אברהם הוליד את יצחק" שנאמר בפסוק זה עצמו, לא קשה לי לרש"י, וכמו שמפרש רש"י מיד* – וע"י שכתב כו".

(3) כפירוש הספורנו כאן. וראה גם רד"ק כאן.

(4) במשכיל לדוד כאן מקשה (על הרא"ם): בכדי להשמיענו רק זאת, דאע"פ שאינן סמוכים שייך מלת "אלה" לפי שכתובים בהן פרשה גופא – ה' מספיק שיכתוב "האמורים בפרשה". ולמה כותב רש"י גם "יעקב ועשו"? אבל לפי מ"ש בפנים, שכונת רש"י היא להשמיענו שפירוש "תולדות יצחק" הוא תולדות כפשוטו (ולא מאורעות וכיו"ב), מובן בפשטות מ"ש יעקב ועשו. וראה לקמן הערה 33.

(5) או (כהגירסת שבדפוס ראשון) "האמורים בסוף הענין".

(6) ברמב"ן כאן: "והזכיר הכתוב איך היתה לידתם". ועפ"ז, התחלת סיפור "תולדות יצחק" הוא מהכתוב "ויהי יצחק גו". אבל לרש"י אינו גלאטיק (=חלק)*, כי "ויהי יצחק גו" אינו "תולדות יצחק" (ורק סיפור איך שנולדו), ולכן כותב "האמורים בפרשה", ככפנים.

(7) וישב לו ב.

(8) ובפרט, שלפי פירוש זה, אין צריך להפירוש "וע"י שכתב כו" לפי שהיו

(* כ"ה בדפוס ראשון. וכן הובא ברא"ס, גו"א ולבוש כאן. ובכמה דפוסים – בא ענין זה בדיבור המתחיל בפ"ע). ובגו"א ולבוש כאן, שמה שרוזק רש"י לזה הוא רק להפי' ש"תולדות יצחק" קאי על יעקב ועשו. אבל להפי' תולדות מאורעות (ראה לקמן בפנים). "אברהם הוליד את יצחק" הוא מכלל "תולדות יצחק".

(**) שלכן מדייק רש"י (לפי הגירסת שבדפוס ראשון) "האמורים בסוף הענין".

(***) אפילו לא מה שרבקה היתה בת בתואל. ומכ"ש לא מה שרתה אחות לבן, שהרי בפרש"י וראה ו. כג. מכאן למדנו הנושא אשר צריך לבדוק באחי.

– דומים ביניהם, שהרי אם אין ביניהם דמיון, אין האחד מהם יכול להוסיף על האחר, אלא הוא ענין נפרד.

ואם כך, גם לפי הפירוש, שב"תולדות יצחק" הכוונה היא לילדיו, יש קושי בביטוי "ואלה" (בוא"ו החיבור)¹⁶: "תולדות ישמעאל" היו כולם רשעים¹⁷, ואילו "תולדות יצחק" כוללים גם את יעקב, אשר היה צדיק? ובמיוחד לפי הסדר בפירוש רש"י, שהראשון ב"תולדות יצחק", הקרוב יותר ל"תולדות ישמעאל", הוא יעקב.

נאמר במדרש¹⁸ "ולכך תולדת יצחק חסר, להוציא יעקב מכלל הרשעים". אך לפי הפשט הכרחי להסביר¹⁹, שהמלה "ואלה" – בלשון רבים – כוללת את שני התולדות, כולל יעקב. וקשה: מהו הדמיון בין יעקב לבין בני ישמעאל?

ואף אם ימצא ביניהם דמיון כלשהו, הרי מובן בפשטות, שהדמיון העיקרי שבין "תולדות יצחק" לבין "תולדות ישמעאל", אשר בגינו נאמר "ואלה", הוא מצד עשו. ולפיכך מתגברת השאלה השלישית, שהובאה לעיל בסעיף ב', מדוע מקדים רש"י בפירושו לפסוק "ואלה תולדות יצחק" את יעקב לפני עשו.

ה.

הזכרת אנשים לפי סדר הולדתם

לכאורה אפשר לומר, שרש"י מקדים את יעקב מפני היותו צדיק. כפי שמפרש רש"י על הפסוק "את שם את חם ואת יפת"²⁰ – אף-על-פי שיפת היה הגדול ביותר²¹,

המקומות אין רש"י מפרש את הכתיב (ראה לקו"ש ש ע' 18 ובהערה 15), הרי בנוד"ד, מכיון ש"כל תולדות שבמקרא חסרים חוץ משנים" (שמור"ש שם), הרי אדרבה: מסתבר לומר שבשני מקומות אלו בא הכתוב לרמוז איזה ענין – ולא במקום שנאמר תולדות חסר.

וצ"ע במש"כ באוה"ת (בראשית ח"א ר"פ תולדות) על מדרש זה "ומזה יובן פרש"י על ואלה תולדות יעקב ועשו האמורים בפרשה". ואולי כוונתו (שע"ד יינה של תורה שבפרש"י): ואלה (שמוסיף – היינו) עשו, תולדות (שחסר – היינו) יעקב האמורים בפרשה.

(20) בראשית ה, לב.

משאר המקומות שכתוב "שם חם ויפת", אין להביא רא"י כגל לענינינו. כי (אפילו) בדרך הפשט מיותר להזכיר חם ויפת (לאחרי שהזכירם פעם אחת), כיון שעיקר הסיפור הודיע השתלשלות הדורות מאדה"ר עד אברהם, ולכן בכל דור נזכר בפירוש רק איש אחד (דהממשיך ההשתלשלות). ופשיטא דכשמאיה טעם מפרשים כולם – גם אז שם הוא העיקר. משא"כ בפעם הראשונה שמזכירם, מכיון שאינם מיותרים – יש להזכיר מסדר מגנים.

(21) ברא"ם נח ט, כד), שחם הי' גדול מיפת. ולפ"ז צריך לדחוק ולפרש שמ"ש (שם י, כא) "יפת הגדול", היינו רק ביחס לשם, והוא – ששם הי' אחי יפת הגדול ממנו. אבל פי' הפשוט ד"הגדול" הוא גדול שבאחים* [שלכן מוכיח רש"י שם בפשטות ממ"ש "שם בן מאת שנה גר' שנתיים אחר המבול", ש"הגדול" קאי על יפת. וכמ"ש בגו"א שם]. וכמפורש ברש"י (בראשית ה, לב – ד"ה בן חמש מאות שנה) "יפת הגדול שבבניו". וראה גם רש"י נח ט, כה: "של אלו הגדולים**". וראה לקמן הערה 27.

מסביר שהמלים "תולדות יצחק" אמורות לגבי בניו של יצחק המוזכרים מאוחר יותר, בניסוח "עשו ויעקב". מדוע אומר רש"י "יעקב ועשו"¹²?

ג.

"ואלה" בהמשך ל"תולדות ישמעאל"

את שתי הקושיות הראשונות שלעיל [מדוע אין רש"י מסביר שמשמעות המלה "תולדות" כאן היא מאורעות, ומדוע הוא מצטט גם את המלה "ואלה"], ניתן היה, לכאורה, ליישב זו על ידי זו – שרש"י מצטט את המלה "ואלה" משום שמלה זו מחייבת שבביטוי "תולדות יצחק" הכוונה היא לילדיו, ולא למאורעותיו:

המלה "ואלה" (בוא"ו החיבור) היא "מוסיף על הראשונים"¹³. כלומר, הענין של "ואלה תולדות יצחק" מהווה המשך ל"ואלה תולדות ישמעאל" המופיעים לפני כן¹⁴. לכן לא ייתכן לומר שב"תולדות יצחק" הכוונה היא למאורעותיו, כי ב"תולדות ישמעאל" אין הכוונה למאורעות, אלא כפי שהתורה עצמה מפרשת – "בני ישמעאל", ולכן הכרחי להסביר, שגם במלים "תולדות יצחק" הכוונה היא לילדיו¹⁵.

ד.

מהו השווה בין יעקב לבין בני ישמעאל?

אך אינו מובן: משמעות הכלל "ואלה מוסיף על הראשונים" היא, ששני הענינים – הקודם והמאוחר יותר

(12) ובפרט, שרש"י עצמו אומר כאן "האמורים בפרשה" – והרי בפרשה זו נאמר עשו לפני יעקב.

(13) שמור"ש פ"ל, ג. רש"י ר"פ משפטים.

והחידוש שברש"י שם הוא, שהמנויים שם להלן הם דומים להמנויים לפניו ("מה הראשונים מטינו אף אלו מטינו"). אבל ש"ואלה" בוא"ו מורה שיש המשך וקישור בין ב' הפרשיות – פשוט הוא גם בלי פרש"י. ולכן אין לומר שתולדות יצחק הם מאורעות יצחק, כי אז אין לזה שום המשך לתולדות ישמעאל, ככפנים. וראה לקו"ש ח"ה (המתורגם) ע' 41 הערה 34. וראה לקמן הערה 16.

(14) חיי"שרה כה, יב ואילך. ראה ג"כ פי' מהרמ"א – הובא באוה"ת בראשית ח"ד ר"פ תולדות.

(15) ראה גם ראב"ע כאן: אחר שהזכיר תולדות ישמעאל שב להזכיר תולדות יצחק.

(16) ואף שכלל זה שכל מקום שנאמר ואלה בוא"ו אזי המנויים להלן הם דומים להמנויים שלפניו, מחדש רש"י (ומכריח) בפ' משפטים (ככהערה 13) – הרי לאחרי שרש"י מחדש כבר (בפ' משפטים) שכן הוא, עכצ"ל שגם "ואלה" דפרשתו הוא ברומה להמנויים לפניו. ובמילא קשה: מהו הדמיון ד"תולדות יצחק" ל"תולדות ישמעאל", כדלקמן.

(17) ראה שמור"ש שם. וכ"ה גם בפשטות, שהרי גם ישמעאל עצמו הי' רשע מקודם (כדלקמן הערה 38) אלא שעשה תשובה, אבל בניו נשארו רשעים.

שלכן "משמת אברהם נפל" (רש"י ס"פ חיי"שרה).

(18) שמור"ש שם.

(19) כי נוסף לזה שבדרך הפשט, עיקר הפירוש הוא כהקרי [ועד שברוב

* וכ"ה אפילו בדרך הלימוד שבש"ס – ראה טנה"ס, טע"ב: יפת הגדול שבאחיו הוא. וכבר הקשה בחדא"ג מהרש"א שם על הרא"ם מגמורו. זו עיי"ש.
** ברא"ם שם מוכיח שחם הי' הגדול שבאחיו (א) ממה שנמנה לפני יפת. (ב) ממה שהוזקק רש"י לפרש "בנו הקטן" – הפסול והבווי". אבל – לפענ"ד צנ"ג, כי מה שחם נמנה קודם ליפת. היינו בכדי להסמיכו לשם, כדלקמן הערה 28. ומה שמוכרח רש"י לפרש "הפסול והבווי". הוא לפי שהוקשה לי: מאי נפ"מ בפסוק זה שראו הי' "הקטן". וכמ"ש בגו"א.

הפסוק "אלה תולדות יעקב" – "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם".

שהרי, לכאורה: (א) המלים "אלה תולדות יעקב" נאמרות במפורש בפסוק. ורש"י צריך היה לומר בפירושו רק "אלה ישוביהם וגלגוליהם...". ומדוע כתב רש"י את המלים "אלה של תולדות יעקב"? (ב) אם רש"י צריך לחזור על מלים אלו, מדוע הוא משנה מלשון הפסוק ואומר "ואלה של תולדות יעקב"?

ההסבר לכך הוא, שבמלים "ואלה של תולדות יעקב", מפרש רש"י את הפסוק: שהתורה מספרת כאן נלא על מה שארע ליעקב – כי אז היה יוצא שהמשמעות של "תולדות יעקב" היא מאורעות וכדומה – אלא פרטים "של" אשר ארעו ל"תולדות יעקב" – לבניו. כי משמעות המלה "תולדות" בכל מקום, ואף כאן, היא פשוטה כמשמעה.²⁹

ז.

"ואלה" - הוספה ל"תולדות אברהם"

לפי זה מובן, שרש"י אינו מצטט כאן גם את המלה "ואלה" כדי להוכיח שהמשמעות של "תולדות יעקב" היא ילדיו, כי לכך אין צורך כלל בהוכחה³³, אלא כדי להדגיש את התאמת המלה "ואלה", המצביעה בדרך כלל³⁴ על השוואה בין הענינים הראשונים לענינים שלאחריהם³⁵, לכאן:

"ולא רצה הכתוב לומר שם ויפת חם, כי היו כולם נזכרים שלא כסדר תולדותם". וכוונתו בזה, כי אף שהי' אז יפת נמנה קודם לחם שקטן ממנו, מ"מ מכיון שבין יפת לחם נולד שם – א"ו כסדר תולדותם, כי שם הפסיק ביניהם). (29) דה"א א, לד.

(30) ומ"ש (פרשתנו כח, ה) "אם יעקב ועשו", הוא (לא מצד חשיבותו של יעקב, כ"א) לפי שבהסיפור "וישלח יעקב את יעקב גור" נוגע רק שרביקה היתה אם יעקב (וגם ע"ז כתב רש"י "ואיני יודע מה מלמדנו"). ומדכתב "אם יעקב", הוסיף גם "ועשו", שהרי היתה אם שניהם. (וראה רד"ק שם באופן אחר).

(31) ומה שבבני אברהם מונה בדה"י שם (פסוק כח) יצחק קודם לישמעאל – הוא לפי שישמעאל ה' "בן האמה" ואינו מתייחס כ"כ לאברהם כמו יצחק, וכמפורש בקרא (וירא כא, י. וראה פרש"י שם) "לא יירש בן האמה הזאת עם בני", שלהיותו "בן האמה", לכן לא יירש (בנכסי אברהם) עם בן הגבירה. (ולהעיר ממשנת לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 231 הערה 20).

(32) כ"ה גם ברא"ם ר"פ וישב. ועפ"י מתורצת בפשטות קושיית הרמב"ן שם. (33) וי"ל, שלפי שיטת רש"י זה פשוט כ"כ, עד שאינו צריך להשיענוע זאת. ומ"ש "יעקב ועשו", כוונתו בזה היא [לא לחדש שתולדות יצחק קאי על יעקב ועשו (כנ"ל הערה 4), כ"א] להסדר דיעקב ועשו, כדלקמן בפנים.

(34) ואף שהכלל שכ"מ שנאמר "ואלה" ברא"ו איז המנויים להלן הם בדומה להמנויים לפני' מחדש רש"י בפי' משפטים (ראה לעיל הערה 13) – החידוש שם הוא שזהו כלל מוכרח, בכל מקום. אבל מובן, שגם בלי חידוש זה, מסתבר יותר לפרש כן תיבת "ואלה". ולכן מפרש רש"י ש"ואלה תולדות יצחק" בא בהמשך ל"תולדות אברהם", וכפנים.

(35) ראה גם משכיל לרוד כאן.

כי "בתחילה אתה דורש את שהוא צדיק"²².

אך לאמיתו של דבר רואים, שאפילו בפסוק זה עצמו מזכירה התורה את חם לפני יפת, למרות שיפת חשוב יותר מחם²³. ומכך מובן²⁴, ששם אינו מופיע ראשון מפני שהתורה מזכירה אותם לפי סדר חשיבותם, אלא מפני סיבה מיוחדת²⁵, אך בדרך כלל נמנים אנשים, אפילו בפסוק זה עצמו, לפי סדר הולדתם²⁶. ולכן מופיע חם מיד לאחר שם, כי הוא הצעיר משם²⁷, כדי להציב לפחות את חם מיד לאחר שם – לפי סדר הולדתם²⁸.

וכיון שברוב הפעמים (אלא אם כן יש סיבה מיוחדת) מוזכרים אנשים לפי סדר הולדתם, כפי שאנו מוצאים לגבי "תולדות יצחק" עצמם – "ובני יצחק עשו וישראל"²⁹: בתחילה עשו ולאחר מכן³⁰ ישראל (יעקב)³¹ – הרי מכך מובן, שאילו היו מוזכרים תולדות יצחק במפורש בפסוק, היה נאמר "ואלה תולדות יצחק עשו ויעקב". וכיון שרש"י כאילו משלים כאן את לשון הפסוק, גם הוא צריך היה לומר "עשו ויעקב".

ו.

"ואלה של תולדות יעקב"

כדי להבין את כל האמור לעיל, יש להקדים ולהסביר את הדיוק בלשון רש"י שהוזכר לעיל, בסעיף ב', על

וע"פ הנ"ל יומתק מה שקושיית רש"י (בראשית שם – בדה"ה השני) "והלא יפת הגדול הוא", היא על התיבות "את שם את חם ואת יפת" – כי קושייתו "והלא יפת כו" היא, שהי' יפת נמנה קודם לשניהם – גם לחם. (22) פרש"י בראשית שם.

(23) ראה תורה"א אלא (סנה' שם): תימה, א"כ ליחשב חם לבסוף.

(24) ומה עצמו שרש"י לא הוצרך לתרץ (ואפילו ברמז) קדימת חם ליפת – אף שנמצא שקו"ט בכ"ז במפורש רש"י נח וכן במפורש הש"ס – מוכח שברוך הפשט* אין מקום מלכתחלה לקושיא, כי פשוט שנמנים כסדר תולדותם, וכדלקמן בפנים.

(25) שלכן (א) אין רש"י מסתפק ב"צדיק" ומוסיף: "נולד כשהוא מהול ושאברהם יצא ממנו כו". (ב) מדייק "בתחלה אתה דורש כו", וגם מוסיף בסיום פירושו "בב"ר".

(26) ורק במקרים הני מועטים נמנים בהיפך סדר ליתרם וצ"ל הוכחה (חזקה) ע"ז בכל פעם ופעם שא"א לפרש כפשוטו (ואפילו בדרך הפשט שבש"ס ג"כ כן הוא – ראה סנה' שם: תדט). ואכמ"ל בכ"ז [ויש להעיר מהמדובר (לקו"ש ח"ה ע' 200 ואל"ך) – בפרש"י דבנות צלחן]. וסדר מנין השבטים יוכיח (ראה רש"י ויגש מזו, ב). כן בפרש"י בראשית (ב, יד) החשוב – ונמנה רביעי! ופשוט.

(27) בפרש"י לש"ס (סנה' שם ד"ה בר מאה. ע"ז ט, א ד"ה ה"ג), ששם קטן מכולם. וי"ל, שהוכחה רש"י לזה היא – כי ע"פ דרך הלימוד בש"ס לא היו גדולים זמ"ז רק בשנה אחת (ראה רא"ם נח, כא), ומכיון שנח התחיל להוליד לת"ק שנה ושם נולד בחיית נח כן תק"ב שנה, בהכרח ששם ה' קטן מכולם**.

אבל בפירושו עה"ת כתב רש"י להדיא (נסמן בעה"ה 21) ששם קטן מכולם. וי"ל, שהוכחה לזה היא מזה עצמו ששם נמנה אחרי שם. וראה הערה הבאה.

(28) כדפירש בגו"א נח ט, כד. וכ"ה ברמב"ן שם ו, יו"ד. (וברמב"ן שם:

* הביאור בזה ע"פ דרך החסידות – ראה אות"ת בראשית (ח"ג) תקצה. א.

** גו"א נח שם, שמה דאיתא בטנ"ה שכ"א ה' גדול מחבירו שנה, הוא רק לפי ה"ד שחשיב להו דרך תולדותו. אבל לפי המסקנא דחשיב להו דרך חכמתו "שפיר מצינו למימר דחס נולד אחרי שם ולא ידענו מתי". אבל בפרש"י סנה' שם (וכ"ה בע"ז שם) מפורש (לפי מסקנת הש"ס) ששם "קטן מכולם הוה".

באופן ששם מפורטים "תולדות אברהם". וכיצד ייתכן לומר שב"ואלה תולדות יצחק" – כאשר עיקר הסיפור הוא על "תולדות יצחק" – מהווה המשך ל"יצחק וישמעאל בניו", המוזכרים שם רק בדרך אגב?

ההסבר לכך הוא: אנו מוצאים במספר מקומות, ששני פסוקים, וכן פרשיות, המתחילים שניהם ב"וא", באים שניהם בהמשך לפסוק, או לפרשה, שלפני שניהם⁴¹. כלומר, שני פסוקים, או פרשיות, אלו מהווים ביחד הסבר לפסוק, או לפרשה, שלפניהם.

וכך גם בענינו, שהפרשה "ואלה תולדות יצחק" מהווה ביחד עם הפרשה "ואלה תולדות ישמעאל", הפותחת אף היא ב"ואלה" (בוא"ו), המשך לפרשה שלפני שתיהן – והיא הפרשה של "ויוסף אברהם ויקח אשה..."⁴², כפי שיוסבר להלן.

ט.

תולדות יצחק ותולדות ישמעאל - בהשוואה לבני אברהם

תכלית הנישואין היא – להוליד תולדות⁴³. מכך מובן, שתוכנה וסיומה של הפרשה "ויוסף אברהם" באה לידי ביטוי בתולדותיו של אברהם, והפסוק "ויוסף אברהם ויקח אשה" הוא הקדמה בלבד ל"ותלד לו"⁴⁴.

לפי זה מובן, שגם "יצחק וישמעאל בניו" המוזכרים בפרשה של "ויוסף אברהם" אינם קשורים רק ל"ויקברו אותו" אלא אף לתוכנה של פרשה זו, לתולדות אברהם.

מהו השווה בין "תולדות יצחק" (כולל יעקב), לבין "תולדות ישמעאל"? את זאת מבהיר רש"י בדבריו "יעקב ועשו", שבהם הוא רומז, שהדמיון של "תולדות יצחק" אינו ל"תולדות ישמעאל", אלא ל"תולדות אברהם", המוזכרים בפסוק "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו"³⁶:

כשם שלאברהם היו שני בנים, שנתרו אצל³⁷, שהגדול מביניהם היה רשע³⁸ והצעיר צדיק, כך היה גם לגבי³⁹ "תולדות יצחק"⁴⁰.

וכיון שבפעם האחרונה שבה מזכירה התורה את בני אברהם אלו, אשר הפרשה "ואלה תולדות יצחק" ("ואלה" בוא"ו החיבור) מופיעה בהמשך לפסוק זה, היא מזכירה את יצחק (הצעיר והצדיק) לפני ישמעאל, לכן מזכיר רש"י (בהתאם למשמעות המלה "ואלה" – בדומה) גם ב"תולדות יצחק" את יעקב לפני עשו.

ח.

שתי הפרשיות מהוות ביחד המשך לפרשה קודמת לכאורה, יש לשאול על כך:

א) לפני הפרשה "ואלה תולדות יצחק" אין מדובר על תולדות אברהם, אלא על תולדות ישמעאל. וכיצד ייתכן לומר, ובמיוחד בפשוטו של מקרא, ש"ואלה תולדות יצחק" הוא המשך לפרשה שלפני הקודמת (תולדות אברהם) ולא לפרשה הקודמת (תולדות ישמעאל)?

ב) אפילו בפרשה שלפני הקודמת מוזכרים יצחק וישמעאל רק בדרך אגב, שהם קברו את אברהם, אך לא

41 בדוגמת הפרשיות (בראשית פ"ו ופ"ז) "ואלה תולדות עשו" ו"וישב יעקב", ששתיהן באות בהמשך לסיום הפרשה שלפניהן "עשו ויעקב בניו" (ראה רש"י ר"פ וישב: אחר שכתב לך ישובי עשו... פירש לך ישובי יעקב). וכ"ה גם לעיל פ' נח, שבתחלה כתיב (ו, י) ובני חם כוש ומצרים, ובהמשך לזה: (שם, ז ואילך) "ובני כוש גו", ואח"כ (שם, יג ואילך) – ומצרים ילד גו".

42 ח"ש כה, א ואילך.

43 ראה הערה הבאה.

44 ויתירה מזו י"ל, ש"ויוסף אברהם גו" הוא לא רק הקדמה ל"ותלד לו", אלא שזהו התוכן ד"ויקח אשה" גופא. כי מכיון שהאבות היו קדושים ומובדלים מעניני עוה"ז כל ימיהם (תניא פכ"ג), ועד שאברהם "לא הכיר בה" (פרש"י לך יב, יא*) – הרי פשוט שלא רק כוננת הנישואין היתה בשביל בנים (וראה רש"י ויצא לא, יז), אלא שלא נרגש אצלם שום ענין אחר זולת הכוונה** (ולהעיר מהמבואר בלקו"ש ח"ז ע' 174 בביאור מחז"ל (שבת ק"ח, ב) "ויומי לא קראתי לאשתי אשתי... אלא לאשתי ביתי"), וא"כ, הרי התוכן ד"ויקח אשה" גופא הוא הולדת בנים (וכמבואר לקו"ש ח"ה שם ע' 75 בענין "יזרע יצחק". עיי"ש ובהערה 61).

36 ח"ש כה, ט.

37 ראה לקמן סעיף ט' ובהערה 45.

38 ואף שעשה תשובה (פרש"י ח"ש שם. וראה גם רש"י לך טו, טו) – הרי מקודם ה"י רשע. ובפרט, שמה שנוגע כאן הוא כמו שה"י מצד הלידה – תולדות אברהם (ראה הערה 40).

39 וגם: יעקב, עם היות שלכאורה הוא הקטן – נוצר בראשונה (פרש"י פרשתנו כה, כו), וכן יצחק, עם היות שלכאורה הוא הקטן – ה"ה בן הגבירה (וראה לעיל הערה 31); עשו חלק על יעקב ועל הירושה – חלק הבכורה (פרשתנו כז, לב. שם, לו), כמו שישמעאל חלק על יצחק ועל הירושה – חלק הבכורה (רש"י וירא כא, יו"ד). ועוד.

40 ובפרט שדמיון זה, נוגע לענין תולדות (אברהם ויצחק). כי בתולדות אברהם, הרי בנוגע לישמעאל – עוד טרם שנולד – נאמר (לך טז, יב) "ידו בכל" ופרש"י שם "לסטים" (וראה גם מכלילת יתרו כ, ב. ספרי דברים לג, ב). וכן ביצחק, מזה שנאמר (לך יז, יט) "והקמותי את בריתי אתו" – מובן שהוא לפי שה"י צדיק; וכן ב"תולדות יצחק" נאמר (תולדות כה, כג) "ממעריך יפרדו" ופרש"י שם: מן המעיים כו' זה לרשעו זה לתומו. וראה גם פרש"י שם, כב.

* ואף שברש"י שם הוא מ"מדרש אגדה". מכיון שהובא בפרש"י עה"ת – שייך זה גם לדרך הפשט (ובפרט שמביאו כפירושו ראשון (העיקרי) ובלשון פרש"י (בראשית ג, ח): יש מדרש אגדה רבים כו' ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבר על אופניו (משלי כה, יא). ** ובוה יובן מה פרש"י (ויצא כט, כא) "זורו שאמר ואבואה אלי' והלא קל שבקלים אינו אומר כן אלא להוליד תולדות אמר כך" – דלכאורה: והרי סו"ס אמירה זו היא לכאורה היפך הצניעות – כי מכיון שכל מה שראה יעקב ב"אבואה אלי'" הוא רק "להוליד תולדות", ה"ז דוגמת "ולא יתבושש" (בראשית ב, כה) שר"י קודם חטא עה"ד ראה מו"ז ח"ב פ"ב פ"א).

ולכן, כאשר מדובר בפסוקנו על "תולדות יצחק", אפשר לכתוב את יעקב ראשון, כי ביצירה, על ידי האב (יצחק), נוצר יעקב תחילה.

אך מסיבה זו בלבד לא היה רש"י מקדים את יעקב, שהרי נאמר בפסוק "תולדות יצחק" – ובלידה היה עשו ראשון⁵²; היווצרותו של יעקב ראשון רק נותנת מקום לאפשרות להקדימו, אך אינה מהווה הכרח לכך. אלא, הגורם לרש"י לומר "יעקב ועשו" הוא כדלעיל, כדי להדגיש את משמעות הו"ו של "ואלה".

יא.

למטה - עשו ויעקב; בפרשה - יעקב ועשו

מהענינים של "יינה של תורה" שבפירושו רש"י זה:

כאמור לעיל, בסעיפים א' וב', נאמר ברמב"ן "עשו ויעקב האמורים למטה", ואילו ברש"י נאמר "יעקב ועשו האמורים בפרשה". ושני הבדלים אלו כרוכים זה בזה:

ידוע⁵⁰, לגבי הענין שבלידה היה עשו הבכור וביצירה היה יעקב הראשון, שיעקב ועשו רומזים ליצר הטוב וליצר הרע. ולכן בלידה – בהתגלות, מופיע⁵¹ תחילה היצר הרע, ואילו ביצירה – בשורש – היצר הטוב הוא הראשון.

כך גם לגבי שרשם של יעקב ועשו, כמוסבר בתורת הקבלה ובתורת החסידות, שהוא התווה והתיקון, שבסדר ההשתלשלות – הגילוי – תווה קודם לתיקון, אך בשורש ובכוונה הפנימית שמעל להשתלשלות, התיקון קדם⁵².

ולכן, כאשר מדברים על העולם "למטה", מקדימים את עשו, כלשון הרמב"ן⁵³. אך כאשר מדברים על הענין כפי שהוא "בפרשה", מצד התורה, אשר אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד⁵⁴, מקדימים את יעקב, כלשון רש"י, כי בפנימיות הכוונה "ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי"⁵⁵, ובמי חפץ⁵⁶, במעשיהן של צדיקים דוקא.

(משיחות ש"פ תולדות תשכ"ז)

והמשך הפרשה הוא: בתחילת הפרשה מפרטים את בני קטורה שנולדו לאברהם לאחר ישמעאל ויצחק. לאחר מכן מפרטים את "בני הפלגשים", שבהם נכלל גם ישמעאל⁴⁵, מיצחק – אשר את כל אלה שלח אברהם מפניו "מעל יצחק בנו"⁴⁶. ומיד לאחר מכן ממשיכה התורה ומספרת, שלמרות זאת נשאר גם ישמעאל אצל אברהם, כי הוא שב אליו מאוחר יותר – "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בנו" (אך בכל זאת אין הוא שווה ליצחק – "ויברך אלקים את יצחק בנו"⁴⁷).

ובהמשך לשני סוגים אלו של תולדות אברהם המוזכרים בפרשה היא – בני קטורה, אשר שלח אברהם לתמיד, ויצחק וישמעאל אשר היו עם אברהם בסוף ימיו – מופיעות שתי הפרשיות "ואלה תולדות ישמעאל" ו"ואלה תולדות יצחק": "תולדות ישמעאל" אשר היו כולם רשעים דומים לבני קטורה, ואילו "תולדות יצחק – יעקב ועשו" דומים ל"יצחק וישמעאל", כדלעיל בסעיף ז'.

י.

יעקב נוצר ראשון

אך עדיין יש להבין: אמנם, כדי להשוות בין הסדר של תולדות יצחק לבין תולדות אברהם יש להקדים את יעקב לפני עשו, אך כיצד אפשר להקדימו? הרי עשו נולד לפני יעקב, ובכל מקום מפרטים תולדות לפי סדר הולדתם, כדלעיל בסעיף ה' – וכיצד ייתכן לומר "תולדות יצחק, יעקב ועשו"?

לאמיתו של דבר, זו אינה שאלה: רש"י עצמו מביא מאוחר יותר⁴⁸ "מדרש אגדה"⁴⁹ המפרש את הפסוק "לפי פשוטו", ש"יעקב נוצר מטפה ראשונה ועשו מן השניה". כלומר, רק כאשר ילדה אותם ובקה היה עשו ראשון, אך ביצירתם היה יעקב הבכור, כדברי רש"י "צא ולמד משופרת", ש"יעקב נוצר ראשונה".

50) של"ה סז, ב. קיצורים והערות לתניא ע' מח ואילך. קונט' ומעין מ"ג, פ"ב.

51) ראה קה"ר פ"ד, יג. זח"א קעט, א. וראה גם רש"י נח ה, כא.
52) קיצורים והערות שם. תו"א, תו"ח ואוה"ת ר"פ וישלח. קונט' ומעין שם.
53) והרי פ"י הרמב"ן עה"ת הוא "בפשטים... וליודעים חן" (סוף פתיחתו לפירושו).

54) זהר – הובא בתניא רפכ"ג.

55) מלאכי א, ב"ג. וראה בהמצויין בלקו"ש ח"ז ע' 25 הערה 46.

56) ב"ר ספ"ב. אלא שזהו מצד בחי' הפנימיות דוקא ("פרשה"), משא"כ מצד בחי' הגילויים ("למטה") – "איני יודע באיזה מהן חפץ" (ראה קונט' ומעין מ"י פ"ב. ובכ"מ).

45) שהרי ב"בני הפלגשים" לשון רבים, ונכללים גם בני הגר (ראה בארוכה לקו"ש ח"ה [המתורגם] עמ' 231 ובהערות שם) – היינו ישמעאל.

ואף שלפנ"ז ה" במדבר פארן (וירא כא, כא), הרי בהכרח שאח"כ חזר אל אברהם (וה" בשעת עקידת יצחק – ראה רש"י וירא כב, ג), ואח"כ שלח אותו אברהם מפניו (יחד עם בני קטורה), ואח"כ חזר עוה"פ אל אברהם, כדלקמן בפנים. וראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] עמ' 236 בשוה"ג להערה 55.

46) כה, ו.

47) כה, יא.

48) כה, כו.

49) ב"ר פס"ג, ה.

יום ראשון כ"ג מרחשון

כמו מצות תפלין, על דרך משל, שנאמר בתורה שבכתב⁴⁵: "וקשרתם לאות על ירך והיו למטפות בין עיניך", והוא מאמר סתום ונעלם, שלא פירש הכתוב איך ומה לקשר, ומהו "טוטפות", והיכן הוא "בין עיניך" ו"על ירך", עד שפירשה תורה שבעל פה⁴⁶, שצריך לקשר בית אחד על היד וד' בתים על הראש, ובתוכם ד' פרשיות, והבתים יהיו מעור מעור, ומרדעים דוקא, – כל האמור הוא באשר למה לקשר, ומקשרים ברצועות של עור שחרות דוקא⁴⁷, – זה באשר במה לקשר, וכל שאר פרטי הלכות עשית התפלין שנאמרו בעל פה, – בתורה שבעל פה, ו"על ירך" היא היריע דוקא ולא כף היד⁴⁸, ו"בין עיניך" זה קרן ולא המצח⁴⁹. – כל זה הוא באשר למקום היכן צריכים להניח את התפלין, כל פרטי הדינים האמורים

לדעת בבירור במה מתבטאת מצות התפלין ואיך הוא הרצון העליון שיהודי יקיים מצוה זו – כל אלה מתבררים ומתבהרים בהלכות של תורה שבעל פה דוקא. וכן כל מצות שבתורה, בין מצות עשה בין מצות לא תעשה – אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא על ידי תורה שבעל פה, כמצות לא תעשה שנאמר בשבת: "לא תעשה מלאכה"⁵⁰, ולא פירש – ביחוד שבתורה שבכתב, מה היא מלאכה, ובתורה שבעל פה⁵¹ נתפרש – מוסבר שהן ל"ט מלאכות הידועות, ולא מלטול אבנים וקורות כבדות. – שאין זה אסור מן התורה כי אם מדרבנן⁵², למרות שזו מלאכה כבדה, והאדם יתייגע יותר בעשותו מלאכה זו מאשר בעשיית מלאכות מסוימות של ל"ט המלאכות – בכל זאת לא זו היא המלאכה שאסרה תורה. ישנה גירסא נוספת כאן ב"תניא": "ולא טלטול אבנים וקורות כבדות לבד", בהתאם לגירסא זו הרי שגם טלטול אבנים וקורות כבדות הוא איסור מן התורה, דבר זה הוא בהתאם למה שהרמב"ן אומר בפרשת אמור⁵³, שהעשה של "שבתן" ביום טוב (וכן "תשבות" של שבת) הוא גם על דברים שאינם מלטול המלאכות,

והנה מודעת זאת, – הרי ידוע, כי הנה רצון העליון ברוב הוא המלכש בתרי"ג (613) מצות שבתורה שבכתב, – כפי שהמצוות הן בתורה שבכתב, שבהן מלוכש הרצון העליון ברוך הוא, הוא מפלא ומכסה טמיר ונעלם, ואינו מתגלה אלא בתורה שבעל פה, – מן התורה שבעל פה יודעים בבירור מהו הרצון העליון שבמצוה זו, כפי שרבנו הזקן מביא מיד הדוגמה ממצות תפלין וכו'. ארבע הלשונות שרבנו הזקן משתמש בהן: "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", וכן מה שהוא מחלקן לשתי חלוקות: "מופלא ומכוסה" בוא"ו המוסיף, ולאחר מכן "טמיר (כלי וא"ו) ונעלם", כלומר ש"טמיר ונעלם" הוא חלוקה שניה – מסביר זאת ב"לקוטי לוי יצחק" (בהערות על תניא), שזה מפני שתר"ג המצוות שבתורה שבכתב תלויות בשם הוי' (כידוע), מצוות לא-תעשה ב"יה" של שם הוי' ומצוות-עשה ב"יה"י⁵⁴, ושם הוי' הרי

"נכתב" ולא "נקרא", כמאמר⁴⁴ "לא כשאני נכתב אני נקרא", שהקריאה היא לא בשם הוי' כי אם בשם אדני, "לעלם כתיב" מלשון העלמה. וזהו מה שבתורה שבכתב דוקא הרצון העליון נעלם כמו ששם הוי' הוא נעלם, הוא רק "נכתב" (וכתב הוא העלם לגבי קריאה) ולא "נקרא" (שקריאה היא גלויה), אלו הן ארבע הלשונות ("מופלא ומכוסה טמיר ונעלם") כנגד ארבע אותיות שם הוי', והן חלוקות בשתי חלוקות. "מופלא ומכוסה" ו"טמיר ונעלם": "מופלא ומכוסה" כנגד י"ה של שם הוי' ו"טמיר ונעלם" כנגד ו"ה, כלומר (הוא ממויך ב"לקוטי לוי יצחק"). שהרצון העליון הוא האותיות של שם הוי' דלעילא (שלמעלה) והוא מלוכש בתורה שבכתב שהיא שם הוי' דלתתא (שלמטה), ולכן הוא עדיין "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", שכן, שם הוי' (גם שם הוי' דלתתא (שלמטה)) הוא עדיין "טמיר ונעלם", ומתגלה בתורה שבעל פה, שהיא שם אדני- שהוא בגילוי ו"נקרא" (כפי ששם הוי' "נקרא" ובגילוי על ידי שם אדני- שהוא נקרא באדני-). על כל פנים, הרי הרצון העליון כפי שהוא בתורה שבכתב הוא מכוסה ונעלם, ומתגלה רק בתורה שבעל פה,

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ת ר"פ פקודי ובכ"מ". 44. פסחים נ, א. 45. ואתחנן ו, ח. 46. ראה מנחות לד, ב ואילך ובכו"כ מקומות. 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם הל' תפלין פ"ג הי"ד ובשאר פוסקים". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחפי" בשאר מקומות". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחציין". 50. ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל: "לא תעשה כל מלאכה" (יתרו י, י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 51. ראה שבת עג, א במשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ. 52. רמב"ם הל' שבת פכ"ד הי"ב. 53. כג, כד.

הגלוי בתורה שבעל פה, ורישיה דקרא – ההתחלה של הפסוק "ואל תטוש תורת אמך" – "שמע בני מוסר אביך קאי" – מוסב, א – על תורה שבעתב, – הנקראת "תורת אביך", דנפקא מהקמה עלאה – שכן, תורה שבכתב באה מ"חכמה עילאה" (עליונה).

הנקראת בשם "אב". והיו שכתוב: "אשת חיל עמרת בעלה", – כמובא בראשית אגרת זו, פי התורה שבעל פה הנקראת "אשת חיל", המולידה ומעמדת תולדות הרבה, כמו שכתוב: "ועלמות אין מקפר" – אל תקרי "עלמות" אלא "עולמות"⁶¹, – עלמות בלי מספר, אלו תלכות – שבתורה, דלית לון השפנא, – שאין להן מספר, כמו שכתוב בתקונים⁶², – בתיקוני זוהר, וכלן – כל ההלכות, הן בתניית גלוי רצון העליון ברוך-הוא הנעלם בתורה שבעל פה לכן נקראת תורה שבעל פה "אשת חיל", שכן היא מעמידה הרבה חיילות, ההלכות הרבות שבתורה

שבעל פה. להלן יסביר רבנו הוקן, מה ששאל בתחילת האגרת, על מה שחכמינו ז"ל אומרים "ודאשתמש בתגא וכו'" שהכוונה היא להלכות, "כתרה" של תורה – מדוע "הלכות" דוקא נקראות כתרה של תורה, וכן מדוע דוקא זה ששונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא – מדוע הלכות דוקא ולא ענין אחר שבתורה? ורצון העליון ברוך-הוא הוא למעלה מעלה ממעלת – ומדרגת חכמה עלאה, – חכמה עליונה, וכמו בטר ועמרה שעל המחין שפראש, – כך הכתר הוא למעלה מה"חכמה" שהיא מוחין, לכן נקראו התלכות בשם "תגא" ו"כתרה" של תורה, – שכן, ההלכות הן הגילוי של רצון העליון, ורצון הוא כתר, ו"השונה תלכות מקטח לו שהוא בן עולם הבא", – "הלכות" דוקא, יותר מאשר על ידי ענין אחר בתורה, על ידי התלכשות נפש-רוח-נשמה שלו ברוצון העליון ברוך-הוא, בנזכר לעיל: – שהלבושים לנשמה בעולם הבא הם המצוות, וגילוי רצון העליון שבמצוות הוא הרי בהלכות דוקא, שבהן מתבטא בבחיירות מה הוא הרצון העליון שבמצוות.

אלא מפני שבעשותו מלאכות אלו אין לאדם שבות ומנוחה מל"ט המלאכות – והן נכללות בעשה של "שבתון", כך סובר גם ה"מגיד משנה"⁵⁴, והוא מפרש שם בפירושו הראשון, שגם הרמב"ם סובר כך, שהתורה אמרה "תשבות" מהדברים שיש בהם עמל (גיעה) למרות

שאין הם מלאכה (מה שהתורה קוראת מלאכה) שעליה ישנו הלא-תעשה של "לא תעשה כל מלאכה", למרות שה"לחם משנה" מפרך סברה זו, אבל מה"מגיד משנה" מסתבר כך. ישנם המפרשים⁵⁵, ששתי הגירסאות ב"תניא" כאן, הן אמת, והן תלויות במחלוקת שבירושלמי⁵⁶, שר' בא ור' ירמי' סוברים שה"עשה" שבשביעית ("שש שנים תקצור שדך ושש שנים תזמור כרמך ולא בשביעית ולא הבא מכלל עשה – עשה") הוא לגבי דברים שאין עליהם לאו (שכן צריך להיות גם לגבי שבת, שהעשה של "תשבות" הוא על דברים שאינם בכלל הלאו של "לא תעשה כל מלאכה"), בהתאם לכך

באה ההגדה כאן ב"תניא": "ולא אבנים וקורות כבידות בלבד". ור' יוסי סובר, שה"עשה" של שביעית הוא רק על הדברים שיש עליהם לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו – אסורים רק מדרבנן. בהתאם לכך הרי כך הדבר גם לגבי שבת, שהעשה של שבת הוא רק על מה שיש עליו לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו אסורים רק מדרבנן. וכיוצא בהן – בדומה למצות תפילין וללא-תעשה של שבת, הן כל המצוות, בין מצוות עשה בין מצוות לא תעשה, הן סתומות ולא מפורשות וגלויות וידועות אלא על ידי תורה שבעל פה. ומשום הכי – ולכן, בתיב – כתוב, על תורה שבעל פה: "אל תפוש תורת אמך", כמו שכתוב בזהר⁵⁸, משום שעל הדרך משל כמו שקל אברי הולך כלולים בטפת האב בהעלם גדול, והאם מוציאתו לידי גלוי בלידתה ולד שלם ברמ"ח – 248, אברים ושם"ה – 365, גי'ים, – שו הרי ה"בינה יתירה" שניתנה באשה⁵⁹, הכוח לגלות מה שהיה כלול בהעלם – באופן שלם, בכה ממש – נקראת תורה שבעל פה "תורת אמך", שכן כל רמ"ח – (248) מצוות עשה ושם"ה – (365) מצוות לא תעשה באים מההעלם אל

54. לרמב"ם הלכות שבת פכ"א ה"א. 55. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד. 56. סנהדרין פ"ז ה"ה. 57. משלי א, ח. 58. בהשמות לז"ח ב רעו, ב. בזהר שם ד"אמך" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כנפי יונה" ח"א פ"ד דתורה שבכתב נקראת "מוסר אביך" ותורה שבע"פ – "תורת אמך". 59. נדה מה, ב. 60. שה"ש ו, ח. 61. ראה שהש"ר פ"ו, יב. עבודה זרה לה, ב. 62. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו").

יום שני כ"ד מרחשון

ב"מלכות" על ידי ענין הצדקה, **מֵאֲשֶׁר כָּבַד הַרְגֵלוֹ מְדֵי שָׁנָה לְהַפְרִישׁ מִמָּאֻדָּם**, – כסף נקרא "מאדך", לפי הפירוש הראשון במשנה⁶, ויכול להיות שהכוונה היא גם למי שכסף לגביו הוא באופן של "מאד", לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפִלִים וְנִדְכָאִים דְּלִית לְהוֹן מְגֻרְמִיהוֹן, – שאין להם משלהם – הכוונה לעניי ארץ ישראל שאין להם משלהם, אלא מחכים לתמיכה הנשלחת להם, היא פְּחִינָה "סִפְתָּ דְּדוּד הַנוּפְלֵת" וְכוּ', – כך נקראת ארץ ישראל בזמן הגלות, וכך הדבר גם בשורש, ב"מלכות דאצילות", שנקראת כך (כנזכר ב"אגרת הקודש" סימן ד' וסימן כ"א), לְקוּמָם וְלְרוּמָם – אותה, וְכוּ', לְמַחֲיוּ – שתהיה

ההתאחדות של אֶחָד בְּאֶחָד וְכוּ'. – לגבי נשמות ישראל משמעות הדבר, שצדקה "פועלת" התאחדות והתחברות של יהודי עם יהודי, ולגבי ספירות למעלה משמעות הדבר, שה"אחד" של "יחודא תתאה" (היחוד התחתון) של ספירת המלכות, הנעשה שורש ומקור לעולמות, יהיה בהתאחדות עם ה"אחד" של "ז"א" (זעיר אנפין) שלמעלה מעולמות, וזה היחוד של הקדוש ברוך הוא ושכינה, ששכינה, "מלכות דאצילות", מתאחדת עם "ז"א" הקדוש ומובדל מעולמות. וְהַכֹּל לְפִי רַב הַמְעַשֶׂה וְכוּ', – כפי שהוסבר בפרוטרוט ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שישנה מעלה במתן הסכום לצדקה, בנתינת רבות, לא בנתינה אחת, למרות שמדובר באותו סכום, שכן, כפי שאומר הרמב"ם⁷ דבר זה מוכך את הנפש, ועל פי חסידות הרי בכל נתינה נעשה היחוד העליון. יכול להיות שרבונו הזקן רוצה לציין כאן, שזה אמור גם כשאדם חושב שבשנה הבאה, כשמצבו יוטב, ישלים גם עבור שנה זו, (שכן, אם הוא חושב סתם, שהוא מפסיק לתת בגלל המצב הקשה – הרי כבר שלל זאת רבונו הזקן ב"אגרת הקודש" סימן ט"ז, שגם כשהיה רחמנא ליצלן מצב של "לוויים ואוכלים", אף על פי כן אמר אז רבונו הזקן "לא טוב עושים לנפשם" ש"קופצים ידיהם" וכו'); אלא גם כשהוא חושב שבשנה הבאה ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"רוב המעשה" בשנה זו, ומה גם בהתאם למה שרבונו הזקן כתב ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שהנתינה ל"מעוֹת ארץ ישראל" תהיה מדי שבוע או לכל הפחות מדי חודש – הרי שתחסרנה הנתינות של אותם שבועות או חדשים. וְלְפִי הַחֲשָׁבוֹן, – כפי שסיביר להלן, שנוגע הדבר שיהיה "חשבון גדול", הממשיך את "גדול הוי" וכו', יכול להיות שהכוונה היא, שכן, הרי ישנה מעלה בחשבון גדול – כשהסכום הוא גדול, כמו במאות או באלפים, דבר שממשיך ממדריגה עליונה יותר, ש"מאד"

ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה הקודמת נתנו סכום כסף מסויים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה שנה יתנו (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא מסביר איך נוגע בצדקה גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה, ולתת את הסכום המוקצב בנתינות מרובות, כפי שהסביר בפרוטרוט המעלה שבכך באגרת הקודש סימן כ"א), וגם ה"חשבון הגדול", שהנתינות מצטרפות לחשבון גדול, ואשר זה פועל למעלה ב"מלכות דאצילות", מקור כל העולמות.³⁰² מוֹדַעַת זֹאת – ידוע הרי, מֵה שְׁאֵמְרוּ רַז' ל': "כָּל הַרְגֵלוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת יוֹם אֶחָד לֹא פֶּא – הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹאֵל עֲלֵיו, – אגב, לשון הגמרא

שלפנינו היא "ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאיל בו", ודרוש בירור אם אכן רבנו הזקן גורס אחרת בגמרא, או שהוא מביא רק את "תוכן" המאמר ולא את לשונו ממש, שְׁנֵאמַר: מִי כָכֶם יֵרָא ה' וְכוּ'. – וכפי ההמשך שם: "שומע בקול עבדו" – הנביא, "אשר הלך חשכים ואין נוגה לו", שבהתאם לפירוש הגמרא שם הכוונה היא, שבאותו פעם הלך למקום של חושך ולא בא לבית הכנסת (אם ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה – שאז זה "חשכים"). ובהתאם לפירוש המפרשים בתנ"ך הכוונה היא שהוא שרוי במצב של חושך וצרה, ואף על פי כן לא היה צריך להימנע (מלבוא לבית הכנסת) אלא היה עליו כפי סיום הפסוק "יבטח בשם ה' וישען באלקיו", ויש לייחס ענין זה גם למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב קשה יותר, ובגלל זאת יש ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים עברו – צריך הרי להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב של "חשכים", וְכֵן כָּל הַמְצוֹת, – לאו דוקא בענין התפלה בבית הכנסת, שבו דנה הגמרא, אלא כך הדבר גם בכל המצוות שהיה אדם רגיל לעשות דבר מצוה והוא נמנע מעשותו, וּבְפֶרֶט מְצוֹת הַצְּדָקָה שְׁשִׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמְצוֹת.³ – הרי שהיא גדולה גם ממצוות התפלה, הרי אם לגבי תפלה בבית הכנסת – כך, על אחת כמה וכמה שהדבר כך לגבי צדקה, שבאם הוא רגיל לתת ואינו נותן – שואל עליו הקדוש ברוך הוא וכו', הִנֵּם שְׁהִיא בְּלִי נֶדֶר חֵם וְשָׁלוֹם, – שנתניתו בשנים שעברו היתה בלי נדר חס ושלוש, שכן הרי צריך להיות בכל דבר שעושים אותו כמה פעמים, לעשותו בלי נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך תמיד⁴, אֶף-עַל-פִּי-כֵן כָּל הַחֵיל אֲשֶׁר נִנְע יֵרָאת ה' בְּלִבָּם; – לֹא יֵאָתָה – לא ראוי, לְנַפְשָׁם הַאֵלֶּקֶת לְתֵת מְנִרְעוֹת בְּפִתְיָם, – לתת פחות, ולמעט על ידי כך את ההמשכה מבחינת "קדש" – שנמשך מבחינת קדש –

1. ברכות ו, ב. 2. ישע' נ, י. 3. ב"ב ט, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. 4. שו"ע יו"ד סר"ג. 5. ע"פ לשון הכתוב – שמואל א' י, כו. 6. ברכות נד, א. 7. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו.

פרוך-הוא - אשר לנדלתו אין חקר¹³ והשנה כלל - הרי שגדולתו איננה בהתגלות, שכן היא למעלה מהשגת הנבראים - תימשך גדולת "אין סוף" ברוך הוא אל פתינת "מלכותך מלכות כל עולמים"¹⁴, - מקור ושושן לכל העולמות, עלמא דאתגליא,

- ה"עולם הגלוי" - כפי שנקראת "מלכות", המתיחה כל הפרואים שפכל התיכלות - עולמות עליונים ו - עולמות תחתונים, שהן פתינת מספר וחשבון, כמו שכתוב¹⁵: "אלף אלפים ישמשוניה". - הרי שהם בחשבון וגבול של אלף אלפים, על כל פנים, הרי שעל ידי ענין הצדקה בסבר פנים יפות, נעשה "חשבון גדול", שה"גדול הוי" שהוא "אין סוף" בלי גבול, ימשך ב"חשבון" ב"מלכות", שהיא שורש ומקור הנבראים בעלי חשבון וגבול. והוי "חשבון מצוה" - המביא ל"שלוש", - כמו שכתוב¹⁶: "והיה מעשה הצדקה שלום", כמוסבר ב"אגרת הקודש" סימן ז"ב, כי פרוש "שלוש" הוא דבר המספר ומתוך ב' קצוות הפכיים, שהן קצה השמים לעילא, - למעלה, פתינת "לנדלתו אין חקר", - בחינה ומדריגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה, וקצה השמים לתתא, - למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה והמדריגה התחתונה שבכל עשר הספירות, המתלבש בפריאה יצירה עשית, פתינת גבול ומספר, ודי למכין:

אגרת הקדש

מצטרפת לחשבון גדול וכו' על דרך מארו"ל אימתי גדול הוי' כשהוא בעיר אלהינו וכו' היא בחי' ומקום החשבון כמו"ש ענין ברכות בחשבון והמכוון כנודע כי באתערותא דלתתא המשכת חיים הן וחסד במעשה הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות אתערותא דלעילא יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת הן וחסד ורצון עליון מחיי החיים א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה כלל אל בחי' מלכותך מלכות כל עולמים עלמא דאתגליא המחיה כל הנבראים שבכל ההיכלות עליונים ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמו"ש אלף אלפים ישמשוניה וזהו חשבון גדול שע"י רוב מעשה הצדקה שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחבר ומתוך ב' קצוות הפכיים שהן קצה השמים לעילא בחי' ולגדולתו אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בב"ע בחי' גבול ומספר וד"ל:

הוא ב"כתר" וכו', הרי אם יפחית מהסכום שהיה רגיל לתת - יחסר הרי מהחשבון גדול. כמאמר ר"ל⁸: "כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול וכו'", - והמשמעות ב"חשבון גדול" היא: על דרך מאמר ר"ל⁹: אימתי "גדול הוי"ח" - כשהוא בעיר אלהינו וכו', - כלומר, כשהוי' מתלבש ומאיר ב"מלכות", עולם הדיבור, הנקראת "עיר אלקינו", שכן, כשם שהעיר מורכבת מהרבה בתים, והבתים מורכבים מאבנים רבות, כך "עולם הדיבור" כולל בתוכו הרבה אותיות וצירופים (אותיות נקראות "אבנים" בספר יצירה)¹⁰, שמקן מתהווים העולמות והנבראים, וזה מגלה גדלות הוי', היא - מלכות דאצילות, "עיר אלקינו", פתינת ומקום החשבון¹¹, - שכן, חשבון הרי שייך בדברים שהם בהגבלה ובהתחלקות - ו"מלכות" היא המקור לנבראים בעלי גבול שבהם ישנה התחלקות, כמו שכתוב¹²: "עיניך ברכות פתינתו". - "בריכה" ו"באר" מורות על "מלכות", והמכון, - במה שאומרים שעל ידי "חשבון גדול" בצדקה, נעשה "גדול הוי' בעיר אלקינו", הוא כנודע, כי ב"אתערותא דלתתא" - בהתעוררות האדם למטה, המתבטא ב-המשכת חיים הן וחסד במעשה הצדקה ברצון הטוב וכבר פנים יפות - נעשה "אתערותא דלעילא", - התעוררות למעלה, שהיה יאר הוי"ה פניו, הוא הארת והמשכת הן וחסד ורצון עליון מחיי חיים אין-סוף

יום שלישי כ"ה מרחשון

מדובר אודות מאמר חכמינו ז"ל הידוע לכל, ואילו כאן מדובר בענין הלקוח מ"תיקוני זהר", מה שכתוב בתקונים², דשכינתא איהי מרעא בגלותא פכיוול. - שהשכינה חולה (כביכול) בגלות. פרוש, - איזה קשר יש חס ושלוש בין חולי לשכינה? על דרך משל, כמו חלי הנוף, המכדיל בין קדש וכו', - לחול, כך להכדיל בין מחלה בגוף לבין ענין הנקרא "מחלה" בשכינה, שפסת החלי והבריאות היא התפשטות והלוח התיות מהלב אל כל האברים, המלכשת - החיות הבאה מהלב, מלוכשת פדם הנפש

לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו חזקן, עד כמה נוגע למעלה (כביכול) ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשהן חסרות חס ושלוש ושורר פירוד הלכות בין יהודי אחד למשנהו - מתהווה חולי כביכול בשכינה, שכן, כפי שיסביר, משולים השכינה ללב ויהודים לאברים, וקלקול באברים המשבש מהלך הדם כראוי - מביא רחמנא ליצלן למחלה באדם, וכך כביכול למעלה נודע פשעריס - בהם ידועים ענינים אלה, - שלא כבאגרת הקודמת, בה משתמש רבנו חזקן בלשון "מודעת זאת" (בלי הוספת המלה "בשערים"). שכן שם

8. בבא בתרא ט, ב. 9. זח"ב רכה, א. 10. ס"י פ"ד מ"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב. 12. שיר השירים ז, ה. 13. ל' הכתוב - תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב - תהלים קמה, יג. 15. דניאל ז, י. 16. ישעי' י, ז. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצו"ד למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה".

הנשמות - שבראש ובראשונה נמשכת החיות האלקית לנשמות ישראל ולאחר מכן היא נמשכת בעולמות, על דרך שאנו אומרים בנוסח הברכות "אלקינו מלך העולם", בראש ובראשונה "אלקינו" - אלקות נמשכת לנשמות, ולאחר מכן "מלך העולם" - היא נמשכת בעולם, שעלו במחשבת, -

שורש הנשמות הוא במחשבה שלמעלה, ונקדמו - והן למעלה, לבריאת עולמות ש - נבראו על ידי פתינת הדבור, - מחשבה, למשל, באדם היא הרי פנימית ולעצמו בלבד, ואילו דיבור הוא חיצוני ולזולת, כך באות הנשמות מהפנימיות של אלקות והעולמות - מחיצוניות האלקות, הרי כדי שהאלקות תימשך בעולמות - בחיצוניות - עליה להימשך תחילה בנשמות - בפנימיות, כמאמר ר' ל"ה: "כמי נמלך הקדוש ברוך הוא וכו'", - על בריאת העולמות? - בנשמות ישראל, כנודע במקום אחר. - הרי, שנשמות הן למעלה מעולמות באופן שההמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט השני במשל, מה שרוח החיים חוזר מהאברים אל הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי החיות האלקית שבעולמות היא באופן של "יצוא ושוב", שהיא נמשכת מלמעלה למטה, מהשכינה אל העולמות, ואותה חיות חוזרת למקורה (בתורה ובעבודה של התחתונים). - נודע בשערים, - של אלה שידועים את הענינים, כי כל המשכת החיות וההשפעה מ-עולמות עליונים ל-עולמות תחתונים - מהם, הן כמו שפירשנו בספר יצירה: "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן", - שזה באופן שה"תחלה" (של העליון) נעוץ ונמצא בסוף (של התחתון), והסוף (של ה"תחתון") "נעוץ" ונמצא ב"תחלה" (של העליון). וככתבי הארז"ל מבינה בשם "אור ישר" ו"אור חזר", - האור הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון, והאור החוזר מהתחתון לעליון, וכמו שפירשנו: "והחיות יצוא ושוב". - שם מדובר על "חיות

היוצא מהלב אל כל האברים, - שהרי הדם נקרא "דם הנפש", וסובב סובב הולך הרוח חיים ונהם - הוספת כ"ק רבינו: והרוח חיים מלוכש בו כדלקמן, תוך תוך כל האברים ונהגידים: המבלעים בהם, - באברים, וחוזר אל הלב. - רוח החיים והדם חוזרים מכל האברים אל הלב, ואם סבוב והלך הרוח חיים תלו הוא כהלכתו, תמיד בסדר המסדר לו מ - הקדוש ברוך הוא, תני תחיים ברוך-הוא - אוי האדם בריא בתכלית, כי כל האברים מקשרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב על ידי סבוב תלו. - של רוח החיים, אך אם יש איזה קלקול באיזה מקומן המונע ומעכב או ממעט סבוב והלך הדם עם הרוח חיים המלוכש בו אוי נפסק או מתמעט הקשר אל הלב ע"י סיבוב הלו נופל האדם למשכב וחולי ה"י. וככה ממש עד"מ הנה כל נשמות ישראל נקראים בחי' אברי דשכינת הנקראת בשם לב כמ"ש וצור לבני וכמ"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה הוא שאור הוי' שוכן בעולמות ב"ע להחיותם והמשכת חיות זו היא ע"י התלכשות תחלה בנשמות ישראל לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הבורא ית' דכולא קמי' כלא ממש חשיבין וא"א להם לקבל חיות מאורו ושפעו ית' להיות נבראים מאין ליש וחיים וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמארו"ל כמי נמלך הקב"ה וכו' כנודע במ"א. ונודע בשערים כי כל המשכת החיות וההשפעה מעליונים לתחתונים מהם הן כמ"ש בס"י נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן ובכתבי הארז"ל מכונה בשם אור ישר ואור חוזר וכמ"ש והחיות יצוא ושוב אשר ע"כ ע"פ הדברים

אגרת הקדש

אל כל האברים וסובב סובב הולך הרוח חיים והדם הלב ואם סיבוב והילוך הרוח חיים הלו הוא כהלכתו תמיד כסדרו המסודר לו מחיי החיים ב"ה אוי האדם בריא בתכלית כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב ע"י סיבוב הלו אך אם יש איזה קלקול באיזה מקומן המונע ומעכב או ממעט סיבוב והילוך הדם עם הרוח חיים המלוכש בו אוי נפסק או מתמעט הקשר הלו המקשר כל האברים אל הלב ע"י סיבוב הלו ואוי נופל האדם למשכב וחולי ה"י. וככה ממש עד"מ הנה כל נשמות ישראל נקראים בחי' אברי דשכינת הנקראת בשם לב כמ"ש וצור לבני וכמ"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה הוא שאור הוי' שוכן בעולמות ב"ע להחיותם והמשכת חיות זו היא ע"י התלכשות תחלה בנשמות ישראל לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הבורא ית' דכולא קמי' כלא ממש חשיבין וא"א להם לקבל חיות מאורו ושפעו ית' להיות נבראים מאין ליש וחיים וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמארו"ל כמי נמלך הקב"ה וכו' כנודע במ"א. ונודע בשערים כי כל המשכת החיות וההשפעה מעליונים לתחתונים מהם הן כמ"ש בס"י נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן ובכתבי הארז"ל מכונה בשם אור ישר ואור חוזר וכמ"ש והחיות יצוא ושוב אשר ע"כ ע"פ הדברים

חוזרים מכל האברים אל הלב, ואם סבוב והלך הרוח חיים תלו הוא כהלכתו, תמיד בסדר המסדר לו מ - הקדוש ברוך הוא, תני תחיים ברוך-הוא - אוי האדם בריא בתכלית, כי כל האברים מקשרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב על ידי סבוב תלו. - של רוח החיים, אך אם יש איזה קלקול באיזה מקומן המונע ומעכב או ממעט סבוב והלך הדם עם הרוח חיים המלוכש בו - בדם, אוי נפסק או מתמעט הקשר תלו - אם הדם נפסק לגמרי - נפסק הקשר לגמרי, ואם מהלך הדם ורוח החיים מאיט - מתמעט הקשר המקשר כל האברים אל הלב על ידי סבוב תלו, - של הדם ורוח החיים, ואוי נופל האדם למשכב וחלי, ה' ישמרנו. הרי, שהקשר בין האברים, בינם לבין

עצמם, שעל ידי כך הם קשורים ללב - נוגע גם לבריאות הלב. וככה ממש, על דרך משל, הנה כל נשמות ישראל נקראים פתינת אברי דשכינתא⁴, - אברי השכינה, הנקראת - השכינה נקראת בשם "לב", כמו שפירשנו: "יצור לבי", וכמו שפירשנו: "ושכנתי בתוכם"; פירוש, - מה הקשר בין השכינה לבין הלב והתפשטותו בכל האברים? כי' לשון "שכינה" הוא שאור הוי"ה שוכן בעולמות בריאה יצירה עשיה להחיותם, והמשכת חיות זה - מה שאור הוי' מוזיה את העולמות, היא על ידי התלכשות תחלה - שהחיות מתלבשת בנשמות ישראל, לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הבורא ותפודה, דכלא קמי' פלא ממש חשיבין, - שלגביו כולם נחשבים ככלום ממש. ואי אפשר להם לקבל חיות מאורו ושפעו ותפודה, לחיות נבראים מאין ליש וחיים וקיימים, - שעל כך הם זקוקים לקבלת חיות, אור ושפע מהקדוש ברוך הוא, והם אינם יכולים לקבל זאת, כי אם על ידי

3. ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "ע"י הגידים". 4. זח"ג יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כה, ח. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ". 8. ראה רות רבה פ"ב, א. ב"ר פ"ח, ז. 9. פרק א' משנה ז'. 10. יחזקאל א, יד.

לפני הוי' אלקיכם, וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת נצבים, שהכוונה היא "כולכם לאחדים כאחד", שהמדריגות העליונות ביותר עד המדריגות התחתונות ביותר – הן כולם מאוחדות יחד כדבר אחד. וכן יובן מאמר רז"ל¹², כי חרפן בית

שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום פכחינית גלות כביכול – שכן, כשבני ישראל בגלות, הרי זה שהשכינה נמצאת איתם בגלות כביכול¹³, הכל הנה בעון שנאת חנם ופירוד לבבות – בגלל שנאת החנם שבין יהודי אחד למשנהו, ופירוד הלבבות רחמנא לצלן. ולכן נקראת – השכינה, "חולה" על הרף משל, – כמובא בתחילת האגרת, מ"תיקוני זוהר",

שבגלות – השכינה היא בבחינת חולה. כמו שאומרים: – בתפילת העמידה: "סומך גופלים ורופא חולים" – לשון רבים, – למרות שהכוונה היא לשכינה, הם כל האברים וכו': – כל אלה המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי השכינה", הם הרי בבחינת "גופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא "גופלים" ו"חולים" – לשון רבים. ב"לוח התיקון" כתוב שצריך לומר כאן "ומ"ש", שלא כפי שכתוב אצלנו "כמ"ש" – בהתאם לכך הרי זה בדרך של שאלה ותשובה, שמה שכתוב "גופלים" ו"חולים", לשון רבים – הוא מפני שזה אמור לגבי כל האברים של השכינה, שגם אותם הקדוש ברוך הוא טומך ומרפא.

הקודש שב"מרכבה", ועל פי קבלה זה מוסב על החיות האלקית של העולמות והנבראים בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על כל פנים, הרי, שלא זו בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה לעולמות ונבראים, אלא שהיא גם באופן של "אור חוזר", ו"שוב",

מהנבראים אל השכינה שהיא מקור הנבראים, אשר על פי הדברים והאמת האלה, אשר אי אפשר לבאר היטב כמכתב, נקראת השכינה בשם "לב", והנשמות בשם "אברים"; להורות לנו, כי כאשר כל הנשמות ומקשרות יחד – אי סבוב והלך החיות וההשפעה סובב ונעוץ סופן בתחלתן לקשר ולחבר כולן להוי' אחד ולדבקה בו ית' וכמ"ש אתם נצבים היום כולכם לפני הוי' אלקיכם כולכם דייקא ולפני דייקא ראשיכם כו' מחוטב עציך כו'. ובוה יובן מארז"ל כי חורבן בית שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום בבחי' גלות כבי' הכל הוי' בעון שנאת חנם ופירוד לבבות ר"ל ולכן נקראת חולה עד"מ כמ"ש סומך גופלים ורופא חולים לשון רבים הם כל האברים וכו':

בתחלתן, לקשר ולחבר בלן – כל הנשמות, ועל ידן – כל העולמות, להוי"ה אחד ולדבקה בו יתברך, וכמו שכתוב: "אתם נצבים היום פלכם לפני הוי"ה אלקיכם" – "בלכם" דייקא, – דוקא, שדוקא כשכולם יחד באחדות, ו"לפני" – המלה "לפני", דייקא, – היא בדוקא, שעל ידי היות כולם ביחד – עומדות הנשמות "לפני", לפני ולמעלה מ"הוי"ה אלקיכם", למעלה מכפי שהוי' נעשה אלקיכם, החיות והכוח של נשמות, "ראשיכם כו" – המדריגות העליונות ביותר, מחטב עציך כו". – המדריגות התחתונות ביותר – כשהם כולם עומדים באחדות – אז "אתם נצבים

אגרת הקדש

יום רביעי כ"ו מרחשוון

מיצוי הנפש כו", ומה שזה פועל בענינים רוחניים, לחזק את השכל המתבונן בגדלות ה' ובחזוק של אהבה ויראה, ובאגרת האחרונה מדובר אודות עבודת התפלה בהתעוררות של אהבת ה' בקריאת שמע "ולמסור נפשו באחד" ו"בכל

מאדך" כפשוטו, כשהיא באה בפועל בנתינת הצדקה, שיש בה המעלה הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה העצמית

בעבודת התפלה.

כך ה' חילם ופועל ידם ירצה לרצון להם לפני ה' תמיד כה יתן וכה

לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש" שסידרו בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה, "פותחין בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו הזקן על השלמת הש"ס

ברוב עירות ומניני אנ"ש – כך גם האגרת האחרונה ב"אגרת הקודש" מתחילה בברכה, "ברך ה' חילם";

כפי הנראה מתוכן האגרת, היא באה גם כן משמועה טובה שבעיירות ומניני אנ"ש הונהג ענין הצדקה לארץ ישראל, בסדר של גבאי-צדקה – "מעשה" המעורר את ה"עושים", ורבנו הזקן נתן את ברכתו על כך גם ל"מעשה" וגם ל"עושים", ומסביר את המעלה הנוספת שישנה כשהתעוררות לצדקה באה מהאדם עצמו, על ידי "עבודתו" העצמית, לגבי ההתעוררות כשהיא באה באמצעות אדם שני.

הרבי כותב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין האגרת הראשונה לאגרת האחרונה. בכך שבשתייהן מדובר על העליונות והפעולה של עבודת התפלה כוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה מעומק דלבא כו' עד

אגרת הקדש

לב ברך ה' חילם ופועל ידם ירצה לרצון להם לפני ה' תמיד כה יתן וכה

11. נצבים כט, ט. 12. יומא ט, ב. 13. מגילה כט, ב. 1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה.

ההתגלות של "אור אין סוף" ברוך הוא, ה"סובב כל עלמין", שיתגלה בתחיית המתים, כְּמוֹ שְׁפָתוֹבִי: "הָלוֹא כֹה דִבְרֵי פֶאֶשׁ" - מֵה אֵשׁ אֵינָה מְאִירָה בְּעוֹלָם הַזֶּה אֲלֵא כִשְׁנֵאחֻזוֹת וּמִתְלַבְּשֵׁת בְּפִתִּילָה כּו', - כך, כדי שאלקות תאיר בעולם הזה, זקוקים ל"כלי"

אגרת הקדש

בו תיאחו האלקות וישמש כ"פתילה", המתבטל וכלה לגמרי באש האלקי, כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֲרָי, וְהַגּוֹף וְהַכְּלִי לְאוּרֹ וְהַתְּבָרָה, - ל"אור אין סוף", היא מֵדַת הַחֶסֶד וְנִדְיבֵת הַלֵּב, לִתְּן וְלִהְשָׁפִיעַ חַיּוֹת לְמֵאֵן דְּלִית לִיהּ כּו', - לְמִי שְׁאִין לוֹ מִשַׁל עֲצֻמוֹ, הִרִי שְׁמֵדַת הַחֶסֶד וְנִדְיבֵת הַלֵּב - הַנְּתִינָה בְּסִבְר פְּנִים יְפוֹת וּבְהַרְגַּשַׁת הַעֲנִי - הֵם כְּלִי לְאוּרֹ וְיִתְבַרֵךְ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹבִי בְּתַקְוֹנִים:¹⁰ "וְכִכְּה גּוֹפִין תְּקִינֵת לֹא, - וְכִמְה גּוֹפִים תִּיקַנְתּ לָהֶם - לְקַבְּלַת הָאוּרוֹת שֶׁל הַסְּפִירוֹת, וְאֲתַקְרִיאֵי בְּתַקְוֵנָא דָּא חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא", - וְהֵם נִקְרְאִים בְּ"תַקְוֹן" זֶה: חֶסֶד - הַזְּרוּעַ הַיְמָנִית, וְכִשֶּׁם שֶׁלְּמַעְלָה, חֶסֶד הִיא "דְּרוּעָא יְמִינָא" (זְרוּעַ יְמִנִית), כִּךְ מֵדַת הַחֶסֶד

שֶׁל הָאָדָם הִיא כְּלִי לִימִין וְלִגְלוּי שֶׁל מַעְלָה, וְכֵל הַגּוֹף נִכְלָל בְּיָמִין, - "יְמִין" הוּא כֵל עֵיקְרוֹ שֶׁל הַגּוֹף, וְכֵן אָמַר הַפְּיָמִי:¹¹ "לְבַשׁוּ צִדְקָה"¹². - שְׁצַדְקָה הִיא לְבוּשׁוֹ - סֵתֶם - שֶׁל כֵּל הַגּוֹף" - שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְקַבְּלַת הַהֲתַגְלוֹת שֶׁל "אור אין סוף". וְזֶהוּ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתָא:¹³ "אִין הַצִּדְקָה מְשַׁתְּלֵמַת אֲלֵא לְפִי חֶסֶד שְׂבֵה, שְׂבֵה אֲמַר:¹⁴ "וְרַעֲוֹ לְכֶם לְצִדְקָה, קַצְרוּ לְפִי חֶסֶד"; - שֶׁשֶׁכֶר הַצִּדְקָה הוּא בְּהֵתָאם לְחֶסֶד שְׁבֵאוֹתָה צִדְקָה, כְּפִי חֶסֶד וְנִדְיבֵת הַלֵּב שְׁהִיוּ בְּנִתְיַנַּת הַצִּדְקָה - כִּךְ הוּא הַקְּצִירָה וְהַשְׁכֵּר לְאוֹתָה צִדְקָה. מִדּוּעַ נִקְרְאָת צִדְקָה "זְרִיעָה" וְהַשְׁכֵּר "קְצִירָה"? שְׂחֵקְצִיר - שֶׁל הַתְּבוּאָה, הוּא גְלוּי הַזְּרִיעָה הַטְּמוּנָה בְּאָרְצָה, וְכֵן הוּא הַצִּדְקָה וְהַחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, הִיא טְמוּנָה וְנִסְתַּרְתָּ עַד זְמַן הַתְּחִיָּה, - עַד תְּחִיַּת הַמֵּתִים, כִּשֶׁם שֶׁהַזְּרִיעָה טְמוּנָה וְנִסְתַּרְתָּ בְּאָרְצָה, שְׂחֵתְלַבֵּשׁ - בּוֹזֵמֵן תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וְיֵאִיר אֲוֶר-אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנְּשָׁמֵי, - הַהֲתַלְבְּשׁוֹת וְהַהֲתַגְלוֹת הֵן הַקְּצִירָה וְהַזְּרִיעָה שֶׁל צִדְקָה. בְּאִיזָה אֹפֶן תְּהִיָּה הַהֲתַלְבְּשׁוֹת וְהַהֲתַגְלוֹת שֶׁל "אור אין סוף"? - יִסְבִּיר רַבְּנֵי הַזֶּה לְהַלֵּךְ שׁוֹה עַל

שְׁנוֹתִים "חֹמֶשׁ" בְּלַבָּד, מַעְלָה הַ"חֹמֶשׁ" אֵת "אַרְבַּע הַיְדוּת", אַרְבַּעַת הַחֲלָקִים הַנּוֹרָתִים מְרוּוּחִיו, שְׁגָם הֵם יַעֲלוּ לְהוֹי, כְּפִי שְׁמוּסְבֵר בְּסוּף פֶּרֶק ל"ד ב"תניא", כִּךְ גַּם בְּנִדּוֹן דִּידָן, ש"פועל ידם", לֹא רַק שֶׁל מִצְוֹת הַצִּדְקָה, אֲלֵא שֶׁל כָּל הַיְגִיעָה וְהַפְּעוּלוֹת - יְהִיו

"לְרַצּוֹן לָהֶם לְפָנֵי ה' תְּמִיד", כֵּה יִתֵּן וְכֵה יוֹסִיף ה' לְאֲמִין לְכֶם בְּגִבּוֹרִים,¹⁵ - מֵהַלְשׁוֹן נִרְאָה שֶׁאֲגַרְתּ זוּ בָּאָה כְּתוּצָאָה "מִשְׁמוּעָה טוֹבָה" בַּעֲנִין הַצִּדְקָה, שֶׁעַל כִּךְ אֹמֵר רַבְּנֵי הַזֶּהן "כֵּה יִתֵּן וְכֵה יוֹסִיף", לְחֹזֶק עוֹד יוֹתֵר אֵת לָבֶם "בְּגִבּוֹרִים", בַּעֲנִין שֶׁל "אִיזְהוּ גְבוּר הַכּוּבֵשׁ אֵת יִצְרָו",¹⁶ לְתַת יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר יֵשׁ בְּרַצּוֹן לְתַת, וְנִדְיבֵת עַל נְדִיבֵת יָקוּם,¹⁷ - יִכּוּל לְהִיֹּת שֶׁהַכּוּוֹנָה הִיא, שֶׁהַ"מַּעֲשָׂה" מַעֲלָתוֹ לְמַעֲלָה מִנְּדִיבֵת הַ"עוֹשִׂים", לְהִיֹּת גְּדוֹל הַמַּעֲשָׂה - מִי שְׁמַעוֹרֵר וּמִשְׁפִּיעַ עַל אַחֲרִים לְתַת צִדְקָה, שֶׁהַ"מַּעֲשָׂה" כֵּן הִרִי גְדוֹל מֵהַ"עוֹשֶׂה", בְּכָל עֵיר וּמְנִין, וְתַחֲשֵׁב לוֹ - לְ"מַעֲשָׂה" לְצִדְקָה. - הַצִּדְקָה שֶׁל הָאֲחֵרִים נַחֲשֶׁבֶת כְּצִדְקָה שֶׁלּוֹ. וְעַל הַעוֹשָׂה¹⁸ - זֶה שְׁנוֹתָן הַצִּדְקָה - עַל יְדֵי

הַהֲתַעוֹרְרוֹת הַ"מַּעֲשָׂה", נִאָּמַר:¹⁹ "צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד" - "עֲמֶדֶת" לְשׁוֹן נִקְבָּה, שְׂמִקְבָּל הַתְּעוֹרְרוֹת לְבוֹ הַטְּהוֹר מִ"גְּדוֹל הַמַּעֲשָׂה", - לֹא שֶׁהוּא מִתְעוֹרֵר בַּעֲצֻמוֹ לְתַת הַצִּדְקָה, שֶׁאֵזוּ הוּא "מִשְׁפִּיעַ", אֲלֵא הוּא מִקְבָּל אֵת הַתְּעוֹרְרוֹת מֵהַ"מַּעֲשָׂה", וּבִנּוּגַע לְהַתְּעוֹרְרוֹת זוּ הוּא בְּבַחֲיַנַּת "נִקְבָּה" שֶׁהִיא "מִקְבְּלַת", אֶף-עַל-פִּי-כֵן "עֲמֶדֶת" - הַצִּדְקָה שֶׁלּוֹ, לְעַד, פְּרוּשׁ, - מֵהִי הַכּוּוֹנָה שֶׁהַצִּדְקָה שֶׁלּוֹ עוֹמֵדֶת (נִשְׁאֵרֶת) לְעַד? שְׂכָל הַצִּדְקָה וְהַחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּעוֹלָם הַזֶּה מְנַדְבֵּת לְכֶם הַטְּהוֹר - הֵן הֵנָּה חַיּוֹת וְכִמְזוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנְּשָׁמֵי עַד זְמַן הַתְּחִיָּה, - שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים, שְׂאֵזוּ - בּוֹזֵמֵן תְּחִיַּת הַמֵּתִים, הוּא זְמַן גְּלוּי אֲלָקוֹת אֲוֶר-אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מְבַחֲיַנַּת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין בְּעוֹלָם הַזֶּה, - "אור אין סוף" שֶׁבְּבַחֲיַנַּת "סוֹכֵב" וְ"מִקְיָף" וְלְמַעֲלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת - אֹרֵז זֶה יֵאִיר בְּהַתְּגַלּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה בּוֹזֵמֵן תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וְכִמְזוֹ שְׂחֵתְבָאָר בְּאֲרִיכוֹת בְּמִכְתָּב דְּאֲשַׁתְּקִיר. וְצִדְקָה לְהִיֹּת כְּלִי וּמְכוּן לְהַתְּלַבֵּשׁ בּוֹ אֲוֶר-אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ הַגּוֹף לְנִשְׁמָה עַל דְּרָךְ מִשָּׁל, - הַגּוֹף הוּא כְּלִי מֵתָאִים לְקַבְּלַת הַנִּשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה מִתְּלַבֵּשֶׁת בְּגוֹף - כִּךְ צִרִיךְ לְהִיֹּת כְּלִי לְקַבְּלַת

4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב - ישעי' לב, ח. 7. ב"ב ט, א. 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן ט"ו.ב. 10. ירמ' כג, כט. 11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שבתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, יב.

שָׁמַע, וְלִדְבָקָה בּוֹ, וְלִמְסַר נַפְשׁוֹ בְּאַחַד, וְכָבֵל מְאֹדָּךְ" **בְּשׂוּמוֹ וְכוּ'.** – כלומר בכסף שלך¹⁸, שמאהבת ה' ומסירות נפשו לה' – באה ההתעוררות למתן צדקה, וכן "אֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָּא", – בהתעוררות שלמטה, מן האדם ומסירות נפשו ורצונו הפנימי

אגרת הקדש

להקדוש ברוך הוא, וְכַפִּים הַפְּנִים לַפְּנִים בְּן לֵב אָדָם הַעֲלִיזוֹן כּו' – שעל הכסא – "אֲתַעְרוּתָא דְלִעִילָא", – ההתעוררות מלמעלה, שבהתאם להתעוררות שלמטה, וכמדת מסירות "פנימיות" רצונו להקדוש ברוך הוא, שהתבטאה בענין של עשיה גשמית, בנתינת צדקה – כך גם הוא הַמְשַׁכֵּת אֹר-אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא הַסּוֹכֵב בְּלַ עֲלִמִין לְמַטָּה מִטָּה בְּעוֹלָם הוּא הַנְּשָׂמִי בְּכַחֲנִית גְּלוּי בְּזִמְן הַתְּחִיָּה, – של תחיית המתים, בְּמַכְבָּר בְּמַכְתָּב דְּאַשְׁתְּקֵד⁶⁵ בְּאַרְיִכוֹת. – הרי

בעוה"ז הגשמי ואיהו וגרמוהי חד הם בחי' הכלים דע"ס דאצי' וכ"ש וק"ו אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין מלמעלה מעלה מבחי' אצי' ולפיכך נקראת צדקה לשון נקבה צדקתו עומדת לעד שמקבלת הארה מאור א"ס סובב כל עלמין המתלבש בתוכה בעוה"ז הגשמי בזמן התחיה. אבל צדק לפניו יהלך הוא לשון זכר היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם מעצמו ע"י התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע ולדבקה בו ולמסור נפשו באחד ובכל מאדך כפשוטו וכו' ובאתערותא דלתתא וכמים הפנים לפניו כן לב אדם העליון כו' אתערותא דלעילא הוא המשכת אור א"ס ב"ה הסוכ"ע למטה מטה בעוה"ז הגשמי בבחי' גילוי בזמן התחיה כמבואר במכתב דאשתקד באריכות. וזהו לפניו יהלך שמולך וממשיך פנים העליונים מלמעלה מהאצי' עד עולם העשי' וכעת עת לקצר וכל טוב מהם לא יבצר הטיבה ה' לטובים ולישרים בלכותם כנפש תדרשנו:

דרך, ויותר, מאשר ההתלבשות וההתגלות בכלים של הספירות בעולם ה"אצילות". ובלשון רבנו הזקן: וְאִיהוּ וְגִרְמוּהֵי חַד, – ומה שהוא, "אור אין סוף" שבאצילות, ו"גרמוהי", הכלים, הם דבר אחד – הם – הרי זה מוסב על בְּחִינַת הַכְּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת, – שהם "חד", דבר אחד עם "אור אין סוף" שבאצילות, כמובא לעיל, ב"אגרת הקודש" סימן ב', וְכָל שֵׁבִין וְקָל וְחֶמֶד אֹר-אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא הַסּוֹכֵב בְּלַ עֲלִמִין – שהוא מְלַמְעֵלָה מִעֵלָה מִבְּחִינַת אֲצִילוֹת. – שהוא למעלה לגמרי מעולמות, והוא יתלבש ויתגלה בזמן התחיה של תחיית המתים. אם הכלי ל"אור אין סוף" שיתגלה בכלים של הספירות שב"אצילות", הוא באופן שהוא בטל ומאוחד לגמרי ב"אור אין סוף", עד שהם "חד", דבר אחד – הרי כל שכן וקל וחומר שגילוי "אור

כשהתעוררות לצדקה באה מעצמו, מעבודתו בתפלה – היא נקראת "צדק", לשון זכר, שכן, הוא "משפיע" וממשיך את האור ה"סובב כל עלמין", וכפי שיסביר רבנו הזקן להלן, הוא ממשיך את ה"פנים" והפנימיות של האור ה"סובב כל עלמין", אך כשהתעוררות באה מאדם אחר, או זה רק בבחינת "מקבל", כלי לקבלת האור ה"סובב" והמדובר בהארה בלבד מ"אור הסובב". וְהוּ – מה שלבני "צדק" הוא אומר "לְפָנָיו יְהִלְךְ", שְׂמוּלֵךְ וּמְשִׁיךְ "פְּנִים" הַעֲלִיזוֹנִים – הפנימיות של "אור אין סוף", מְלַמְעֵלָה מִהַאֲצִילוֹת עַד עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה. וְכַעַת עַת לְקַצֵּר, וְכָל טוֹב מֵהֶם לֹא יִבְצָר, "הַטִּיבָה ה' לטובים – הנותנים נתינות גדולות לצדקה, וְלִישְׁרִים בְּלִבּוֹתָם"¹⁹, – הרוצים לתת יותר – אלא שאין ידם משגת, בְּנַפְשׁוֹ תִּדְרָשְׁנוּ: – כברכת ותפלת הדורש טובתם – הכוונה לרבנו הזקן, כותב אגרת קודש זו.

אין סוף" ה"סובב כל עלמין", שלמעלה לגמרי מעולמות, מן ההכרח שיהיה "וגרמוהי חד", כלי לקליטת אור זה בפנימיות, – וזהו ענין הצדקה. וְלִפְיָכֵךְ – ולכן, נְקִרָאֵת צִדְקָה לְשׁוֹן נְקִבָּה, "צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד", – הרי ש"צדקה" היא לשון נקבה, שְׂמִקְבָּלַת הָאָרֶה מְאוּר-אֵין-סוּף הַסּוֹכֵב בְּלַ עֲלִמִין, ומתגלה, בְּתוֹכָהּ בְּעוֹלָם הוּא הַנְּשָׂמִי בְּזִמְן הַתְּחִיָּה. – של תחיית המתים. הרי זו הוספה למה שנאמר לעיל, ש"עומדת" לשון נקבה הוא במי שמקבל התעוררותו מאדם אחר, ולכן הוא מצויין בלשון נקבה, מפני שהתעוררות לצדקה אצלו היא בבחינת נקבה, מקבל – אלא הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה ומקבל, מפני שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב", היא כלי לקבלה, אֲבָל – הפסוק: "צִדְקָה לְפָנָיו יְהִלְךְ" הוא לְשׁוֹן זָכָר, – "צדק" ו"יהלך", היא מִדַּת הַחֶסֶד הַמְתַּעֲוֶרֶת בְּלֵב הָאָדָם מְעַצְמוֹ, – שלא על ידי ההתעוררות של "מעשה", עַל יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת אֲהַבַּת ה' בְּקִרְיָאֵת

יום חמישי כ"ז מרחשון

הכנפיים של העוף – הוא כשר, שכן, העיקר הוא הראש והגוף, והכנפיים משמשים רק כדי לעוף בהם; כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה נעשה על ידי התורה והמצוות עצמן, ואילו האהבה והיראה הנקראות "גדפין" (כנפיים) משמשות רק כדי להעלות את התורה והמצוות למקום ולמדרגה השייכים לאותו יחוד, ושם מתגלה בתורה

קוֹינְטָרַם אַחֲרוֹן עַל בְּמָה פְּרָקִים

עֵינֵי בְּלִקְוֵי אֲמָרִים – "תניא" – חֵלֶק א פְּרָק מ

שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפין"² (כנפיים) בלבד, כמו למשל בנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין הכנפיים העיקר של העוף, כפי הראיה שמובאת בהלכה, ש"ניטלו אנפיי כשרה"³, אם ניטלו

17. תהלים פה, יד. 18. ברכות נד, א. 19. תהלים קכה, ד. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשתברו גפיי, דין דניטלו אנפיי בב"ח וט"ז שו"ע יו"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13.

העליון, לְמַעַלָּה בּוֹ, – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן (ב"קונטרס אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא בספירות למעלה הנקראות "אדם העליון" – פרצוף של מוחין ומדות (כמו שזה בעשר הספירות) נקרא "אדם"), ו"אדם העליון" עוסק בתורה למעלה – הרי על

ידי כך, שהאדם עוסק בתורה למטה, אפילו בסיפורי מעשיות שבתורה בלבד – הוא מקושר ב"חכמה עילאה" – על ידי שה"דיוקן" שלו למעלה מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן למטה, אין לו, לכשעצמו, קשר

ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה", כי אם מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק בתורה – מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה", רבנו הזקן יסביר להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול המתהווה מהדיבור, עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה – למעלה. וזה יכול להיות גם במדרגה העליונה ביותר – בעולם ה"אצילות". וְכֵן יֵשׁ לוֹמֵר – רק בְּהִרְהוּר – שהוא חושב בְּאֲוִיּוֹת הַכְּתוּבֹת. – בתורה שבכתב, כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן" ה"אדם העליון" שעוסק בתורה למעלה – הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור בלבד, אֲבָל הַדְּבָר – כשהוא מבטא את אותיות התורה בדיבור, יֵשׁ לוֹמֵר דְּבֻקָּע וְסֻלֵּי – ועולה לְאֲצִילוֹת מַמְשׁ, – כלומר, לא רק בספירות ומדרגות שהן בחינת "אצילות" בעולמות אחרים – אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה שעבודתם היא בבחינת "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים הבטלים לגמרי להקדוש ברוך הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה לגמרי לרוכב עליה (כפי שמוסבר בפרק ל"ט, בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם ועבודתם עולות ב"אצילות"), אִי – שהדיבור בתורה עולה לְבְּרִיָּאָה – כשהדיבור בא בְּדְחִילוֹ וְרְחִימוֹ – מיראה ואהבה, שְׂפָלִים, – הבאות מהשכל ומהתבוננות בגדלות ה', אז, עולה הדיבור בעולם ה"בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא", פרק ט"ז, אִי – שהדיבור בתורה עולה לְיִצִּירָה – כשהדיבור בא בְּדְחִילוֹ וְרְחִימוֹ – מיראה ואהבה, מְבַעֲיִים, – יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי, והיא האהבה המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום והמדרגה ששם עולות התורה והעבודה הבאות על ידי יראה ואהבה טבעיות הוא בעולם ה"יצירה", שהוא עולם ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז בחלק הראשון של ספר ה"תניא", וְכֵן לִיְמוֹד מְקַרָּא – בדיבור, סֻלֵּי – זה עולה מְעוֹלָם הָיָה לְיִ סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂיָה, – כאשר הוא רק אומר אותיות התורה, והמקום אליו זה

ובמצוות "אור אין סוף" ברוך הוא שלא היה יכול להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.

הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה והיראה פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרהור" וכונה בלבד – שהן לכשעצמן אינן פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל ידי הכוונה דוקא מתעלות התורה והמצוות למעלה שבכוחן להתעלות, ושעל ידן יהיה היחוד למעלה והתגלות "אור אין סוף" ברוך ³⁰⁶ כמו שהאדם עוסק למטה כך דיוקן האדם העליון למעלה כו' וכן י"ל בהרהור באותיות הכתובות. אבל הדבור י"ל דבוקע וסליק לאצי' ממש או לבריאה ברו"ר שכליים או ליצי' ברו"ר טבעיים ובמקרא סליק מעוה"ז לי"ם דעשי' משום דבקע אורין וכו'. משא"כ

קונטרס אחרון על כמה פרקים

עיין בלק"א ח"א פ"מ

להבין איך הקורא בסיפורי מעשיות שבתורה הוא מקושר בח"ע ע"פ מ"ש בכוננות דט"ז ע"ב

כמו שהאדם עוסק למטה כך דיוקן האדם העליון למעלה כו' וכן י"ל בהרהור באותיות הכתובות. אבל הדבור י"ל דבוקע וסליק לאצי' ממש או לבריאה ברו"ר שכליים או ליצי' ברו"ר טבעיים ובמקרא סליק מעוה"ז לי"ם דעשי' משום דבקע אורין וכו'. משא"כ

לומד תורה בשכל והבנה – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם האצילות" – , שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא": השכל של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש ברוך הוא, ופסק ההלכה הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכשיטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יארע אף פעם, שיובא לפני בית דין סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכן יהיה פסק הדין – הרי עצם ידיעת פסק ההלכה – הוא ידיעת רצונו של הקדוש ברוך הוא; אך, כשקורא סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי אמת הדבר שבסיפורים אלה גלומים רמזים על ענינים רוחניים למעלה, ואו להיפך – העיקר הם הענינים הרוחניים למעלה, אלא שהם גם מרומזים בלבד בענינים הגשמיים של הסיפור כפי שאירע למטה, ככתוב בספרים: "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים". אך כיוון שאין הוא יודע לגמרי מהענינים הרוחניים שבעולמות העליונים, ידיעתו בסיפור התורה היא רק בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה כאן למטה (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו) – כיצד, איפוא, נעשה אדם מקושר על ידי כך ל"חכמה עילאה"? ולמשל, רבנו הזקן מסביר בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים רבים ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת הרחמים שב"אצילות", כפי שיעקב ממשך על "מקור נשמות ישראל" ועל נשמות ישראל, דבר המרומז בפסוק "וישק יעקב לרחל ויברך" (יעקב היינו מדת הרחמים ד"אצילות" ורחל – "ננסת ישראל", מקור נשמות ישראל, וכו'). אך, כשאין הוא יודע מהענינים הרוחניים למעלה – הוא יודע רק את הסיפור כפי שהוא מופיע בפשוטו של העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי שידע את הענינים הרוחניים המרומזים בסיפורים – מקושר ב"חכמה עילאה"? הדבר יובן – עַל פִּי מַה שְׂפָתוֹב בְּ – ספר הפְּנוּתִים הָיָה מוֹ עֲמוּד בּוֹ: כְּמוֹ שְׁהֶאֱדָם עוֹסֵק – בתורה, לְמַטָּה, כִּף – גם עוסק בתורה, דְּיוֹקָן – דמות, הָאָדָם הָעֲלִיּוֹן – "אדם

ר"ל – היא ממשיכה רוח הטומאה על האדם רחמנא ליצלן, והזוהר מסיים שם, שמה שתלוי במעשה – הוא במעשה ומה שתלוי בדיבור – הוא בדיבור. מכך גם מובן, שגם ללא טוב וגם לטוב, פועלים רק הדיבור או המעשה, ולא ההרהור. על כל פנים יוצא מהזוהר,

שהרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו, שעל ידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה – פועל הדבר, שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל ידי כך הוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה)? יסביר רבנו הזקן, שכונת הזוהר היא,

שההרהור אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה); אך למעלה פועל ההרהור. ואדרבה, ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא על ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים "אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של "קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר", בוא"ו, שזה המשיך למה שכתוב לפני זה, אלא "ומה שכתוב בזהר" – כלומר, שהוא מתחיל כאן ענין חדש, כפי שהרבי מציין בצינוניו שם. כך, שאין זו קושיא על הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה פועלת ב"דיוקן האדם העליון למעלה", אלא, רבנו הזקן מתחיל להסביר את הזוהר, שמה שכתוב בזהר ש"הרהור לא עבד מיד" הכוונה שאין הוא ממשיך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל וכו'. **יש לזכור ה"הינו לאתערא לעילא** – לעורר למעלה, **ש"ימשך משם לתתא**, – למטה, זאת אין ההרהור פועל, רק **מחשבתו**? – העולה למעלה, **נשארה שם, ומסיפה שם אור גדול, בתוספת ורבויו האור באצילות**, על ידי – לימוד **מקרא** – בדיבור, **ומצוות מעשיות שבפעשיה**, – לימוד המקרא ומצוות מעשיות מוסיפים ריבוי אור ב"אצילות", **שעקר היחוד** – בספירות – שב"אצילות" הנעשה על ידי לימוד מקרא ועל ידי מצוות מעשיות, הוא **למעלה**, – ב"אצילות", רק ה"פירות" – שמהיחוד הנעשה למעלה, הם **פעולם ה"ה", על ידי המשכת אור מעט מעט מעט מן המעט, למטה** – האור הנמשך למטה, ה"פירות", הוא על ידי **הדיבור ומעשה**, – מלימוד המקרא וקיום המצוות המעשיות – שהם "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), **מה שאין בן הרהור**

עולה מצד קבלת עול – הוא בעולם ה"עשיה", **משום דבבקע אורין וכו'.** – האיורים שבין העולם הזה הגשמי ועולם העשיה הרוחני, **מה שאין בן הרהור**, – כשהוא רק חושב באותיות בהרהור של מחשבה – אז אין זה עולה לעולמות העליונים

האמורים, **אלא ה"דיוקן" שהוא שרש נשמתו וכו'.**

– גם הוא עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה). **ומה שכתוב בזהר חלק ג דף קה דהרהור לא עבד מיד ב"ו,** – שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, **והינו אפלו למטה,** – גם

כשההרהור הוא מחשבה וכוונה טובה, הרי אם חסרה ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או דיבור אין ההרהור לכשעצמו פועל שום דבר. בזהר שם, כשהוא מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל שום דבר לא טוב, שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי שבת: "ממצוא הפצך ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים של חול – הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא חולין בקדושת השבת שלמעלה, ברם, זה רק כשהוא מדבר בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין ההרהור והמחשבה פועלים שום פגם למעלה. הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא טוב, שום פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין טוב, שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור או המעשה – אין ההרהור לכשעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, **עין – בזהר, שם וך – זוהר חלק ג' דף לא עמוד ב** – כך מסתבר – שזה גם לטוב, שאין ההרהור פועל שום דבר – **כשמעיינים בזהר שם, שכן מדובר שם אודות ימים טובים, שכדי "לקבל" קדושת ושמחת יום טוב, מן ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), על ידי מעשה או דיבור, הממשיכה "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), (ו"תיפח רוחי" של מי שאומר שלא זקוקים למעשה או דיבור), ולאחר מכן מביא בזהר שם שהדיבור בשבת בענינים של חול, פוגם למעלה, מה שאין כן הרהור, הרי מובן מזה, שכונת הזוהר שם, שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין של טוב, אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם בזהר חלק ג' דף ל"א עמוד ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא", שעל ידי פעולה למטה מתעוררת פעולה למעלה, אם הפעולה היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת ושוכנת עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה**

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות" – אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" – העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה – זה ב"צירה", ו"מקרא" – ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד צירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזהר ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"ן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בכ"א פ"מ, בזח"ג המסומן שם ועוד) ריקעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישע"י נח, יג. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי: מח' – כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק סי"ט) או – בפרט (בנוגע להרהור) – מח' שבמח', מש"כ הרהור: שמחשב (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורו בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזק"י".

מרוחניות המחשבה – התאורה שבכך, **בְּנֶסֶח אַחַר לִיתָא תְּבוֹת אֱלוֹן**, – בנוסח אחר (בכתב יד אחר) המלים "זה אינו שגם שם יש איזו תאורה" – אינן. **דְּמִדָּה טוֹבָה** – ענין טוב, **מְרַבָּה**, – ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה, הרי, אם לגבי ענין לא טוב אומרים

שדיבור עולה ופוגם למעלה, על אחת כמה וכמה במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה למעלה. על כל פנים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי יראה ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתרץ רבנו הזקן: **הֲיֵינוּ "רְקִיעִין" הַיְקָא, שְׁהֵן הַ"הִיכְלוֹת" וְהַ"בְּתִים",** – של ה"אדם העליון", החיצונית של ה"אדם העליון", **וְלֹא בְּגוֹף הַ"אָדָם**

הַעֲלִיּוֹן, – אין זה עולה בגוף של ה"אדם העליון", שהוא עשר הספירות של אותו עולם, **וְכָל שְׂבָבָן** – שאינו עולה, **בְּנֶפֶשׁ-דִּיתָ-נְשָׁמָה** – של ה"אדם העליון", שהן האור של "אצילות" המאיר באותו עולם, **אֲפִלּוּ** – לא, **בְּ"אָדָם** – העליון **דְּעֵשִׂיָּה**, **שְׁהֵן י' סְפִירוֹת: אֹדוֹת וְכָלִים**. – גם שם לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של יראה ואהבה. **וְהָיוּ שְׂבָבָתוֹ בְּתַקְוִיָּם¹⁰, הַכָּלִיא דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ** – בלי יראה ואהבה, **לֹא יִכְלֹא לְסַלְקָא וְלְמִיקָם קָדָם ה' דְּיִקָּא:** – אין זה יכול לעלות ולעמוד לפני הוי' דוקא בעולם שלמעלה זה יכול לעלות, אך "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו עולם, הספירות שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אומר כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחיהו) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה-עשיה, הם "ראשית היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף על פי כן אין זה דומה כלל לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי יש לומר, שזה על דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות", כפי שנראה שם קצת, והם מתייחדים עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר שם, שמזיווג "ד"ב"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על ידי אור הנשמה שבהם.

– בלי דיבור, **לֹא נִמְשָׁךְ כְּלוֹם**, – למטה, כי אם למעלה, – הרי במקום ובמדרגה שבהם נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות – שם מוסיף ההרהור ריבוי אור, **וְלָבָן** – המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואיננו מבטא אותן בדיבור, **לֹא יֵצֵא דְיָ חוּבְתוֹ**, – "חובתו"

קונטרס אחרון
לא נמשך כלום ולכן לא יצא ידי חובתו מה שירדה נשמתו לעוה"ו רק להמשיך אורות עליונים למטה כמ"ש בע"ח שכ"ו להמשיך אור אבל להעלות ממטה למעלה הוא דוקא ע"י מחשבה טובה דכלא דו"ר לא פרחא לעילא וכמ"ש בשער הנבואה פ"ב והמחשבה טובה כו' ומ"ש דבקע רקיעין וכו' והיינו אפילו בלא דו"ר במכש"כ מדברים בטלים [ז"א דגם שם יש איזו תאורה. בנ"א ליתא תיבות אלן] דמדה טובה מרובה היינו רקיעין דוקא שהן ההיכלות והבתים ולא בגוף האדם העליון וכש"כ בנר"ן אפי' באדם דעשיה שהן י"ם אורות וכלים וז"ש בתקונים דכלא דו"ר לא יכלא לְסַלְקָא וְלְמִיקָם קָדָם ה' דוקא:

בעולם הזה, וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא על ידי מעשה או דיבור, הרי בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע כוונה זו ולא יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה – **אֲבָל לְהַעֲלוֹת מִמֶּנָּה לְמַעְלָה**, – שהתורה שהוא לומד והמצוות שהוא מקיים תעלה למעלה, הוא **דְּיִקָּא עַל יְדֵי מְחַשְׁבָּה טוֹבָה**, – על ידי כוונה של אהבת ה' ויראת ה' – הנקראת "מחשבה טובה", **דְּכָלִיא דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ** – בלי יראה ואהבה, הרי התורה שהוא לומד וכן המצוות שהוא מקיים **לֹא פְּרָחָא לְעִילָא**, – אינן פורחות (אינן עולות) למעלה, **וְכַמוֹ שְׂבָבָתוֹ בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה פְּרָק ב: "וְהַמְחַשְׁבָּה טוֹבָה כו'".** – היא מעלה את התורה והמצוות למעלה. **וְמָה שְׂבָבָתוֹ** – בזהר האמור, **דְּ"בִקְעַ רְקִיעִין וְכו'"**, – שזה בוקע רקיעים – שקול התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה למעלה, **וְהֵינּוּ אֲפִלּוּ** – כשהקול של דיבור התורה הוא **כָּלִיא דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ**, – בלי יראה ואהבה, **בְּמִכְלָל שְׂבָבָן מְדַבְּרִים בְּטִלִּים** – אם לגבי דברים בטלים אומר שם בזהר, כשהוא מהרהר בדברים בטלים של עניני חול בשבת – אין זה פוגם, אך כשהוא מבטא דיבורים אלה בדיבור – זה עולה למעלה ועושה שם פגם, הרי אם דברים בטלים עולים – על אחת כמה וכמה שדיבורים של קדושה – עולים [זה אינו, דְּגַם שָׁם יֵשׁ אִיזוֹ תְּאֻנָּה – אינו זו ראייה, שהרי גם שם – בדברים בטלים – ישנה איזו שהיא תאונה, שהוא מתאווה לדבר דיבורים אלה, במילא אין זה גשם בלבד, מה שאין כן גשם בלבד, יש לומר, אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא יש בזה גם משוה

יום שישי כ"ח מרחשון

"יחוד קודשא בריך הוא ושכינתו"¹¹, שכן "ז"א" הוא "קדוש" ו"מובדל", למעלה מעולם (הקדוש ברוך הוא), ו"מלכות" נקראת "שכינה" ששוכנת בעולם – הרי היחוד של ד"א ומלכות פועלת שתומשך התגלות אלקות בעולם). הרי בשעה שהם נאצלו ונתגלו ממקורם (ספירות חכמה ובינה), הנה

עָנוּ עֵין חַיִּים שַׁעַר הַנְּקֻדוֹת שַׁעַר הַפְּרָק ו, שְׂאִין תְּחֻרַת פְּנִים בְּפְנִים כִּי אִם עַל דְּיָ מִצּוֹת מַעֲשִׂוֹת דְּיִקָּא. – שם ב"עץ חיים", הוא אומר לפני זה, שהספירות "ד"א" ו"מלכות" שב"אצילות" ("ז"א" נקרא "דבר", זכר ומשפיע, ו"מלכות" נקראת "נוקבא", נקבה ומקבל, וכשנעשה היחוד בין שניהם – זה נקרא

קונטרס אחרון

עֵיין ע"ה שער הנקודות ש"ח פ"ו שאין החזרת פכ"פ כ"א ע"י מצות מעשיות דוקא. ומעם הדבר כי

10. ת"י (כה, ב). 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א פמ"א".

להביא לבידור הדברים הגשמיים הדורשים בירור ותיקון, להוציא את הטוב ולהעלותו לקדושה. ומה שכתוב שם - ב"עץ חיים", שאדם הראשון תקן גם על ידי תפלה, - הרי, שלא רק על ידי מצוות מעשיות יכולים לפעול זאת, כי אם גם על ידי תפלה? -

היינו על ידי אותיות תדבור, - לא על ידי

הכוונה הרוחנית שבתפלה, כי אם על ידי אותיות הדיבור, דעקימת שפתיו הוי - היא, מעשה², - הרי שגם בזה ישנו ענין של עשייה, כי הן - אותיות הדיבור הן מנפש החיונית שפגוף ודמו אשר שרשן - וחיותן, מננה. - כפי שמוסבר בחלק ראשון של ספר ה"תניא", בפרק ל"ז, שאין בכוח הנפש האלקית לבטא מלות התורה או התפלה (שיש לבטא בשפתיים, פה, לשון ושניים גשמיות) - רק על ידי הנפש החיונית המלוכשת באברי הגוף ממש. על כל פנים, יש

כאן הרי גם "העלאת מין" של "נוקבא דעשי", כפי שהדבר במצוות מעשיות. והנה, הפרדים דעשיה - שמבררים על ידי מצוות מעשיות, עלוין ליצירה על ידי שם ב"ן, ומיצירה לבריאה ולצילות, כמו שכתוב ב' - "עץ חיים" שער מ"ן דרוש יא סימן ו. וכתב יובן - הנאמר בוחר (חלק ג' קה, א), כנוצר בסימן הקודם ב'קונטרס אחרון, דהרהור - מחשבה בלבד, מבלי לבטא בדיבור, לא עביר מיד, - אינו פועל שום דבר, כי בלי העלאת מין נוקבין מ"מלכים" שפ"נה, - "העלאת מין" זו היא דוקא מענינים של עשייה, כנוצר לעיל, אי אפשר להמשיך טפין מלמעלה לזווג ז"ל, - כדי שיהיה יחוד חיווג ז"ל, ו"מלכות", הוא על ידי ההמשכה שנמשך אור עליון שלמעלה משניהם, על דרך כמו שהוא ביחוד "דכר" (זכר) ו"נוקבא" (נקבה) למטה הרי כתוב: "זכר ונקבה ברא אותם ויברך אותם אלקים ויאמר להם פרו ורבו", שצריכה להיות ברכה והמשכה מכוח עליון שבביל היחוד והתולדות הבאים מהיחוד - ואי אפשר להמשיך את ה"טיפין" - ההמשכה מלמעלה - אם אין "העלאת מין" של הביוררים מ"נוגה", כי - ז"א, רוצה לינק מאמו - מ"בינה", ולא להשפיע למטה, - ז"א רוצה לקבל מ"בינה", - שממנה היא באה - ולא להשפיע ב"מלכות". רק על ידי "העלאת מין" מ"נוגה" דוקא, ממשיכים מלמעלה אור עליון, דבר שפועל ש"ז"א יהיה במצב של המשכה וירידה כדי להתייחד ולהזדווג עם "מלכות", כמו שכתוב ב' - "עץ חיים" שער מ"ן דרוש ב. ועין זהר פ' פ' פ' רמז עמוד ב: דאית סדורא כו' לאסתכלא כו', - שקיים סדר (של תפלה

כיוון שאדם הראשון לא היה נברא אז ולא היה עדיין ענין קיום המצוות, הרי אם ז"א ומלכות היו ביחוד של פנים בפנים, שהיתה נמשכת המשכה פנימית מז"א במלכות - היו הקליפות יכולות לקבל או יניקה יותר מאשר נקבע להן (לינוק מקדושה), לכן הם היו אז

ביחוד של "אחור באחור" בלבד, כלומר, שנמשכה רק החיצונית של ז"א ומלכות, כדי שלא תהיה יניקה לקליפות. אלא, אחרי שנברא אדם הראשון והוא קיים מצוות - דבר הפועל "כיסוח וקיצוץ הקוצים" (מפסיק את יניקת החיצונים). היה יכול להיות אז שז"א ומלכות יהיו שוב ביחוד של "פנים בפנים". בלשון אחרת, היינו, שכדי שתהיה התגלות אלקות בעולם (ושהקליפות לא תוכלנה לקבל יניקה ממנה) הרי זה דוקא כשמקיימים מצוות מעשיות. וטעם הדבר, - אומר ב"עץ חיים", שם, כי על ידי מעשים

מוכים גורם - האדם, זווג העליון וכו'. - ונעשה ההחזרה של "פנים בפנים" בז"א ומלכות. ולהבין, אמאי "מעשיות" דוקא? - מדוע על ידי מצוות מעשיות דוקא גורמים את הזיווג העליון והחזרה של "פנים בפנים", ולא על ידי מצוות אחרות? יובן ממה שכתוב ב' - "עץ חיים" שער מ"ן ומ"ד, כי צריך תחלה להעלות מין נוקבין דנוקבא דעיר אנפין, - לפני הזיווג העליון - מן ההכרח שתהיה לפני זה העלאת מין מנוקבא דז"א, ו"מין נוקבין דנוקבא" הן פנינת עשייה, כמו שכתוב שם פרק א. - כלומר, שמן ההכרח שתהיה לפני זה "העלאת מין" מעניני העולם, שהענינים של "עולם" (ששרשם מ"מלכות" (נוקבא דז"א)) יתעלו למעלה בקדושה - שזאת, על ידי מצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים של העולם, ורק אז יכול להיות הזיווג העליון ושיממשך התגלות אלקות בעולם. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד מבטיחים, שבשעה שישנה התגלות אלקות בעולם לא תוכלנה הקליפות לינוק תוספת יניקה מקדושה: והנה, המעשים מוכים - של המצוות המעשיות, נקראים - ב"עץ חיים", "כפיה וקיצוץ הקוצים", - שבכרם, הנאחזים ב' - בבחינת אחרים, שהן פנינת עשייה, כמו שכתוב ב' - "עץ חיים" שער מו פרק ה, - הרי שעל ידי המעשים טובים, נעשה "כיסוח וקיצוץ" של ענינים אלה שיש בכוחם לתת יניקה לחיצונים - על דרך משל מזמירת הקוצים שבכרם שלא יפריעו לצמחים שבכרם, והינו על ידי העלאת הטוב הננוז בהם - בענינים של עשייה, המלכש במצוות מעשיות - למקורו, - של הטוב, שהוא לקרשת האצילות שכתב הברכה. - יכול דבר זה

2. סנהדרין סה, א. 3. התואר "מלכים" מוסבר באריכות בחסידות ובקבלה. ההסברה בקיצור היא, שכל הדברים שהם בקליפות נפלו לשם משבעת ה"מלכים" של "עולם התהוה", ו"מלכים" אלה שנפלו ב"קליפת נוגה" מתבררים ומתעלים על ידי עבודת האדם.

שהנפש, רוח ונשמה שלהם, הן לכשעצמן, על ידי מסירות נפשם, "העלאת מ"ן" – יש בכוחם "לפעול" גם כשחטר ענין הדיבור (והעלאת המ"ן הנעשה על ידי דיבור), אך, דבר זה אמור ביחודי סגולה, ואילו הסדר בכל בני ישראל הוא – שעל ידי "העלאת מ"ן" של עשיה הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על ידי דיבור – דוקא על ידי כך ממשיכים היחוד "פנים בפנים" של ז"א ומלכות, היחוד של קודשא בריך הוא ושכינתו, וזה ממשיך התגלות אלקות בעולם.

ודיבור וקיים גם סדר של תפלה על ידי כוונה (והסתכלות, עד למעלה מעלה ב"אין סוף", וְהֵן – מפרש רבנו הזקן, פְּנוּת הַתְּפִלָּה וְיִחודים עֲלִיונים לְיִודָעִים וּמְשִׁינִים לְאַסְתַּכְּלָא כו', – למסתכלים, עד "אין סוף", בהם יכול להיות הענין של לפעול בעולם על ידי כוונות בלבד – בלי דיבור, כִּי נֶפֶשׁ-רוּחַ-נְשָׁמָה שְׁלֵהֶם עֲצָמָן הֵן – העלאת "מ"ן נוקבין", בְּמִסִּירַת נֶפֶשָׁם עַל הַתּוֹרָה, וּבְנִפְלִית אֲפִים, – של תחנון, בו אומרים "אלך ה' נפשי אשא", שהוא ענין של מסירות נפש, פְּנוּדָע: – הרי כיוון

קונטרס אחרון

התפלה ויחודים עליונים ליודעים ומשינים לאסתכלא כו' כי גר"ן שלהם עצמן הן מ"ן במס"נ על התורה ובנפילת אפים כנודע:

שבת קודש כ"ט מרחשון

כוונה – היא נדחית למטה, כיצד, איפוא, בשעה שהתורה והתפלה הן בכוונה – משתוות תורה ותפלה במדרגה בה הן עולות (שאם הכוונה היא כו שיש לה שייכות לעולם ה"בריאה" – העליה גם של תורה וגם של תפלה היא בעולם ה"בריאה", ואם הכוונה היא כו שיש לה שייכות ל"יצירה" – העליה היא ב"יצירה"), ואילו כשחן שלא בכוונה, קיים הבדל בין תורה לתפלה, שבתורה היא עולה בעולם ה"יצירה" ונבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ובתפלה שלא בכוונה היא נדחית למטה? בנושא זה הן רבנו הזקן ב"קונטרס אחרון" שנלמד

בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", הסביר רבנו הזקן, מקום ומדרגת העולם שבו עולות הנשמות על ידי תורתן ועבודתן, והסביר, שזה תלוי באיזו כוונה (של אהבת ה' ויראת ה') נעשו תורתן ועבודתן: אם הן היו באהבה ויראה (שכליות) שנצרכו משכל והתבוננות בגדלות ה' – הן עולות בעולם ה"בריאה" שהוא עולם ההשגה; ואם האהבה והיראה הן טבעיות (שהן בטבע בבני ישראל) – הן עולות בעולם ה"יצירה" שהוא עולם המדות. כן אמר רבנו הזקן, שהתורה והעבודה עצמן עולות בספירות, שהן בחינת האלקות של העולמות. אך, כל זה הוא כשהתורה והעבודה באות מתוך כוונה לשמה – מצד אהבה ויראה – הרי בהתאם לכוונה כך היא העליה – בעולם ה"בריאה" או בעולם ה"יצירה" וכו'; אך, כשהתורה איננה לשמה, כשחטרה הכוונה לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם פניה (שהפניה מתלבשת בתורה ואינה מאפשרת לה לעלות), אלא שחטר ה"לשמה" של אהבת ה' ויראת ה' (שהוא לומד סתם, כי כך הרגילו אותו), אין הלימוד שלו עולה בספירות של העולמות, שהספירות הן אלקות ו"בלא דחילו ורחימו לא יכלא למיקם קדם הוי" (בלי אהבה ויראה אין זה יכול לעמוד לפני ה', שיעלה לאלקות). אלא הוא עולה בחיצוניות העולמות, מקומם של המלאכים. על כך הביא רבנו הזקן מרבי חיים וויטאל, שאומר ("שער הנבואה" פרק ב'), שעל ידי תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ועל ידי מצוות שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"עשיה". "בלי כוונה" היינו בלי כוונה לשמה הבאה מצד אהבה ויראה, אך אין זה שזה בלי מחשבה וכוונה כלל, כפי שרבנו הזקן מציין זאת שם במלים "וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה", שבהתאם לביאורו של אבי הרבי, הגאון הצדיק המקובל הרב ר' לוי יצחק נשמתו עון הכוונה היא, שכיוון שהמלאכים הם בעלי חומר וצורה, הרי זה מורה, שהתורה שממנה נבראו המלאכים, יש בה גם "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד בדיבור יש בו גם מחשבה וכוונה (שהן ה"צורה"), אלא "בלי כוונה" היינו, בלי כוונה "לשמה" הבאה מאהבה ויראה.

קונטרס אחרון

להבין מ"ש בשער היחודים פ"ב דע"י תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם היצירה ושם הביא מהזהר פ' שלח דלית קלא דאתאבד כו' בר קלא דאורייתא וצלותא דסליק ובקע כו' והנה מכוונת התפלה נבראו מלאכים בעולם הבריאה כמו מכוונת

העולמות. אך, כל זה הוא כשהתורה והעבודה באות מתוך כוונה לשמה – מצד אהבה ויראה – הרי בהתאם לכוונה כך היא העליה – בעולם ה"בריאה" או בעולם ה"יצירה" וכו'; אך, כשהתורה איננה לשמה, כשחטרה הכוונה לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם פניה (שהפניה מתלבשת בתורה ואינה מאפשרת לה לעלות), אלא שחטר ה"לשמה" של אהבת ה' ויראת ה' (שהוא לומד סתם, כי כך הרגילו אותו), אין הלימוד שלו עולה בספירות של העולמות, שהספירות הן אלקות ו"בלא דחילו ורחימו לא יכלא למיקם קדם הוי" (בלי אהבה ויראה אין זה יכול לעמוד לפני ה', שיעלה לאלקות). אלא הוא עולה בחיצוניות העולמות, מקומם של המלאכים. על כך הביא רבנו הזקן מרבי חיים וויטאל, שאומר ("שער הנבואה" פרק ב'), שעל ידי תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ועל ידי מצוות שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"עשיה". "בלי כוונה" היינו בלי כוונה לשמה הבאה מצד אהבה ויראה, אך אין זה שזה בלי מחשבה וכוונה כלל, כפי שרבנו הזקן מציין זאת שם במלים "וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה", שבהתאם לביאורו של אבי הרבי, הגאון הצדיק המקובל הרב ר' לוי יצחק נשמתו עון הכוונה היא, שכיוון שהמלאכים הם בעלי חומר וצורה, הרי זה מורה, שהתורה שממנה נבראו המלאכים, יש בה גם "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד בדיבור יש בו גם מחשבה וכוונה (שהן ה"צורה"), אלא "בלי כוונה" היינו, בלי כוונה "לשמה" הבאה מאהבה ויראה.

להלן:

לְהַבִּין מַה שֶׁכָּתוּב בְּשַׁעַר הַיְחודִים פָּרָק ב, – "שער היחודים" של רבי חיים וויטאל (כפי שנדפס ב"שמונה שערים" המצויים בידנו) הוא חלק מ"שער רוח הקודש". וכפי שהעיר הרבי (באחת משיחותיו הקדושות), כתוב בהקדמת "שער היחודים" שהוא מתחלק לכמה "שערים" ("שער הנבואה", "שער רוח הקודש" ו"שער תיקון עוונות"). והרבי העיר על דיוקו של רבנו הזקן, שבפרק מ' ב"תניא" הוא מציין על ענין אחד (שהוא מביא מ"שער היחודים") שזה ב"שער הנבואה", ועל ענין שני – שהוא ב"שער היחודים". בהתאם לכך, נדרשת הסברה, מדוע בפרק מ' וכשהוא מדבר על הענין שמ"תורה שלא לשמה" נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה" – הוא מביא זאת מ"שער הנבואה" פרק ב'. דַּעַל יְדֵי תוֹרָה שְׁלֵא כְּכוֹנֵה נְבִרָאִים מְלָאכִים עֲוֹלָם הַיְצִירָה, וְשֵׁם הַבֵּיא מְהוֹרֵר פְּרִשְׁתִּי שְׁלֵחִי: – שמשם מסתבר, "דְּלִית קְלָא דְאַתְאבִיד כו' – אין קול הנאבד מהעולם, אלא באיזה מקום שהוא נשאר הקול, וכפי שהוא מביא שם מהזהר, שאפילו הקול של הכאה במקל יש לו השפעה, עד להשפעה על קול אחר שנשאר באיזה מקום בעולם, בְּרִ קְלָא דְאוּרִיתָא וְצִלוֹתָא דְסִלִיק וּבִקַּע כו'". – להוציא קול התורה והתפלה שעולה ובוקע את הרקיע, הרי שאין קול התורה והתפלה נשאר למטה – אלא הוא עולה למעלה. וְהֵנָּה, מְפִנֵת הַתְּפִלָּה נְבִרָאוּ מְלָאכִים עֲוֹלָם הַפְּרִיָּאָה כְּמוֹ מְפִנֵת הַתּוֹרָה, – משתוות הרי תורה ותפלה בענין העבודה והכוונה, ששתיהן עולות באותה

מתלבשות פאותיות הדבור - בדברי התורה שביטא בדיבורו, ואינן מניחות אותן לסלקא לעילא. - לעלות למעלה - הפניה של קליפה עוצרת את אותיות הדיבור של תורה מלעלות למעלה, והכי נמי - וכן גם כאן בתפלה שלא כבוננה, - דפיה"מ - אבל

זה לא משווה אותה צלולא

פסילאה - כיון דיש אצלו

כוונתו הכללית - לשמים.

וזהו דממשיך ומבאר³ -

שמחשב מחשבות זרות -

שלא מפיה"מ - דמ"ז זו

מתלבשת בהדבור וממשיכו

למקומה כו' למטה כו'³ -

כלומר, בלי הכוונה של

פירוש המילות, שאינה

עושה את התפלה - פסולה,

כיוון שיש לו הכוונה

הכללית, שהוא מתפלל

לשם שמים, אלא שמחשב

מחשבות זרות, כלומר,

מחשבות שלא מפירוש

המילות - הרי מחשבה זרה

זו מתלבשת בדיבור ומורידה

אותו למטה - מחשבות זרות

אלו אינן מאפשרות לאותיות התפלה לעלות למעלה, (אלא מפני

שכונתו לשמים, - הוא הרי מתפלל להקדוש ברוך הוא, אלא

שמתערבות מחשבות זרות בתפלתו, לכך - לכן, יש לה תקון בקל

לחזור ולעלות, - מהמקום שאליו נדחתה, בשמתפלל כבוננה

אפילו תפלה אחת מלקטת מתפלות כל השנה, - ביום אחד

התפלל חלק אחד מהתפלה בכוונה, וביום שני - חלק שני, וכו', הרי

כשמתאספות יחד, מכל התפלות שבמשך שנה שלימה, תפלה אחת

בכוונה - עולות אז⁴ כל התפלות של כל השנה, כמו שכתוב

במקדש מלך פרישת פקודי⁵). - על כל פנים, הרי, שתורה שלא

בכוונה, היא למעלה בפרט אחד, מאשר תפלה שלא בכוונה,

שמותרה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ואילו

תפלה שלא בכוונה נדחית למטה. מצד שני, כאשר ה"שלא בכוונה"

של תורה מבוסס על ענין שאינו מאפשר לה לעלות למעלה (שוהי

פניה) - היא אז למטה מתפלה שלא בכוונה, שכן, בתפלה - כשהוא

מתפלל, לאחר מכן, תפלה בכוונה, כולל גם תפלה אחת מלוקטת

מתפלות שנה שלימה - עולה שוב התפלה למעלה; ואילו בתורה

הרי גם כשהוא חוזר עליה בכוונה לשמה, אין זה מועיל לתורה

שלמד מתוך פניה - אלא עליו לעשות תשובה, ועד שהוא עושה

תשובה - התורה היא בגלות בקליפה שממנה באה הפניה. אלא,

כיוון שכל יהודי הרי סוף כל סוף יעשה תשובה, שהרי "לא ידח ממנו

נדח" - לכן, "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה" (כולל

"שלא לשמה" של פניה). שכן, סוף כל סוף הרי יהיה "בא לשמה",

כשיעשה תשובה, כפי שמסביר רבנו הזקן בסוף פרק ל"ט ב"תניא".

מדריגה - בעולם ה"בריאה", ובלא פונה נדחית - התפלה, למטה לגמרי, כמו שכתוב בזהר פרישת פקודי דף רמה עמוד ב: "גו רקייע תתאה כו' - כשהתפלה אינה "יאה" (בלשון הזוהר), כלומר, שהיא בלא כוונה, היא נדחית ב"רקיע תתאה" (תחתון) מהרקיעין

תתאין ש"מדברין גו עלמא".

וכפי שאומר שם להלן

בוזרה: דאקריין צלותין

פסילאן כו", - הנקראות

תפלות פסולות, ועין שם³⁰⁸

פרישת ויקהל דף רא עמוד

ב: - שם אומר הזוהר, "אי

היא מלה פקדא יאות כו".

- אם המלה (של תפלה) היא

כדבעי (כלומר, התפלה היא

בכוונה - הממונה "נשיק לה"

(מנשק אותה) ומעלה אותה

למעלה). מכך מובן, שרק

כשהיא "כדקא יאות"

(כדבעי - בכוונה) היא עולה

למעלה, אך כשהתפלה היא

שלא בכוונה - אין היא עולה

למעלה. נשאלת הרי

השאלה, כיוון שעם כוונה

משתוות התורה והתפלה, מדוע, איפוא, כשחסרה הכוונה, נבראים

מהתורה מלאכים בעולם ה"יצירה" (שכן באותו עולם עולה התורה).

ואילו התפלה נדחית למטה, ברקיע תתאה?

אך ההפך בין תורה - שלא בכוונה, לתפלה שלא כבוננה מוכן

מאליו, כי למוד התורה - כשאומרים שהוא שלא בכוונה, היינו

ש-הוא מבין ויודע מה שלומו, דבלאו הכי לא מיקרי למוד

כלל, - בלי זה אין זה נקרא לימוד כלל, רק - לימוד שלא בכוונה

הוא, שלומד סתם, בלא פונה לשמה - הבא מאהבת ה' שבלבו

בכחינת גלוי, - שכן צריך להיות לימוד התורה לשמה - שמצד

האהבה הגלויה שבלבו להקדוש ברוך הוא - הוא לומד תורה, אך

אצלו אין הדבר כך, רק מאהבה המסתרת הטבעית, - אהבה זו

בלבד שוררת אצלו בשעה שהוא לומד תורה, אך חסרה בו אהבה

שתהיה גלויה בלבו, שאהבה זו תביא אותו ללמוד את התורה שהוא

לומד, אך אינו לומד שלא לשמה ממש - שהלימוד יהיה מצד

פניה להתגדל - שיקראו לו "רב" וכדומה, כו', דהא לא סליק

לעילא מן שמשא, - סוג לימוד כזה אינו עולה למעלה מהשמש,

כמו שכתוב ב' - וזהו פרישת ויהי דף רבג עמוד ב, - שמה

שהפסוק אומר²: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש",

אין הכוונה לעמל התורה ש"לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש.

לאחר מכן הוא אומר שם, שאפילו "עמלא דאורייתא" (עמל תורה),

אם זה "בגין יקרא דילי" (בשביל יוקרו וכבודו העצמי), הוא גם כן

"תחת השמש", שכן, אין זה עולה למעלה, והיינו משום שמחשבתו

וכונתו - שהוא עושה זאת לשם פניה של כבוד וכדומה, הן

2. קהלת א, ג. 3. הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מ' הזוהר שם משמע שצריך להתפלל צלולא

אחרא זכאה" ו"כד סלקא" מעלין עמה (כיון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" שא"צ בתפלה זו כל הי"ח

ברכות בכוונה. וצע"ק (בכל אופן) הלי במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

ה'תש"ד	כג חשון	יום ראשון
--------	---------	-----------

שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח־קייב.
תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.

צוויי און צוואנציג מאָל האָט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאָדערונג פון דער מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאָס איז דאָך מרידה במלכות? דער צ"צ האָט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אָבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואָס איז גרעסער?

תרגום חפשי

עשרים ושתים פעם אסרו את הצמח צדק באסיפת הרבנים בפטרבורג, תר"ג, בגלל התנגדותו לדרישת המלכות אודות שינויים בחינוך וכו'. שאלו השר: זו הרי מרידה במלכות? השיב הצמח צדק: מורד במלכות חייב מיתה גופנית, אך מורד במלכות שמים חייב מיתה רוחנית. מה אס־כן גדול יותר?

ה'תש"ד	כד חשון	יום שני
--------	---------	---------

שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג־קית.
תניא: לא. נודע . . . האברים כו'.

בענינים הגשמיים צריך להסתכל במי שהוא למטה ממנו, ולהודות להשי"ת כי טוב על חסדו אתו עמו. –

בענינים הרוחניים צריך להסתכל במי שהוא למעלה ממנו, ולהתחנן לה' שיתן לו דיעה טובה להתלמד ממנו וכוח ועוז שיוכל לעלות בעילוי.

ה'תש"ד	כה חשון	יום שלישי
--------	---------	-----------

שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: לב. ברך . . . כנפש תדרשנו.

השגחה העליונה בריינגט יעדען אין זיין וואוינאָרט צוליב חיווק היהדות והרבצת התורה.

ווען מען אַקערט און מען פארזייט – וואַקסט.

תרגום חפשי

ההשגחה העליונה מביאה כל אחד למקום מגוריו לשם חיווק היהדות והרבצת התורה. כאשר חורשים וזורעים – צומח.

ה'תש"ד	כו חשון	יום רביעי
--------	---------	-----------

שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: להבין איך . . . ה' דוקא.

הדרך האמיתי הוא שצריכים לדעת מהות עצמו, בהכרה אמיתית בחסרונות עצמו ובמעלות עצמו. וכאשר יודעים את החסרונות – לתקנם בעבודה בפועל, ולא לצאת ידי חובתו באנחות בלבד.

יום ראשון

תהלים:

מפרק: קח
עד קייב

יום שני

תהלים:

מפרק: קיג
עד קיח

יום שלישי

תהלים:

מפרק: קיט
עד פסוק צו
מצותך מאד

יום רביעי

תהלים:

מפסוק צו
מה אהבתי
עד פסוק קעו
לא שכחתי

יום חמישי	כז חשון	ה'תש"ד
<p>שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: עיין ע"ח . . . אפים כנודע.</p> <p>ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידיו הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין [והיה רגיל בפייהם: אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך, עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך, קרב יהודי, יקרבך ה' יתברך].</p>		
יום חמישי		
<p>תהלים: מפרק: קכ עד פרק: קלד</p>		

יום ששי	כח חשון	ה'תש"ד
<p>שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י. תהלים: קלה"קלט. תניא: להבין מ"ש . . . 308 פקודי.</p> <p>ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת דתנועה פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות כונת הבריאה . . . דבצרוף ואיחוד כל הפעולות הפרטיות... נשלמה כונה העליונה בסוד הבריאה כולה.</p> <p>ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגח"פ ונוגעת להשלמת כונת הבריאה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על אחת כמה וכמה.</p>		
יום ששי		
<p>תהלים: מפרק: קלה עד פרק: קלט</p>		

שבת קודש	כט חשון	ה'תש"ד
<p>שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י. תהלים: קמ"קנ. תניא: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצ"י.</p> <p>עבודה הקדושה באמירת תהלים בצבור, אין די באר גודל הזכות של המשתתפים בזה, וגודל הנחת רוח של מעלה כמבואר בספרי קודש, ואפס קצהו בקונטרס תקנת אמירת תהלים ברבים (קובץ מכתבים, א), ואשריכם ישראל, ובגלל זאת תתברכו אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, ה' עליהם יחיו, בבריאות נכונה ובפרנסה בהרחבה גדולה, ולרגליכם יושעו כל עדת ישראל שי' במחנכם הט' בתוך כלל אחב"י, בהדרוש להם בגשם וברוח.</p>		
שבת קודש		
<p>תהלים: מפרק: קמ עד פרק: קנ</p>		

יום ראשון

מה לכהן בבית הקברות?!

הקברות בתוך 'תיבה' סגורה, נטמא רק לאחר שנפתח הגג ("פרע את המעזיבה"), לא קודם לכן. ולכאורה, התיבה הינה 'אוהל זרוק', והכיצד היא מפסיקה בפני הטומאה? מסביר ה'משנה למלך' (שם), ש'אוהל זרוק' הכוונה רק לדבר המרחף באוויר, כלשון הרמב"ם: "הנכנס לארץ העמים בשירה תיבה ומגדל הפורחין באוויר". כאן, לעומת זאת, התיבה נגרת על הקרקע, ודינה כאוהל רגיל המפסיק בפני הטומאה.

ובנוגע למכונת: כיון שהיא נוגעת בקרקע ואינה מרחפת, דינה יהא – לדעה זו – כאוהל רגיל שאינו מאפשר לטומאה לחזור פנימה, ויש להתיר זאת בתנאים מסוימים.

[טהרת הכהנים כוללת, עמוד רע"ג]

הלכות נזירות פרק ו', הלכה ט: נִכְנַס לְשֵׁם בְּשָׂדֵה תְּבֵה וּמְגֵדֵל, וְכֹא חֲבָרוּ וּפְרָע עָלָיו אֶת הַמְעֻזְבָה וְנִטְמָא.

האם מותר לכהן לנסוע במכונת על גבי קברים? בקרב פוסקי זמנינו נאמרו צדדים לכאן ולכאן. דעת המתירים מסתמכת, בין היתר, על דיוק ברמב"ם היומי.

נקדים ונאמר, שההלכה קובעת שאוהל חוצץ בפני הטומאה, כלומר, אם הטומאה מחוץ לאוהל – האוהל מונע ממנה להיכנס (הל' טומאת מת יב, א).

שונה הדבר ב'אוהל זרוק'. זהו אוהל נייד שזו ממקום למקום, ואודותיו נפסק שאין להגדירו כאוהל, ועל כן אין הוא חוצץ בפני הטומאה (שם יא, ה).

לפי זה, מתעוררת קושיה על ההלכה שלנו: נזיר שנכנס לבית

יום שני

מעשה ב'קוויטנציה'

זקוק לשחרור – כולם יורשים. אך הלה טוען: מה שנתן אבא נתן, ומה איכפת לכם כיצד נשתחררתי.

הגאון הרגזיובי, אליו הובאה השאלה, פסק על סמך ההלכה שלנו.

מדובר כאן על בהמה שהבעל נתן לאשתו כמתנה בשביל שתקריבנה לנזירותה, ובכל זאת אם הופרה הנזירות – המתנה מתבטלת וחוזרת לבעל. זאת, מפני שהמתנה היתה מיועדת לצורך הנזירות בלבד, לא לצרכים אחרים.

הוא הדין באשר ל'קוויטנציה': האב נתנה לבנו אך ורק כדי שישתחרר בה, ומרגע ששוחרר בלעדית – המתנה בטלה, וכל האחים זכאים לרשתה.

[אישים ושיטות, עמוד 97]

הלכות נזירות פרק ט, הלכה ט: הָאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה בְּנִזְיָרָה, וְהִתְפָּרְשָׁה קְרִבְנוּתֶיהָ, וְאַחַר כֵּן הָפַר לָהּ בְּעָלָהּ.

מעשה בעשירי שמת והניח עיזבון לבניו, וכתב בצוואה שאת ה'קוויטנציה' שיש לו, הוא משאיר לבנו הצעיר.

וזה דבר ה'קוויטנציה'. היתה תקופה ברוסיה, שהממשלה נתנה אישורי שחרור מהצבא – 'קוויטנציה' – עבור סכום גבוה, והקונה הורשה למכור את האישור למי שרצה.

אותו בן התייצב בצבא והצליח לקבל שחרור בשל סיבות בריאותיות, ללא צורך באישור. כעת, חשב, יוכל למוכרו בדמים מרובים.

ראו זאת האחים, והחליטו לתבוע את חלקם ב'קוויטנציה', שכן אביהם לא נתנה לו אלא כדי שישתחרר בה, ועכשיו שאינו

יום שלישי

עדיף לתרום לקופת צדקה

אומר על כך ה'בית יוסף' (יו"ד רמ"ט), שבלשכת חשאיין לא היה שום אדם יודע מי הנותן בה. מה שאין כן בקופה של צדקה, מדובר גם במקרה שגבאי הצדקה עצמו יודע את זהות התורם.

הסבר נוסף: לפעמים הנתינה בקופת צדקה נעשית בבית הכנסת לעין כול, ויש שאינו מטיל שם אלא פרוטה והרואה חושב שהטיל שם סכום גדול. לכן אין מעלתה שווה למעלת לשכת חשאיין (פרישה שם).

ואולם, כיון שבעיקר הענין – שהנותן לא יודע למי נתן והנוטל לא יודע ממי לקח – שני המקרים שוים, אומר הרמב"ם שמעלת קופת צדקה קרובה למעלת לשכת חשאיין.

הלכות ערכין פרק ב, הלכה יב: שְׁתֵּי לְשָׁכוֹת הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ . . . לְשַׁכַּת הַשְּׂוִיִּים - וְרֹאֵי חֵטָא נוֹתְנִין לְתוֹכָהּ בְּחֵשָׁאִי, וְעֵנִיִּים בְּנֵי טוֹכִים מִתְּפָרְנִסִּין מִמֶּנָּה בְּחֵשָׁאִי.

מה ייחודה הגדול ומעלתה הנפלאה של 'לשכת חשאיין'? הרמב"ם מוסיף ומבאר במקום אחר (מתנות עניים י, ח) שהנתינה ללשכה זו היא מעלה גדולה בצדקה, שהנותן לא יודע למי נתן והעני לא יודע ממי לקח, ו"הרי זו מצוה לשמה. . . וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה".

ונשאלת השאלה: אם גם בנתינה לקופת צדקה התורם אינו יודע למי נתן והעני אינו יודע ממי קיבל, מדוע אין הדבר זהה לחלוטין ל'לשכת חשאיין' ורק "קרוב לזה"?

יום רביעי

אין לשבש את דרכי המסחר

מוכר שדה אחוזה, אינו יכול למכור מרכושו כדי לגאול את השדה מיד המוכר, וכן אינו רשאי ללוות כסף לצורך זה, ואף אין לו אפשרות לגאול אותה לחצאין (הל' שמיטה יא, יז). שלא כמו בהקדש, כהדגשת הרמב"ם: "זה חומר בהדיוט מבהקדש".

הלכות ערכין וחרמין פרק ה, הלכה ב: רָצָה הָאָדָוּן לְמַכֵּר שְׂדוֹת . . . או לְלוֹוֹת, כִּי לְפָדוֹת שָׂדֵה זו שֶׁהִקְדִּישׁ - תְּרֻשׁוֹת בְּיָדוֹ; וְכֵן אִם רָצָה לְגַאֵל חֲצִיָּהּ, גּוֹאֵל - מִה שְׂאֵין בֶּן בְּמוֹכֵר לְהַדְיֹוט; וְזֶה חֹמֶר בְּהַדְיֹוט מִבְּהַקְדָּשׁ.

השדה: א. לא מאפשרים לו לפדות בשנתיים הראשונות שאחר המכירה (שם ה"ט). ב. אין הוא יכול לפדות בכספים שאינם זמינים אצלו. ג. אין גאולה לחצאין.

מה שאין כן בשדה שהקדיש – הרי, אדרבה, מצוה לפדות מהקדש כל דבר שאינו משמש אותה. ומן הראוי, אם כן, להקל על הבא לפדות מן ההקדש, שיוכל לנצל את האפשרות הזו.

[ערוך השולחן הענידי, יובל סימן לה, טו]

מדוע באמת החמירה התורה עם מוכר שדה אחוזתו, והקשתה עליו את האפשרות לגאול אותה מיד הקונה? מכאן למדים אנו על החשיבות שמייחסת התורה לניהול דרכי המסחר בין בני האדם. אם המוכר יוכל לגאול את שדהו בקלות מיד לאחר המכירה – יינעלו שערי המסחר! מי ירצה לקנות שדה, כאשר בכל עת יוכל המוכר להוציאה ממנו? זו הסיבה שצמצמו למוכר את האפשרויות לפדות את

יום חמישי

יותר מחומש זה לא בזבז

על האדם ליזום ולחפש הזדמנויות לתרום, כדי לחנך ולהרגיל את עצמו במידת החסד. לצדקה זו יש שיעור – לא יותר מחומש. יש צדקה שענינה טובת המקבל. כאשר ניצב עני בפתח, הדבר החשוב ביותר זה לדאוג למילוי מחסורו. העני לא אמור לסבול מהעובדה שבעל הבית כבר הפריש חומש מהכנסותיו, ולכן ראוי להעניק לו אף יותר מחומש.

ויש צדקה שנועדה גם לרפאות את נפש הנותן. כשם שברפואת הגוף "אין כסף נחשב, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו" (איוב ב), כך הוא גם ברפואת הנפש – נפשו של האדם קודמת לממונו, ולכן אין כל הגבלה על נתינת הצדקה.

[קוטי שיחות, כרך כו עמוד 127]

הלכות ערכין וחרמין פרק ח, הלכה יג: **כָּל הַתְּפִיחַ מְמוֹנוּ בְּמִצְוֹת, לֹא יִפְדֶּה יוֹתֵר מִחֻמְשׁ.**

כמה אחוזים צריך לתת לצדקה? – לשאלה זו אנו מוצאים שלוש תשובות:

כאן הרמב"ם שולל פזרנות לצדקה יותר מחמישית הנכסים; ואילו בפירושו על המשנה (פאה א) כתב, שממדת חסידות אפשר לתת יותר מחומש; ואדמו"ר הזקן כותב באגרת התשובה, שכדי לתקן את חטאי העבר יש לפזר לצדקה ללא שום הגבלה.

ויש לומר, שאין סתירה בין הדברים, כי כמה מטרות וענינים יש במצות הצדקה:

יש ומטרת הצדקה רק לטובת הנותן. גם כאשר אין למי לתת,

יום שישי

על מורכבותו של אתרוג מורכב

להביא קרבן מבהמת כלאיים (לבוש שם).

הבעיה בהסבר זה, שאין הוא מתאים לדברי הרמב"ם. אנו למדים כאן, שבמקרה בו הפרי האחד דומה לפרי השני "עד שיראו כשני גוונים ממין אחד – אין בזה איסור כלאיים", כי בכלאים הקובע הוא 'מראית העין'.

בדיקה פשוטה מגלה שהאתרוג והלימון נראים "כשני גוונים ממין אחד". כיון שכך, אין לאסור אתרוג כזה משום כלאיים (שבות יעקב או"ח לו).

להלכה, כאמור, פסלו הפוסקים את האתרוג המורכב, אך מטעמים אחרים: שאין זה אתרוג אלא לימון, שזה לימון ואתרוג מעורבבים, ועוד (ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך אתרוג).

הלכות כלאיים פרק ג, הלכה ה: **פְּרֵי שְׁלֹשֵׁי זֵה דוּמָה לְפָרֵי שְׁלֹשֵׁי זֵה דְמִיּוֹן גָּדוֹל עַד שִׁירָאוּ כְּשֵׁנֵי גִּוְנֵינֵי מִמֵּין אֶחָד - לֹא חָשְׁשׁוּ לְהֵן לְכִלְאִים זֶה עִם זֶה.**

דנו האחרונים בשאלת כשרותו של אתרוג מורכב, זה שהרכיבוהו לעץ לימון. רוב הפוסקים ככולם פסלוהו למצות ד' מינים, עד שנפסק כי "אין נוטלין בשעת הדחק אפילו בלא ברכה, גזירה שמא יטעו... להכשירו אף שלא בשעת הדחק"

(שוע"ר תרמט, כג).

יש מי שתלה את פסול האתרוג הזה באיסור כלאיים. כיון שנעשתה בו עבירה, שהרי אסור – אפילו לבן נח – להרכיב אילנות מין בשאינו מינו, לכן אין לקיים בו מצוה, כשם שאסור

שבת-קודש

התערבות מזיקה או דרכי האמורי

מגדיל ואומר ה'חינוך', שיש הקבלה בין איסור כלאיים לאיסור כישוף, כי אף המכשף מתערב בבריאה בצורה בלתי רצויה (מצוה רמד).

הרמב"ם פונה לכיוון אחר. לדעתו, כלאיים נאסרו משום היותם חוקות הגויים, בבחינת 'דרכי האמורי'. שכן, בזמנים הקדומים פשתה דעה אלילית כי צריכים לחבר מין במין אחר, מתוך מחשבת הבל שיש בדבר סגולה מיוחדת ותועלת גדולה (מור"ג ג, לה).

לעומת כל אלו ניצב רש"י, הקובע שאיסורי כלאיים הינם בגדר 'חוקים' שאין עליהם טעם (ויקרא טו).

הלכות כלאיים פרק ו, הלכה א: **הַזֹּרֵעַ יִרְק או תְּבוּאָה בְּכֶרֶם.**

הלכות אלו מציגות בפנינו סוגים שונים של איסורי כלאיים: החל מכלאי זרעים (פרקים א-ד) וכלאי הכרם (פרקים ה-ח), עובר דרך כלאי בהמה (פרק ט), וכלה באיסור שעטנז (פרק י). מה עומד בבסיס איסורים אלו?

רבים מהמפרשים סבורים שיש כאן התערבות מזיקה במעשה הבריאה. הקב"ה ברא את העולם בצורה מסודרת לפי חכמתו יתברך, כל מין למינהו, ומי שמנסה לערבב ולחבר את המינים – מחסיר משלימותם, וגורע מהיחודיות של כל מין לעצמו.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ג-כ"ט מרחשון ה'תשס"ח

כשיצא משם; ואם נטמא שם בבית הקברות באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן, אינו מגלח ואינו מביא קרבן טמאה.

ט. נכנס לשם בשדה תבה ומגדל (וקיבל שם נזירות), וביא חבירו ופרע עליו את המעזיבה [=הגג] ונטמא - אף על פי ששקה שם, אינו לוקה (היות שבכניסתו אינו בר חיוב); אבל מפני אותו מפת מרדות, אם שקה.

י. יצא מבית הקברות, ושקה ימים וחזר ונכנס - אין אותן הימים עולין לו. יצא והזה וטבל וטהר, ומנה ימים מנזירותו, וחזר לבית הקברות - הרי אותן הימים שמנה עולין לו; ואפלו נכנס ביום שמיני שלו, הרי שביעי שלו עולה לו מן המנין. ואם נטמא שם אחר שנקנס, באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן - מביא קרבן טמאה, וסותר הימים הקודמין, ומגלח תגלחת טמאה.

יא. תגלחת טמאה ביצד היא? נזיר שנטמא באחת מן הטמאות שהוא מגלח עליהן, הרי זה מזה עליו בשלישי ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי, וטובל בשביעי אחר ההזה כדרך כל טמאי מת, ומעריב שמשו [מחכה לערב שהוא שלב בטהרה]; ומביא קרבנותיו בשמיני - והן שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש בן שנתי לאשם. וסותר כל הימים הקודמין, ומתחיל למנות נזירותו; ואם גלח בשמיני, מביא קרבנותיו בו ביום.

יב. מאימתי מתחיל למנות? משביא חטאתו; אבל עולתו ואשמו, אין מעכבין אותו מלמנות.

יג. הרי שהזה בשלישי ושביעי ולא טבל, ונתאחר כמה ימים - פשיטבל, יעריב שמשו, ויביא קרבנותיו למחר. טבל והעריב שמשו, ואחר קרבנותיו - אינו מתחיל למנות עד שביא חטאתו; אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו, כמו שבארנו.

יד. כשמגלח הנזיר תגלחת טמאה - אינו צריך לגלח פתח המקדש, ולא להשליך שערו על האש [כתגלחת טהרה]. ובין שגלח במקדינה [מחוץ להר-הבית] או במקדש, שערו אסור בהנייה וטעון קבירה; ואפרו אסור, כאפר כל הנקברין. והמגלח במקדש - אם השליכו תחת דוד האשם, יצא.

טו. נזיר שנטמא טמאות הרבה - בין שלא התרו בו על כל אחת ואחת, בין שהתרו בו על כל אחת ואחת - אינו מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד. במה דברים אמורים? שנטמא פעם שנייה קדם שביא קרבנות טמאה הראשונה; ואף על פי שנתאחר כמה ימים אחר טהרתו קדם הבאת חטאתו, ונטמא באותן הימים - אינו מביא אלא קרבן אחד. אבל אם נטמא וטהר והביא חטאתו, ונטמא פעם שנייה אחר שהביא חטאתו - אף על פי שעדין לא הביא אשמו ועולתו, חיב בקרבנות אחרות.

טז. נזיר שגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שטמא

יום ראשון

הלכות נזירות פרק ו

א. נזיר ששטה יין, ואכל יוצא מן הגפן - אפלו ימים רבים - אינו סותר [=מבטל] מימי נזירותו, אפלו יום אחד; וכן אם גלח מעוט שער ראשו, בין בשגגה בין בודון. נתגלח רב ראשו - בין בתער, בין כעין תער ולא נשאר מן השערות כדי לכף ראשו לעקרו, בין בודון בין בשגגה, אפלו גלחהו לסטים [=גזלנים] באנס - הרי זה סותר שלשים יום, עד שיהיה לו פראע; ואחר כך מתחיל למנות.

ב. ביצד? נדר נזירות מאה יום, ולאחר עשרים יום נתגלח רב ראשו - הרי זה שוקה שלשים יום, עד שירבה שער ראשו, ואחר השלשים יום, מונה שמונים יום תשלום ימי נזירותו; וכל אותם השלשים יום - כל דקדוקי נזירות עליו, אלא שאין עולין לו מן המנין.

ג. נזיר שנטמא - בין בודון בין בשגגה, ואפלו טמאהו גויים באנס - סותר הכל, ומגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבנות טמאה, ומתחיל למנות ימי נזירות, שגאמר: "והימים הראשונים יפלו". ואפלו נטמא ביום מלאת ימי נזירו בסוף היום, סותר הכל.

ד. נטמא אחר יום מלאת, שהוא יום הבאת קרבנות טהרה אלו לא נטמא - סתר שלשים יום בלבד. וכיצד יעשה? מביא קרבנות טמאה כשיטהר, ומגלח תגלחת טמאה; ומתחיל למנות נזירות שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה, ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר שזרק עליו אחד מן הדמים [של הקרבנות] - אינו סותר כלום, אלא מביא שאר קרבנות טהרה שלו כשיטהר.

ה. נטמא ביום שלאחריו, שהוא יום שראוי לגדל שער אלו גלח אחר מלאת - הרי זה אינו סותר כלום, ואף על פי שעדין לא גלח; שהרי שלמה הנזירות וכל הנטפל לה [הקשור אליה].

ו. נטמא ביום שנדר, או בשני - אינו סותר, אלא משלים עליהם אחר שביא קרבנו, שגאמר: "והימים הראשונים יפלו", עד שיהיו שם ימים ראשונים. לפיכך, אם נטמא משלישי והלאה - סותר כל הקודמין.

ז. נדר בנזיר, והוא טמא מת - חלה עליו נזירות; ואם נטמא פעם אחרת, או שטה יין, או גלח - לוקה. ואם שקה בטמאתו כמה ימים - אין עולין לו, עד שיזה שלישי ושביעי, ויטבל בשביעי. ויום שביעי שלו, עולה [=נחשב] לו ממנין ימי נזירות, לזה שנדר והוא טמא; אבל נזיר טהור שנטמא, אינו מתחיל למנות אלא מיום השמיני והלאה.

ח. מי שנדר והוא בבית הקברות, נזירות חלה עליו; ואפלו שקה שם כמה ימים - אין עולין לו, ולוקה על שהיתו שם. ואם התרו בו שלא יזיר שם, אינו מגלח שערו

ויהיה פלו שלם. חסר ממנו אכר, או שנקבר בכסותו, או בארון של עץ או של מתכת [שעשויה להחליד] - אין לו רקב [שהרי נתערבבו בו דברים נוספים]. ולא אמרו רבב אלא למת [מוות טבעי] בלבד - להוציא הרוג, שהרי חסר דמו.

ד. קברו שני מתים כאחד [=ביחד], או שגזזו שיערו או צפרניו וקברום עמו, או אשה עברה שמתה ונקברה ועברה במעיה - אין הרקב שלהן מטמא; וכן אם טחן המת עד שנעשה רקב, אינו מטמא - עד שירקב מאליו. טחן את המת, והניח עפרו עד שהרקב פלו, או שהרקב כשהוא חי, ומת והרקב הפל - הרי זה ספק; ואם נטמא לרקב זה, הוא ספק טמא. וכן אם נטמא ברבע [הקב] עצמות הפאות משדרה, או מן הגלגלת באהלן - הרי זה ספק טמא.

ה. כל אלו השתים עשרה טמאות שמינינו - אם נגע נזיר באחת מהן, או נשאה, או האהיל הנזיר עליה, או האהילה הטמאה על הנזיר, או היה הנזיר ואחת מן הטמאות האלו באהל אחד - הרי זה מגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבן טמאה, וסותר את הפל; חוץ מן הרקב, שאינו מטמא במגע - שאי אפשר שיגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד; אבל אם נשאו, או נטמא באהל - מגלח.

ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפלו עצם כשעורה, או נשאו - הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות טמאה, וסותר את הקודמין; ואין עצם אחד מטמא באהל. אבל אם נטמא בגוש [-אדמה] ארץ העמים [-חול] או בשדה שגחורש קבר בתוכה שהן מטמאין במגע ובמשא, או שהאהיל [במעשה רב מגיה "שהאהילו"] עליו ועל אחת משתים עשרה השריגים [-ענפים] היוצאים מן האילנות, או הפרעות [אבנים בולטות] היוצאות מן הגדר, או מטה או גמל וכיוצא בו, או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן לא רב בגנן ולא רב מגנן, או שנטמא ברביעית דם מן המת שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל, או שנטמא בגולל [כיסוי ארון המת] או בדופק [צידי הארון] שהן מטמאין במגע ובאהל, או שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליהן בשר פראוי - הרי זה אינו סותר.

ז. אף על פי שבכל אלו הוא טמא טמאת שבעה, ומזה בשלישי ושביעי - אינו מגלח תגלחת טמאה, ולא מביא קרבנות, ולא סותר את הקודמין; אבל כל מי הטמאה אין עולין [-נחשבים] לו ממגנן ימי נזירותו.

ח. נגע באהל המת, או בפלים הנוגעים במת - אינו מזה בשלישי ושביעי. ויראה לי, שזה דין המיוחד בנזיר; אבל כל אדם שנטמא בכלים טמאת שבעה, יזה בשלישי ושביעי, כמו שיתבאר בהלכות טמאת מת. וכן יראה לי, שזה שאינו מזה בשלישי ושביעי אם נגע בכלים, כדי שיעלו לו ימי טמאתו בפלים ממגנן ימי נזירותו.

ט. נזיר שנוצטרע והחלט [לטומאה] - כל ימי חלוטו [=טומאתו] ושבעת ימי סופרו שסופר אחר שיטהר מצרעתו בין תגלחת ראשונה לשנייה, אין עולין לו מימי נזירותו;

היה בתוך ימי נזרו - אם בטמאה ידועה נטמא - סותר הפל, ומביא קרבנות טמאה, ומגלח תגלחת טמאה, ומונה נזירות אחרת, ומביא קרבנות טהרה. ואם בטמאת התהום נטמא, אינו סותר; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה.

יז. ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים, נודע שהוא טמא - בין בטמאה ידועה, בין בטמאת התהום - סותר הפל; נודע לו אחר שנוזק אחד מן הדמים - אף על פי שלא גלח, הואיל וטמאה שאינה ידועה היא, אינו סותר. יח. איזו היא טמאת התהום? כל שאין אדם מכירה, אפלו בסוף העולם. ולא אמרו טמאת התהום אלא למת [במוות טבעי] בלבד; אבל הרוג - לא, שהרי ידע בו זה שהרגו.

יט. נמצא המת גלוי, אין זו טמאת התהום. נמצא משקע בקרקעית מערה והמים על גביו, הרי זו טמאת התהום שאינה ידועה; היה טמון בתוך או בצורות [-אבנים], הרי זו טמאת התהום שאינה ידועה; היה טמון במים באפלה ובנקיטי הסלעים, אינה טמאת התהום [כי אינו מוסתר כראוי].

כ. נזיר שנטמא במת, וירד וטבל במערה, והביא קרבנות טמאה, ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שמת היה משקע בקרקעית המערה כשיירד לטבל - אף על פי שהיא טמאה שאינה ידועה - סותר הפל, מפני שהחזק לטמאה, וחזקת הטמא טמא, עד שיטהר ודאי. ירד להקר [=להתקדר] - הרי זה טהור, עד שיעצ שנגע; נמצא המת צף על פני המים - הרי זה בחזקת טמא, שחזקתו שנגע בזה שהוא צף.

הלכות נזירות פרק ז

א. יש טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, ולא סותר את הקודמין, ואף על פי שנטמא בהן טמאת שבעה; לפי שלא נאמר בו "וכי יטמא לנפש", אלא "וכי ימות מת עליו" - עד שיטמא בטמאות שהן מעצמו של מת, ואחר כך יביא קרבנות טמאה, ויגלח תגלחת טמאה, ויפלו כל הדמים הראשונים.

ב. ואלו טמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן: על הנפל, ואפלו לא נחקשו אבריו בגידין; ועל בזית מבשר המת; ועל בזית נצל [מבואר בהמשך]; ועל עצמות שהן רב מגנן העצמות, אף על פי שאין בהן רבע הקב [שם של מידה קטנה]; ועל עצמות שהן רב בנינו של מת, ואף על פי שאין בהן רבע הקב; ועל חצי קב עצמות, אף על פי שאין בהן לא רב בנינו ולא רב מגננו, וכל העצמות יהיו משל מת אחד, לא משני מתים; ועל השדרה הפאה ממת אחד; ועל הגלגלת של מת אחד; ועל אבר מן המת הפא ממת אחד, ועל אבר מן החי מאדם אחד - שיש עליהן בשר הראוי לעלות בו ארוכה [=עם סיכויי ריפוי כשהוא] בחי; ועל חצי לג דם הפא ממת אחד; ועל מלא תפנים רקב המת. איזה הוא נצל? זה בשר המת שנמוח ונעשה לכה סרוחה.

ג. ואין רקב המת מטמא, עד שיקבר ערם בארון של שיש

הַעֲשִׂים בְּרַב־עֵיט שָׁמֶן. וְשַׁעֲוֹר זֶה, הַלֵּכָה לְמִשְׁה מַסִּינִי. וּמְבִיא הַעֲשִׂים בְּכָלִי אֶחָד.

ב. וְשֹׁחֵט הַחֲטָאת תַּחֲלָה, וְאַחַר כֶּף הַעֹלָה, וְאַחַר כֶּף הַשְּׁלָמִים, וְאַחַר כֶּף מְגֻלָּח; וְאִם גִּלַּח אַחַר שִׁשְׁחַט הַחֲטָאת אוֹ הַעֹלָה, יֵצֵא. וּמְבַשֵּׁל הַשְּׁלָמִים, אוֹ שׁוֹלֵקָן [=בשול] מִמּוֹשָׁד. וְלוֹקַח מִן הָרֶטֶב שֶׁל זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים, וְנוֹתֵן עַל הַשֶּׁעַר, וְאַחַר כֶּף מְשָׁלִיכוֹ לְאֵשׁ תַּחַת דָּוִד [=סיר] הַשְּׁלָמִים; וְאִם הַשְּׁלִיכוֹ תַּחַת הַחֲטָאת, יֵצֵא.

ג. וְהֵיכָן מְגַלַּח שַׁעֲוֹר? בְּעֶזְרַת הַנְּשִׁים, כְּלִשְׁכַּת הַנְּזִירִים שֶׁהֵיטָה שֶׁם בְּקֶרֶן מְזֻרְחֵת דְּרוֹמִית; וְשֶׁם מְבַשְׁלִין אֶת שְׁלָמֵיהֶן, וּמְשָׁלִיכִין שְׁעָרָן לְאֵשׁ. וְאִם גִּלַּח בְּמִדְיָנָה [מחוץ למקדש], יֵצֵא. וְכִין שֶׁגִּלַּח בְּמִדְיָנָה, בֵּין שֶׁגִּלַּח בְּמִקְדָּשׁ - הוּא מְשָׁלִיךְ שַׁעֲוֹר תַּחַת הַדָּוִד; וְאִינוּ מְגַלַּח עַד שֶׁיִּהְיֶה פֶתַח הַעֲזָרָה פְּתוּחַ, שְׁנֵאָמַר: "פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" - לֹא שִׁיגִלַּח כִּנְגַד הַפֶּתַח, שָׁזֶה בְּזִיוֹן מִקְדָּשׁ הוּא.

ד. וְאַחַר כֶּף נוֹטֵל הַכֹּהֵן אֶת הַזְּרוּעַ בְּשֵׁלָה מִן הָאֵיל, וְחֹלֵת מִצָּה אַחַת מִן הַסֵּל, וְרִקֵּק אֶחָד, וְנוֹתֵנָן עַל פְּפֵי הַנְּזִיר אוֹ הַנְּזִירָה, וּמְנִיפֵן [הכהן מכניס ידו תחת יד הנזיר ומניף יחד עמו]. וְאַחַר כֶּף הַתֵּר הַנְּזִיר לְשִׁתּוֹת זֵין וְלֵהִטְמֵא לְמֵתִים.

ה. נְזִיר מְמַרֵּט [=קרח], אִינוּ צָרִיף לְהַעֲבִיר תַּעֲר; וְאִם עַל פִּי שְׂאִין לוֹ שַׁעֲר, אוֹ שְׂאִין לוֹ כַּפִּים - הָרִי זֶה מִקְרִיב קֶרְבָּנוֹתָיו, וְיִשְׁתֶּה וְיִטְמֵא. וְאִם הִבִּיא קֶרְבָּנוֹתָיו, וְלֹא גִלַּח רֵאשׁוֹ - אֵין הַתְּגַלְּחַת מֵעַכְבָּת, אֲלָא שׁוֹתֶה וּמִטְמֵא לְעַרְב; שֶׁמְשִׁיזְרֵק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים - הַתֵּר, אִם עַל פִּי שְׂאִיל נִתֵּן עַל כַּפָּיו וְלֹא הֵנִיף; שֶׁכָּל דְּבָרִים אֵלּוּ, לְמִצְוָה וְלֹא לְעַכְבָּ. וְאִם עַל פִּי שְׂאִין הַתְּגַלְּחַת מֵעַכְבָּת עָלָיו, מִצְוָה לְגַלַּח אֲפָלוֹ לְאַחַר זְמַן מְרַבָּה; וְנִזְיִר שֶׁגִּלַּח שְׂאִיל בְּתַעֲר, אוֹ שֶׁגִּלַּח וְשִׁיר שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת - לֹא עֲשֵׂה כְלוּם, וְלֹא קִיָּם מִצְוַת גְּלוּת, בֵּין נְזִיר טְהוֹר, בֵּין נְזִיר טְמֵא.

ז. גִּלַּח וְהֵנִיחַ שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת, וְצִמַּח רֵאשׁוֹ כְּלוּ, וְחֹזֵר וְגִלַּחוּ כְּלוּ עִם אוֹתָן שְׁתֵּי הַשַּׁעֲרוֹת, [או] שֶׁגִּלַּח אַחַת וְנִשְׂאָרָה אַחַת - הָרִי זֶה קִיָּם מִצְוַת גְּלוּת; נִשְׂרָה אַחַת וְגִלַּח אַחַת - אֵין כָּאֵין מִצְוַת גְּלוּת [הואיל ואין מצות גילוח כשעל הראש ישנה רק שיערה אחת].

ח. גִּלַּח עַל הַשְּׁלָמִים [שהקריבם ראשונים], וְנִמְצָא פְּסוּל [הקרבן] - תְּגַלְּחֵתוּ פְּסוּלָה, וְזִבְחֵיו לֹא עָלוּ לוֹ [שהרי לא נשלמו עדיין ימי נזירותו]; גִּלַּח עַל הַחֲטָאת, וְנִמְצָאת שֶׁנִּשְׁחַטָּה שְׂאִיל לְשֶׁם חֲטָאת, וְאַחַר כֶּף הִבִּיא הַשְּׁלָמִים וְהַעֹלָה, וְקָרְבוּ כְּמִצְוֹתָן - תְּגַלְּחֵתוּ פְּסוּלָה, וְזִבְחֵיו לֹא עָלוּ לוֹ.

ט. גִּלַּח עַל הַעֹלָה וְעַל הַשְּׁלָמִים, וְנִשְׁחַטוּ שְׂאִיל לְשָׁמֶן, וְאַחַר כֶּף הִבִּיא קֶרְבָּנוֹת אַחֲרוֹת לְהַקְרִיבֵן לְשָׁמֶן - תְּגַלְּחֵתוּ פְּסוּלָה, וְזִבְחֵיו לֹא עָלוּ לוֹ.

י. גִּלַּח עַל שְׁלִשְׁתָּן, וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן כָּשֵׁר - תְּגַלְּחֵתוּ כָּשֵׁרָה, וְכִבִּיא שְׂאֵר הַזִּבְחִים וְיִקְרְבוּ פְּהֵלְכָתָן.

יא. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ 'תְּגַלְּחֵתוּ פְּסוּלָה' - הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנִּתְגַּלַּח בְּתוֹךְ זִמְיֵה נְזִירוֹתוֹ, שֶׁהוּא סוֹתֵר שְׁלִשִׁים יוֹם כְּמוֹ

אֲבָל יְמֵי הַסֵּגֵר [שלפני שהוחלט דינו], עוֹלֵין לוֹ. וְכֵן אִם זָבַב בְּשָׂרוֹ, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - כָּל יְמֵי זִבְחָתָן עוֹלֵין לָהֶן, אִם עַל פִּי שְׁהֵן טְמֵאִין. וְדָבָר זֶה, הַלֵּכָה לְמִשְׁה מַסִּינִי הוּא.

י. אֵין צָרִיף לוֹמַר, שְׂאֵם נְטֵמָא הַנְּזִיר בְּשִׂאָר טְמֵאוֹת - שְׂמֵי טְמֵאוֹת עוֹלֵין לוֹ, וְאִינוּ סוֹתֵר כְּלוּם; נְטֵמָא בְּמַת בְּתוֹךְ זִמְיֵה צִרְעָתוֹ - סוֹתֵר אֶת כָּל הַקּוֹדְמִין, שֶׁהִרִי בְּנִזְרוֹתוֹ הוּא עוֹמֵד, וְאִם עַל פִּי שֶׁהוּא טְמֵא.

יא. הַנְּזִיר מְתֵר בְּטְמֵאָת מֵת מִצְוָה, וּבְתַגְלַחַת מִצְוָה; וְאִסּוּר בְּזֵין מִצְוָה, כִּיֵּין הָרְשׁוּת. כִּיצַד? מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שִׁישְׁתָּה הַיּוֹם זֵין, שֶׁהִרִי מִצְוָה עָלָיו לְשִׁתּוֹת, וְאַחַר כֶּף נְזִיר - הֵלָה נְזִירוֹת עַל הַשְּׁבוּעָה, וְאִסּוּר בְּזֵין; וְאֵין צָרִיף לוֹמַר שֶׁהוּא אִסּוּר בְּזֵין קְדוּשׁ וְהַבְּדֵלָה, שְׂאִינוּ אֲלָא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

יב. וְכִיצַד הוּא מְתֵר בְּטְמֵאָת מֵת מִצְוָה? הֵיטָה מִתְּהַלֵּךְ בְּדָרֶךְ, וּפָגַע בְּמַת שְׂאִין שֶׁם מִי שֶׁיִּקְבְּרוּ - הָרִי זֶה מִטְמֵא לוֹ, וְקוֹבְרוֹ. וְדָבָרִים אֵלּוּ, דְּבָרֵי קַבְלָה הֵן.

יג. נְזִיר וְכֵהֵן שֶׁפָּגַעוּ בְּמַת מִצְוָה - יִטְמֵא נְזִיר, אִם עַל פִּי שֶׁהוּא סוֹתֵר הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים וּמְבִיא קֶרְבֵּן טְמֵאָה, וְאִל יִטְמֵא כֵהֵן; שָׁזֶה - קִדְּשׁוֹ קִדְּשַׁת שַׁעֲוָה, וְאֲפָלוֹ הֵיטָה נְזִיר עוֹלָם; וְהַכֵּהֵן - קִדְּשׁוֹ קִדְּשַׁת עוֹלָם.

יד. פָּגַעוּ בוֹ שְׁנֵי נְזִירִים, אֶחָד נְזִיר שְׁלִשִׁים יוֹם, וְאֶחָד נְזִיר מֵאָה יוֹם - יִטְמֵא נְזִיר שְׁלִשִׁים יוֹם. הֵיטָה אֶחָד נְזִיר עוֹלָם, וְהַשְּׁנֵי נְזִיר לְזְמַן קָצוּב - יִטְמֵא הַנְּזִיר לְזְמַן קָצוּב; שֶׁנְּזִיר עוֹלָם, קִדְּשׁוֹ חֲמוּרָה מִזֶּה.

טו. וְכִיצַד הוּא מְתֵר בְּתַגְלַחַת מִצְוָה? נְזִיר שֶׁנִּצְטַרַע וְנִרְפָּא מִצִּרְעָתוֹ בְּתוֹךְ יְמֵי נְזִירוֹת - הָרִי זֶה מְגַלַּח כָּל שַׁעֲוֹ; שֶׁהִרִי תְּגַלְּחֵתוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה, שְׁנֵאָמַר בְּמִצְרַע: "וְגִלַּח אֶת כָּל שַׁעֲרוֹ" וְגו', וְכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה - אִם יְכוֹל אֵתָה לְקַיֵּם אֶת שְׁנֵיהֶם, מוּטָב; וְאִם לֹא, יָבִיא עֲשֵׂה וְיִדְחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה. וְהֵלָא נְזִיר שֶׁגִּלַּח בִּימֵי נְזִירוֹ עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה, שְׁנֵאָמַר: "קְדוּשׁ יִהְיֶה, גִּדְּל פְּרַע שַׁעֲרֵי רֵאשׁוֹ" - וּבְכָל מְקוֹם אֵין עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה שְׁכַמוֹתוֹ; וְלִמָּה דוֹחָה עֲשֵׂה שֶׁל תְּגַלְּחַת הַנְּגַע לְנִזְרוֹתוֹ? מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵר נְטֵמָא הַנְּזִיר בְּצִרְעַת, וְיְמֵי תְּלוּטוֹ אֵין עוֹלֵין לוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, וְהִרִי אִינוּ קְדוּשׁ בְּהֵן, וּבְכָל הַעֲשֵׂה מְאֵלָיו, וְלֹא נִשְׂאָר אֲלָא לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא "תַּעֲר לֹא יַעֲבֵר עַל רֵאשׁוֹ"; וְלִפְיֵכָף בֹּא עֲשֵׂה שֶׁל תְּגַלְּחַת הַצִּרְעַת, וְדוֹחָה אוֹתוֹ.

הַלְכוֹת נְזִירוֹת פָּרֶק ח

א. תְּגַלְּחַת טְהוֹרָה כִּיצַד הִיא? כְּשִׁיגְמַר הַנְּזִיר יְמֵי נְזִירוֹתוֹ, מְבִיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת - כְּבֶשֶׂת לְעוֹלָה, וְכִבְשֵׂה לְחֲטָאת, וְאֵיל לְשְׁלָמִים; הִבִּיא שְׁלִשְׁתָּן וְלֹא פָּרַשׁ - הָרֵאוּיָה לְחֲטָאת תִּקְרַב חֲטָאת, וְהָרֵאוּיָה לְשְׁלָמִים שְׁלָמִים, וְהָרֵאוּיָה לְעוֹלָה עוֹלָה. וּמְבִיא עִם אֵיל הַשְּׁלָמִים, שֶׁשֶׂה עֲשָׂרוֹנוֹת [-האיפה - שם מידה] וְשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי עֲשָׂרוֹן סֵלֶת - אוּפָה מֵהֶן עֲשָׂרִים חֵלָה, עֲשָׂר חֵלוֹת [בדולות בשמן לפני אפייתן] וְעֲשָׂרָה רִקְקֵי מִצּוֹת [משוחים בשמן לאחר אפייתם]; וּמוֹשַׁח

ואמר: 'ואני, ועלי לגלח חצי נזיר' - זה מביא חצי קרבנותיו של זה, וזה מביא חצי קרבנותיו של זה, וכך אחד מהן משלים קרבנותיו, אם היו פקחין; ואם לאו, זה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה, וזה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה.

יום שני

הלכות נזירות פ"ק ט

א. המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים [אחרים], והקריב מהן והותירו - יביא במותקן קרבנות נזירים אחרים; שמותר נזירים, לנזירים. הפריש מעות סתומין לנזירותו, והותירו - יפלו המותרין לנדבה.

ב. הפריש מעות מפרשין לנזירותו, והותירו - מותר מעות העולה יבואו עולה, ומותר החטאת ילכו לים המלח [לאיבוד], ומותר דמי השלמים יבואו שלמים; ואין טעונין להם, ונאכלין ליום אחד.

ג. המפריש מעות לנזירותו, ומת - אם היו סתומין, יפלו לנדבה. היו מפרשין - דמי עולה עולה, דמי חטאת ילכו לים המלח, דמי שלמים יבואו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין טעונין להם.

ד. כיצד הם המעות הסתומין? כגון שהפריש מעות להביא מהן קרבנותיו, ולא אמר כלום; אבל אם אמר: 'אלו לחובתי', הרי אלו כמפרשין; ואין צורך לומר, אם אמר 'אלו לעולתי ולחטאתי ולשלמי', שהן כמפרשין.

ה. המפריש בהמה בעלת מום, הרי היא כמעות סתומין; וכן המפריש לשון של כסף וזקב, או כלי - אף על פי שאמר 'שזו לחטאתי ולעולתי ולשלמי', הרי הוא כמעות סתומין.

ו. האומר: 'אלו לחטאתי, והשאיר לנזירותי', ומת, או שהיתה אשה, והפר לה בעלה - דמי חטאת ילכו לים המלח, והשאיר - יביא בנזירותו עולה ובחצצן שלמים.

ז. אמר: 'אלו לעולתי, והשאיר לנזירותי' - דמי עולה יבואו עולה, והשאיר יפלו לנדבה.

ח. מי שדמה [=חשב] שהוא חייב בנזירותו, והפריש קרבנותיו, ואחר כך שאל לחכם, והורהו שאין זה נדר ואינו חייב בנזירות - מה יעשה בקרבנות שהפריש? יצאו [לחולין] וירעו בעדר; שזה הקדש טעות הוא, שאינו הקדש, כמו שיתבאר במקומו.

ט. האשה שנדרה בנזיר, והפרישה קרבנותיה, ואחר כך הפר לה בעלה - אם משלו היתה בהמה, תצא ותרעה בעדר; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ואם היו הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן כלום, כגון שנתנו לה מתנה על מנת שלא יהיה לבעל בהן רשות, אלא מה שתרצה תעשה בהן - החטאת תמות, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין טעונין להם.

י. הפריש מעות סתומין לקרבנותיה, יפלו לנדבה. היו מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו

שבארנו; ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה, ומביא קרבנותיו.

יב. שלמי נזיר ששחטן שלא כמצותן [שלא לשמם או שלא היה בן שתי שנים] - כשרין [כשלמי נדבה], ואין עולין לבעלים לשם חובה; ונאכלין ליום אחד, ואין טעונין להם, ולא מתנות [אין בהן מצות תנופה], ולא זרוע.

יג. שלש בהמות האלו, והלחם הפא עמהן - הפל מן החלין [ולא מחסר מעשר שני], כשאר נדרי הקדש, כמו שיתבאר במקומו.

יד. האומר: 'הריני נזיר, על מנת שאגלח ממעות מעשר שני' - הרי זה נזיר, ואינו מביא קרבנותיו מן המעשר, אלא מן החלין.

טו. האיש שגדר בנזיר - יש לו להביא קרבנות אביו לעצמו, ומגלח עליהן; ואין האשה מגלחת על קרבנות אביה; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה הוא. כיצד? מי שהיה אביו נזיר, והפריש מעות לקנות בהן קרבנותיו, ומת והניח המעות הסתומין, ואמר אחר מות אביו: 'הריני נזיר על מנת שאביא קרבנותי במעות שהפריש אבי לקרבנותיו' - הרי זה מביא מהן קרבנותיו. וכן אם היה הוא ואביו נזירים, והפריש אביו מעות סתומין, ומת האב, ואמר הן אחר מות אביו: 'הריני מגלח על מעות אבי' - הרי זה מביא קרבנותיו מהן; אבל אם לא אמר, יפלו המעות לנדבה. מת האב והניח בנים רבים - חולקין המעות הסתומין, מפני שהיא רישה להן; ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו. והבכור נוטל בהן פי שנים.

טז. בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב, בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם - הרי זה מגלח ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו.

יז. הפריש אביו מעות להביא בהן קרבנות טמאה ומת, אין הבן מביא בהן קרבן טהרה; וכן אם הפרישן האב לקרבן טהרה, אין הבן מגלח עליהן תגלחת טמאה; שדברים אלו ספק הן. ואם הביא זכחיו, לא עלו לו.

יח. האומר: 'הרי עלי לגלח נזיר' - חייב להביא קרבנות תגלחת טהרה, ומקריבן על ידי איזה נזיר שירצה. אמר: 'הרי עלי חצי קרבנות נזיר', או אם אמר: 'הרי עלי לגלח חצי נזיר' - הרי זה מביא חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה, ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו; אבל אם אמר: 'הרי עלי קרבנות חצי נזיר' - הרי זה מביא קרבנות נזיר שלם, שאין לנו חצי נזירות.

יט. האומר: 'הריני נזיר, ועלי לגלח נזיר', ושמע חברו ואמר: 'ואני' - הרי חברו נזיר, ואינו חייב לגלח נזיר אחר; שהרי לא התפיס עצמו אלא בנזירותו. ואם אמר: 'ואני, ועלי לגלח נזיר', הרי זה חייב. אם היו פקחין, כל אחד מהן מביא קרבנותיו על ידי חברו; ואם לא עשו כן, חייבין לגלח נזירים אחרים.

כ. האומר: 'הרי עלי לגלח חצי נזיר', ושמע חברו

שאינו מכחיש את העדים, ואדם נאמן על ידי עצמו. אכל אם שתק או נסתפק לו - הרי זה מביא קרבן, אפלו על פי עד אחד, כמו שבארנו. וכן עד שאמר לאחד: 'בפני נדרת בנזירות' - אם הכחישו, אינו חייב כלום; ואם לא הכחישו, נוהג נזירות על פיו. אפלו אמר לשנים: 'ראיתי אחד מכס שפור, ואיני יודע מי הוא' - הואיל ואין מכחישין אותו, נוהגין נזירות על פיו. נוהג נזירות על פי עד, ושתה יין או נטמא, והתרו בו - לוקה, אף על פי שעקר הנזירות בעד אחד.

יח. מת שהיה משקב לרחב הדרך - אף על פי שאין שם מקום לעבר אלא עליו או נוגע בצדו, ואף על פי שהיא טמאה ידועה, ועבר משם נזיר - הרי זה טהור, הואיל וספק ברשות הרבים טהור [ואולי נטה מהדרך].

יט. במה דברים אמורים? במהלך ברגלו. אכל אם היה רוכב, או טעון משא - הרי זה טמא; שהמהלך ברגליו, אפשר שלא יגע או שלא יאהיל או שלא יסיט; אכל טעון או רוכב - אי אפשר שלא יגע ושלא יאהיל או שלא יסיט, שהרי המת לרחב הדרך.

הלכות נזירות פרק י

א. אין אדם מגלח תגלחת אחת, ועולה לו לנזרו ולצרעתו; ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצרע, אינה דוחה את הנזירות. לפיכך, מי שנזר שנה אחת, והיה בכל השנה הזאת ספק מצרע וספק טמא מת, או שהיה בה ספק מצרע ובסוף השנה נטמא בספק - הרי זה מונה שבעת ימים, ומזה בשלישי ושביעי, ואינו מגלח בשביעי [רק בסוף השנה]; ואינו יכול לשתות ביין ולהטמא למת, אלא לאחר ארבע שנים, ואוכל בקדשים לאחר שתי שנים; מפני שהוא צריך לגלח ארבע תגלחות - תגלחת טהרה, ותגלחת טמאה מספק, ושתי תגלחות שמגלח המצרע, שהרי הוא ספק מצרע.

ב. תגלחת ראשונה - מגלח אותה אחר שנה ראשונה, ומגלח בה ראשו וזקנו וגבות עיניו, ומטהר בעץ ארו ואזוב וצפרים כשאר מצרעין; אם אינו טמא מת ולא מצרע, הרי היא תגלחת טהרה של נזירותו; ואם הוא מצרע ודאי בשנה ראשונה, הרי היא תגלחת ראשונה של מצרע. ושוהה שנה אחרת כמנזן זמי הנזירות, ואחר כך מגלח תגלחת שניה של מצרע - שאינו יכול לגלח אחר שבעה כשאר מצרעין, שמה אינו מצרע אלא טמא מת ודאי היה; ושנה שניה זו, הרי הוא בה נזיר שאסור לגלח. ומאחר שגלח שתי תגלחות אלו, שלמה טהרת הצרעת, ומתן לאכל בקדשים. ושוהה שנה שלישית, ואחר כך מגלח תגלחת שלישית - שמה מצרע ודאי היה בשנה ראשונה ולא היה טמא מת, ושנה ראשונה לא עלתה לו מפני שהיא זמי חולטו, ושנה שניה לא עלתה לו, מפני שהיא זמי סופרו של מצרע [שבעה ימים] שבין תגלחת ראשונה ושניה; לפיכך צריך לשהות שנה שלישית

עולה, ודמי שלמים יבואו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם.

יא. האשה שנדרה בנזיר, ונטמאת בתוך זמי נזירות, ואחר כך שמע בעלה והפר לה - הרי זו מביאה קרבן טמאה.

יב. האיש שהדיר את בנו בנזיר, והפריש עליו קרבנותיו, ולא רצה הבן בנזירות זו, ומחה הוא או קרוביו, או שגלח הוא, או שגלחהו קרוביו - החטאת תמות, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם. הפריש לו מעות סתומים, הרי אלו פלו לנדבה. היו מעות מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו עולה, דמי שלמים יבואו שלמים, ואינן טעונין לחם ונאכלין ליום אחד.

יג. האומר: 'הריני נזיר כשהיה לי בן', והפריש קרבן, והפילה אשתו, וחוזה וילדה - הרי הקרבנות ספק, ואסורין בגזה ועבודה.

יד. שני נזירים שנטמא אחד מהן, ואין ידוע מי הוא - כיצד מביאין קרבנותיהן? מביאין קרבן טמאה וקרבן טהרה במלאת זמי נזירותם, ואומר אחד מהן: 'אם אני הוא הטמא, קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך; ואם אני הוא הטהור, קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך'. וסופרין זמי נזירות אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו. וחוזרין ומביאין קרבן טהרה, ואומר אחד מהן: 'אם אני הוא שהייתי טמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך, וזה קרבן טהרתי; ואם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך, וזה קרבן טהרתך'. נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן כלום.

טו. מת אחד מהן - הרי זה מביא חטאת העוף ועולת בהמה, ויאמר: 'אם טמא הייתי, החטאת מחוכתי והעולה נדבה; ואם טהור הייתי, העולה מחוכתי וחטאת העוף ספק; וסופר זמי נזירות אחרת, ומביא קרבן טהרה ואומר: 'אם טמא הייתי, העולה הראשונה נדבה וזו חובה; ואם טהור הייתי, העולה הראשונה חובה וזו נדבה, וזה שאר קרבני'. ואין אחד משניהן מגלח תגלחת טמאה, אלא אם כן היו קטנים או נשים - שאין אלו מקיפין פאת ראשם מספק.

טז. כיצד יולד להם ספק זה בטמאה? כגון שהיו שני הנזירים עומדין ברשות היחיד, שספק טמאה שם טמא, והיה אחד מבחוזי רואה אותן ואומר: 'ראיתי את אחד מכס שנטמא, ואיני יודע מי הוא'. אכל אם היה עד זה עמיהן בחר, הרי שניהן טהורין - בין שהן שלשה, הרי הן רבים, ורבים ברשות היחיד, ספקן טהור; כספק טמאה ברשות הרבים שהוא טהור, כמו שיתבאר במקומו.

יז. במה דברים אמורים? בששתקו הנזירים שניהם, או נסתפק להם הדבר. אכל אם אמר אחד מהם: 'אני לא נטמאתי' - אפלו שני עדים מעידין עליו שנטמא, אינו מביא קרבן על פיהם; שנה שאמר 'לא נטמאתי', באומר 'איני מביא בטמאה, שכבר נשאלתי על נזירותי', ונמצא

הוא טהור]. ואם טמא מת הוא, הרי עולת בהמה נדבה. ואם אינו מצרע, וטמא מת הוא - חטאת העוף קרפן נזיר שנטמא, ועולת בהמה נדבה, והרי הכיבא קרפן טהרה באחרונה. ואם אינו טמא מת, ולא מצרע - עולת בהמה שהכיבא בתגלחת ראשונה היא מחובת תגלחת טהרה, וחטאת העוף באה על ספק, והרי לא נאכלת.

ט. במה דברים אמורים שהיא מגלח ארבע תגלחות? בשעה קטן או אשה. אבל האישי אינו מגלח מספק, לא תגלחת טמאה ולא תגלחת צרעת - שטמא טהור הוא, ונמצא מקיף פאת ראשו שלא במקום מצוה; לפיכך אינו מגלח אלא תגלחת טהרה בלבד - שאין ארבע תגלחות אלו לעבב, אלא למצוה.

י. נזיר שנצטרע ודאי ונטמא בספק, ביצד הוא עושה? אחר שיטהר מצרעתו, מזה בשלישי ושביעי, ומגלח תגלחת טמאה [לאחר ימי נזירותו]; ומתחיל למנות נזירותו בלילה, שהרי נפלו הימים הראשונים בספק טמאה שנטמא; ומביא קרבנות טהרה, ושונה ביין. ומאחר שכיבא קרפן צרעת, אוכל בפקדשים.

יא. נטמא ודאי והיה מצרע בספק, וטהר [נרפא] מספק צרעתו - מונה ימי נזירותו שלמה ואינו יכול לגלח אחר שבעה, שמא הוא מצורע ואינו יכול להקריב קרבנות התגלחת, ואחר כך מגלח תגלחת הנגע; שאין תגלחת ספק נגעו דוחה נזירות. ואחר כך מונה שבועת ימים שבין תגלחת מצרע הראשונה לתגלחת שנייה, ומגלח ומביא קרבנותיו; ואוכל בפקדשים, אם היה בשלישי ושביעי. ואחר כך מונה שבועה אחרים לטמאת מת, ומגלח תגלחת טמאה; ואחר כך מונה נזירותו בלילה.

יב. וכן אם היה טמא ומצרע בודאי - לאחר שיטהר מצרעתו, מגלח תגלחת צרעת הראשונה, ומזה בשלישי ושביעי [לצורך הבאת קרבנותיו], ומגלח ראשו וזקנו בשביעי, והיא תגלחת שנייה של צרעת; ומביא קרבנותיו בשימיני, ואוכל בפקדשים. וסופר שבועה ימים נפרדים לתגלחת טומאה של נזירותו, ומגלח תגלחת טמאה; ואחר כך סופר ימי נזירות שלמה, ומביא קרפן טהרה ושונה ביין. יג. ולמה סופר שבועה? שאין שבועת ימי הטמאה עולין בשבועת ימי הספירה שבין תגלחת ותגלחת של מצרע.

יד. האומר: 'הריני נזיר אם אעשה כך וכך', או 'אם לא אעשה', וכיוצא בזה - הרי זה רשע, ונזירות כזו מנזירות רשעים היא [שנזורים לפי מצב רוחם]; אבל הנזיר לה' דרך קדשה - הרי זה נאה ומשבח, והרי נאמר בו: 'נזיר אלהיו על ראשו וגו' קדש הוא לה'; ושקלו הפתוב בנביא, שנאמר: "ואקים מבניכם לנביאים, ומבחווריקם לנזירים".

בריש רחמנא דסייען

הלכות ערכים וחרמים

יש בכללן שבע מצוות - חמש מצוות עשה, ושתיים מצוות

בנזירותו, ומגלח תגלחת שלישית לנזירותו - והיא תגלחת טהרה. או שטמא מת ודאי היה ומצרע ודאי, ואין תגלחת אחת עולה לנזירותו ולצרעתו; ונמצאת תגלחת ראשונה ושנייה תגלחת צרעת, ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ואין אחת משלש שנים עולה לו, שהרי השלישית תגלחת טמאה. לפיכך צריך לשהות שנה רביעית בנזירות, ומגלח תגלחת רביעית. ושערו בכל תגלחת ספק, אסור בהנאה מספק - ששער נזיר שנצטרע מתר בהנאה.

ג. וכן אם נדר עשר שנים נזירות, והיה בהן ספק מצרע, ונולד לו ספק טמאה בסופן - הרי זה אינו שונה ביין עד ארבעים שנה; ומגלח ארבע תגלחות, אחת בסוף כל עשר שנים - תגלחת ראשונה לספק ימי צרעתו, ושנייה לספק ימי סופרו של מצרע, ושלישית לספק טמאתו, ורביעית תגלחת טהרה.

ד. וכיצד מביא זה קרבנותיו? אם היה עשיר [שקרבונו בהמה], כותב נכסיו לאחרים [ונחשב עני, שקרבנו עוף]; שמצרע עשיר שהביא קרפן עני, לא יצא. ואחר כך מביא חטאת העוף [שבאה על הספק, מה שאין כן חטאת בהמה] ועולת בהמה בתגלחת ראשונה ושנייה ושלישית - וכל חטאת עוף מהן, לא תאכל מפני שהיא ספק [שאם חולין היא נבילה הואיל והעוף נמלק ולא נטחט]; ומביא בתגלחת רביעית קרפן נזיר טהור, שהוא שלש בהמות, כמו שבארנו.

ה. שלש חטאת העוף שמביא בשלש התגלחות - חטאת ראשונה, לספק טמאתו; שנייה לספק צרעתו, שאין המצרע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שנייה. וכן חטאת שלישית לספק טמאתו, שאין תגלחת אחת עולה לנזרו ולצרעתו; ושטמא מצרע ודאי וטמא מת ודאי היה, שהתגלחת הראשונה והשנייה לצרעתו כמו שבארנו, ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ולפיכך צריך להביא קרפן טמאה בשלישית.

ו. שלש עולות בהמה שמביא עמהן - על הראשונה הוא מתנה ואומר: 'אם טהור אני, זו מחובתי, ואם טמא אני, הרי היא נדבה'; וכן הוא אומר בשנייה ובשלישית.

ז. ומביא קרפן טהרה בתגלחת רביעית, ומתנה ואומר: 'אם טמא הייתי - עולה ראשונה נדבה, וזו חובה [אם היה גם מצורע]; ואם מחלט הייתי - עולה ראשונה חובת מצרע, וזו חובת נזירות, ושתיים האמצעיות נדבה [אם היה גם טמא מת]. ואם טהור מטמאת מת הייתי, ומצרע - עולה הראשונה חובה וכן השנייה, אחת לחובת מצרע ואחת לחובת נזירות, ושלישית ורביעית נדבה, והשאר קרפן טהרתי. ואם טמא מת הייתי, ומצרע - עולה ראשונה חובת צרעת, ושנייה ושלישית נדבה, וזה קרפן תגלחת טהרה'.

ח. אבל האשם והעולה - אינם מעכבין לא בתגלחת טמאה, ולא בצרעת. נמצאת אומר: אם הוא מצרע ודאי, ולא נטמא במת - הרי טהר בצפרין, וחטאת העוף היא חטאתו, ולא תאכל מפני שהיא ספק; ועולת בהמה שעמה, מקרפן תגלחת טהרה, כדי שיגלח על הבהמה [אם

קטן בן יומו, או טמטום או אנדרוגינוס, או גוי - נותן מה שֶהוא שָׁוה, דינר או אֶלף, כֵּאלוֹ הוּא עֶבֶד נִמְכָּר בְּשׁוֹק.
י. וְהַעֲרִיכִים בְּלֶן וְהַדְּמִים - הַכֹּל, סִתְּמֵן לְבָדֵק הַבֵּית [תחזוקת המקדש]; וְיִפְלוּ [=ימטרו] הַכֹּל לְלִשְׁכָּה שֶׁהִתְּהָה בַּמִּקְדָּשׁ, מוֹכְנֵת לְקִדְשֵׁי בְּדֵק הַבֵּית.

יא. גוֹי שֶׁאָמַר: 'דְּמִי עֲלִי', או 'דְּמִי פְלוֹנִי' - נותן כפי נדרו; וְאִינוֹ נוֹפֵל לְלִשְׁכָּה, שֶׁאֵין מְקַבְּלִין מִן הַגּוֹיִים נִדְבָּה או נֶדֶר לְחֹזֵק בְּדֵק הַבֵּית או בְּדֵק יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא לְכֶם וְלֹנֹו לְכַנּוֹת בֵּית לַאלֹהֵינוּ", וְנֶאֱמַר: "וְלַכֶּם אֵין חֵלֶק וְצִדְקָה וְזִכְרוֹן בִּירוּשָׁלַיִם".

יב. וּמָה יַעֲשֶׂה בְּהֵן? יְבַדֵּק הַגּוֹי עַל דַּעַת מִי נֶדֶר: אִם נֶדֶר עַל דַּעַת יִשְׂרָאֵל - יוֹצִיאֻהוּ בֵּית דִּין כְּמָה שֶׁיִּרְאֶה לְהֵן, חוּץ מִבְּדֵק הַבֵּית וּבְדֵק יְרוּשָׁלַיִם; וְאִם אָמַר: 'לְשָׁמַיִם נִדְרָתִי', יִגְנוּוּ.

יג. הַגּוֹסֵס - אֵין לוֹ לֹא עֶרְף וְלֹא דְמִים; הוֹאִיל וְרַב הַגּוֹסֵסִין לְמִיתָה, הָרִי הוּא כְּמַת. וְכֵן מִי שֶׁנֶּגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהַרְגוֹ עַל עֲבָרָה שֶׁעָבַר, וְהַעֲרִיכוּ אַחֵר, או שֶׁהֶעֱרִיף עֲצָמוֹ, או שֶׁאָמַר: 'דְּמִי עֲלִי', או שֶׁאָמַר אַחֵר: 'דְּמִי זֶה עֲלִי' - אִינוֹ חֵיב כְּלוֹם; שֶׁזֶּה כְּמַת הוּא, וְהַמַּת אֵין לוֹ לֹא עֶרְף וְלֹא דְמִים; וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "כֹּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם מִן הָאָדָם - לֹא יִפְדֶּה", כְּלוֹמַר: אֵין לוֹ פְּדִיּוֹן, אֶלָּא הָרִי הוּא כְּמַת.

יד. זֶה הַיּוֹצֵא לְהַרְגַּ שֶׁהֶעֱרִיף אַחֲרֵים, או נֶדֶר דְּמִיָּה, או הַזִּיק - חֵיב לְשֵׁלֶם, וְגוֹבֵיין הַכֹּל מִנְכַסְיוֹ.

טו. כְּהֵנִים וְלוֹיִים מַעֲרִיכִין וְנֶעֱרַכִין, כִּשְׁאֵר יִשְׂרָאֵל. וְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים וְהֶעֱרִיף, או נֶדֶר דְּמִים - חֵיב לְשֵׁלֶם; שֶׁהָרִי נִדְרָיו קָמִיין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת נְדָרִים.

טז. הַעֲרִיכִין הַקְּצוּבִין לְפִי הַשָּׁנִים - הֵן שְׁנֵי הַנְּעֲרָף, לֹא שְׁנֵי הַמַּעֲרִיף. כִּיצַד? כֵּן עֲשָׂרִים שֶׁאָמַר לְכֵן שָׁשִׁים: 'עֶרְפֵךָ עֲלִי' - נותן עֶרְף כֵּן שָׁשִׁים; וְכֵן שָׁשִׁים שֶׁאָמַר לְכֵן עֲשָׂרִים: 'עֶרְפֵךָ עֲלִי' - נותן עֶרְף כֵּן עֲשָׂרִים. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

יז. וְצִרְיָף בְּעֲרִיכִים שֶׁיִּהְיֶה פִּיו וְלִבּוֹ שְׁוִין, כִּשְׁאֵר הַנְּדָרִים; וְנִשְׁאֲלִין עַל הַעֲרִיכִין וְעַל הַדְּמִים, כִּדְרָף שֶׁנִּשְׁאֲלִין עַל שְׁאָר נְדָרִים וְהַקְּדוֹשׁוֹת.

יח. הָאוֹמֵר: 'עֶרְף אֵלוֹ כְּלָם עֲלִי' - נותן עֶרְף כְּלָם, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שְׁנָיו. וְאִם הִזָּה עֲנִי, נותן עַל יְדֵי כְלָם עֶרְף עֲנִי; וְאִם הִזָּה עֲשִׂיר, נותן עַל יְדֵי כְלָם עֶרְף עֲשִׂיר.

יט. הָאוֹמֵר: 'עֶרְפִי עֲלִי', וְחִזּוֹר וְאָמַר: 'עֶרְפִי עֲלִי', וְכֵן בְּמָה פְּעָמִים - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר: 'שְׁנֵי עֲרִיכִי עֲלִי', נותן שְׁנֵי עֲרִיכִין; וְכֵן אִם אָמַר: 'אַרְבָּעָה', אֶפְלוּ 'אַלְף' - נותן בַּמִּנְיָן שְׁנַיִם.

כ. אָמַר: 'הָרִי עֲלִי עֶרְף', וְלֹא פָּרַשׁ עֶרְף מִי, אֶלָּא עֶרְף סִתְּמֵן - נותן פְּחוֹת שֶׁבְּעֲרִיכִין, שֶׁהוּא שְׁלִשָּׁה שְׁקָלִים.

כא. הָאוֹמֵר: 'עֶרְפִי עֲלִי', וּמַת קֶדֶם שֶׁעָמַד בְּדִין - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֵיבִין לָתֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַעֲמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן, וְהֶעֱרִיף אוֹתוֹ הַכֹּהֵן". עָמַד בְּדִין וְמַת, יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין.

כב. אֶבֶל הָאוֹמֵר: 'דְּמִי עֲלִי' - אֵף עַל פִּי שֶׁעָמַד בְּדִין,

לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְדוֹן בְּעֲרִיכִי אָדָם בְּאֲשֶׁר מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה, וְזֶה הוּא דִּין עֲרִיכִי אָדָם; (ב) דִּין עֲרִיכִי בְּהֵמָה; (ג) דִּין עֲרִיכִי בְּתַיִם; (ד) דִּין עֲרִיכִי שְׂדוֹת; (ה) דִּין מַחֲרִים נְכַסְיוֹ; (ו) שְׁלֵא יִמְכָּר חֵרֶם; (ז) שְׁלֵא יִגָּאֵל חֵרֶם. וּבִאֲוֹר מַצּוֹת אֵלוֹ - בְּפָרְקִים אֵלוֹ.

הַלְכוֹת עֲרִיכִים וְחֲרָמִים פָּרָק א

א. הַעֲרִיכִים - הֵם נֶדֶר מִכֹּל נְדָרֵי הַקְּדוֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר, בְּעֶרְפֵךָ נִפְשַׁת לֵה"; לְפִיכֵן חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוֹם "לֹא יַחַל דְּבָרוֹ", וְ"לֹא תֵאַחֵר", וּמִשּׁוֹם "כֹּכֵל הַיּוֹצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה".

ב. וּמַצּוֹת עֲשֶׂה לְדוֹן בְּדִינֵי עֲרִיכִין, בְּאֲשֶׁר מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה; וְאֶחָד הָאוֹמֵר: 'עֲרִיכִי עֲלִי', או הָאוֹמֵר: 'עֶרְף [אדם] - זֶה עֲלִי', או 'עֶרְף פְּלוֹנִי עֲלִי' - נותן הַעֶרְף לְפִי שְׁנֵי הַנְּעֲרָף, וְהוּא הַדְּבָר הַקְּצוּב שֶׁבַּתּוֹרָה, לֹא פְּחוֹת וְלֹא יִתֵּר.

ג. וְכַמָּה הוּא הַעֶרְף? אִם הִזָּה הַנְּעֲרָף כֵּן שְׁלִשִׁים יוֹם או פְּחוֹת - אֵין לוֹ עֶרְף, וְהָאוֹמֵר עֲלָיו: 'עֶרְף זֶה עֲלִי' - הָרִי זֶה כְּאוֹמֵר 'עֶרְף כְּלִי זֶה', וְאִינוֹ חֵיב כְּלוֹם. הִזָּה מִכֵּן אֶחָד וְשְׁלִשִׁים יוֹם עַד כֵּן חֵמֵשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת - עֶרְף הַזִּכָּר חֵמֵשׁ שָׁנִים, וְהַנְּקֵבָה שְׁלִשָּׁה שְׁקָלִים. מִשִּׁיכַנְס בְּשִׁנַּת שָׁשׁ יוֹם אֶחָד עַד שִׁישְׁלִים שְׁנַת עֲשָׂרִים - עֶרְף הַזִּכָּר עֲשָׂרִים שְׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה עֲשָׂרֵת שְׁקָלִים. מִשִּׁיכַנְס בְּשִׁנַּת אֶחָד וְעֲשָׂרִים יוֹם אֶחָד עַד שִׁישְׁלִים שְׁנַת שָׁשִׁים - עֶרְף הַזִּכָּר חֵמֵשִׁים שְׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה שְׁלִשִׁים שְׁקָלִים. וּמִשִּׁיכַנְס בְּשִׁנַּת אַחַת וְשָׁשִׁים יוֹם אֶחָד עַד יוֹם מוֹתוֹ, אֶפְלוֹ הִזָּה כְּמָה שְׁנַיִם - עֶרְף הַזִּכָּר חֵמֵשׁ עֲשָׂרֵת שְׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה עֲשָׂרֵת שְׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה עֲשָׂרֵת שְׁקָלִים.

ד. כֹּל הַשָּׁנִים הָאֵלוֹ, מַעַת לַעַת מִיּוֹם הַלְּדָה. וְכֹל הַשְּׁקָלִים - בְּשִׁקְלֵי הַקְּדוֹשׁ, וְהוּא מִשְׁקַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֲשָׂרִים שְׁעוֹרָה מִכֶּסֶף טְהוֹר; וְכִבֵּר הוֹסִיפוּ עָלָיו וְעָשׂוּ אוֹתוֹ סֵלַע, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת שְׁקָלִים.

ה. טַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין לָהֶם עֶרְף, שְׁלֵא קִצְבָה תּוֹרָה עֶרְף אֶלָּא לְזָכָר וְדַאי או לְנִקְבָה וְדַאי; לְפִיכֵן, טַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס שֶׁאָמַר: 'עֶרְפִי עֲלִי', או שֶׁהֶעֱרִיכוּ אַחֵר - אִינוֹ חֵיב כְּלוֹם.

ו. הַגּוֹי נְעֲרָף, אֶבֶל אִינוֹ מַעֲרִיף. כִּיצַד? גוֹי שֶׁאָמַר: 'עֶרְפִי עֲלִי', או 'עֶרְף יִשְׂרָאֵלִי זֶה עֲלִי' - לֹא אָמַר כְּלוֹם; וְיִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר: 'עֶרְף גוֹי זֶה עֲלִי', או 'עֶרְף פְּלוֹנִי הַגּוֹי עֲלִי' - נותן לְפִי שְׁנֵי הַגּוֹי הַנְּעֲרָף. וְכֵן הַמַּעֲרִיף אֵת הַחֵרֶשׁ וְאֵת הַשְׁוֹטָה - חֵיב, וְנוֹתֵן לְפִי שְׁנָיו.

ז. הַעֶבֶד - נֶעֱרָף וְעוֹרָף, כִּשְׁאֵר יִשְׂרָאֵל; וְאִם יִפְדֶּה וְיִהְיֶה לוֹ, יִתֵּן עֶרְף שְׁנַיִם.

ח. אֶחָד הַמַּעֲרִיף אֵת הַיִּפְסָה הַכְּרִיא, וְאֶחָד הַמַּעֲרִיף אֵת הַכְּעוֹר הַחוֹלָה, אֶפְלוֹ הִזָּה הַנְּעֲרָף מִכָּה שְׁחִין [פצעים] או סוּמָה או גֵּדָם [קטוע יד] וְיֵשׁ כּוֹ כֹּל מוֹם - נותן לְפִי שְׁנָיו, כְּמוֹ שֶׁקְּצוּב בַּתּוֹרָה.

ט. הַדְּמִים אֵינֶן בְּעֲרִיכִים. כִּיצַד? הָאוֹמֵר: 'דְּמִי עֲלִי', או 'דְּמִי זֶה עֲלִי', או 'דְּמִי פְלוֹנִי עֲלִי' - אֶפְלוֹ הִזָּה אוֹתוֹ פְּלוֹנִי

ח. האומר: 'עמדי עלי', 'ישיבתי עלי', או 'מקום ישיבתי עלי', 'רחבי עלי', 'עבתי עלי', 'הקפי עלי' - כל אלו ספק, ומביא לפי ממונו; עד שיאמר: 'לא כף נחפונתי'. ואם מת, תתנו הירושין פחות שבבשונות.

ט. האומר: 'הרי עלי מטבע כסף', לא יפחות מדינר כסף; 'מטבע נחשת', לא יפחות ממעה כסף (בנחושות). 'הרי עלי ברזל', לא יפחות מאמה על אמה לכלה עורב (מתקן להברחת עופות) שהיה במקדש למעלה בגג ההיכל, כמו שיתבאר במקומו.

י. האומר: 'הרי עלי כסף או זהב', ולא הזכיר מטבע - יביא לשון [=גוש] של כסף או של זהב, יהיה משקלה כדי שיאמר: 'לא עד כף נחפונתי'. וכן אם פרש המשקל, ושכח כמה פרש - יביא עד שיאמר: 'לא עד כף נחפונתי'.

יא. אהד האומר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי', או האומר: 'הרי עלי מנה', או 'חמשים', או 'כסף', או 'זהב' - הכל הן הנקראין 'חייב דמים'; והדמין והערכין לבדק הבית, כמו שבארנו.

יב. שתי לשכות היו במקדש - אחת לשכת חשיים, ואחת לשכת הפלים; לשכת חשיים - יראי חטא נוהגין לתוכה בחשאי, ועניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי. לשכת הפלים - כל מי שהתנדב כלי זרקו לתוכה, ואחת לשלשים יום הגזברין פותחין אותה: כל כלי שנמצא בו צרף לבדק הבית, מניחין אותו; והשאר נמכרין, ודמיהן נופלין [=מועברים] ללשכת בדק הבית.

יג. הצרכו לקדשי מזבח (קרבנות), ולא הספיקה להן תרומת הלשכה - מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית; אבל אם הצרכו לבדק הבית, ולא מצאו בלשכת בדק הבית דבר המספק להן - אין מוציאין את הראוי להן מקדשי המזבח (שמעליו בקודש).

הלכות ערכים וחרמים פרק ג

א. המעריך את הפחות מכן עשרים, ולא עמד בדין עד שהיה יתר על עשרים - אינו נותן אלא ערף פחות מכן עשרים; שאין הערף אלא בזמן הערף, לא בזמן ההצמדה בדין.

ב. כל הערכין הקצובין בתורה - הן שנותן המעריך, אם היה עשיר; אבל אם היה עני, ואין ידו משגת - נותן כל הנמצא בידו, אפלו סלע אחד, ונפטר, שנאמר: "ואם קף הוא מערכך... על פי אשר תשיג יד הנדר".

ג. ומנן שהוא נותן אפלו סלע אחד, אם אין לו אלא סלע? שנאמר: "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש" - הא למדת, שאין בערכין פחות מסלע, ולא יותר על חמשים.

ד. הרי שלא נמצא בידו אפלו סלע - אין לוקחין ממנו פחות מסלע, אלא ישאר הכל עליו חוב; ואם מצאה ידו והעשיר - יתן ערף שלם הקצוב בתורה.

ה. עשיר שהעריך והעני, או שהעריך כשהוא עני והעשיר - הרי זה חייב בערף עשיר; אבל אם העריך כשהוא עני, והעשיר וחסר והעני - נותן ערף עני.

ומת קדם שיקצצו [=יקצבו] דמיו ויאמרו הדינן כמה ישנה - אין הירושין חייבין לתן. ואם קצצו דמיו ואחר כך מת - תתנו הירושין.

כג. ומה בין הערכים לדמים? שהערכין קצובין מן התורה, והדמים אינן קצובין.

כד. וכן האומר: 'ערף פלוני עלי', ומת העורף והנערף אחר שעמד הנערף בדין - חייבין הירושין לתן. מת הנערף קדם שעמד בדין - אף על פי שהמעריך קים, הרי זה פטור; שאין ערף למת, והנערף צריך צמידה בדין. אמר: 'דמי פלוני עלי', ועמד בדין ומת קדם שיקצצו דמיו - הרי זה פטור; שאין דמים למתים.

יום שלישי

הלכות ערכים וחרמים פרק ב

א. האומר: 'ערף ידי' או 'רגלי' או 'עיני עלי', או שאמר: 'ערף יד זה' או 'עיני עלי' - לא אמר כלום. 'ערף לבי' או 'כבדי עלי', או 'ערף לבו' או 'כבדו של פלוני עלי' - נותן ערף בלו; וכן כל אבר שאם ינטל מן החי, ימות - אם אמר: 'ערפו עלי', נותן ערף בלו.

ב. אמר: 'חצי ערפי עלי', נותן חצי ערפו; 'ערף חציי עלי' - נותן ערף בלו, שאי אפשר שינטל חציו ויחיה.

ג. האומר: 'דמי ידי עלי', או 'דמי יד פלוני עלי' - שמין אותו כמה הוא שונה ביד, וכמה הוא שונה בלא יד, ונותן להקדש. כיצד? אם נמכר הוא בלו, ישנה חמשים, ואם ימכר חוץ מידו, שתשאר ידו זו לבעליו ולא יהיה ללוקח כה כלום, ישנה ארבעים - נמצא זה יתחייב לשלם להקדש עשרה. וכן כל פיוצא בזה.

ד. האומר: 'דמי ראשי' או 'כבדי עלי', או 'דמי ראשו' או 'לבו של פלוני עלי' - נותן דמי בלו. וכן האומר: 'דמי חציי עלי', נותן דמי בלו; אבל האומר: 'חצי דמי עלי', נותן חצי דמיו.

ה. האומר: 'משקלי עלי', או 'משקל פלוני' - נותן משקלו: אם כסף, כסף, ואם זהב, זהב - כמו שפרש. אמר: 'משקל ידי', או 'רגלי עלי' - רואין כמה היא ראיה לשקל, ונותן ממין שפרש. ועד היכן היא היד לענין זה? עד האציל [=מרפק]; והרגל, עד הארפקה [=ברך]; לפי שבגדרים, הולכין אחר לשון בני אדם.

ו. האומר: 'קומתי [=גובה] עלי, כסף או זהב' - נותן שרביט [=מקל] שאינו נכפף מלא קומתו, ממין שפרש; אמר: 'מלא קומתי עלי' - נותן אפלו שרביט הנכפף, ממין שפרש.

ז. האומר: 'משקלי עלי', ולא פרש מאיזה מין - אם היה עשיר ביותר, ונתפון למתנה מרבה - נותן משקלו זהב; והוא הדין באומר 'משקל ידי' או 'רגלי' או 'קומתי עלי', ולא פרש מאיזה מין - נותן זהב. ואם אינו מפלג בעשירות - נותן משקלו או משקל ידו מדברים שדרכן להשקל באותו מקום, אפלו פרות; וכן נותן שרביט מלא קומתו, אפלו של עצ; הכל לפי ממונו ודעתו [=נדיבותו].

חדשים שלקחן לשמן; וכן המקדיש כל נכסיו, לא הקדיש את אלו.

טו. ונותנין לו מכל נכסיו - לזה שיש עליו ערכין או דמים או שהקדיש מנה לבדק הבית, ואין לו: נותנין לו תפלין של ראש ושל יד, וסנדלין, ומטה לישיב עליה, ומטה ומצע הראויין לו לישן עליהן; ואם היה עני, נותנין לו מטה ומפץ [=מחצלת] לישן עליו. ונותנין לו מזון שלשים יום, וכסות שנים עשר חדש לו לבדו; אבל לא לאשתו ובניו, אף על פי שהוא חייב במזונותיהן ובכסותן. ואין נותנין לו אלא כסות הראויה לו.

טז. היו עליו כלי משי ובגדים מזהבין - מעבירין אותן מעליו, ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו לחל; אבל לא לשבתות וימים טובים.

יז. אם היה אמן - נותנין לו שני כלי אפנות מכל מין ומין. כיצד? אם היה חרש [=נגר], נותנין לו שני מעצדין [כלי ליישור קרש] ושתי מגרות [מסור]. היו לו כלים מרבין ממין אחד ומועטין [אחד] ממין שני - אין מוכרין מן המרבין ולוקחין לו מן המועטין, אלא נותנין לו שני כלים מן המרבין, וכל שיש לו מן המועט.

יח. היה חמר או אפר - אין נותנין לו בהמתו, אף על פי שאין לו מזונות אלא ממנה; היה ספן - אין נותנין לו ספינתו, אלא ימכר הכל.

יט. היה בנכסים בהמה ועבדים ומרגליות, ואמרו התגרים: 'אם ילקח לעבד זה כסות בשלשים, משבית הוא מאה; ופרה זו - אם תמתינו בה לאטלס [=שוק הבשר], משבחת עשרה; ומרגלית זו - אם מעלין אותה למקום פלוני, תשנה ממון רב, וכאן אינה שנה אלא מעט' - אין שומעין להן. אלא כיצד עושין? מוכרין הכל במקומו ובשעתו, כמה שהוא, שנאמר: "ונתן את הערף ביום ההוא, קדש לה", לרבות כל דבר של הקדש - שאין מפרכסין [=מייפים] אותו, ואין ממתינין בו לשוק, ולא מוליכין אותו ממקום למקום. אין להקדש, אלא מקומו ושעתו.

כ. כמה דברים אמורים? במטלטלין ועבדים; אבל הקרקעות - מכריזין עליהן שלשים יום רצופין בבקר ובערב, ואחר כך מוכרין אותן.

הלכות ערכים וחרמים פרק ד

א. שדה שירשה אדם ממורישיו, היא הנקראת 'שדה אחרה'; ושדה שלקחה או זכה בה [במתנה], היא הנקראת 'שדה מקנה'. והמקדיש שדה אחרתו - מודדין אותה, וערכה הוא הערך הקצוב בתורה.

ב. וכמה הוא? כל מקום שאוי לזרע בו חמר שעורים, וירענו ביד [ולא באמצעות כלי שהפוזרו רחב] ולא יקרב [יצופה] ויריעתו ולא ירחיק אותה - ערכו תמשים שקל לכל שני יובל, ואין שנת יובל מן המגנן. ואחד המקדיש שדה טובה שאין בכל ארץ ישראל כמותה, או שדה רעה שאין כמותה לרע - כנה מעריכין אותה.

ו. עשיר שאמר: 'ערכי עלי', או 'ערף פלוני עלי', ושמע העני ואמר: 'מה שאמר זה עלי' - הרי העני חייב בערך עשיר, שהוא ערך שלם; אבל עני שהעריך את העשיר, ואמר: 'ערף זה עלי' - אינו חייב אלא בערך עני, שהוא כפי אשר תשיג ידו.

ז. מה בין החייב בערך עני, להחייב בערך עשיר, שהוא הערך הקצוב כלו? שהחייב בערך עני שלקחו ממנו כל מה שידו משגת אפלו סלע אחד, ואחר כך העשיר - אינו חייב לשלם; ואם היה חייב בערך עשיר - ישאר שאר הערך חוב עליו, עד שיעשיר וישלם הערך שעליו.

ח. המפרש את הערך ואמר: 'ערכי עלי תמשים סלעים', או 'ערף פלונית עלי שלשים סלעים' - אינו נדון בהשג יד; אלא לוקחין כל הנמצא בידו, והשאר עליו חוב עד שיעשיר ויתן.

ט. וכן האומר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי' - אינו נדון בהשג יד; שחייב דמים, הרי פרושו נדרן; ויהרי הן כמי שאמר 'מנה עלי הקדש', שהוא חייב לתן מנה גמור. האומר: 'הרי עלי ערף סתם, ולא פרש' - אינו במפרש שלשה שקלים [פחות שבטרכיו], אלא נדון בהשג יד כשאר המעריכין.

יא. האומר: 'ערכי עלי', וחרו ואמר 'ערכי עלי', והיו בידו עשר סלעים, ונתן תשע לשניה, וסלע לראשונה - יצא ידי שתייהן; שהעריכין לא כחובות הן, שאף על פי שכל מה שבידו משעבד לראשונה - הקדש מאחר, מה שגבה גבה. אבל אם נתן תשע לראשונה, ואחת לשניה - ידי שניה יצא - שהיה כשנתן הסלע, לא נשאר בידו כלום, ויהרי אין ידו משגת; וידי ראשונה לא יצא - שהרי כל מה שהיה בידו משעבד לראשונה, וכשנתן התשע נשאר לו סלע ולא נתנו, ויהרי לא נתן כל מה שידו משגת. לפיכך, ישאר עליו שאר ערך ראשון, עד שיעשיר וישלם.

יב. האומר: 'שני ערכי עלי', ולא היה בידו אלא פחות מקדי שני ערכין - הרי הדבר ספק, אם נתפס לשניהן, ונתן חצי מה שיש לו לערך אחד וחציו לערך השני ויפטר, או יתן ערך אחד מהן שלם או כל הנמצא בידו [בשביל] באחד מהן, וישאר הערך האחר עליו חוב עד שיתן אותו בעניות או בעשירות, כפי השג ידו.

יג. המפריש ערכו או דמיו, ואבדו או נגנבו - אף על פי שלא אמר 'עלי חיוב אחריותך' - חייב באחריותך עד שיגיעו ליד הגנב, שנאמר: "ונתן את הערף ביום ההוא, קדש לה" - הרי הן חלין אף על פי שהפרישן, עד שיגיעו ליד הגנב.

יד. חייב ערכין ודמים - ממשכנין אותן, ולוקחין מהן בעל פה מה שגדור; ואין חייבין להחזיר להן המשכון ביום או בלילה. ומוכרין כל הנמצא להן מן הקרקע, ומן המטלטלין, מקסות, וכלי תשימיה הבית, ועבדים, ובהמה; ונפרעין מן הכל. ואין מוכרין לא כסות אשתו, ולא כסות בניו, ולא בגדים שצבען [בשבילם] לשמן, ולא סנדלים

חדשים להקדש; לפיכך, אם רצה הפודה לתן חמשים שקל לכל זרע חמר - הרי זה פודה אפלו ביום שאחר היובל, ואינו גורע כלום.

יג. כשמודדין, אין מודדין אלא מקומות הראויין לזריעה. היו שם סלעים גבוהים עשרה טפחים, או נקעים [שקעים] מלאים מים עמקים עשרה טפחים - אין נמדדין עמה; פחות מכאן, נמדדין עמה.

יד. היו בה מקומות נמוכות עשרה או יותר, ואין בהם מים - נמדדין בפני עצמן, ומחשבין להן מה שראוי להן [לפי שווים ולא לפי התעריף של כל השדה].

טו. היתה מלאה אילנות - אף על פי שלא פרו, הרי הקדיש גם האילנות; שכל המקדיש, בעין פה הוא מקדיש. ומחשבין את האילנות בשנייהן, והקרקע - מודדין אותה, ויהיה ערפה סלע ופונדיון לכל שנה ולכל זרע חמר, כמו שבארנו.

טז. המקדיש שדה שאינה ראויה לזריעה, והיא הנקראת 'טרישין' - פודין אותה בשניה; וכן המקדיש את האילנות בלבד, פודין אותן בשנייהן.

יז. היו האילנות שלשה אילנות לתוף בית סאה, ולא פרו שהאילנות בלבד הוא שהקדיש - הרי זה הקדיש את הקרקע ואת האילנות שבנייהן. אבל אם היו האילנות נטועין כל שלשה אילנות ביתר מבית סאה, או בפחות, או שהקדישן זה אחר זה - הרי זה לא הקדיש את הקרקע, ולא את האילנות שבנייהן.

יח. הקדיש האילנות, ואחר כך הקדיש את הקרקע - פודה את האילנות בשנייהן, ואת הקרקע על פי מדתה.

יט. המקדיש שדה אחרת, והגיע היובל ולא נפדית, אלא הרי היא תחת יד הקדש - הכהנים נוהגין את דמיה, ותהיה אחרת להן; שאין הקדש יוצא בלא פדיון; ואותן הדמים יפלו [=יחסרו] להקדש ביד הבית.

כ. גאלה המקדיש קדם שניגוע היובל - הרי זו חוזרת לבעליה, והערף שנתן יפל לביד הבית כמו שבארנו; וכן אם גאלה בנו של מקדיש, הרי זו חוזרת לאביו ביובל. אבל אם גאלה אותה בתו, או שאר קרוביו, או נכרי נזר, שאינו קרובו מיד ההקדש - אם חזר המקדיש וגאלה מידן, חוזרת לו לעולם; ואם לא גאלה מידן, אלא הגיע היובל והיא תחת יד הבית או שאר קרובים או נכרי - הרי זו יוצאה להקדש, ואינה חוזרת לבעליה לעולם, אלא תהיה אחרת לכהנים, שנגאמר: "והיה השדה בצאתו ביבל... לכהן תהיה אחרתו". ואין כהנים צריכין לתן דמים, שפכר נפדית מיד ההקדש ולקח ערפה מאחר; אלא תחזר לכהנים, כאלו הן בעליה.

כא. במה דברים אמורים? בישראל. אבל אם היה המקדיש כהן או לוי, הרי זה גואל לעולם; ואפלו עבר עליה היובל ולא נפדית מן ההקדש - פודה אותה אחר היובל, שנגאמר: "גאלת עולם תהיה ללויים".

כב. האשה שהקדישה שדה אחרתה, וגאלה בעלה מיד

ג. בכר בארנו בהלכות שקלים, שהשקל האמור בתורה, הוא הנקרא 'סלע' בלשון חכמים; והגרה האמורה בתורה, היא המעשה בדברי חכמים. והוסיפו על השקל, ועשו אותו סלע; והסלע ארבעה דיגרין, והדיגרי שש מעין, והמעשה שני פונדיונין. נמצא לכל שנה, סלע ופונדיון; שאף על פי שהסלע שמונה וארבעים פונדיונין - כשימתן הפונדיונות לקח סלע מן השלחני, נותן תשעה וארבעים.

ד. החמר - הוא הפר, והוא שני לתכין; והלתה, חמש עשרה סאין. נמצא החמר שלשים סאה, שהן עשר איפות, כל שלל סאין איפה. וכבר בארנו בהלכות שבת, שהמקום שיש בשבורו [שטוח] חמשים אמה על חמשים אמה, הוא בית סאה, והוא מזרע סאה. נמצאת למד, שהמקום שיש בשבורו חמשה ושבעים אלה אמה, שהוא רבוע מאתיים ארבע ושבעים אמות על מאתיים ארבע ושבעים אמות בקרוב - הוא בית כר, והוא 'זרע חמר שעורים'.

ה. כיצד דרך החשבון בערכי שדות? הרי שהקדיש שדה אחרתו, ונשאר ליובל שמונה שנים חוץ משנת היובל שאינה בחשבון, כמו שבארנו - כל הרוצה לפדותה מיד ההקדש, נותן לכל 'זרע חמר שעורים' שמונה סלעים ושמונה פונדיונות; ואם רצו הבעלים לפדותה, נוהגין עשר סלעים ועשרה פונדיונות, לפי שהן מוסיפין חמש. וכן כל חמש האמור בתורה, צריך שיהיה הקרן עם התוספת חמשה - נמצא שהוסיף רביע הקרן; וכן אם פדת אשתו של מקדיש או אחד מירשיו - הרי אלו מוסיפין חמש.

ו. נשאר ליובל ארבע שנים, נותן הפודה ארבע סלעים וארבעה פונדיונות לכל חמר; ואם הבעלים פדו אותה, נוהגין חמש. וכן לפי חשבון זה, סלע ופונדיון לכל שנה. ואינו נותן [מדוי] שנה בשנה, אלא נותן הכל כאחד.

ז. נשאר בינו וביני היובל שנה - אינו יכול לתן סלע ופונדיון לפדותה, שנגאמר: "וחשב לו הכהן על פי השנים הנותרות", אינה נפדית בגרעון כסף אלא קדם ליובל בשתי שנים או יותר.

ח. נשאר בינו וביני היובל שנה וחדשים - אם רצה הגזבר לחשב החדשים שנה ויתן שני שקלים ושני פונדיונין לכל זרע חמר, הרי זה מותר; לפי שאין מחשבין חדשים להקדש, שנגאמר: "על פי השנים הנותרות" - שנים אמה מחשב להקדש, ואין אמה מחשב חדשים.

ט. לפיכך, אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני היובל בפחות משתי שנים, ואם הקדישה - הרי זו מקדשת, ואינה נפדית בגרעון כסף; אלא אם רצה הפודה לתן חמשים שקל לכל חמר, פודה אותה; ואם לא פדיה - הרי זו יוצאה לכהנים ביובל, כמו שיתבאר.

י. הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה, אינה מקדשת. וכהן ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה, הרי זו מקדשת;

יא. כשם שגואלין [=פודים] לעולם, כך מקדישין לעולם.

יב. המקדיש את שדהו אחר היובל - אינה נפדית בגרעון כסף עד שיגמר שנה אחר היובל, לפי שאין מחשבין

אֶלָּא סוּפָּה לְהַפְדוּת לְעוֹלָם - כּוֹפִין אֶת הָאָדוֹן לְפַתַּח בַּהּ תְּחִלָּה [בהצעת מחיר ראשונית], וְהִיא נִפְדֵּית בְּשׂוּיָה כְּשֶׁאָר הִתְקַדְּשׁוּת. אִם נִמְצָא מִי שְׂמוּסִיף עָלָיו וְגוֹאֵל אוֹתָהּ, יִגָּאֵל; וְאִם לֹא, אוֹמְרִין לוֹ: 'הִגִּיעַתְּךָ', וַיִּתֵּן מַה שְׂאָמַר. וְאִינוּ פוֹתְחִים בְּפָחוֹת מֵאַרְבַּע פְּרוּטוֹת, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הַחֲמִשׁ שְׂמוּסִיף פְּרוּטָה.

ב. רָצָה הָאָדוֹן לְמַכֵּר שְׂדוֹת אַחֲרוֹת מִשְׂדוֹתָיו, או לְלוּוֹת, כְּדִי לְפַדּוֹת שְׂדָה זוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ - הֲרֵשׁוֹת בְּיָדוֹ, בֵּין בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג, בֵּין בְּזִמְן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג; וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אֲדָם. וְכֵן אִם רָצָה לְגַאֵל חֲצִיָּה, גּוֹאֵל - מַה שְׂאֵין בֵּן בְּמוֹכֵר לְהִדְיוֹט [לחבירו]; וְזֶה חֲמֵר בְּהִדְיוֹט מִבְּהִקְדָּשׁ.

ג. הַמְקַדֵּישׁ אֶת בֵּיתוֹ, או אֶת בְּהֵמָה טְמֵאָה שְׁלוֹ, או שֶׁאָר מִטְּלָטְלִין - הֲרִי אֵלוֹ וְנִצְרַכִּין בְּשׂוּיָיָהוּן, בֵּין טוֹב וּבֵין רַע. וְאִם פָּדָה אוֹתָן הַמְקַדֵּישׁ, או אֶשְׂתּוֹ, או יוֹרְשׁוֹ - מוֹסִיף חֲמִשׁ; וְכוֹפִין אֶת הַבְּעָלִים לְפַתַּח רֵאשׁוֹן. וְהַדְּמִים לְכַדֵּק הַבַּיִת. בֵּין שֶׁהָיָה הַבַּיִת בְּכַתִּי עֲרִי חוֹמָה, בֵּין שֶׁהָיָה מִבְּתֵי הַחֲצָרִים [בית בעיר פרוחה] - הֲרִי זֶה נִגְאָל לְעוֹלָם.

ד. גָּאֵלוֹ אַחַד מִיַּד הַהִקְדָּשׁ - אִם הָיָה בֵּית עֵיר חוֹמָה, וְקָם בְּיָד הַגּוֹאֵל שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ - נִחְלָט [משתייך לפודה לצמיתות]; וְאִם הָיָה בֵּית הַחֲצָרִים, וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְהוּא בְּיַד הַגּוֹאֵל - חוֹזֵר לְבַעְלָיו בַּיּוֹבֵל.

ה. הַמְקַדֵּישׁ בְּהֵמָה טְהוֹרָה תְּמִימָה לְכַדֵּק הַבַּיִת - אֵף עַל פִּי שְׂעֵבֵר עַל עֵשָׂה [שהיה לו להקדישה לקרבן], מַה שְׂעֵשָׂה עֲשׂוּי, וְחִלָּה קִדְּשָׁה עָלֶיהָ, וְנִפְדֵּית כְּשֶׁהִיא תְּמִימָה; וּמַעֲרִיף אוֹתָהּ הַכֹּהֵן בְּדַמְיָה, וְהַדְּמִים יָפְלוּ לְכַדֵּק הַבַּיִת. וְאֵין הַפּוֹדֶה אוֹתָהּ פּוֹדֶה אֶלָּא עַל מְנַת לְהַקְרִיבָהּ לַמִּזְבֵּחַ, לְמַה שֶׁהִיא רְאוּיָה - שֶׁכָּל דָּבָר הֲרֵאוּי לַמִּזְבֵּחַ, אִינוּ יוֹצֵא מִיַּד מִזְבֵּחַ לְעוֹלָם.

ו. וּמִנְיַן שְׂאֲסוּר לְהַקְדִּישׁ תְּמִימִים לְכַדֵּק הַבַּיִת? שְׂנֵאָמַר: 'וְיִשׁוּר וְשָׂה שְׂרוּע וְקָלוּט - נִדְבָּה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ'; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, נִדְבָּה לְכַדֵּק הַבַּיִת. וְכֵן הַדְּבָרִים מֵרֵאשִׁין שְׂאִינָה אֶלָּא קִדְּשַׁת דָּמִים, שְׂאֵין מִקְרִיבִין בְּעַל מוֹם לַמִּזְבֵּחַ. וְנֵאָמַר: "אֹתוֹ" - אוֹתוֹ אֶתָּה עוֹשֶׂה נִדְבָּה לְכַדֵּק הַבַּיִת, וְאֵין אֶתָּה עוֹשֶׂה תְּמִימִים נִדְבָּה לְכַדֵּק הַבַּיִת. וְלֹא הֵבֵא מִכָּל עֵשָׂה, הֲרִי הוּא כְּעֵשָׂה.

ז. הַמְקַדֵּישׁ אֶת בְּהֵמָתוֹ סֹתָם, או שֶׁהִקְדִּישׁ אֶת נְכִסָּיו סֹתָם - רוֹאִין: כָּל בְּהֵמָה תְּמִימָה הֲרֵאוּיָה לְהַקְרִיב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ - הַזְּכָרִים יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי עוֹלוֹת, וְיִקְרִיבוּ אוֹתָן עוֹלוֹת; וְהַנְּקֻבוֹת יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי שְׁלָמִים, וְיִקְרִיבוּ אוֹתָן שְׁלָמִים; וְהַדְּמִים - יָפְלוּ לְכַדֵּק הַבַּיִת, שֶׁסֹּתָם הִקְדִּישׁוּת לְכַדֵּק הַבַּיִת. וְעַל זֶה נֵאָמַר: 'וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָן לַה', כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה', יִהְיֶה קֹדֶשׁ" - כְּלוּמַר: כָּל הֲרֵאוּי לְקָרֵב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, יִקְרַב.

ח. הַקְדִּישׁ נְכִסָּיו סֹתָם, וְהָיָה בְּהֵן יֵינוֹת שְׂמָנִים וְסִלְתוֹת וְעוֹפוֹת הֲרֵאוּיִן לְקָרֵב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ - יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמֵּין, וְיִקְרִיבוּ אוֹתָן; וְהַדְּמִים יִלְקַח בְּהֵן זָכָרִים, וְיִקְרִיבוּ עוֹלוֹת.

הַהִקְדָּשׁ, וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְהִיא תַחַת יָדֵי הַבַּעַל - הֲרִי הַדָּבָר סָפֵק, אִם תִּחְזֹר לְאִשָּׁה או תִּצָּא לְכַהֲנִים. לְפִיכָף, אִם קִדְּמָה הָאִשָּׁה וְהִתְזַיְקָה בָּהּ אַחַר הַיּוֹבֵל, אֵין הַכַּהֲנִים יְכוֹלִין לְהוֹצִיאָה מִיָּדָה; וְאִם קִדְּמוּ הַכַּהֲנִים וְהִתְזַיְקוּ, אֵינָה יְכוֹלָה לְהוֹצִיאָה מִיָּדָה.

כג. הַמְקַדֵּישׁ שְׂדָהוֹ, וּפְדָה אוֹתָהּ כִּהֵן מִיַּד הַהִקְדָּשׁ, וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְהִיא תַחַת יַד הַכֹּהֵן - לֹא יֵאמַר: 'הוֹאֵיל וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה לְכַהֲנִים, הֲרִי הִיא תַחַת יָדֵי וְזִכִּיתִי בָּהּ'; אֶלָּא יוֹצֵאָה לְכָל אַחֵיו הַכַּהֲנִים.

כד. כְּשֶׁתִּצָּא הַשְּׂדָה לְכַהֲנִים בַּיּוֹבֵל, תִּנְתֵּן לְכַהֲנִים שְׂבַמְשָׁמֵר [קבוצת הכהנים שבתורנות השבועית בבית המקדש] שְׂפָגַע בּוֹ הַיּוֹבֵל; וְאִם הָיָה רֵאשׁ הַשְּׂנָה שֶׁל יוֹבֵל בְּשַׁבַּת, שְׂהָרִי מִשְׁמֵר יוֹצֵא וּמִשְׁמֵר נִכְנָס - תִּנְתֵּן לְמִשְׁמֵר הַיּוֹצֵא.

כה. הַמְקַדֵּישׁ אֶת הָאֵילָנוֹת, וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְלֹא פָדוּ אוֹתָן - אֵינָן יוֹצֵאִין לְכַהֲנִים, שְׂנֵאָמַר: "וְהָיָה הַשְּׂדָה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל", וְאֵין לִי אֶלָּא שְׂדָה. אֶבֶל הַמְקַדֵּישׁ אֶת הַטְּרָשִׁין, וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְלֹא פָדוּ אוֹתָן הַבְּעָלִים - הֲרִי אֵלוֹ יוֹצֵאִין לְכַהֲנִים, שְׂנֵאָמַר: "וְהָיָה הַשְּׂדָה", וְזוֹ 'שְׂדָה' נִקְרָאת.

כו. כִּיצַד דִּין מְקַדֵּישׁ שְׂדָה מִקְנָתוֹ? שְׂמִין אוֹתָהּ בְּדַמְיָה, וְרוֹאִין כְּמָה הִיא שְׂנָה עַד הַיּוֹבֵל, וּפּוֹדֶה אוֹתָהּ כָּל מִי שִׁירָצָה; וְאִם פָּדָה אוֹתָהּ הַמְקַדֵּישׁ, אֵינוּ מוֹסִיף חֲמִשׁ. וּפְדִינָהּ לְכַדֵּק הַבַּיִת, כְּשֶׁאָר עֲרָכִים וְדָמִים. וְכִשְׂנֵאִיעַ הַיּוֹבֵל, תִּחְזֹר לְבַעְלִים הֲרֵאוּשׁוֹנִים שֶׁמְכַרוּהָ. בֵּין שֶׁנִּפְדֵּית מִיַּד הַגּוֹבֵר, וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִיַּד אַחֵר, בֵּין שֶׁלֹּא נִפְדֵּית, וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִיַּד הַהִקְדָּשׁ - הֲרִי זוֹ חוֹזֶרֶת לְמוֹכֵר, וְאֵינָה יוֹצֵאָה לְכַהֲנִים; שְׂאֵין אֲדָם מְקַדֵּישׁ דָּבָר שְׂאֵינוֹ שְׁלוֹ [והרי ביובל כבר לא הייתה אמורה להשתייך עוד למקדישו].

כז. כָּל שְׂדָה שְׂשָׂמִין [=מעריכים] אוֹתָהּ לְהַקְדִּישׁ לְמַכֵּר אוֹתָהּ בְּדַמְיָה, מִכְּרִיזִין עָלֶיהָ שְׂשִׁים יוֹם רְצוּפִין, בְּכַקֵּר בְּשַׁעַת הוֹצֵאת פּוֹעֲלִין, וּבַעֲרָב בְּשַׁעַת הַכְּנָסַת פּוֹעֲלִין; וּמִסְמִינָן [=מציניים] מְצָרִיָּה, וְאוֹמְרִין: 'כֹּף הִיא זָפָה וּבְכֹף הִיא שׂוּמָה, כָּל הַרוֹצֵה לְקַח יָבוֹא וְיִקַּח'.

כח. הַלּוֹקֵחַ [=קונה] שְׂדָה מֵאָבִיו או מִשְׂאָר הַמּוֹרִישִׁין אוֹתוֹ, וְהִקְדִּישָׁהּ, בֵּין שֶׁהִקְדִּישָׁהּ אַחַר מוֹת אָבִיו או מוֹרִישָׁיו, בֵּין שֶׁהִקְדִּישָׁהּ בְּחַיֵּי אָבִיו או שֶׁאָר מוֹרִישָׁיו, וְאַחַר כֹּף מוֹת אָבִיו או מוֹרִישָׁיו - הֲרִי זוֹ כְּשֶׂדָה אַחֲזָה, שְׂנֵאָמַר: "וְאִם אֶת שְׂדָה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדָה אַחֲזָתוֹ", שְׂדָה שְׂאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת שְׂדָה אַחֲזָה - יִצָּאת זוֹ שְׂרֵאוּיָה לּוֹ לְיִרְשָׁהּ.

יום רביעי

הַלְכוֹת עֲרָכִים וְחֲרָמִים פָּרָק ה'

א. הַמְקַדֵּישׁ שְׂדָה אַחֲזָתוֹ - מַצְנֶה עָלָיו לְפַדּוֹתָהּ הוּא, שֶׁהָאָדוֹן [בעל השדה] קוֹדֵם; וְאִם לֹא רָצָה, אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁמַּצְוֹת יוֹבֵל נוֹהֲגוֹת - שְׂאִם יִגִּיעַ יוֹבֵל וְלֹא יִגְאָלָנָה, תִּצָּא לְכַהֲנִים, כְּמוֹ שְׂבַאֲרוֹנוֹ. אֶבֶל בְּזִמְן שֶׁבִטְלוּ הַיּוֹבְלוֹת, שְׂהָרִי אֵינָה יוֹצֵאת לְכַהֲנִים,

הקדש', או 'דמי ראש עֶבֶד זֶה' או 'כֶּבֶד הַקֹּדֶשׁ' - הואיל והוא אֶבֶר שֶׁהַנֶּשְׂמָה תְלוּיָהּ בּוֹ, הֲרִי זֶה חֵיב בְּדָמֵי כְּלוּ; שְׁכַל הַקֹּדֶשׁ בְּדָק הַבֵּית, קִדְשַׁת דָּמִים הוּא.

יט. האומר: 'עֲרֵכִי עָלַי לְמִזְבֵּחַ', מביא עֲרֻכּוֹ קֶרְבָּן; וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגַּת לְעֶרְךָ שְׁלֵם, הֲרִי הַדָּבָר סֶפֶק - אִם נִדוֹן בְּהֶשֶׁג יָד, הוֹאִיל וְהוֹצִיאָהוּ בְלִשׁוֹן עֶרְךָ, אוֹ אֵינוֹ נִדוֹן בְּהֶשֶׁג יָד, הוֹאִיל וְלִמְזִבְחַת נֹדֵר. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ שָׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לְמִזְבֵּחַ - הֲרִי זֶה נִפְדֵּית, וְהַדָּמִים יָבִיאוּ בָהֶם עוֹלוֹת לְמִזְבֵּחַ; וְיִשׁ בְּדָבָר סֶפֶק - אִם פּוֹדֵין אוֹתָהּ בְּעֶרְךָ הַקְּצוּב בָּהּ, אוֹ פּוֹדֵין אוֹתָהּ בְּשׂוּנָה הוֹאִיל וְלִמְזִבְחַת הַקֹּדֶשׁ. דָּנִין בְּכָל אֵלוֹ וְכִיוּצָא בָהֶן, לְהַחֲמִיר.

הַלְכוֹת עֲרָכִים וְחֲרָמִים פָּרָק ו

א. אֶחָד הָאֹמֵר: 'הֲרִי זֶה הַקֹּדֶשׁ לְבֵדֶק הַבֵּית', אוֹ 'חֲרָם לְבֵדֶק הַבֵּית', אוֹ 'חֲרָם לְשָׁמַיִם'; וְכֵן בְּכָל נִכְסָיו, אִם אָמַר כָּל נִכְסָיו 'הַקֹּדֶשׁ', אוֹ 'חֲרָם לְבֵדֶק הַבֵּית', אוֹ 'חֲרָם לְשָׁמַיִם' - הֲרִי אֵלָיו יִפְלוּ לְבֵדֶק הַבֵּית. אֲבָל אִם אָמַר 'חֲרָם סֵתֵם, הֲרִי אֵלָיו לְכֹהֲנִים' - שִׁסְתֵּם חֲרָמִים לְכֹהֲנִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "כָּל חֲרָם בִּישְׂרָאֵל - לָךְ יִהְיֶה".

ב. מִחֲרָם אֶדָם מִצֵּאָנוּ וּמִקְרָו, וּמִעֲבָדָיו וּמִשְׁפּוֹחֹתָיו הַכּוֹנְעִינִים, וּמִשְׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ. אֲבָל לֹא יִחֲרִים כָּל בְּהֵמָתוֹ, וְלֹא כָּל עֲבָדָיו, וְלֹא כָּל שְׂדוֹתָיו, וְלֹא כָּל מִין שֵׁשׁ לוֹ מִשְׁאָר הַמְּטַלְטְלִין - שֶׁנֶּאֱמָר: "מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ, מֵאֶדָם וּבְהֵמָה"; וְאִם הִחֲרִים אֶת הַכֹּל, אֶפְלוּ הַחֲרָם כָּל נִכְסָיו - הֲרִי אֵלָיו מִחֲרָמִין; בֵּין שֶׁהִחֲרִים לְכֹהֲנִים, בֵּין שֶׁהִחֲרִים לְבֵדֶק הַבֵּית. **ג.** וְכָל מִי שֶׁהִחֲרִים אוֹ הַקֹּדֶשׁ כָּל נִכְסָיו - לוֹקְחִין כָּל מַה שֵׁשׁ לוֹ, וְאֶפְלוּ תַפְלִין שְׁבָרָאֵשׁוּ, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר כְּלִי אֲמָנוּתוֹ וּבְגָדָיו - הַכֹּל הַקֹּדֶשׁ אוֹ חֲרָם.

ד. מַה בֵּין חֲרָמֵי כֹהֲנִים לְחֲרָמֵי שָׁמַיִם? שֶׁחֲרָמֵי שָׁמַיִם - הַקֹּדֶשׁ, וְנִפְדֵּין בְּשׂוּנֵיהֶן, וְיִפְלוּ הַדָּמִים לְבֵדֶק הַבֵּית, וְיִצְאוּ הַנִּכְסִים לְחֵלִין. וְחֲרָמֵי כֹהֲנִים - אֵין לָהֶן פְּדִיּוֹן לְעוֹלָם, אֲלָא נִתְּנִין לְכֹהֲנִים כְּתוּבָהּ; וְעַל חֲרָם כֹהֲנִים הוּא אוֹמֵר: "לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגָּאֵל" - לֹא יִמְכַר לְאַחַר, וְלֹא יִגָּאֵל לְכַעֲלִים.

ה. וְאֶחָד הַמְּחַרְרִים קֶרְקַע אוֹ מִשְׁלֹטְלִין - הֲרִי אֵלָיו נִתְּנִין לְכַהֵן שְׂבָאוֹתוֹ מִשְׁמֵר בְּשֶׁעַר שֶׁהִחֲרִים. חֲרָמֵי כֹהֲנִים - כָּל זְמַן שֶׁהֵן בְּבֵית הַבְּעָלִים - הֲרִי הֵן הַקֹּדֶשׁ לְכָל דְּבָרֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: "כָּל חֲרָם, קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא לֵה" - נִתְּנִין לְכַהֵן - הֲרִי הֵם כְּחֵלִין לְכָל דְּבָרֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמָר: "כָּל חֲרָם בִּישְׂרָאֵל, לָךְ יִהְיֶה".

ו. כַּהֵן שֶׁהִיתָה לוֹ שְׂדֵה חֲרָם שְׂזֵבָה בָּהּ אַחַר הַיּוֹבֵל, וְהִחֲרִימָהּ - הֲרִי זֶה מִחֲרָמָת, וְיִצְאָה לְאֲחֵיו הַכֹּהֲנִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "לְכַהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ" - מִלְּמַד שֶׁשְׂדֵה חֲרָמוֹ לוֹ, כְּשֵׁדֵה אֲחֻזָּה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאִם הִחֲרִימָהּ - תִּהְיֶה מִחֲרָמָת. **ז.** מִכָּר הַכַּהֵן שְׂדֵה חֲרָמוֹ, וְהַקֹּדֶשׁ לֹקַח - אֶפְלוּ הֵיךְ הַלּוֹקַח הַבְּעָלִים הִרְאִישׁוֹנִים שֶׁהִחֲרִימוּהָ - הֲרִי זֶה שְׂדֵה מִקְנֵה, וְחוֹזְרָת לְכַהֵן שֶׁמְכָרָהּ בַּיּוֹבֵל. אֲבָל קֶרְקַע אוֹ מִשְׁלֹטְלִין שֶׁל כֹהֲנִים וְלוֹיִים - אֵינֶן מִחֲרָמִין אוֹתָהּ, שֶׁהֲרִי

ט. וּמִפְּנֵי מָה יִקְרָבוּ דָמֵי אֵלוֹ עֲצָמָן, וְדָמֵי הַבְּהֵמָה הַתְּמִימָה יִפְלוּ לְבֵדֶק הַבֵּית? לְפִי שֶׁהַבְּהֵמָה הַקֹּדֶשׁה לְמִזְבֵּחַ, אִם נָפַל בָּהּ מוֹם יֵשׁ לָהּ פְּדִיּוֹן כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר, וְהַסֵּלֶת וְהַיִּין וְהַשְּׂמֶן וְהַעוֹפּוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ, אֵין לָהֶן פְּדִיּוֹן, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לְפָנֵי הַשֵּׁם, וְהַעֲרִיף הַכַּהֵן אוֹתָהּ" - כָּל שֵׁשֶׁנוּ בְּכָלֵל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה, יֵשׁ לוֹ פְּדִיּוֹן; וְשֵׁאִינוּ בְּכָלֵל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה, אֵין לוֹ פְּדִיּוֹן.

י. הַקֹּדֶשׁ נִכְסָיו סֵתֵם, וְהִיתָה כַּהֵן הַקֶּטֶרֶת שְׂנוֹתֵנִין לְאֲמָנִין [הַעוֹסְקִים בְּרִקֻּיַחַת הַקְּטוֹרֶת] בְּשִׁכְרָן, עַד שִׁיחֲזוּרוּ וְיִקְחוּ אוֹתָהּ, כְּמוֹ שְׂבָאָרְנוּ בְּשִׁקְלִים - הֲרִי זֶה תִּנְתֵּן לְאֲמָנִין בְּשִׁכְרָן, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין בְּמוֹתֵר הַקֶּטֶרֶת. וְכֵן עוֹשִׂין אִם יֵשׁ שָׁם בְּנִכְסָיו אֶחָד מִסְּמָמֵי הַקֶּטֶרֶת.

יא. הַמְקַדֵּשׁ בְּהֵמָה תְּמִימָה לְמִזְבֵּחַ, וְנָפַל בָּהּ מוֹם וְנִפְסְלָה - הֲרִי זֶה נִעְרַכַת וְנִפְדֵּית; וְעַל זֶה נֶאֱמָר: "וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֲשֶׁר לֹא יִקְרָבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לֵה" - וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה" וְגו'; וְיָבִיאוּ בְּדָמֶיהָ קֶרְבָּן אַחֵר כְּמוֹתָהּ.

יב. כָּל הַמְקַדֵּשׁ בְּהֵמָה בְּחַיִּים - בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה, בֵּין [לְשׁוֹם] - קֹדֶשׁ לְבֵדֶק הַבֵּית בֵּין קֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ שֶׁנָּפַל כַּהֵן מוֹם, אוֹ תְּמִימָה הִרְאוּיָה לְקָרֵב [-שֶׁהַקֹּדֶשׁה לְבַדֵּק הַבֵּית] כְּמוֹ שְׂנוֹתְבָאָר - הֲרִי זֶה צָרִיכָה הַעֲמָדָה בְּדִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה"; לְפִיכָף, אִם מָתָה הַבְּהֵמָה קָדַם שֶׁתַּעֲרֶף וְתִפְדָּה, אֵין פּוֹדֵין אוֹתָהּ אַחֵר שֶׁמָתָה, אֲלָא תִקְבָּר. אֲבָל אִם הַקֹּדֶשׁ שְׁחוּטָה אוֹ נִבְלָה לְבֵדֶק הַבֵּית, הֲרִי זֶה תִפְדָּה כְּשֶׁאֵר מִשְׁלֹטְלִין.

יג. שְׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם, וְעָדִין הִיא מִפְּרָכְסָת - הֲרִי הִיא כְּחִיָּה לְכָל דְּבָרֶיהָ, וְנִעְרַכַת; וְהֲרִי הִיא בְּכָלֵל "וְהַעֲמִיד וְהַעֲרִיף", עַד שֶׁתָּמוּת.

יד. הַמְקַדֵּשׁ בְּהֵמָה תְּמִימָה לְדָמֶיהָ, הֲרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ גּוֹפָהּ. כִּיצַד? הָאֹמֵר: 'דָּמֵי בְהֵמָה זֶה הַקֹּדֶשׁ לְמִזְבֵּחַ', הִיא עֲצָמָה תִקְרָב. הַקֹּדֶשׁ אֶחָד מֵאֲבָרֶיהָ לְדָמָיו, וְאָמַר: 'דָּמֵי רִגְלָהּ שֶׁל פָּרָה זֶה הַקֹּדֶשׁ לְמִזְבֵּחַ' - הֲרִי זֶה סֶפֶק אִם פְּשֻטָה קֹדֶשׁה בְּכָלֵה אוֹ לֹא פְּשֻטָה, וְלִפְיָכָף תִקְרָב וְלֹא תִפְדָּה.

טו. וְכִיצַד עוֹשִׂין? מוֹכְרִין אוֹתָהּ כְּלָה לְמִי שִׁיקְרָיֵב אוֹתָהּ, וְדָמֶיהָ חֵלִין, חוּץ מִדָּמֵי אוֹתוֹ אֶבֶר. וְאִם הִיָּה אֶבֶר שֶׁהַנֶּשְׂמָה תְלוּיָהּ בּוֹ, פְּשֻטָה קֹדֶשׁה בְּכָלֵה [וְנִחְשַׁב כְּהַקֹּדֶשׁ כּוֹלֵה].

טז. הִיתָה בְהֵמָה בְּעֵלֶת מוֹם שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְקָרֵב, וְהַקֹּדֶשׁ אֶבֶר מֵאֲבָרֶיהָ לְדָמָיו - בֵּין שֶׁהַנֶּשְׂמָה תְלוּיָהּ בּוֹ, וּבֵין שֶׁאֵין הַנֶּשְׂמָה תְלוּיָהּ בּוֹ - לֹא נִתְקַדֵּשׁ אֲלָא דָּמֵי אוֹתוֹ אֶבֶר בְּלִבְד. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'דָּמֵי רִגְלָהּ פָּרָה זֶה', אוֹ 'דָּמֵי לְבָהּ הַקֹּדֶשׁ לְמִזְבֵּחַ' - הוּא וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁתִּפְּנִין בָּהּ.

יז. וְכֵן הָאֹמֵר: 'רֹאשׁ עֶבֶד זֶה', אוֹ 'לֵב תָּמוּר זֶה הַקֹּדֶשׁ לְמִזְבֵּחַ', אוֹ שֶׁאָמַר: 'רֹאשִׁי הַקֹּדֶשׁ לְמִזְבֵּחַ' - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא בְּדָמֵי רֹאשׁוֹ [וּמִמִּילָא מִחֲצִיתוֹ]; וְרֹאֵין כְּמָה יִשְׁוֶה אוֹתוֹ אֶבֶר [כְּשֶׁאֵין הַנֶּשְׂמָה תְלוּיָהּ בּוֹ] אֵלָיו הִיָּה נִמְכָּר, וְיָבִיאוּ בְּדָמָיו קֶרְבָּן.

יח. כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ. אֲבָל בְּקֹדֶשׁ בְּדָמֵי הַבֵּית - הָאֹמֵר: 'דָּמֵי רֹאשׁ תָּמוּר זֶה' אוֹ 'כֶּבֶדוֹ

אותן לתרות [כדי שלא יתפרש כולזול בהקדשו]; אלא מוכרין אותן לאחרים, ואחרים מוציין אותן לתרות, אם רצו.

יט. המקדיש ידי עבדו, כל היתר על פרנסתו קדש. וכיצד הוא מתפרנס עבד זה? לונה ואוכל, ועושה ופוע; והוא שיעשה פחות פחות משנה פרוטה, ויפרע - שאם עשה בפרוטה, ראשון ראשון קנה הקדש.

כ. המקדיש את עצמו - לא הקדיש אלא דמיו, והרי הוא חיב בדמי עצמו; ומתר לו לעשות ולאכל, שהרי לא נתקדש גופו בעבד.

כא. אין אדם מקדיש, דבר שאינו שלו. כיצד? פגון שהתרים בנו ובתו, ועבדו ושפחתו העבדיים, או שדה מקנתו - הרי אלו אינן מתרמין, שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו.

כב. אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. כיצד? הנה לו פקדון ביד אחר, וכפר בו זה שהוא אצלו - אין הפעלים יכולין להקדישו; אבל אם לא כפר בו, הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום שהוא.

כג. במה דברים אמורים? במטלטלין. אבל קרקע שגולה אחר, וכפר בה - אם יכול להוציאה בדינין - הרי זה יכול להקדישה, ואף על פי שעדין לא הוציאה: שהקרקע עצמה, הרי היא ברשות בעליה.

כד. הגוזל את חברו, ולא נתיאשו הבעלים - שניהן אין יכולין להקדישו: זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו. וכן כל פיוצא בזה.

כה. מי שהיה מוכר דלועין או ביצים וכיוצא בהן, וכא לוקח ונטל אחת והלף לו - אם היה דמי כל אחת ואחת מהן קצובין, הרי זה כמי שפסק; ואין המוכר יכול להקדיש דלעת זו, שהרי אינה ברשותו [שכבר נמכרה]. ואם אין הדמים קצובין, והקדישה - הרי זו מקדשת, שעדין ברשותו היא [עד שידע הקונה כמה לשלם]: שזה שלקחה, לא לקחה דרך גולה. וכן כל פיוצא בזה.

כו. אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. כיצד? מה שתעלה מצודתי [רשת הדייגים] מן הים קדש, 'מה שתוציא שדה זו מן הפרות תרם' - לא ארם כלום.

כז. האומר לחברו: 'שדה זו שמכרתי לך לכשאקנה ממך מקדשת, ולקחה ממני - אינה מקדשת, לפי שכשהקדישה לא באת לרשותו.

כח. וכן המקדיש מעשה ידי אשתו - הרי זו עושה ואוכלת, והמותר חלין. אמר לה: 'קדשו ידך לעושיהן' - הואיל והן משעבדין לו, הרי כל מעשה ידיה קדש; הא למה זה דומה? לאומר: 'אילן זה קדש', שכל פרות שעושה להבא קדש. וכן כל פיוצא בזה.

כט. האומר לחברו: 'שדה זו שאני מוכר לך, לכשאקנה ממך תתקדש' - הרי זו מקדשת כשיקנה, שהרי עתה בידו להקדישה. 'שדה זו שמכרתי לך, לכשאפנה תהי קדש' - כשיפדה אותה תקדש, שהרי

הוא אומר בשדיהן: "כי אהנת עולם הוא להם", ומטלטלין הקשו לקרקעות פתרמין, שנאמר: "מכל אשר לו ומשדה אהנתו".

ח. המקדיש קדשי מזבח [בהמת קרבן שעליו להקריבה] לבדק הבית - הרי ההקדש חל עליהן, ותערף הבהמה ותפדה, ויפלו דמיה לבדק הבית, והבהמה תקרב למה שהיתה בתחלה. אבל המקדיש קדשי בדק הבית למזבח, ואמר: 'הרי זו עולה' או 'שלמים', או החרמה לפניהם - לא עשה כלום, ואין הקדש מזבח ולא התרם חל על קדשי בדק הבית; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

ט. האומר: 'שור זה הקדש לאחר שלשים יום', ושחטו בתוך שלשים יום - הרי זה מתר בהנאה; הקדישו למזבח, הרי זה הקדש למזבח. אבל אם אמר: 'הרי זה הקדש מעכשו [אם לא ימות עד] לאחר שלשים יום', ושחטו בתוך שלשים יום - הרי זה אסור בהנאה; ואם הקדישו בתוך השלשים למזבח, אינו מקדש.

י. הקדיש עולה לבדק הבית, אין בה אלא עכוב גזברין בלבד [שלפני הקרבתה הגזברים נדרשים להעריך שוויה]. ומדברי סופרים שלא תשחט עד שתפדה. לפיכך, אם עבר ושחטה - הרי זו פשרה.

יא. מתרים אדם בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, בין תרמי פניהם בין תרמי בדק הבית. ואם היו קדשים שהוא חיב באחריותו, נותן את דמיהן בין לפניהם בין לבדק הבית; ויקרבו אותן הקדשים אחר שיפדו, למה שהן.

יב. היו נדבה [שלא חייב באחריותה] והתרימן, כיצד פודין אותן? אומרין: 'כמה אדם רוצה לתן בבהמה זו, להעלותה עולה שאינו חיב בה', וכל הנותן אותו שעור [אפילו אחר], יקריב בהמה זו נדבה כמו שהיתה.

יג. ישראל שהתרים את בכור בהמה לשמים, בין שהיה תמים בין שהיה בעל מום - הרי זה מתרם; ואין צריך לומר, אם התרימו הכהן לשמים, אחר שבא לידו.

יד. וכיצד פודין אותו? אומרין: 'כמה אדם רוצה לתן בכור זה, כדי שיהיה לו ותהיה הרשות [הפשוטות] בידו לתנו לכל כהן שירצה, לקרובו או לרעו'. כל הנותן אותו שעור, יקח הבכור ויתננו לכל כהן שירצה; ויפלו הדמים לבדק הבית.

טו. המתרים את המעשר - הרי זה כמתרים שלמי נדבה, לפי שאינו חיב באחריותו.

טז. המקדיש שקלו [מטבע מחצית השקל] לבדק הבית, הרי זה קדש. הקדיש בפורים לבדק הבית, אינן קדש; אבל אם הקדישן הכהן אחר שבאו לידו, הרי אלו קדש.

יז. המתרים חצי עבדו ושפחתו, הוא והפניהם שתפין בו; אבל אם הקדיש או התרים לשמים חצי עבדו, כלו קדש כמו שבאנו. וכל המקדיש עבדו ושפחתו הפגועים, או המקדיש כל נכסיו והיה בהן עבדים - הרי גופן קדש; לפיכך אסור להנות בהם, עד שיפדו.

יח. ואין הגזברין רשאים לקח דמיהן מאחרים, ולהוציא

שפדָה לעצמו, הוא שמוסיף חמש, לא המתכפר בה [מקריב הקרבן], שפדָאָה. והקדש ראשון, הוא שחיב בתוספת חמש; אבל הקדש שני, אינו מוסיף עליו חמש, שנאמר: "וְאִם הַמִּקְדָּשׁ יִגָּאֵל אֶת בֵּיתוֹ, וְיִסַּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף עֲרֹכָף עֲלָיו" - המקדיש, לא המתכפר.

ה. לפיכך אם חלל בהמה על בהמה שניה, בין בקדשי בְדָק הבית, בין בקדשי מִזְבֵּחַ שְׁנַפֵּל בָּהֶן מוּם, או שהמיר [החליף בהמה הכשרה לקרבן בהמה אחרת] בקדשי מִזְבֵּחַ - כשהוא פוֹדֶה אֶת הַשְּׁנֵיָה שְׁחָלַל עֲלֶיהָ או אֶת הַתְּמוּרָה, לעצמו - אינו מוסיף חמש.

ו. המפריש אֶשֶׁם לְהַתְּכַפֵּר בו, וְנִפְל בו מוּם, והוסיף עליו חמש וחללו על בהמה אחרת, ונתכפר באֶשֶׁם אחר [שלישי, כי נאבדה הבהמה השנייה], ונתקה [נעקרה מדין קרבן] הבהמה [שמצאה לאחר שכבר הקריב קרבנו] שחלל עליה לרעה [שתרעה עד שיפול בה מוּם ותפדה] כמו שיתבאר במקומו - הרי היא ספק אם מוסיף עליה חמש, הואיל והיא קרפן עולה והרי היא גוף אחר וקדשה אחרת, או אינו מוסיף עליה חמש, מפני שהיא באה מכח הקדש הראשון שפָּכַר הוסיף עליו חמש.

ז. קדשי בְדָק הבית, אין עושים תְּמוּרָה - שלא דנה תורה בתְּמוּרָה, אלא בקדשי מִזְבֵּחַ. כיצד? היו לפניו בהמת חלין ובהמת קדשי בְדָק הבית, ואמר: 'זו חליפת זו', או 'זו תְּמוּרַת זו' - לא אָמַר כלום. אבל אם אמר: 'הרי זו תחת זו', או 'הרי זו מחללת על זו' - דִּכְרִי קִימִין; ויצאת הבהמה הראשונה לחלין, ונתפסה השניה.

ח. אֶחָד קדשי בְדָק הבית, ואֶחָד קדשי מִזְבֵּחַ שְׁנַפֵּל בָּהֶן מוּם - אין פוֹדִין אותן לכתחלה, אלא בשנייהן; ואם עבר וחללן על פחות משנייהן, אפלו הקדש שוה מאה דינר שחללו על שנה פרוטה - הרי זה פדוי ויצא לחלין, ומתיר להנות בו. ומדברי סופרים שהוא צריך תקירת דמים, וחיב להשלים את דמיו.

ט. כיצד? היתה לו בהמת קדשי מִזְבֵּחַ שְׁנַפֵּל בָּהֶן מוּם, והרי היא שנה עשרה, ובהמת חלין ששנה חמשה, ואמר: 'הרי זו מחללת על זו' - הרי זו נפדית, ויצאת לחלין; אבל צריך להשלים החמשה. וכן אם היתה הבהמה הראשונה קדשי בְדָק הבית - הרי זו יצאת לחלין להגזו ולהעבד, ותפגס השניה תחתיה דין תורה; אבל מדברי סופרים צריך תקירת דמים אם היתה זו שחלל עליה שנה, או ישלים דמיה.

י. שמו אותה שלשה, ואמרו שזו בדמיה - אפלו באו אחר בן מאה ואמרו: 'של הקדש היתה יפה', אינו חוזר; הואיל ותקירת הדמים מדבריהם, לא התמירו בה. אבל אם שמו אותה שנים, וכאו שלשה ואמרו שהונה הקדש בכל שהוא - חוזר.

יא. אין פוֹדִין אֶת הַהֶקְדָּשׁ אֲכִסְרָה [אומדן שטחין], אלא בתקירת דמים כמו שבאנו; ואם פדה, יד ההקדש על העליונה. כיצד? פרה זו תחת פרה זו של הקדש, טלית

בידו לפדותה; ואפלו היתה ממשפנת לזמן קצוב, שהרי בידו לפדותה אחר הזמן.

ל. המשפיר בית לחברו, וחזר והקדישו - הרי זה קדש, ופקעה השכירות; ואם דר בו השוכר, מעל.

לא. גראה לי, שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו - הרי זה חיב להקדישו כשיבוא לעולם, משום גזר; ואם לא הקדיש - הרי זה עובר משום "לא תאחר לשלמו" ו"לא יחל דברו" ומשום "ככל היצא מפיו, יעשה", כשאר הגדרים.

לב. כיצד? האומר: 'הרי עלי להקדיש כל שתעלה מצודתי מן הים', 'הרי עלי לתן לעניים פרות שתוציא שדה זו', 'הרי עלי להחרים או לתן לשבויים כל שאשפתר בשנה זו', וכל פיוצא בדברים אלו - הרי זה חיב לעשות בהן מה שאמר, כשיבואו לידו. וזה וכיוצא בו - בכלל גדרים הוא, לא בכלל הקדשות.

לג. ראיה לדבר זה - מה שאמר יעקב אבינו: "וכל אשר תתן לי, עשר אעשרנו לך", ונאמר: "אשר נדרת לי שם גזר". והרי האומר 'לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר', חיב לנהוג בגזירות, ואף על פי שעדין לא נדר בגזיר - הואיל ואמר שידר בגזיר, חיב להגזיר. וזה פיוצא בו, וכזה ראוי לדון.

לד. הקדש טעות, אינו הקדש. כיצד? האומר: 'שור שחר שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש', ויצא לכן - אינו הקדש; 'דינר זהב שיעלה בידי ראשון הרי הוא הקדש', ועלה של כסף - אינו הקדש; 'חבית של יין שתעלה בידי ראשונה הקדש', ועלת של שמן - בין שהיין יקר מן השמן באותו מקום, בין שהשמן יקר מן היין - אינה הקדש. התפס בה אחרת, ואמר: 'זו כזו' - הרי השניה הקדש. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות ערכים וחרמים פרק ז

א. ההקדשות - אין פוֹדִין אותן לא בקרקעות, ולא בעבדים שהרי הקשו [הוסמכו והושוו] לקרקעות, ולא בשטרות שאין גופן קמון [ומהווים רק הוכחה], שנאמר: "וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף". אֶחָד הַכֶּסֶף, ואֶחָד שְׁאָר הַמַּטְלָטְלִין ששוין כסף; ואפלו סבין [קליפות].

ב. כל הפודה קדשיו, מוסיף חמש; ואֶחָד הַמִּקְדָּשׁ עֲצָמוֹ, או אשתו, או היוֹרֵשׁ - מוסיפין חמש כמו שבאנו. ואף החמש, לא יהיה אלא מן המטלטלין. והחמש שמוסיף - הרי הוא פהקדש עצמו, ודין אֶחָד לָהֶן.

ג. הפודה קדשיו, אין החמש מעכב; אלא מאחר שנתן את הקרן - יצא הקדש לחלין, ומתיר להנות בו. ומדברי סופרים שאסור לו להנות, עד שיתן החמש - שמה יפשע, ולא יתן; אבל בשבת - מפני ענג שבת, התירו לו לאכל, ואף על פי שעדין לא נתן החמש, והרי הגזברין תוכעין אותו.

ד. קדשי מִזְבֵּחַ שְׁנַפֵּל בָּהֶן מוּם, ונפדו - אם פדה המקדיש עצמו, מוסיף חמש כשאר ההקדשות; והמקדיש

אֵלָא פּוֹדִין אוֹתָהּ סַתָּם [והכסף להקדש]: שָׁאם הִתְנוּ לְתַן, אֵינָה נִפְדֵית כָּלָל [שלא יימצאו פודים כל כך ביוקר].

יז. הַמְקַדֵּשׁ כָּל נִכְסָיו, וְאַחַר כֵּךְ גֵּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְגִבַת כְּתֻבָּתָהּ מִן הַפּוֹדָה מִן הַהֶקְדָּשׁ - אֵינָה גּוֹבֶה עַד שְׂפִידֵינָהּ הַנָּאָה, שְׂמָא קְנוּנָא [תכנית רמאות] עָשׂוּ עַל הַהֶקְדָּשׁ; וְאִין אוֹמְרִין אֵלּוּ רְצָה הֵיךְ אוֹמֵר בְּטַעוֹת הַקְּדָשְׁתִּי, וְיִשְׁאַל עַל הַקְּדָשׁוֹ לְחֻכְם וְהֵיךְ חוֹזֵר לוֹ.

יח. וְכֵן אִין נֶאֱמָן לומר אַחַר שֶׁהֶקְדַּשׁ: 'מְנָה לִפְלוֹנֵי חוֹב עֲלִי', או: 'כְּלִי זֶה שֶׁל פְּלוֹנֵי הוּא' - שְׂמָא יַעֲשׂוּ קְנוּנָא עַל הַהֶקְדָּשׁ; וְאִפְלוּ הֵיךְ שֹׁטֵר בְּיַד בַּעַל חוֹב, אֵינּוּ גּוֹבֶה עַל פִּי זֶה אֵלָא כְּדֶרֶךְ שְׂגוּבִין כָּל בַּעֲלֵי חוֹבוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכָרִיא. אֲכַל הַחוֹלָה שֶׁהֶקְדַּשׁ כָּל נִכְסָיו, וְאָמַר בְּשַׁעַה שֶׁהֶקְדַּשׁ: 'מְנָה לִפְלוֹנֵי בְּיָדִי' - נֶאֱמָן; שְׂאִין אָדָם עוֹשֶׂה עֲרָמָה עַל הַהֶקְדָּשׁ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ, וְחוֹטָא לְאַחֲרָיִם - שֶׁהָרִי הוּא הוֹלֵךְ לְמוֹת. לְפִיכֵךְ אִם אָמַר: 'תְּנוּ אוֹתָהּ לוֹ', נוֹטֵל כָּלָּא שְׂבוּעָה; וְאִם לֹא אָמַר 'תְּנוּ' [לא מספיקה אמירתו בלבד, ו] אִין נוֹתֵנִין לוֹ, אֵלָא אִם כֵּן הֵיךְ בְּיָדוֹ שֹׁטֵר מְקַיֵּם, הָרִי זֶה נוֹטֵל מִן הַהֶקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַצּוּאָה. וְאִם אַחַר שֶׁהֶקְדַּשׁ אָמַר 'תְּנוּ' - אִין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֵלָא הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר בַּעֲלֵי חוֹבוֹת: אִם נִתְקַיֵּם שֹׁטֵרוֹ - נִשְׁבַּע וְגוֹבֶה מִן הַפּוֹדָה, לֹא מִן הַהֶקְדָּשׁ.

כ. מִי שִׁיַּצָּא עֲלָיו קוֹל שֶׁהֶפְקִיר אֶת נִכְסָיו, או הֶקְדִּישׁן, או הִחְרִימָן - אִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ, עַד שֶׁתְּהִיָּה שֵׁם רְאִיָּה בְּרוּנָה.

יום חמישי

הַלְכוֹת עֲרָכִים וְחֲרָמִים פָּרָק ח

א. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאַדָּר, בֵּית דִּין נִפְנִין לְחַפְשׁ וְלִכְבֵּד עַל צָרְכֵי צְבוּר וְעַל עֲנִינֵי הַקְּדָשׁוֹת; וּבִדְרוֹקִין עֲלֵיהֶן וְדוֹרְשִׁין וְחוֹקְרִין, וּפּוֹדִין אֶת הַהֶקְדָּשׁוֹת וְאֶת הַחֲרָמִין, וְגוֹבִין אֶת הַעֲרָכִין וְאֶת הַדְּמִים מִכָּל הַחֵיב בְּהֵן - כְּדִי שִׁיְהִי הַכָּל עֲתִיד עִם תְּרוּמַת שְׁקָלִים, לְחֻזַּק אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ.

ב. אִין פּוֹדִין אֶת הַהֶקְדָּשׁוֹת, אֵלָא בְּשִׁלְשָׁה בְּקִיאִין [=מומחים]; וְכֵן כְּשֶׁגּוֹבִין מִטְּלָטְלִין שֶׁמִּמְשַׁכְּנִין מִחֲזִיבֵי עֲרָכִין, שְׂמִין אוֹתָם בְּשִׁלְשָׁה. וְכִשְׂמַעְרִיכִין בְּהֵמָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מִשְׁאֵר מִטְּלָטְלִין, שְׂמִין אוֹתָהּ בְּשִׁלְשָׁה. אֲכַל כְּשֶׁמַּעְרִיכִין אֶת הַקְּרָקְעוֹת, או אִם הִזְקָקוּ לְגִבּוֹת עֲרָכֵי אָדָם מִן הַקְּרָקְעָה שְׁלוֹ - אִין מַעְרִיכִין אוֹתָן אֵלָא בְּעֶשְׂרֵה, וְאֶחָד מֵהֶן כֵּהֵן: שֶׁהָרִי "כֵּהֵן" כְּתוּב בַּפָּרָשָׁה. וְכֵן הָאוֹמֵר דְּמֵי עֲלִי, או דְּמֵי פְּלוֹנֵי עֲלִי, או דְּמֵי יָדִי, או דְּמֵי רִגְלֵי - כְּשֶׁשְׂמִין אוֹתוֹ כְּמָה הוּא שְׁוֶה, או כְּמָה דְּמֵי יָדוֹ או רִגְלוֹ - שְׂמִין בְּעֶשְׂרֵה, וְאֶחָד מֵהֶן כֵּהֵן.

ג. כְּשֶׁפּוֹדִין אֶת הַהֶקְדָּשׁוֹת מִיַּד הַהֶקְדָּשׁ, בֵּין שֶׁהִיוּ קְרָקְעוֹת או מִטְּלָטְלִין - מְכָרְזִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי כָּל הַבָּאִין לְפָדוֹת. אָמַר אֶחָד: 'הָרִי הֵן שְׁלִי בְּעֶשֶׂר סְלָעִים', וְאָמַר אֶחָד בְּעֶשְׂרִים, וְאָמַר אֶחָד בְּשָׁלְשִׁים, וְאָמַר אֶחָד בְּאַרְבָּעִים, וְאָמַר אֶחָד בְּחַמִּשִּׁים, חֲזוֹר בּוֹ שֶׁל חַמִּשִּׁים לְכַדוֹ - מִמְשַׁכְּנִין מִנְכָּסָיו עָשָׂר, וְנוֹתְנִין אוֹתָן הַהֶקְדָּשׁוֹת לְזֶה שֶׁנָּתַן אַרְבָּעִים;

זו תחת טלית זו של הקדש' - הקדשו פדוי, ויד ההקדש על העליונה; אם היתה השניה יפה [=יקרה] מן הראשונה ביותר, לוקחין אותה הגוברין ושותקין; ואם אינה יפה - משלים את הדמים כמו שבארנו, ומוסיף חמש. אכל אם אמר: 'טלית זו בעשר סלעים תחת טלית של הקדש, ופרה זו בעשר סלעים תחת פרה של הקדש' - אפלו היתה של הקדש שוה חמשה ושלש עשרה, הרי זה מוסיף חמש ונותן שני סלעים ומחצה: שהרי בדמים קצויבים פדה. ושניה, אינה טעונה חמש כמו שבארנו.

יב. הפודה מיד ההקדש - משך במנה [העביר את החפץ לרשותו כששוויו היה מנה], ולא הספיק לתן הדמים עד שעמד במאתים - נותן מאתים, שנאמר: "ונתן את הפסוף, וקם לו", בנתינת הפסוף הוא שלו. משכו במאתים, ולא הספיק לתן את הדמים עד שעמד במנה - נותן מאתים; לא יהיה כח הדיוט [שקונה במשיכה] חמור מפת הקדש, והרי קנה במשיכה ונתחייב בדמים.

יג. פדה במאתים, ונתן הדמים, ולא הספיק למשכו, עד שעמד במנה - כבר קנה בנתינת הפסוף; ומוסף את שלו, וזכה ההקדש במאתים. פדהו במנה, ונתן הדמים, ולא הספיק למשכו, עד שעמד במאתים - מה שפדה פדוי, ואינו נותן אלא המנה שפכר נתן: ואין אומרין כאן, 'לא יהיה כח הדיוט חמור מפת הקדש' - שאפלו ההדיוט אינו יכול לחזר בו, עד שיקבל מי שפרע [מאנשי דור המבול... הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו] כמו שיתבאר במקומו; ואין ההקדש ראוי לקבל מי שפרע.

יד. המקדיש כל נכסיו, והיתה עליו כתבת אשה, או שטרי בעלי חובות - אין האשה יכולה לגבות כתבתה מן ההקדש, ולא בעל חוב את חובו: שההקדש מפקיע [=מסיר] השעבוד שקדם. אכל כשימכר ההקדש השרקע שלו, ויצא השדה לחלין - יש לבעל חוב ולאשה לגבות מן הפודה, שהרי שעבודה עומד על קרקע זו.

טו. הא למה זה דומה? לשני לקוחות שכתבה לראשון: 'דין ודברים אין לי עמך [לגבות ממך נכס], ומכר לשני - שהיא טורפת [=גובה] מן השני.

טז. וכיצד פודין קרקע זה האיש? משביעין את האשה או בעלי חובות תחלה, כדרך כל הבא לפרע מנכסים משעבדים; ואחר כך מכרזין עליה ששים יום בבקר ובצרב, כמו שבארנו, ואומרין: כמה אדם רוצה לתן בשדה זו, על מנת לתן לאשה כתבתה [שתקבל את המגיע לה] ולבעל חוב את חובו [שיקבל אפילו מטבעות חסרות]. ואחר שפודין אותה, ולוקח אותה הלוקח אפלו בדינר כדי שלא יאמרו 'הקדש יוצא בלא פדיון' - חוזר הפודה ומגבה לאשה כתבתה או לבעל חוב את חובו, ואפלו היה החוב מאה והשדה שוה תשעים: על מנת כך פודה אותה, הרוצה לפדותה. אכל אם היה החוב [פי-] שנים בדמי השדה, כגון שהיתה שוה מאה ויש עליו חוב וכתבת אשה מאתים - אין פודין אותה על מנת לתן החוב או הכתבה,

ח. אין מקדישין ולא מעריכין ולא מתרימין בזמן הזה - שאין שם מקדש בכתאנו, כדי לתוק את בך. ואם הקדיש או העריך או הערים - אם היתה בהמה, נועל דלת בפניה עד שתמות מאליה; ואם היו פסות [=בגד] או כלים, מניחן עד שירקבו; ואם היו מעות או פלי מתכות, ישליכן לים הגדול ים המלח כדי לאבדן.

ט. הקדיש או הערים עבד שנקנס למצוות, פודהו וילכו הדמים לים המלח פשאר דמים וערכין של זמן הזה; ואם היה עבד גוי, לא מעלין [מן הבור להצילו ממיתה] ולא מורידין [לבור להרגו].

י. מתר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחלה, ואפלו בפרוטה; ומשליף את הפרוטה לים המלח. וחקמים דנו שיפדה בארבעה זוזים או קרוב לזה, כדי לפרסם הדבר. אבל בזמן המקדש, לא יפדה לכתחלה אלא בשויו כמו שבארנו.

יא. מי שהחריס בזמן הזה מטלטלין סתם, הרי אלו נתנין לכהנים הנמצאין באותו מקום. אבל אם החריס שדה בארץ ישראל סתם, או שהחרימה לכהנים - אינה חרם: שאין שדה חרמים נוהגת, אלא בזמן שהיכל נוהג. החריס לכהנים קרקע בחוץ לארץ, ואפלו בזמן הזה - הרי היא כמטלטלין בארץ ישראל, ונתנת לכהנים.

יב. אף על פי שההקדשות והחרימין והערכין מצוות, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו, כדי לכף יצרו ולא יהיה כילי [=קמזן], ויקים מה שצוו נביאים: "פבד את ה' מהונך" - אף על פי כן, אם לא הקדיש ולא העריך ולא החריס מעולם, אין בך פלוס; הרי התורה העידה ואמרה: "וכי תחידל לנדר - לא יהיה כף חטא".

יג. לעולם לא יקדיש אדם ולא יחריס, כל נכסיו; והעושה זה, עבר על דעת הכתוב - שהרי הוא אומר: "מכל אשר לו", לא כל אשר לו, כמו שבארנו חכמים. ואין זו חסידות, אלא שטות - שהרי זה מאבד כל קמונו, ויצטרף לבריות; ואין מרחמין עליו. ובהו וכיוצא בו אמרו חכמים: חסיד שוטה מפלל מבלי [=מחריב] עולם. אלא כל המפזר קמונו במצוות, לא יפזר יותר מחמש; ויהיה כמו שצוו נביאים "מכלכל דבריו במשפט" - בין בדברי עולם, בין בדברי תורה. אפלו בקרבנות שאדם חייב בהן - הרי חסה תורה על המון, ואמרה שיביא פפי מסת ד' [=יכולתו הכלכלית]; קל וחמר לדברים שלא נתחייב בהן אלא מחמת נדרו - שלא ינדר אלא פראוי לו. שצאמר: "איש כמתנת ידו, בכרפת ה' אלהיך אשר נתן לך".

ברוך רחמנא דסיען. נגמר ספר ששי, בעזרת שדי. ומנן פרקים של ספר זה, שלשה וארבעים: הלכות שבועות, שנים עשר פרקים; הלכות נדרים, שלשה עשר פרקים; הלכות נזירות, עשרה פרקים; הלכות ערכים וחרמים, שמונה פרקים.

ונמצא ההקדש נוטל חמשים, עשר מזה וארבעים מזה. חזר בו אחרי פן של ארבעים - ממשפנין מנכסיו עשר, ונותנין את ההקדש לבצל השלשים; וכן עד הראשון. חזר בו הראשון שנתן עשר - מכריזין על ההקדש פעם שניה, ומוכרין אותו: אם נפדה בפחות מעשר, נפרעין משל בעל העשר את המותר [=ההפרש].

ד. במה דברים אמורים? בשחזרו זה אחר זה; אבל אם חזרו בלן פאחת, משלשין [=מחלקים] ביניהם בשוה. כיצד? אמר הראשון: 'הרי הוא שלי בעשר', ואמר השני בעשרים, ואמר השלישי בארבע ועשרים, וחזר בו השלישי והשני פאחד - נותנין אותו לראשון בעשר, וממשפנין מנכסיו שני בשבע ומנכסיו שלישי בשבע; ונמצא ההקדש גובה ארבע ועשרים. וכן אם חזרו שלשתן פאחת, ונמכר ההקדש בשלש - ממשפנין מנכסיו כל אחד משלשתן [שבע סלעים]. וכן על דרך זו לעולם.

ה. הבצלים קודמין לכל אדם, מפני שהן מוסיפין חמש; ואין מוסיפין חמש על עלוין [התוספת] של שאר הפודין, אלא על מה שנותנין הם תחלה. כיצד? אמרו הבצלים: 'הרי זה שלנו בעשרים', ובא אחר ואמר: 'הרי הוא שלי בעשרים' - הבצלים קודמין, מפני שהם מוסיפין חמש ונותנין חמש ועשרים. בא אחר ואמר: 'הרי הוא שלי פאחת ועשרים' - אם שתקו הבצלים ולא הוסיפו פלוס, מוכרין אותו להם בחמש ועשרים. ואם הוסיפו הבצלים על העשרים פאחת, אפלו פרוטה אחת - הרי אלו נותנין שש ועשרים ופרוטה אחת: אחר ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן, וחמש שהן חזבין בו משום חמש המתן שנתנו תחלה. וכן אם בא השני ואמר: 'הרי הוא שלי בעשרים ושנים', ובא שלישי ואמר: 'בעשרים ושלש', ובא רביעי ואמר: 'בעשרים וארבע', ובא חמישי ואמר: 'בעשרים וחמש', והוסיפו הן על העשרים וחמש אפלו פרוטה אחת - כופין אותן לתן שלשים ופרוטה: חמש ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן, וחמש של חמש שהן חזבין בו - לפי שאין הבצלים מוסיפין חמש על עלויו של זה, אלא חמש מה שנתנו תחלה מוסיפין על מה שנתן האחרון אם רצו.

ו. במה דברים אמורים? בשלא שמו [העריכו] ההקדש שלשה ממחין; אבל אם שמו אותו שלשה, ואמרו שהוא שוה מה שנתן האחרון, והוסיפו הבצלים על עלויו, אפלו פרוטה אחת - הרי הן מוסיפין חמש על עלויו של אחרון, ונותנין אחד ושלשים ודינר ופרוטה.

ז. הרי שלא נשום ההקדש, ונתנו הבצלים תחלה עשרים, ובא אחר ונתן חמש ועשרים, ושתקו הבצלים ולא הוסיפו פלוס - הבצלים קודמין: שאף הם חזבין לתן חמש ועשרים, מפני החמש. בא אחר ונתן שש ועשרים, הוא קודם; ואם רצו הבצלים והוסיפו אפלו פרוטה, נותנין אחת ושלשים ופרוטה כמו שבארנו. ועל דרך זו לעולם.

בשם ה' אל עולם.

תהי ירך לעזוני, כי פקודיך בחרתי.

ספר שביעי והוא ספר זרעים הלכות פלאים

יש בכללן חמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לזרע זרעים פלאים; (ב) שלא לזרע תבואה או ירק בפנים; (ג) שלא להרביע בהמה פלאים; (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה פאחד; (ה) שלא ללבש פלאים. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות פלאים פרק א

א. הזרע שני מיני זרעים פאחד בארץ ישראל - לוקה, שנאמר: "שךך לא תזרע פלאים";

ב. ואחד הזרע, או המנכש נמסיר צמחים מיותרים מטביבות הכלאים, או המחפה - כגון שהיתה חטה אחת ושעורה אחת, או פול אחד ועדשה אחת מנחין על הארץ, וחספה אותן בעפר, בין בידו בין בגולו בין בכלי - הרי זה לוקה. ואחד הזרע בארץ, או בעציץ נקוב; אבל הזרע בעציץ שאינו נקוב, מכין אותו מפת מרדות.

ג. אסור לזרע פלאים לגוי, ומתיר לומר לגוי לזרע לו פלאי זרעים. ואסור לאדם לקיים פלאי זרעים בשדהו, אלא עוקר אותן; ואם קיים, אינו לוקה. ומתיר לישראל לזרע פלאי זרעים בידו, בחוצה לארץ; ואפלו לערב הזרעים לכתחלה, ולזרען בחוצה לארץ - מתיר. ודברים אלו, דברי קבלה.

ד. אין אסור משום פלאי זרעים, אלא זרעים הראויין למאכל אדם; אבל עשבים המרים, וכיוצא בהן מן העקרין [=שורשים] שאינן ראויין אלא לרפואה, וכיוצא בהן - אין בהן משום פלאי זרעים.

ה. פלאי האילנות, הרי הן בכלל מה שנאמר: "שךך לא תזרע פלאים". ביצד? המרפיב אילן באילן, כגון שהרפיב יחור [=ענף] של תפוח פאתרוג, או אתרוג בתפוח - הרי זה לוקה מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ; וכן המרפיב ירק באילן, או אילן בירק - לוקה בכל מקום. ו. ואסור לישראל להניח הגוי שיפיב לו אילנו פלאים. ומתיר לזרע זרעים וזרע אילן, פאחד; וכן מתיר לערב זרעי אילנות ולזרען פאחד - שאין לה פלאים באילנות, אלא הרפכה בלבד.

ז. הזרע זרעים פלאים, וכן המרפיב אילנות פלאים - אף על פי שהוא לוקה - הרי אלו מתירין באכילה, ואפלו לזה שעבר וזרען; שלא נאסר אלא זרעיתן בלבד. ומתיר לטע יחור מן האילן שהרפיב פלאים, ולזרע מזרע הירק שהרפיב פלאים.

ח. הזרעונין נחלקין לשלשה חלקים: האחד מהן, הוא

הנקרא 'תבואה'; והיא תמשה מינין - החטים, והכסמין, והשעורים, ושבלת שועל, והשפון. והשני מהן, הוא הנקרא 'קטניות'; והם כל זרעון הנאכל לאדם, חוץ מן התבואה - כגון הפול, והאפונים, והעדשים, והדחן, והארז, והשמשמין, והפרגין, והספיר, וכיוצא בהן. והשלישי מהן, הוא הנקרא 'זרעוני גנה'; והן שאר הזרעונין שאינן ראויין למאכל אדם, והפרי של אותו הזרע מאכל אדם - כגון זרע הפצלים והשוימין, וזרע החציר והקצח, וזרע לפת, וכיוצא בהם; וזרע פשתן, הרי הוא בכלל זרעוני גנה. כשיזרעו כל מיני זרעונים אלו, ויצמחו - נקרא הצמח פלו כל זמן שלא נפר הזרע, 'דשא', ונקרא 'ירק'.

ט. ויש מזרעוני גנה זרעונים שדרךן לזרע מהן שדות, כגון הפשתן והסרדל; ואלו הן הנקראין 'מיני זרעים'. ויש מזרעוני גנה זרעים שאין דרך בני אדם לזרע מהן אלא ערוגות ערוגות קטנות, כגון הלפת והצנון והתרדין והפצלים והכסבר והכרפס והמרור וכיוצא בהן; ואלו הן הנקראין 'מיני ירקות'.

הלכות פלאים פרק ב

א. זרע שנתערב בו זרע אחר - אם היה אחד מעשרים וארבעה, כגון סאה של חטים שנתערבה בשלש ועשרים סאה של שעורים - הרי זה אסור לזרע את המערב, עד שימעט החטין או יוסיף על השעורים; ואם זרע, לוקה.

ב. וכל שהוא פלאים עם הזרע, מצטרף לאחד מעשרים וארבעה. ביצד? שלש ועשרים סאה של חטים, שנתערב בה שני קבין שעורים, ושני קבין עדשים, ושני קבין פולים - הרי זה לא יזרע הכל, עד שיעמעט סאה של תערבת, ויבר מקצתה או יוסיף על החטים; ששעורים והעדשים והפול, כלן פלאים עם החטים.

ג. כמה דברים אמורים? בשנתערבו מיני תבואה זה בזה, או מיני קטניות זה בזה, או שנתערבה תבואה בקטניות, או קטניות בתבואה. אבל זרעוני גנה שנתערב אחד מהן בתבואה או בקטניות, שעורן אחד מעשרים וארבעה ממה שזרעין בבית סאה מאותו המין: אם נתערב בסאה של תבואה או קטנית - לא יזרע, עד שימעט או יוסיף על התבואה.

ד. ביצד? הךדל שנתערב בתבואה, והרי הךדל זרעין ממנו קב בכל בית סאה - אם נתערב ממנו אחד מעשרים וארבעה מן הקב בסאה של תבואה או של קטנית, חייב למעט; וכן אם היה מין זה מזרעוני גנה זרעין ממנו סאתים בכל בית סאה - אם נתערב ממנו חצי קב בכל סאה של תבואה או של קטנית, ימעט.

ה. לפיכך, תבואה שנתערב בה זרע פשתן - אם היה שלשת רבעים בכל סאה, הרי זה ימעט; ואם לאו, אינו צריך למעט; לפי שבית סאה זרעין בו שלש סאים זרע פשתן. ועל דרך זה, משערין בכל הזרעים האחרים.

טז. בראשונה היו עוקרין ומשליכין, והיו בעלי בתים שמחין שמנשקין להן שדוהיהן. התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה שמצאו בה פלאים - והוא שימצאו בה מין אחר, אחד מעשרים וארבעה; אבל פחות מכן, לא יגעו בה.

יז. וחוזרין שלוחי בית דין בחלו של מועד הפסח, לראות האפיל [הזרעים המאחרים לצמוח] שיצא. וכלאים שהנצו [ביצבצו] - אין ממתנינים להן, אלא יוצאין עליהן מיד; ומפקירין את כל השדה, אם יש בה אחד מעשרים וארבעה.

יום שישי

הלכות פלאים פרק ג

א. יש מינין בנרעים, שיהיה המין האחד נפרד לצורות הרבה, מפני שנוי המקומות והעבודת ששוכדין הארץ, עד שיגאה כשני מינין; ואף על פי שאין דומין זה לזה, הואיל והן מין אחד, אינן פלאים זה בזה.

ב. ויש בנרעים שני מינין, שהן דומין זה לזה וצורת שניהן קרובה להיות צורה אחת; ואף על פי כן, הואיל והן שני מינין, הרי אלו אסורין זה עם זה.

ג. פיצד? התזרת עם תזרת גלים, והעלשין עם עלשי שדה, והכרשין עם כרשי שדה, והכסבר עם כסבר הרים, והחרדל עם חרדל מצרי, ודלעת המצרית עם הדלעת הרמוצה - אינן פלאים זה בזה. וכן החטים עם הזונין, והשעורים עם שבלת שועל, והכסמין עם השפון, והפול עם הספיר, והפרקדן עם הטפח, ופול לכן עם השעועית, והקשות עם המלפפון, והכרוב עם התרבותור [כרוב מדברי], והתרדין עם הלעזנין - אינן פלאים זה עם זה. אבל הצנון עם הנפוס [דומה לפת], והחרדל עם הלפסן, ודלעת יוגית עם דלעת מצרית או עם דלעת הרמוצה - אף על פי שדומין זה לזה, הרי אלו פלאים זה בזה.

ד. וכן באילן - שני מינין שדומין זה לזה בעלין או בפרות, הואיל והן שני מינין, הרי אלו פלאים. פיצד? התפוח עם התזרור, והפרסקין עם השקדים, והשינפין עם הרימין - אף על פי שדומין זה לזה, הרי הן פלאים זה בזה; אבל האגסין עם הקורסוטמלין, והפרישין עם צורורין - אינן פלאים זה בזה.

ה. וכן יש שם נרעים ואילנות אחרות - אף על פי שהם שני מינין בטבען, הואיל ועלין של זה דומין לעלין של זה, או פרי של זה דומה לפרי של זה דמיון גדול עד שיגאו כשני מינין ממין אחד - לא חששו להן לכלאים זה עם זה; שאין הולכין בכלאים אלא אחר מראית העין.

ו. פיצד? הלפת עם הצנון - אינן פלאים זה בזה, מפני שפרי של זה דומה לפרי של זה; והלפת עם הנפוס - אינן פלאים זה בזה, מפני שהעלין דומין לעלין. אבל צנון עם הנפוס - אף על פי שהעלין דומין זה לזה, והפרי דומה לפרי - הרי אלו פלאים, הואיל וטעם פרי זה רחוק מטעם פרי זה ביותר. וכן כל פיוצא באלו.

ז. וכמה מרחיקין בין שני מיני נרעים שהן פלאים זה עם

ו. כמה דברים אמורים? בשלא נתפון לערב, ובשלא נתפון לזרע השני מינין שנתערבו. אבל אם נתפון לערב זרע בזרע אחר, או לזרע השני מינין שנתערבו - אפלו היתה חטה אחת בתוף כרי של שעורים, אסורה לזרעה. וכן כל פיוצא בזה.

ז. הזרע שדהו מין מן המינין, וכשצמח ראה בו פלאים - אם היה המין האחר אחד מעשרים וארבעה בשדה - הרי זה ילקט [יעקור], עד שימטטנו, מפני מראית העין, שמה יאמרו: 'פלאים זרע בכונה'; בין שהיה המין האחר שצמח תבואה וקטנית בתבואה וקטנית, או זרעוני גנה בתבואה וקטנית ובזרעוני גנה. ואם היה הצומח פחות מכאן, אינו צריך למטטו.

ח. כמה דברים אמורים? בזמן שיש מקום להשד; אבל בזמן שהדברים מראין שאין זה מדעתו של בעל השדה, אלא מאליהן עלו - אין מתיבין אותו למטט.

ט. פיצד? כגון תבואה שעלו בה ספיחי איסטים, ותלתן שזרעה למאכל אדם שעלו בה מיני עשבים - שזה [מצב שבוודאי לא נגרם בכוונה, שהרי הזרע הנוסף מדיק] מפסיד הוא. וכן כל פיוצא בזה.

י. וכמה יודע שהתלתן זרועה למאכל אדם? בשניהתה זרועה צרוגות צרוגות, ועשה לה גבול סביב. וכן מקום הגרנות שעלו בו מינין הרבה, אין מתיבין אותו לעקר - שהרי הדבר זרוע, שאינו רוצה שיצמח צמח במקום הגרנות; ואם הסיר מקצתן - אומרין לו: 'עקר הכל חוץ ממין אחד', שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בקיום השאר.

יא. אין נוטעין ירקות בתוף סדן [מקום חיתוך הענפים] של שקמה [תאנה מדברית]. וכיוצא בה. הטומן אגדת לפת וצנון וכיוצא בהן תחת האילן, אפלו תחת הגפן - אם היו מקצת העלין מגלין, אינו חושש; שהרי אינו רוצה בהשרשתן. ואם אינן אגדה, או שלא היו העלין מגלין - חושש משום פלאים.

יב. שדה שהיתה זרועה, וקצר הזרע, ונשארו העקרין בארץ - אף על פי שאין מוציאין צמח אלא אחר כמה שנים - לא יהיה זרע באותה שדה מין אחר, עד שיעקר העקרין.

יג. היתה שדהו זרועה חטים, ונמלף לזרעה שעורים קדם שיצמחו החטים - ימתין לה עד שיפסדו החטים ויתלעו בארץ, כמו שלשה ימים אם היתה שדהו רוח [במים], ואחר כך יהפך אותן במחרשה, ויזרע המין האחר. ואינו צריך להפך את כלה, עד שלא תשאר חטה שלא נעקרה; אלא חורש את השדה כדרך שחורשין אותה קדם המטר כדי שתרוה.

יד. צמחו החטים, ואחר כך נמלף לזרעה שעורים - יהפך, ואחר כך יזרע; ואם הוריד בהמתו לתוכה, וקורסמה את הצומח - הרי זה מתר לזרע שם מין אחר.

טו. באחד באדר משמעין על הפלאים; וכל אדם יוצא לגנתו ולשדהו, ומנשקין אותן מן הפלאים. ובחמשה עשר בו, יוצאין שלוחי בית דין, ומסבבין לכדיק.

"שָׁדָךְ לֹא תִזְרַע כְּלֵאִים"; אין האסור אלא שִׁזְרַע שְׂדֵהוּ כְּלֵאִים, ולא נֶאֱמַר "הָאֲרֵץ לֹא תִזְרַע כְּלֵאִים". ולא עוד, אלא אֶפְלוּ זֶרַע בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ שְׁעוּרִים סְמוּךְ לַחֲטָיִם, וּמִשָּׁךְ זֶרַע הַשְּׁעוּרִים עַד שֶׁסְּמָכוּ לַשְּׂדֵה חִבְרוּ שֶׁהִיא זְרוּעָה שְׁעוּרִים - הֲרִי זֶה מֵתָר; מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמָר שְׁעוּרִים שֶׁבְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, שֶׁהֵן סוֹף שְׂדֵה חִבְרוּ.

יז. הִיִּתָּה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה חֲטָיִם, וּשְׂדֵה חִבְרוּ בְּצֵדָה זְרוּעָה חֲטָיִם - מֵתָר לוֹ לִזְרַע תֵּלֵם אֶחָד שֶׁל פִּשְׁתָּן בְּצֵד חֲטָיִם שְׁלוֹ, סְמוּךְ לַשְּׂדֵה חִבְרוּ; שֶׁהוּאָה יוֹדֵעַ שֶׁאֵין דְּרוֹךְ הָעֵם לִזְרַע תֵּלֵם אֶחָד שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְלֹא נִתְפַּוֵּן זֶה אֵלָּא לְבִדּוֹק שְׂדֵהוּ אִם רְאוּיָה הִיא לִזְרַע פִּשְׁתָּן אִם לֹא, וְנִמְצָא כְּזוֹרֵעַ לְהַשְׁתַּחֲתֵהוּ. לְפִיכָף, אֲסוּר לִזְרַע מִן אַחַר בֵּין שְׁתֵּי שוּרוֹת אֵלוּ שֶׁהֵן מִמִּין אֶחָד, עַד שִׁירְחִיק בְּתוֹךְ שְׁלוֹ.

יח. הִיִּתָּה שְׂדֵהוּ וּשְׂדֵה חִבְרוּ שֶׁבְּצֵדָה זְרוּעִין שְׁנֵי מִינֵי תְּבוּאָה - לֹא יִזְרַע בִּיגִיחַן תְּרַדֵּל וְחִרְיַע, אֶפְלוּ תֵּלֵם אֶחָד; מִפְּנֵי שֶׁהָעֵם זוֹרְעִין מֵאֵלוּ תֵּלֵם אֶחָד. אֲכָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת זְרוּעִין שְׁנֵי מִינֵי יִרְקוֹת, מֵתָר לִזְרַע בִּיגִיחַן תְּרַדֵּל אוֹ חִרְיַע - שֶׁמֵּתָר לְהַקִּיף תְּרַדֵּל אוֹ חִרְיַע לְכָל מִין, חוּץ מִן הַתְּבוּאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן מוֹדִיקִין אוֹתָהּ. וְכֵן אִם הִיִּתָּה זְרוּעָה שֶׁל זֶרַע זֶה נוֹגַעַת בְּצֵלַע שֶׁל זֶרַע הַאֲחֵר בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ - הֲרִי זֶה מֵתָר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶרְאִין מְבַדְּלִין זֶה מִזֶּה. וְאֵין צָרִיף לֹאמֹר, אִם הִיִּתָּה זְרוּעָה שֶׁל זֶרַע זֶה נוֹגַעַת בְּזוּיֹת שֶׁל זֶרַע הַאֲחֵר - מִפְּנֵי שֶׁהֵם נֶרְאִין כְּסוּף שְׂדֵה שֶׁנִּגַּע בְּסוּף שְׂדֵה, שֶׁהוּא מֵתָר בְּלֹא הִרְחָקָה וְלֹא הִבְדְּלָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ד הלכות כלאים פֶּרֶק ד

א. מֵתָר לִזְרַע שְׁתֵּי שוּרוֹת זוֹ בְּצֵד זוֹ שֶׁל קִשּׁוּאִין, וּשְׁתֵּי שוּרוֹת בְּצֵדָן שֶׁל דְּלוּעִין, וּשְׁתֵּי שוּרוֹת שֶׁל פּוֹל הַמְּצָרִי, וְתֵלֵם (חִפְרִיחַ) בֵּין כָּל מִין וּמִין. אֲכָל לֹא יִזְרַע שוּרָה אַחַת שֶׁל קִשּׁוּאִין, וְשוּרָה אַחַת שֶׁל דְּלוּעִין, וְשוּרָה אַחַת שֶׁל פּוֹל הַמְּצָרִי - אִף עַל פִּי שֶׁהֵתֵלֵם מְבַדִּיל בֵּין כָּל מִין וּמִין; מִפְּנֵי שֶׁמִּינֵין אֵלוּ עֲלִין שְׁלֵהֵן אֲרִכִין וְנִמְשָׁכִין וּמְסַתְּבָכִין, וְאִם יִזְרַע שוּרָה בְּצֵד שוּרָה, יִתְעַרֵב הַכֹּל וַיִּרְאוּ כְּנִזְרָעִין בְּעֶרְבוּכָיָה.

ב. הִיִּתָּה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה מִן מִמִּינֵי יִרְקוֹת, וּבִקְשָׁה לִזְרַע בְּתוֹכָהּ שוּרוֹת שוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִין - עוֹקֵר מִן הַיִּרְק מְקוּם שְׂזוֹרֵעַ בוֹ שוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין, וּמְבַדִּיל בִּינָה וּבֵין הַיִּרְק בְּתֵלֵם, וּמִנִּיחַ מִן הַיִּרְק רַחֵב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְעוֹשֶׂה שוּרָה שְׁנִיָּה שֶׁל דְּלוּעִין, וּמְבַדִּיל בִּינָה וּבֵין הַיִּרְק בְּתֵלֵם; וְכֵן עַד מְקוֹם שִׁירְצָה, שֶׁנִּמְצָא בֵּין כָּל שְׁתֵּי שוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִין שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה. אֲכָל פְּחוֹת מִכֵּן, אֲסוּר - מִפְּנֵי שֶׁהֵעֲלִין מְסַתְּבָכִין מִכָּאן וּמִכָּאן בִּיִּרְק שֶׁבִּיגִיחַן, וְנֶרְאֶה הַכֹּל כְּאֵלוּ נִזְרַע בְּעֶרְבוּכָיָה.

ג. הִיִּתָּה שוּרָה שֶׁל דְּלַעַת זְרוּעָה, אֶפְלוּ דְּלַעַת יַחֲדוּתָהּ, וּבָא לִזְרַע בְּצֵדָה תְּבוּאָה - מִרְחִיק בֵּית רַבַּע; שֶׁהֲרִי נִמְשָׁכוּ עֲלֶיהָ, וְהִזְזִיקָה מְקוֹם גְּדוּל. וְכָל דְּבָר שֶׁיִּהְיֶה בְּתוֹךְ בֵּית רַבַּע שֶׁמִּרְחִיקִין בֵּין שְׁנֵי הַמִּינֵין - עוֹלָה מִן הַמִּדָּה, כְּגוֹן הַקָּבֵר וְהַסֵּלַע וְכִיּוֹצָא בְּהֵן.

זה? כִּדֵּי שִׁיְהִיו נֶרְאִין מְבַדְּלִין זֶה מִזֶּה; אֲכָל אִם נֶרְאִין שֶׁנִּזְרָעוּ בְּעֶרְבוּכָיָה, הֲרִי זֶה אֲסוּר.

ח. וְשְׁעוּרִין רַבִּים יֵשׁ בַּהֲרַחְקָה הַזֹּאת - הַכֹּל לְפִי גְדֻלַּת הַשְּׂדֵה הַנִּזְרָעַת, וּלְפִי רַחֵב הָעֲלִין, וְשְׁלוֹחַ הַיּוֹנְקוֹת (הַשּׁוֹרְשִׁים).

ט. כִּיצַד? שְׂדֵהוּ שֶׁהִיִּתָּה זְרוּעָה מִן תְּבוּאָה, וּבִקְשָׁה לִזְרַע בְּצֵדָה מִן תְּבוּאָה אַחַר בְּשְׂדֵה אַחֶרֶת - מִרְחִיק בִּיגִיחַן בֵּית רַבַּע, וְהוּא כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת וְחִצֵּי אַמָּה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת וְחִצֵּי אַמָּה מְרַבַּע, בֵּין מִן הָאֲמָצַע בֵּין מִן הַצֵּד. וְאִם לֹא הִיָּה בִּיגִיחַן כְּשֶׁעוֹר הַזֶּה, אֲסוּר; וְאֵינוּ לוֹקָה, עַד שִׁיְהִיו קְרוּבִין בְּתוֹךְ שְׁשֵׁה טְפָחִים.

י. הִיִּתָּה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה יִרְק, וּבִקְשָׁה לִזְרַע בְּצֵדָה שְׂדֵה יִרְק אַחַר, אֶפְלוּ דְּלַעַת - מִרְחִיק בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת שְׁשֵׁה טְפָחִים עַל שְׁשֵׁה טְפָחִים מְרַבַּע, בֵּין מִן הָאֲמָצַע בֵּין מִן הַצֵּד. וּפְחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה, אֲסוּר; וְאֵינוּ לוֹקָה, עַד שִׁיְהִיו קְרוּבִין בְּתוֹךְ טְפָח.

יא. הִיִּתָּה אַחַת מִשְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת זְרוּעָה תְּבוּאָה, וְהַשְּׁנִיָּה שֶׁבְּצֵדָה יִרְק אוֹ דְּלַעַת - מִרְחִיק בִּיגִיחַן בֵּית רַבַּע.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁצָּרִיף לְהִרְחָקָה בְּשְׁעוּרִין הָאֵלוּ? בֵּין שְׁתֵּי שְׂדוֹת. אֲכָל אִם הִיִּתָּה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה יִרְק, וְזֶרַע לִזְרַע בְּצֵדָה שוּרָה שֶׁל יִרְק מִמִּין אַחֵר - דִּיּוּ לַעֲשׂוֹת בֵּין הַשְּׂדֵה וּבֵין הַשּׁוּרָה תֵּלֵם (חִפְרִיחַ) אֶחָד, אֲרָכּוּ שְׁשֵׁה טְפָחִים בְּלִבְדּוֹ וְרַחֲבוֹ כְּעַמְקוֹ.

יג. הִיִּתָּה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה תְּבוּאָה, וְזֶרַע לִזְרַע בְּתוֹכָהּ שוּרָה אַחַת שֶׁל יִרְק - אֶפְלוּ שוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין, שֶׁהֵעֲלִין שְׁלֵה אֲרִכִין וּמְסַתְּבָכִין - מִרְחִיק בִּיגִיחַן שְׁשֵׁה טְפָחִים; וְאִם נִמְשָׁכוּ הָעֲלִין שֶׁל דְּלַעַת וְנִכְנסוּ לַתְּבוּאָה וְנִסְתַּכְּבוּ בָּהּ - יַעֲקֹר מִן הַתְּבוּאָה שְׁלֵפְנֵי הַדְּלַעַת, עַד שֶׁלֹּא יִתְעַרְבוּ הָעֲלִין. וְאֵין צָרִיף לֹאמֹר, שֶׁאִם זֶרַע שוּרָה מִמִּין זֶה, וְשוּרָה מִמִּין אַחֵר - שְׂדִיּוֹ לְהִיּוֹת בִּיגִיחַן תֵּלֵם אֶחָד, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאֵר.

יד. הִרְחִיק בֵּין שְׁנֵי הַמִּינֵין הִרְחָקָה הַרְאוּיָה לְהֵן, וְהִיָּה מִן זֶה נוֹטָה עַל גְּבִי מִן זֶה - בֵּין שְׁנַטְּת תְּבוּאָה עַל הַתְּבוּאָה, אוֹ יִרְק עַל גְּבִי יִרְק, אוֹ יִרְק עַל הַתְּבוּאָה, אוֹ תְּבוּאָה עַל הַיִּרְק - הַכֹּל מֵתָר, שֶׁהֲרִי הִרְחִיק כְּשֶׁעוֹר; חוּץ מִדְּלַעַת יְגוּנִית, שֶׁהִיא נִמְשָׁכַת הַרְבֵּה; לְפִיכָף, אִם נָטַת - יַעֲקֹר מִלְּפָנֶיהָ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

טו. הִיָּה בֵּין שְׁנֵי הַמִּינֵין בּוּר (שְׂדֵה שׁוּמְמָה), אוֹ גִיר (שְׂדֵה חֲרוּשָׁה), אוֹ גֶפֶה (גִּדֵר מְעִרִימַת אַבְנִים), אוֹ דְּרוֹךְ, אוֹ גְּדֵר שֶׁהוּא גְבוּהַ עֶשְׂרֵה טְפָחִים, אוֹ חֲרִיץ שֶׁהוּא עֵמֶק עֶשְׂרֵה טְפָחִים וְרַחֵב אַרְבָּעַה, אוֹ אֵילָן שֶׁהוּא מִסֵּף עַל הָאֲרֵץ, אוֹ סֵלַע שֶׁהוּא גְבוּהַ עֶשְׂרֵה וְרַחֵב אַרְבָּעַה - הֲרִי זֶה מֵתָר לְסִמּוֹךְ הַמִּין לְצַד אֶחָד מֵאֵלוּ, וְהַמִּין הָאֶחָד לְצַד הַשְּׁנִי; הוּאֵיל וְאֶחָד מִכָּל אֵלוּ מְבַדִּיל בִּיגִיחַן, הֲרִי הֵן נֶרְאִין מְבַדְּלִין זֶה מִזֶּה.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁצָּרִיף הִרְחָקָה אוֹ דְּבָר הַמְּבַדִּיל? בְּשְׂזוֹרֵעַ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ. אֲכָל אִם הִיִּתָּה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה חֲטָיִם - מֵתָר לְחִבְרוּ לִזְרַע בְּצֵדָה שְׁעוּרִים, שֶׁנֶּאֱמָר:

שבארנו, ונתמעט מטפח מאחר שזנרע בו - פֿשר, שְׁהִיָּה
כְּשֶׁר מִתְחַלְתּוּ.

טו. הַרוּצָה לְמֵלֶאֱת כָּל גְּנֹתוֹ מִיַּיִן יֵרֵק רַבִּים, וְלֹא יִרְחִיק
בִּינֵיהֶן - עוֹשֶׂה הַגְּנָה כְּלָה עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת מְרַבְּעוֹת, אֶפְלוּ
שֶׁשָׁה עַל שֶׁשָׁה, וְעוֹשֶׂה כְּכֹל עֲרוּגָה חֲמִשָּׁה עֲגוּלִין, אַרְבַּעַה
בְּאַרְבַּע רִוּחוֹתֶיהָ וְאַחַד בְּאַמְצַע; וְזוֹרַע מִין בְּכֹל עֲגוּל, וְזוֹרַע
אַרְבַּעַה מִיַּיִן אַחֲרֵים בְּאַרְבַּע קַרְנוֹת עֲרוּגָה - נִמְצָאוּ
תְּשֻׁעָה מִיַּיִן בְּכֹל עֲרוּגָה, וְהֵן נִרְאִין מְבַדְּלִין זֶה מִזֶּה; וְאִינוּ
מִפְסִיד אֲלָא מֵה שְׂבִינֵי הַעֲגוּלִין בְּלֶבֶד - שֶׁהוּא מְנִיחוֹ חֲרֵב,
כְּדִי שִׁירָאוּ הַעֲגוּלִין מְבַדְּלִין מִן הַקַּרְנוֹת, וּמְבַדְּלִין זֶה מִזֶּה.
וְאִם רָצָה שְׂלֹא יִפְסִיד כְּלוּם - אִם הָיוּ הַעֲגוּלִין זְרוּעִין שְׂתִי,
זוֹרַע מֵה שְׂבִינֵיהֶן עֲרָב; וְאִם הָיוּ זְרוּעִין עֲרָב, זוֹרַע מֵה
שְׂבִינֵיהֶן שְׂתִי; כְּדִי שִׁירָאוּ מְבַדְּלִין.

טז. מִפֿל אֵלוּ הַדְּבָרִים נִתְבָּאָר לָךְ, שְׂבֻזְמָן שִׁישׁ בֵּין שְׁנֵי
הַמִּינִין הַרְחֵקָה הָרְאוּיָה לָהֶן כְּדִי שְׂלֹא יִיָּקוּ זֶה מִזֶּה - אִין
חוֹשְׁשִׁין לְמִרְאִית הָעֵינַן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ; וּבְזֻמָּן שִׁירָאוּ
מְבַדְּלִין זֶה מִזֶּה - אִין חוֹשְׁשִׁין לִינִיקְתּוֹ, אֶפְלוּ הֵן זֶה בְּצַד
זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר עֲתָה.

הַלְכוֹת כְּלָאִים פְּרָק ה

א. הַזוֹרַע שְׁנֵי מִינֵי תְּבוּאָה אוֹ שְׁנֵי מִינֵי יִרְקוֹת, עִם זְרַע
הַפְּרִם - הָרִי זֶה לֹקְהָ שְׂתִימִים: אַחַת מִשׁוּם "שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע
כְּלָאִים", וְאַחַת מִשׁוּם "לֹא תִזְרַע כְּרִמְךָ כְּלָאִים".

ב. וְאִינוּ לֹקְהָ מִשׁוּם זוֹרַע כְּלָאִי הַפְּרִם, עַד שִׁירָעַב בְּאַרְץ
יִשְׂרָאֵל חֹטֵה וּשְׂעוּרָה וְחִרְצָן בְּמִפְלַת יָד; וְכֵן אִם חָפֵה
אוֹתָן בְּעֶפֶר, לֹקְהָ. וְכֵן אִם זָרַע שְׁנֵי מִינֵי יִרְק וְחִרְצָן, אוֹ
זָרַע אֶחָד יִרְק וְזָרַע אֶחָד מִין תְּבוּאָה וְחִרְצָן, בְּמִפְלַת יָד -
הָרִי זֶה לֹקְהָ.

ג. וְאִינוּ חֵיב מִן הַתּוֹרָה, אֲלָא עַל קַנְבֶּס, וְלוּף, וְכִיּוֹצָא
בְּהֵן מְזֻרְעִים שְׂנִימִרִין עִם גְּמֵר תְּבוּאֹת הַפְּרִם; אֲבָל שְׂאֵר
הַזְּרָעִים, אֲסוּרִין מִדְּבַרְיֵיהֶם. וְכֵן אֲסוּר מִדְּבַרְיֵיהֶם לְזוֹרַע
כְּלָאִי הַפְּרִם בְּחוּצָה לְאַרְץ.

ד. וְלִמָּה אֲסוּרוֹ לְזָרַע כְּלָאִי הַפְּרִם בְּחוּצָה לְאַרְץ, וְלֹא
אֲסוּרוֹ כְּלָאִי זְרָעִים? מִפְּנֵי שְׂכָלְאִי הַפְּרִם חֲמוּרִין הֵן - שְׂאֵם
נִזְרָעוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, הָרִי הֵן אֲסוּרִין בְּהִנְיָה; וְכִיּוֹן שֶׁהֵן
אֲסוּרִין בְּהִנְיָה בְּאַרְץ, אֲסוּרוֹ לְזָרַע בְּחוּצָה לְאַרְץ.

ה. וְאִין עוֹדְרִין [חופרים] עִם הַגּוֹי כְּכָלְאִים, אֲבָל עוֹקְרִין
עִמוֹ [ולמרות שיקח הגוי את הכלאים, הקלו -] כְּדִי לְמַעַט
הַתְּפִלָּה [=דבר המגונה].

ו. אִין אֲסוּר מִשׁוּם כְּלָאִי הַפְּרִם, אֲלָא מִינֵי תְּבוּאָה וּמִינֵי
יִרְקוֹת בְּלֶבֶד. אֲבָל שְׂאֵר מִינֵי זְרָעִים, מִתֵּר לְזָרַע בְּכָרִם;
וְאִין צְרִיף לומֵר, שְׂאֵר אֵילָנוֹת.

ז. אֲסוּר לְזָרַע יִרְקוֹת אוֹ תְּבוּאָה בְּצַד הַגְּפִנִים, אוֹ לְטַע
גֶּפֶן בְּצַד הַיִּרְק אוֹ תְּבוּאָה. וְאִם עֲשֶׂה כֵן - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ
לֹקְהָ, הָרִי זֶה קִדְשׁ [אסור בהנאה], וְנִאֲסָרוּ שְׂנֵינֵיהֶן בְּהִנְיָה -
הַיִּרְק אוֹ הַתְּבוּאָה, וְהַגְּפִנִים. וְשׂוֹרְפִין אֶת שְׂתִינֵיהֶן, שְׂנֵאָמַר:
"פֶּן תִּקְדַּשׁ [ודרשו בו: תוקד אש] הַמְּלֵאָה, הַזְּרַע וְכוּ";

ד. הַתְּלָם אוֹ אַמַּת [=תעלת] הַמַּיִם שֶׁהֵן עֲמֻקִּין טַפַּח -
זוֹרַעִין לְתוֹכָן שְׂלִשָּׁה מִינֵי זְרָעוֹנִין, אֶחָד עַל שְׂפַת הַתְּלָם
מִכָּאן וְאַחַד מִכָּאן וְאַחַד בְּאַמְצַע.

ה. וּמִתֵּר לְנִטְעַ שְׁנֵי מִינֵין בְּתוֹף גְּמָה אַחַת, וְאֶפְלוּ קִשׁוֹת
וְדַלְעֹת; וְהוּא, שְׂתִינֵיהֶן מִין זֶה נוֹטָה מֵעַל שְׂפַת הַגְּמָה לְכָאן
וְהַמִּין הַאֲחֵר נוֹטָה לְצַד הַשְּׂנֵי, וְנִרְאוּ נְבַדְּלִין זֶה מִזֶּה. וְכֵן
אִם נִטַּע אַרְבַּעַה מִיַּיִן בְּתוֹף הַגְּמָה, וְהִפְכּוּ לְאַרְבַּע
רִוּחוֹתֶיהָ - הָרִי זֶה מִתֵּר.

ו. הַרוּצָה לְזָרַע שְׂדֵהוּ מִשֵּׁר [=שורה] מִשֵּׁר מִכָּל מִין -
מִרְחִיק בֵּין כָּל מִשֵּׁר וּמִשֵּׁר שְׂתִי אַמּוֹת עַל שְׂתִי אַמּוֹת,
וּמִצָּר וְהוֹלֵף עַד שְׂלֹא יִשְׂאָר בִּינֵיהֶם בְּסוֹף הַמִּשֵּׁר אֲלָא כָּל
שְׂהוּא; שְׂהָרִי הֵן נִרְאִין שְׂלֹא נִזְרָעוּ בְּעַרְבוּכֵיהָ.

ז. רָצָה לְעַשׂוֹת שְׂדֵהוּ קַרְחַת [=חלקת שדה] קַרְחַת מִכָּל
מִין - לֹא יַעֲשֶׂה בְּתוֹף כָּל בֵּית סָאָה יֵתֵר עַל תְּשַׁע קַרְחוֹת,
כָּל קַרְחַת מֵהֵן בֵּית רַבַּע; וְנִמְצָא רְחוּק בֵּין כָּל קַרְחַת
וְקַרְחַת, קְרוֹב לְעֶשֶׂר אַמּוֹת פְּחוֹת רְבִיעַ - שְׂכָל בֵּית סָאָה,
חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים.

ח. וּמָה בֵּין הַמִּשֵּׁר לְקַרְחַת? שְׂהַמִּשֵּׁר אַרְף, וְהַקַּרְחַת
מִרְבַּעַת.

ט. מִינֵי יִרְקוֹת שְׂאִין דְּרָף בְּגֵי אָדָם לְזָרַע מֵהֵן אֲלָא מַעַט
מַעַט, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ - מִתֵּר לְזָרַע מֵהֵן אֶפְלוּ חֲמִשָּׁה מִיַּיִן
בְּתוֹף עֲרוּגָה אַחַת, שֶׁהִיא שְׂשָׁה טַפְחִים עַל שְׂשָׁה טַפְחִים;
וְהוּא, שִׁירָעַב אַרְבַּעַה מִיַּיִן בְּאַרְבַּע רִוּחוֹת עֲרוּגָה, וְאַחַד
בְּאַמְצַע, וְיִרְחִיק בֵּין כָּל מִין וּמִין כְּמוֹ טַפַּח וּמִחְצָה, כְּדִי
שְׂלֹא יִיָּקוּ זֶה מִזֶּה. אֲבָל יוֹתֵר עַל חֲמִשָּׁה מִיַּיִן - לֹא יִזְרַע,
וְאֵף עַל פִּי שְׂמִרְחִיק בִּינֵיהֶן; לְפִי שְׂמִינֵין הַרְבֵּה בְּעֲרוּגָה
כְּזוֹ, הָרִי הֵן כְּפוֹטוּעִין בְּעַרְבוּכֵיהָ.

י. בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים? בְּעֲרוּגָה שֶׁהִיא בְּחִרְכָּה וְאִין שָׁם
זָרַע חוּצָה לָהּ. אֲבָל עֲרוּגָה בֵּין עֲרוּגוֹת, אֲסוּר לְזָרַע בָּהּ
חֲמִשָּׁה מִיַּיִן; שְׂאֵם יִזְרַע כְּכֹל רוּחַ [צד] מְעֲרוּגָה זוֹ, וּבְכָל
רוּחַ מְעֲרוּגוֹת שֶׁסְּכִיבוֹתֶיהָ - יִרְאָה הַפֶּל כְּמַעֲרָב. וְאִם הִטָּה
עֲלֵין שְׂבַעֲרוּגָה זוֹ לְכָאן, וְעֲלֵין שְׂבַעֲרוּגָה שְׂבַעֲדָה מִכָּאן,
עַד שִׁירָאוּ מְבַדְּלִין - מִתֵּר; וְכֵן אִם עֲשֶׂה תְּלָם בֵּין כָּל
עֲרוּגָה לְעֲרוּגָה, מִתֵּר.

יא. וְאֲסוּר לְזָרַע חוּץ לְעֲרוּגָה כְּלָא תְּלָם וּכְלָא נִטְיָה,
וְאֶפְלוּ כְּנֶגֶד הַקַּרְנוֹת שֶׁל עֲרוּגָה שְׂאִין בְּהֵן זְרַע; גְּזֵרָה -
שְׂמָא יִזְרַע אַרְבַּעַת הַמִּינִין בְּאַרְבַּע זְוִיּוֹת עֲרוּגָה, וְיִזְרַע
מִיַּיִן אַחֲרֵים חוּצָה לָהּ כְּנֶגֶד הַזְוִיּוֹת, וְנִמְצָא הַפֶּל מְלַרְב.

יב. הִיָּתָה הַעֲרוּגָה שְׂשָׁה עַל שְׂשָׁה, וְהִיָּה לָהּ גְּבוּל טַפַּח
סְכִיב - מִתֵּר לְזָרַע בָּהּ וְאֶפְלוּ שְׂמוֹנָה עֶשֶׂר מִין, שְׂלִשָּׁה עַל
כָּל גְּבוּל וּגְבוּל, וְשְׂשָׁה בְּאַמְצַע; וְיִרְחִיק בֵּין כָּל מִין וּמִין
טַפַּח וּמִחְצָה. וְלֹא יִזְרַע רֵאשׁ הַלְפַת בְּתוֹף הַגְּבוּל, שְׂמָא
יִמְלָאָהוּ. יֵתֵר עַל זֶה, לֹא יִזְרַע.

יג. וְאֲסוּר לְזָרַע בְּעֲרוּגָה מִינֵי זְרָעִים כְּעִנְיָן זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
נִרְאִין כְּכָלְאִים; אֲבָל מִינֵי יִרְקוֹת - הוֹאִיל וְאִין דְּרָף בְּגֵי אָדָם
לְזָרַע מֵהֵן אֲלָא מַעַט מַעַט, הָרִי זֶה מִתֵּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

יד. גְּבוּל שְׂהִיָּה גְבוּהַ טַפַּח, וְזוֹרַע בוֹ מִיַּיִן הַרְבֵּה כְּמוֹ

יז. היה עובר בכרם ונפלו ממנו זרעים, או שיצאו מן הזבלים או עם המים, או שהיה זורע או זורה בשדה לכן וסערתו הרוח לאחוריו ונפלו הזרעים בכרם, וצמחו - הרי זה לא נתקדש, שנאמר: "אשר תזרע", וזה לא זרע. ותיב לעקר, כשיראה; ואם קימן, הרי זה קדש. סערתו הרוח לפניו, וראה הזרעים שנפלו לכרם - הרי זה כזורע. וכיצד יעשה? אם צמחו העשבים - יתפף אותו במחרשה, וידו. ואם מצאן שנעשו אביב - ינפץ אותו אביב כדי להשחיתו, שיהפך אסור בהנהיגה; ואם מצאה שנעשת דגן, הרי זה תשרף. ואם ראה אותן, וקימן - הרי אלו ישרפו עם הגפנים הסמוכות להן.

יח. הרואה בכרם עשב שאין דרוף בני אדם לזרעו - אף על פי שהוא רוצה בקיומו לבהמה או לרפואה, הרי זה לא קדש; עד שיקים דבר שפמיהו מקימין רב העם באותו מקום. כיצד? המקיים קוצים בכרם בערב, שרוצים בקוצים לגמליהם - הרי זה קדש.

יט. האירוס והקיסוס ושושנת המלך ושאר כל מיני זרעים, אינן פלאים בכרם; והקנבס והקנרס וצמר גפן - הרי הן כשאר מיני ירקות, ומקדשין בכרם. וכן כל מיני דשאים שעולין מאליהן בשדה, הרי הן מקדשין בכרם. ופול המצרי - מין זרעים, ואינו מקדש. הקנים והגרד והאטדין - מיני אילן, ואינן פלאים בכרם.

כ. זה הפלל: כל המוציא עלין מעקרו, הרי זה ירק; וכל שאינו מוציא עלין מעקרו, הרי זה אילן. והצלף, אילן לכל דבר.

כא. הרואה ירק בכרם, ואמר: 'כשאגיע לו אלקטנו' - מתר; הגיע לו, ועבר מעליו ואמר: 'כשאחזור לו אלקטנו' - אם שהה עד שהוסיף אחד ממאמץ, הרי זה קדש.

כב. וכיצד משערין שעור זה? רואין: אם נחתף ירק זה או מין תבואה זה מן הארץ, בכמה זמן ייבש - הגע עצמך שייבש עד שלא תשאר בו לחה, במאה שעה. אם נשתהה בארץ משהגיע לו חצי שעה, הרי הוסיף ואסור; ואם נשתהה פחות מחצי שעה, מתר.

כג. אסור לעבר בעציץ נקוב שזרוע בו ירק, בתוך הכרם; ואם הניחו תחת הגפן, ונשתהה שם בארץ כדי להוסיף אחד ממאמץ - הרי זה קדש.

כד. בצל שנטעו בכרם, ואחר כך נעקר הכרם, ואחר כך צמחו הבצלים מן העקר הנטוע - אף על פי שרבו הגדולים על עקרו במאמץ, הרי אותו העקר באסור; שאין גדולי התר, מעלין את העקר האסור.

שבת קודש

הלכות פלאים פקו ו

א. הזורע ירק או תבואה בכרם, או המקימו עד שהוסיף במאמץ - הרי זה מקדש מן הגפנים שסביבותיו שש עשרה אמה לכל רוח, ועגלות ולא מרבעות; ורואין כל העגול שרחבו שתיים ושלישים אמה, כאלו הוא פלו מלא

ואפלו הקש של תבואה, והעצים של גפנים האלו - אסורין בהנהיגה, ושורפין אותן. ולא יסיק בהן תנור וכירים, ולא יבשל בהן בשעת שרפתן.

ח. אחד הנוטע, ואחד המקיים, כגון שראה פלאים צמחו בכרמו והניחן - הרי זה קדש. ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו; לפיכך, המסבף גפנו על גבי תבואתו של חברו - קדש גפנו, ולא נתקדשה התבואה; סבף גפן חברו על תבואתו - קדש תבואתו, ולא קדש גפן חברו; סבף גפן חברו על תבואת חברו, לא קדש אחד מהן. ומפני זה, הזורע פרמו בשביעית [שהכל הפקר] - לא קדש.

ט. הרואה פלאים בכרם חברו, וקימו - הרי זה הרואה אסור בהנהיגו, וכל אדם מתרין בהן. ואלו קימן בעל הכרם - הנה מקדש אותן לכל אדם, כמו שבארנו.

י. האנס [גידול] שזרע פלאים בכרם חברו - אם נשתקעו [התחבא] הבעלים, אף על פי שלא נתאשו - הרי זה קדש מן התורה; ואם לא נשתקעו הבעלים, אף על פי שנתאשו - אינו מקדש אלא מדברי סופרים.

יא. הרוח שעקרה פירות [=ענפין] הגפן, ושלחה אותן על התבואה - יגרד אותן מיד; ואם ארעו אנס, ולא סלקן - הרי אלו מתרין, ולא נתקדשו.

יב. אנס שזרע הכרם - כשיצא האנס, יקצר הזרע מיד, ואפלו בחלו של מועד. ואם לא מצא פועליו, יוסיף להן עד שליש בשכרן; בקשו ממנו יותר מכאן, עד שלא מצא פועלים - הרי זה מבקש בנחת וקוצר. ואם נשתהה הזרע עד שהגיע לעונת שיקדש - הרי זה קדש, ויאסרו שניהן.

יג. מאימתי תבואה או ירק מתקדשין? משישרישו; ענבים, משיעשו כפול הלכן, שנאמר: "המלאה הזרע אשר תזרע, ותבואת הכרם" - עד שזרירע זה, ויהיה זה תבואה; אבל תבואה שייבשה כל צרכה, וענבים שבשלו כל צרכן - אינן מתקדשות. כיצד? תבואה שייבשה כל צרכה, וכא ונטע גפן בתוכה, וכן ענבים שבשלו כל צרכן, וזרע תבואה או ירק בצדן - אף על פי שזה אסור, אינן מתקדשות.

יד. כרם שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלכן, אלא עדין הן בסור, וזרע בתוכו ירק או תבואה, והשרישו - הרי זה לא קדש. ואף על פי כן קונסין אותו, ואוסרין את הזרע; אבל הבסור, מתר. ואם עקר הזרע קדם שיעשו הענבים כפול הלכן, הרי הוא מתר בהנהיגה. מקצתן נעשו כפול הלכן, ומקצתן לא נעשו - את שנעשו, נתקדשו; ושלא נעשו, מתרין.

טו. ענבים שנעשו כפול הלכן, וזרע בצדן תבואה או מיני ירקות, ולקט הזרע קדם שישריש - הרי זה מתר בהנהיגה; ואם השריש, אסור.

טז. גפן שייבשו העלין שלה, ונפלו בדרף שתיבש הגפן בימי הקר - אסור לזרע בצדה ירק או תבואה; ואם זרע, לא קדש. וכן הזורע בעציץ שאינו נקוב המנח בכרם - לא קדש; ומפני אותו מפת מרדות. אבל עציץ נקוב, הרי הוא בארץ.

מן הגפן - הרי זה קדש, ואף על פי שהזרע רחוק מעקר הגפן כמה אמות.

יב. הדלה [=הגביה] את הגפן על מקצת אפפירות [קנים] - לא יזרע תחת מותר האפפירות, ואף על פי שאין עליהן לא שריגין ולא עלין; ואם זרע - הואיל ואין הזרע תחת סבוף הגפן, הרי זה מותר. וכן אם הדלה הגפן על מקצת בדי [=ענפי] אילן שאינו עושה פרי, כגון הארו והברוש. אבל אם הדלה על מקצת אילן מאכל - הרי זה מותר לזרע תחת מותר בדי האילן שלא נמשכו עליהן שריגי הגפן; שאין אדם מבטל אילן מאכל ועושה אותו אפפירות לגפן. ואם נמשכו השריגים אחר שזרע, וספכו על הזרע - הרי זה מחזירין למקום אחר.

יג. הזרע תחת מותר האפפירות או תחת מותר אילן שאינו עושה פרות, ונמשכו שריגי הגפן וספכו על הזרע - הרי זה אסור לקימו, או להחזיר השריגים. אלא כיצד עושה? עוקר הזרע.

יד. קנים היוצאים מן העצים [עריסת הקנים שהגפן שוכבת עליה], וחס עליהן לפסקן [לחותכן] כדי שלא ישחית האפפירות - הרי זה מותר לזרע תחתיהן; ואם עשאן כדי שיהלכו עליהן השריגים והעלין היוצאים, הרי זה אסור לזרע תחתיהן.

טו. פרח היוצא מן העצים, או מן הדלית [גפן מוגבהת] - רואין כאלו משקלת תלויה בו עד הארץ, ואסור לזרע תחתיה; וכן המותח זמורה מאילן לאילן, אסור לזרע תחתיה.

טז. קשר חבל או גמי בזמורה, וקשר הראש האחר באילן - הרי זה מותר לזרע תחת החבל; ואם מתח חבל זה כדי שיהלכו עליו השריגים והעלים - הרי הוא כאפפירות, ואסור לו לזרע תחתיו.

הלכות פלאים פרק ז

א. הבא לזרע בצד הפנים - מרחיק ממנו ארבע אמות מעקרי הגפנים, וזרע; ואם גפן יחידית היא - מרחיק ממנה ששה טפחים, וזרע. היתה שורה אחת של גפנים זו בצד זו, אפלו הן מאה - אין זה פנים, אלא כגפן יחידית; ומרחיק מן השורה ששה טפחים, וזרע. הרי שתי שורות, הרי אלו פנים, וצריך להרחיק ארבע אמות מקל צד, ואחר כך זרע.

ב. וכמה יהיה בכל שורה? שלש גפנים או יותר. כמה דברים אמורים? בשהיה בין כל גפן וגפן מארבע אמות ועד שמונה אמות. אבל אם היה בין שתי השורות שמונה אמות, חוץ ממקום הגפנים עצמן - הרי אלו כמבדלות זו מזו, ואינן פנים אחד, ואינו מרחיק אלא ששה טפחים מקל שורה. וכן אם היה ביניהן פחות מארבע אמות - הרי אלו כגפן אחת, ומרחיק ששה טפחים לכל רוח.

ג. היו שלש שורות - אף על פי שיש ביניהן פחות מארבע, הרי אלו פנים; ורואין את האמצע, כאלו אינה.

ירק - וכל גפן שתהיה בתוך כל עגול זה, נתקדשה עם הירק, וכל שחוץ לעגול, אינן מתקדשות.

ב. כמה דברים אמורים? בשהיה בין שפת העגול הזה ובין שורות הגפנים שחוצה לו יתר על ארבע אמות. אבל אם היה ביניהן ארבע אמות מצמצמות או פחות - רואין את העגול כאלו הגיע לשורה הסמוכה לו, וכאלו רחב העגול ארבעים אמה; ורואין כל גפן שתפל בתוך עגול זה של ארבעים אמה, הרי היא מתקדשת.

ג. כמה דברים אמורים? בזרע או מקנים בתוך הפנים; אבל הזרע חוצה לפנים, וסמוך לו - הרי זה מקדש שתי שורות של גפנים הסמוכות לזרע, בארץ כל הזרע ויתר ארבע אמות חוץ לזרע; ומתקדש מן הזרע רחב ארבע אמות, בארץ כל השורה של פנים. ואם זרע בצד גפן יחידית, אינו מקדש מן הזרע אלא ששה טפחים לכל רוח.

ד. ילדה [=גפן צעירה] פחות מטפח, אינה מקדשת את הזרעים. כמה דברים אמורים? בשתים כנגד שתים, ואחת יוצאת זנב [החמישית בולטת כזנב]; אבל אם היה כל הפנים כן, הרי זה מקדש.

ה. שתי גנות זו על גבי זו, התחתונה עשויה פנים - זרע את העליונה, עד שהוא מגיע לאויר עשרה טפחים קרוב לפנים; שאויר עשרה טפחים סמוך לפנים או לגפן יחידית, אסור לזרע בו זרעים. ואם היתה העליונה עשויה פנים - הרי זה זרע את התחתונה, עד שהוא מגיע למטה משלשה טפחים מעקר הגפנים.

ו. מי שהיתה שדהו זרועה ירק או תבואה, ונמלך לטע ביה גפנים - הופך את הזרעים במחרשה, ואחר כך נוטע; ולא ישע ואחר כך יחפך. היתה נוטעה גפנים, ונמלך לזרעה זרעים - משרש את הגפנים, ואחר כך זרע את הזרעים; ואם רצה לקץ את הגפנים עד שלא ישאר מהן אלא פחות מטפח סמוך לארץ - הרי זה מותר לזרע, ואחר כך יחזר וישרש את הנשאר בארץ מן הגפנים.

ז. המבריק [=המטמין] את הגפן בארץ, אפלו הבריכה בתוך הדלעת שיקשה ונעשת כסילון [=צינור], או בתוך סילון של חרש - אם היה עפר על גבה שלשה טפחים או יתר - הרי זה מותר לזרע על גבה; ואם היה על גבה פחות מזה - אסור לזרע על גבה, ומותר לזרע בצדה.

ח. הבריכה בסלע - אף על פי שאין עפר על גבה אלא שלש אצבעות, מותר להביא זרע עליה. כמה דברים אמורים? בשאין עקר הגפן נראה; אבל אם היה עקרה נראה - צריך להרחיק ששה טפחים לכל רוח, ואחר כך זרע, כמו שמרחיק מקל גפן יחידית שלא הבריכה, כמו שיתבאר.

ט. המבריק שלש גפנים, ועקריהן נראין - אם לש ביניהן מארבע אמות ועד שמונה - הרי אלו מצטרפות לשאר גפנים העומדות, וכאלו לא הבריכן; ואם לאו, אינן מצטרפות.

י. היו פחות משלש - אין מצטרפות, אלא מרחיק מהן ששה טפחים לכל רוח וזרע.

יא. כל הזרע תחת השריגים [=הענפים] והעלין היוצאים

הגפנים, וזורע עד הגדר. וכן כרם גדול שהיה בין כל שורה ושורה שמונה אמות או יותר, אין לו מחול.

יד. היה הגדר המקיף את הכרם פחות מעשרה טפחים, או שהיה גבוה עשרה טפחים ואין בו רחב ארבעה טפחים - אין לו מחול, אלא מרחיק מסוף הגפנים ארבע אמות, וזורע עד המחיצה; אפלו היה בין הגפנים ובין המחיצה ארבע אמות ומחצה, זורע את חצי האמה.

טו. גדר שהוא גבוה עשרה טפחים, וכן חריץ שהוא עמק עשרה טפחים ורחב ארבעה - הרי זה מתר לטע כרם בצדו מכאן, וירקות בצדו מכאן; אפלו מחצה של קנים - אם אין בין קנה לחברו שלשה טפחים, הרי זה מבדלת בין הכרם והירק בגדר.

טז. גדר המבדיל בין כרם וירק, שנפרץ - עד עשר אמות - הרי זה כפתח, ומתיר; היתה פרצה יתר מעשר - כנגד הפרצה אסור, עד שירחיק מן הגפנים כשעור. נפרצו בו פרצות רבות - אם היה העומד כפרוץ - הרי זה מתיר, וכאלו אין שם פרצה; היה (החלק) הפרוץ מרבה על העומד [החלק המגודר] - לא יזרע כנגד כל המקומות הפרוצים, עד שירחיק כשעור.

יז. מחצת הכרם שנפרצה - אומרין לו: 'גדר'; גדרה ונפרצה - אומרין לו: 'גדר'. נתאזש ממנה, ולא גדרה - הרי זה קדש.

יח. בית שהיה חציו מקרה וחציו אינו מקרה, וגפנים נטועים בצד זה - מתיר לזרע ירקות בצד האחר; שהרי פי תקרה כאלו ירד וסתם, ונעשה ביניהן כמחיצה. לפיכך, אם השנה את קרויו, אסור.

יט. חצר קטנה שנפרצה במלואה לגדולה, והיו גפנים בגדולה - אסור לזרע בקטנה; ואם זרע - הנזעים אסורין, והגפנים מתרות. היו גפנים בקטנה - מתיר לזרע בגדולה; הואיל ויש לגדולה פסין מכאן ומכאן, הרי היא כמבדלת מן הקטנה, ואין הקטנה מבדלת מן הגדולה.

כ. חריץ שהוא עובר בכרם, עמק עשרה ורחב ארבעה - אם היה מפלש מראש הכרם ועד ראשו - הרי זה נראה כבין שני הכרמים, ומתיר לזרע בתוכו; ובלבד שלא יהיו הגפנים מספכין עליו, כמו שבארנו. ואם לא היה מפלש - הרי היא כגת שבאמצע הכרם, שאף על פי שהיא עמקה עשרה ורחבה ארבעה או יותר, אסור לו לזרע בתוכה - אלא אם כן היה בקרחת שש עשרה אמה.

כא. שביל שבין שני כרמים, הרי הוא ככרם שחבר מאמצעו; אם יש ביניהן שש עשרה אמה - מרחיק מזה ארבע אמות ומזה ארבע אמות, וזורע את המותר; ואם היה פחות מכאן, לא יביא זרע לשם.

כב. שומרה [מקום מצפה לשומר] שבכרם - אם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה, מתיר לזרע בראשה ירק; ובלבד שלא יהיו השריגין נוגעין בה, כדי שלא יראה ירק בתוף הכרם מלמעלה. במה דברים אמורים? במרבעת. אבל אם

וכן אם היו שלש שורות, ובין כל שורה ושורה שמונה אמות או יותר - הרי זה זורע בין השורות.

ד. לפיכך, הנוטע את כרמו מתחלה, והרחיק בין כל שורה ושורה שמונה אמות - מתיר להביא זרע בתוכו, וירחיק מכל שורה ששה טפחים בלבד; אבל אם זרע חוצה לו, צריך להרחיק משורה החיצונה ארבע אמות כשאר הכרמים. ואין דין בין השורות של זה הכרם, ככרם שחבר מאמצעו - שהרי מתחלה נטען מרחקין.

ה. היתה בשדה זו שורה אחת של גפנים, ובשדה חברו שורה שניה כנגדה קרובה לה - אף על פי שמפסיק ביניהן דרך היחיד, או דרך לרבים, או גדר שהוא נמוך מעשרה טפחים - הרי אלו מצטרפות להיות שתיהן כרם; והוא, שהיה ביניהן פחות משמונה.

ו. נטע שורה אחת בארץ, ושורה אחת במדרגה - אם גבוהה המדרגה מן הארץ עשרה טפחים, אין מצטרפות; פחות מכן, מצטרפות.

ז. הנוטע חמש גפנים, שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת בזנב - הרי זה נקרא 'כרם קטן', וצריך להרחיק מהן ארבע אמות לכל רוח. אבל אם נטען שתיים כנגד שתיים ואחת באמצע, או שלש בשורה זו ושתיים כנגדן בשורה שניה - אינן כרם, ואינו מרחיק מהן אלא ששה טפחים לכל רוח. **ח.** כרם שחבר - אם יש בו ללקט עשר גפנים לכל בית סאה, ויהיו נטועות שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב [בולטת כזנב], או יש בו לכוון שלש כנגד שלש - הרי זה נקרא 'כרם דל', ואסור לזרע בכלו.

ט. כרם שאינו נטוע שורות שורות, אלא מערבב - אם יש בו לכוון שתיים כנגד שלש, הרי זה כרם. ואם לאו, אינו כרם; אלא דיו להרחיק ששה טפחים מכל גפן, וזורע.

י. היו העקרים מכוננין, והנוף אינו מכונן - הרי זה כרם; הנוף מכונן, והעקר אינו מכונן - אינו כרם. היו דקות ואינן מכוננות, העבו והרי הן מכוננות - הרי זה כרם. כיצד הוא יזרע אם הן מכוננות? מביא חוט המדה, ומותח מזו לזו.

יא. כרם שחבר באמצעו, ונשאר שלם מכל סביביו - אם יש בקרחת שבאמצעו שש עשרה אמה - הרי זה מרחיק מעקרי הגפנים ארבע אמות לכל רוח, וזורע באמצע הקרחת. ואם אין בה שש עשרה אמה, הרי זה לא יביא זרע לשם; ואם הביא - הואיל והרחיק ארבע אמות לכל רוח מן הגפנים של כרם, הרי זה לא קדש.

יב. וכן מקום שנשאר פנוי בלא גפנים, בין סוף הכרם ובין הגדר שלו, והוא הנקרא 'מחול הכרם' - אם יש בו שתיים עשרה אמה - מרחיק מן הגפנים ארבע אמות, וזורע את השאר.

יג. היה בו פחות משתיים עשרה אמה, לא יביא זרע לשם; ואם הביא - הואיל והרחיק ארבע אמות, הרי זה לא קדש. במה דברים אמורים? בכרם גדול; אבל כרם קטן - אין לו מחול, אלא מרחיק ארבע אמות מסוף

ו. הנה ביניהן שמונה אמות בצמצום, הרי זה לא יביא זרע לשם; ואם זרע - הואיל והרחיק מכל שורה ששה טפחים, הרי זה לא קדש. ואם אין שם גדר - מרחיק ששה טפחים מכל שורה, וזרע; שאין כאן לא ערים, ולא פסקי ערים. חזר וכתב הגדר - חזר ערים למקומו, וחזרו פסקי ערים למקומם.

ז. גנה קטנה שהיא מקפת גדר, וערס את הגפנים סביב לה מבחוץ על כל כחליה - אם יש בה מלא בוצר וסלו מכאן, ומלא בוצר וסלו מכאן - הואיל והיא מקפת גדר, וזרעין בתוכה ירקות; ואם אין בה פשעור הנה - אין זרעים בתוכה, מפני שגנאה הכל לערים אחד וירק בתוכו.

ח. גפנים שהיו זרועין במדרגה גבוהה, והערים שלהן יוצא ומסוכף על השדה - אם עומד בארץ ובוצר את כלו - רואין כל המקום שתחת הערים פאלו הוא מקום עקרי הגפנים, ואסור ארבע אמות בשדה לכל רוח משפת הערים; ואם אינו יכול לכצר עד שיעלה במדרגה או בסלם - אין אסור לזרע, אלא תחת הערים בלבד.

ט. שני כתלים הסמוכין זה לזה, והגפנים נטועין בניהן ביניהן, והערים יוצא עם הכתלים מתוך הקרן וכלה - מרחיק מעקרי הגפנים כשעור, וזרע במקום הפלה שאין עליו ערים; ואף על פי שהזרע מכנין בין שני הכתלים שביניהן הערים - הואיל והרחיק כשעור, הרי זה זרע בין הכתלים.

י. גפן שעלה העץ שלה מן הארץ מעט, ואחר כך נעקם ונמשך על הארץ, וחזר ועלה כמו ארבעה [פרק הוגל] - כשמודדין בין הגפן ובין הזרע ששה טפחים, או ארבע אמות - אין מודדין אלא מסוף הארבעה, לא מעקר הגפן הראשון.

יא. כבד בארנו, שאף על פי שמרחיק בין הזרע והגפנים כשעור - צריך להזהר שלא תספד הגפן על הירק, או יספד הירק על הגפן; זרע ירק או תבואה, וצמחה, ואחר כך ספד עליה את הגפן - הקשים מתרין, והדגן ידלק. היו שרשי הכרם יוצאין לתוך הארבע האמות שבין הכרם והתבואה, יעקר; היו שרשי התבואה יוצאין לתוך הארבע אמות, מתר.

יב. כל ההרחקות והשעורין האמורין בכלאים - באמה בת ששה טפחים שוחקות [=מרווחות]; ולא יצמצם במדות הכלאים, שאין מצמצמים אלא להתמיר.

יג. כל השעורין האלו שמרחיק בין הגפנים והתבואה או הירק - אינן אלא בארץ ישראל, או בסוריה. אבל בחוזה לארץ, מתר לזרע בצד הגפנים בתוך הכרם לכתחלה; ולא אסרו בחוזה לארץ, אלא לזרע שני מיני ירק או תבואה עם חרצן במפלת יד. ואם אמר לתינוק גוי לזרע לו בחוזה לארץ, מתר; אבל לא יאמר לגוי גדול, שלא יתחלף בישראל.

יד. ואף על פי שמתיר לזרע הירק בצד הכרם בחוזה לארץ - הרי אותו הירק הזרוע שם אסור באכילה, ואפלו בחוזה לארץ; והוא, שיראה אותו לוקט ומוכר; אבל ספקו מתר, כמו שבארנו במאכלות אסורות.

היתה השומרה עגלה - צריכה שהיה בתוכה חלל ארבעה טפחים, כדי שתהיה מפלגת מן הארץ; וצריכה עפר על ראשה מלמעלה, שלשה טפחים.

כג. הבית שבפנים - אם היה יתר משלשה טפחים על שלשה טפחים, וזרעין בתוכו ירק; ואם היה פחות משלשה על שלשה - הרי הוא כסתום, ואין זרעין בתוכו.

כד. גפן יחידית שהיתה נטועה בתוך הנקע [שקע באדמה], או בתוך התרין - מרחיק ממנה ששה טפחים לכל רוח וזרע את כל התרין, כדרך שעושה במישור; ואם היה עמק עשרה, והיה רחב שפת התרין ארבעה - אסור לזרע בתוכו, אף על פי שהרחיק ששה.

כה. וכן גפן יחידית שהיתה מקפת גדר גבוהה עשרה ורחב ארבעה - לא זרע בכל המחיצה, ואף על פי שהרחיק ששה; ואם הרחיק ששה וזרע, לא קדש. וכמה ירחיק לכתחלה, וזרע? ארבע אמות לכל רוח, ואחר כך זרע שאר התרין, או שאר המקום המקף גדר.

הלכות פלאים פרק ח

א. הגפנים שגדלו בכריתן, והרי השריגים שלהן והאשכולות משלכין על הארץ - הן הנקראין 'כרם'. אבל העושה כמו מטה, או כמו שכבה גבוהה מעל הארץ, כדי שיהיו השריגים והאשכולות נסמכין עליה, והגביה נוף הגפנים מעל הארץ על אותה המטה, והדלה אותן - הרי זה נקרא 'ערים'; ואותן הקנים וכיוצא בהן שעשה מהן מטה או שכבה, והדלה עליהן את נוף הגפן - הן הנקראין 'אפפרות'. ודינים אחרים יש בערים.

ב. הנוטע שורה אחת של חמש גפנים או יתר, וערסן על גבי כחל שגבוהה עשרה וכיוצא בו, או שנטען בצד תרין עמק עשרה ורחב ארבעה - הרי אלו נקראין 'ערים'; וצריך להרחיק מן הערים ארבע אמות, ואחר כך זרע - כדרך שמרחיק מן הכרם.

ג. ומהיכן מודדין? מן עקר הגדר שערסן עליו. ביצד? הרחיק את השורה של גפנים מן הכחל אמה, ונמצא הערים מן הגפנים ולכחל - מודד מן הכחל ארבע אמות, וזרע; ונמצא בין הזרע ובין עקרי הגפנים חמש אמות. ואם בא לזרע מצד הגפנים - מרחיק מעקרי הגפנים ארבע אמות, שנמצא רחוק מן הכחל חמש אמות. ועל דרך זו, דנין בכל ערים.

ד. אחד הבונה את הגדר ואחר כך נטע, או שנטע ואחר כך עשה הגדר - הואיל וערסן, הרי זה ערים; נהרס הגדר או נסתם התרין - אין כאן ערים, אלא הרי כל השורה כגפנים יחידים.

ה. ערים שחרב אמצעו, ונשתמרו בו חמש גפנים בצד הגדר מכאן, וחמש גפנים בצד הגדר האחר מכנגדן - זה הוא הנקרא 'פסקי ערים'. אם יש ביניהם שמונה אמות ואחד מששים באמה - הרי זה מרחיק מכל שורה ששה טפחים, וזרע; והוא, שלא יזרע תחת האפפרות, כמו שבארנו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — כ"ג-כ"ט מרחשון ה'תשס"ח

בשחרית. ובכל יום שיש בו קרבן מוסף - לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה, אלא בשחרית ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים - יבואר בהמשך - לא היה בו מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה.

ט. ומה הוא קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות לצאת לייערים להביא עצים למערכה [למזבח], ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים, מקריבין עולות נדבה; וזה הוא קרבן העצים. והיה להן כמו יום טוב, ואסורין בו בספד ותענית, ואסורין במלאכה.

י. אפלו יחיד שהתנדב עצים או גורים למערכה - אסור באותו היום בספד ובתענית ובעשיית מלאכה; ודבר זה מנהג.

יא. אנשי מעמד אסורין מלספור ומלכבס כל השבת שלהן; ובחמישי מתרין מפני כבוד השבת. ומפני מה אסרו עליהן לספור ולכבס? כדי שלא יפגשו למעמדן פשהן מגולין, אלא יספרו ויכבסו מקדם.

יום שני

הלכות כלי המקדש פרק ז

א. חמשה עשר ממנין היו במקדש, וכן ממנין לעולם על כל דבר ודבר מחמשה עשר דבר אלו ממנה אדם; ואלו הן: אחד על הזמנים, שני על נעילת שערים, שלישי על השומרים, רביעי על המשווררים, חמישי על הצלצל עם שאר כלי שיר, ששי על הפנסות, שביעי על הקנים, שמיני על החותמות, תשיעי על הנסכים, עשירי על החולים, אחד עשר על המים, שנים עשר על מעשה לחם הפנים, שלשה עשר על מעשה הקטרת, ארבעה עשר על מעשה הפרוכות, חמשה עשר על מעשה בגדי כהנה גדולה.

ב. כל אחד ואחד מממנים אלו - תחת ידו אנשים הרבה, כדי להכין את המלאכה שהוא ממנה עליה. זה שעל הזמנים - הוא משמר את הזמנים, הוא ואנשיו; כיון שיגיע עת הקרבן, מכריז הוא או אחד מאנשיו ואומר: 'עמדו כהנים לעבודה, ולוים לדוכן, וישראל למעמד'; וכיון שישמע קולו, יבוא כל אחד למלאכתו.

ג. זה שעל נעילת השערים - על פיו נועלין, ועל פיו פותחין. ואין התוקעין [בשופרות] תוקעין בכל יום לפתיחת השערים, אלא ברשותו; ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות לפתיחת שערים, תקיעה תרועה תקיעה.

ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית שמסבב [ומפקח] על הלויים בכל לילה; וכל מי שיטען על משמתו - מלקין אותו במקלות, ושוורפין את כסותו.

ה. זה שעל המשווררים - הוא בורר בכל יום המשווררים שעומדים על הדוכן לומר שירה בפה, ועל פיו תוקעין על הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת ועשרים תקיעה בכל

יום ראשון

הלכות כלי המקדש פרק ו

א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו [לידו]; וקרבנות הצבור, הן קרבן של כל ישראל, ואי אפשר שיהיו כל ישראל עומדין בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים הראשונים, שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא, יהיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרבנות; והן הנקראין 'אנשי מעמד'. וחקקו אותם עשרים וארבעה מעמדות, כמנין משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד ומעמד, אחד מהם ממנה על כלם; והוא הנקרא 'ראש המעמד'.

ב. בכל שבת ושבת [שבוע], מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת; מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה, ונכנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים של אותו מעמד, כיון שהגיע מעמד שלהן, היו מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן.

ג. ומה הן עושין אלו שמתקבצין, בין בירושלים בין בקישי כנסיות? מתעניין בשני בשבת [יום ב'] שלהן, ובשלישי ורביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין, מפני כבוד השבת; ובאחד בשבת אינן מתעניין, כדי שלא יצאו מענג שבת לצום.

ד. ובכל יום ויום משבת שהיא מעמדן, מתפללין ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה, ועוד מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה, והיא יתרה [נוספת] להן. ונושאין הכהנים בפיהן במעמד שלשה פעמים בכל יום - בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה. וקוראין בספר תורה שלשה אנשים, פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה שמוסיפין; אבל במנחה לא היו קוראין בספר, אלא על פה, כקוראין את שמע [- פרשת 'שמע ישראל'] - ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן טרודין לשבת.

ה. וקבוצין לכל תפלה מארבע תפלות אלו, ועמידתן שם לתפלה ולתהנה ולבקשה ולקרות בתורה - נקרא 'מעמד'. ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית. ביום הראשון קוראין 'בראשית' ו'יהי רקיע'; בשני, 'יהי רקיע' ו'יקוו המים'; בשלישי, 'יקוו המים' ו'יהי מאורות'; ברביעי, 'יהי מאורות' ו'ישרצו'; בחמישי, 'ישרצו' ו'תוצא הארץ'; בששי, 'תוצא הארץ' ו'ויכלו'.

ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים [העולים לתורה], וקטנה קורא אותה אדם; ושתי פרשיות שקוראין שחרית - הם שחורין וקוראין אותן בתפלה השניה בספר [תורה]. וחורין וקוראין אותן על פה במנחה.

ח. שמונת ימי חנה - לא היו אנשי מעמד עושין מעמד

שְׁעַל הַחֻתְמוֹת מִבֵּיתוֹ. מִי שֶׁאֶבֶד חֻתְמוֹ, מִמֵּתִינֵן לוֹ עַד הָעֶרֶב; אִם מָצְאוּ בְמַעוֹת יָתֵר כְּדֵי חֻתֶם שְׁטוּעֵן, נוֹתְנֵין לוֹ; וְאִם לֹא, אֵין נוֹתְנֵין לוֹ. וְשֵׁם כָּל הַיּוֹם [- תַּאֲרִיךְ] כְּתוּב עַל הַחֻתֶם, מִפְּנֵי הַרְפָּאִין - שֶׁלֹּא יִשְׁהָא הַחֻתֶם אֶצְלוֹ עַד שְׁיִקְרִי [יִתְיַקְרוּ] הַנְּסָכִים.

יג. מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין שְׁעַר [- קוֹבַעִין אֵת מַחֲרִי] הַיַּיִן וְהַסֵּלֶת עִם הַמְּמָנָה עַל הַנְּסָכִים. אִם הוֹקְרוּ נְסָכִים, מְסַפֵּק לָהֶן כְּמוֹ שֶׁפְּסָקוּ עִמּוֹ; וְאִם הוֹזְלוּ, מְסַפֵּק לָהֶן כְּשֶׁעַר הַזּוּל. וְהַשְּׂכָר שֶׁמִּשְׁתַּכֵּר הַהֶקְדָּשׁ בְּשַׁעֲרִים אֱלוֹ - הוּא הַנְּקָרָא 'מוֹתֵר נְסָכִים', וְלוֹקְחִין [קוֹנִים] בּוֹ עוֹלוֹת לְקִיץ הַמְּזֻבַּח. וְאֵין מְקַצְצִין אֵת הַמְּזֻבַּח בְּעוֹלוֹת הָעוֹף, שְׂאִין בְּקַרְבָּנוֹת הַצְּבוּר עוֹף.

יד. הַכֹּהֲנִים - מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹמְדִין עַל הַרְצָפָה תָּמִיד, וְאוֹכְלִין בְּשַׁר הַרְבֵּה, וְאֵין עֲלֵיהֶן בְּגָדִים בְּשַׁעַת הַעֲבוּדָה אֱלֹא חֲלוּק אֶחָד - הֵן חוֹלִין בְּמַעֲיָהֶן; לְפִיכֵף מְעַמְּדִין מְמָנָה אֶחָד שְׂיִהְיֶה מִבְּקָר אוֹתָם, וּמִרְפָּא כָּל תַּחֲלוּאֵיהֶם, וְעוֹסֵק בָּהֶם תָּמִיד, הוּא וְאֲנָשָׁיו שֶׁתַּחַת יָדוֹ.

טו. וְכֵן מְמַנִּין אַחֵר לְהֵיחֹת חוֹפֵר בּוֹרוֹת וְשִׂיחִין [תַּעֲלוֹת], וּמִתְקֵן הַבּוֹרוֹת שֶׁל רַבִּים - כְּדֵי שְׂיִהְיֶה הַמַּיִם מְצוּיִין בִּירוּשָׁלַיִם לְכָל אָדָם מִיּוֹשְׁבֵיהָ וְלְכָל עוֹלֵי רְגְלָיִם. וְאֶחָד מְמָנָה עַל כָּל אֲמִנֵי לְחֵם הַפָּנִים, וְהוּא מִתְקֵן כָּל מְלֹאכְתּוֹ. וְאֶחָד מְמָנָה עַל כָּל אֲמִנֵי הַקְּטָרֶת, וְהוּא מִתְקֵן מְלֹאכְתָּהּ.

טז. זֶה שֶׁעַל הַפְּרוּכוֹת - מְמָנָה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוּכוֹת וְהַרוֹקְמִין בָּהֶן, שְׂיִהְיֶה מוֹכְנוֹת לְהִיכָל וְלִשְׁעָרִים. וְשִׂיחֵי פְרוּכוֹת הֵיוּ עוֹשִׂין כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה [בַּשְּׁבִיל], לְהַבְדִּיל בֵּין הַקְּדָשׁ וְקֶדֶשׁ הַקְּדָשִׁים. וְחוֹטֵי הַפְּרוּכוֹת כְּפוּלִין [אֲרוּגִין] שֶׁשָׁה שֶׁשָׁה [כָּל חוֹט מִשְׁשֵׁה חוֹטִים]. וְאַרְבָּעָה מִיָּנִין הֵיוּ בָּהּ: שֶׁשׁ, וְתַכְלֵת, וְאַרְגָּמָן, וְתוֹלַעַת שָׁנִי; וְכָל אֶחָד מֵהֶם כְּפוּל [שְׁזוּר מ:]: שֶׁשָׁה, הָרִי עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חוֹטִין. וְטַפַּח הִיָּה עֲבִיָּה, וְעַל שְׂבָעִים וְשָׁנַיִם נִירִין [חוֹטִים] הִיָּתָה נְאֻרָגָת; אֲרָפָה אֲרָבָעִים, וְרַחֲבָה עֲשָׂרִים.

יז. וְשַׁלְשִׁ עֲשָׂרָה פְרוּכוֹת הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ שָׁנִי - שֶׁבַע עַל שְׂבָעָה שְׁעָרֵי הָעֲזָרָה, וְאַחַת עַל פֶּתַח שֶׁל אוֹלָם, וְאַחַת עַל פֶּתַח שֶׁל הִיכָל, וְשִׁתַּיִם לְדַבְרֵי [קוֹדֵשׁ הַקּוֹדְשִׁים] בֵּינוֹ וּבֵין הַקְּדָשׁ, וְשִׁתַּיִם כְּנֻגְדָן בְּעֲלֵיהָ [בַּעֲלִית הַגֵּן].

יח. פְּרוּכַת שְׁנַטְמָאֵת כּוֹלֵד הַטְּמָאָה [- טוֹמְאָה מִגֹּזֵרֵת חַכְמִים] - מְטַבִּילִין אוֹתָהּ בְּפָנִים [בַּעֲזָרָה] וּמְכַנְסִין אוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שֶׁאֵינָה צְרִיכָה הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ [לְהַמְחִין לַעֲרֵב לְהַטְהֵר]. וְשְׁנַטְמָאֵת בָּאֵב הַטְּמָאָה - מְטַבִּילִין אוֹתָהּ מִבְּחוּץ [לְעֲזָרָה] וְשׁוֹטְחִין אוֹתָהּ בַּחֵיל [חוּץ לְעֲזָרָה], מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ. וְאִם הִיָּתָה תְּדוּשָׁה - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גֵּב הָאֶצְטוּהָ [קוֹדֵשׁ אֲבוֹן בְּהַר הַבַּיִת], כְּדֵי שְׂיִרְאוּ הָעָם אֵת מְלֹאכְתָּהּ שֶׁהִיא נְאָה.

יט. וְכָל הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ, הֵיוּ לָהֶם שְׁנַיִים וְשִׁלְשִׁים - שְׂאָם יִטְמָאוּ הָרֵאשׁוֹנִים, יָבִיאוּ הַשְּׁנַיִים תַּחֲתֵיהֶם.

כ. זֶה הַמְּמָנָה עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְהֵנָה - עוֹסֵק בְּהַכְנַת בְּגָדֵי

יוֹם - שֶׁלֹּשׁ לַפְּתִיחַת שְׁעָרִים, וְתַשַּׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר [הַקְּרָבוֹ הַרְאִישׁוּן], וְתַשַּׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים [הַקְּרָבוֹ הַאֲחֵרוֹן]. וְיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְרָבֵן מוֹסֵף, מוֹסִיפִין תַּשַּׁע עַל קְרָבֵן מוֹסֵף; וְאִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ יוֹם טוֹב לְהֵיחֹת בְּשַׁבַּת, אוֹ שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהֵיחֹת בְּשַׁבַּת שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה [קְרָבוֹנוֹת] מוֹסְפִין - אֵין תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֱלֹא תוֹקְעִין תַּשַּׁע בְּלִבָּד לְכָל הַמוֹסְפִין.

ו. בְּעֶרֶב שַׁבַּת מוֹסִיפִין שֶׁשׁ - שֶׁלֹּשׁ לְהַבְטִיל אֵת הָעָם מִן הַמְּלֹאכָה, וְשֶׁלֹּשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֶדֶשׁ לְחָל. וּבְרַגְלָהּ [בַּחַג] מוֹסִיפִין שֶׁלֹּשׁ לַפְּתִיחַת שְׁעַר הַתַּחֲתוֹן, וְהוּא שְׁעַר עֲזָרַת נְשִׁים, וְשֶׁלֹּשׁ לַפְּתִיחַת שְׁעַר הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא שְׁעַר נִיקְנוֹר. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'שְׁעַר הָעֲלִיּוֹן'? לְפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִעֲזָרַת נְשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין שֶׁלֹּשׁ לְמַלּוּי הַמַּיִם שְׁמַנְסָכִין [עַל הַמְּזֻבַּח] בַּחֲג, וְאֵין תּוֹקְעִין לְמַלּוּי הַמַּיִם בְּשַׁבַּת [שֶׁל טוֹכוֹת]; וְתוֹקְעִין שֶׁלֹּשׁ עַל גְּבֵי הַמְּזֻבַּח בְּשַׁעַת שְׁמַנְסָכִין הַמַּיִם. וְכָל הַתּוֹקְעִין שֶׁתּוֹקְעִין עַל הַקְּרָבָנוֹת, מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים וּבְכָרְשׁוֹת; וְכָל אֱלוֹ הַתְּקִיעוֹת, בְּחֻצְרוֹת הֵן.

ז. זֶה שֶׁעַל הַצִּלְצָל [מַצְלָתִים] - הוּא הַמְּעַמְּדֵי כָּל הַמְּשׁוֹרְרִים עַל פִּי כָּלֵי הַשִּׁיר שְׁסוּעֲדִין אֵת [- מְלוּוִים אֵת שִׁירָת] הַלְוִיִּם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ח. זֶה שֶׁעַל הַפְּיִסוֹת [גּוֹרְלוֹת] - הוּא מְפִיס בֵּין הַכֹּהֲנִים בְּכָל יוֹם, עַד שְׂיִהְיֶה כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלֹאכְתּוֹ שְׁזָכָה בָּהּ בְּפִיס; וְאַרְבָּעָה פְּעָמִים הֵיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם. וּבְהַכְּלוֹת הַתְּמִידִין אֶבְיָר כִּי צֵד מְפִיסִין.

ט. הַמְּמָנָה שֶׁעַל הַקְּנָיִם [קִינֵי עוֹפוֹת] - הוּא שֶׁפּוֹסְקִין [מְסַכְּמִים] עִמּוֹ שְׂיִמְכֵר הַקְּנָיִם לְקַרְבָּנוֹת, כֶּף וְכֶף בְּסָלַע. וְכָל מִי שֶׁהוּא חֵיב תּוֹרִים אוֹ בְּנֵי יוֹנָה, יָבִיא דְמֵיהֶן לְמִקְדָּשׁ, וְזֶה הַמְּמָנָה נוֹתֵן הַקְּנָיִם לְבַעֲלֵי הַקְּרָבָן, וְעוֹשֶׂה חֶשְׁבוֹן עִם הַגּוֹזְבְּרִין וְנוֹתְנֵין לוֹ. מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשְּׁעַר [- מְסַכְּמִים אֵת הַמַּחֲרִי]. וְאִם הוֹזְלוּ הַקְּנָיִם, מְסַפֵּק [מּוֹכֵר] כְּשֶׁעַר הַזּוּל; וְאִם הוֹקְרוּ, מְסַפֵּק כְּמוֹ שֶׁפְּסָקוּ עִמּוֹ; שְׂיִד הַקְּדָשׁ עַל הָעֲלִיּוֹנָה. וְכָל קֵן שֶׁנִּמְצָא פְסוּל אוֹ שֶׁנִּפְסַל קֵדֶם שְׂיִקְרָב - נוֹתֵן אַחֵר תַּחֲתָיו.

י. זֶה שֶׁעַל הַחֻתְמוֹת [פְּתַקְאוֹת] - הוּא שֶׁמְקַבֵּל דְּמֵי נְסָכִים מִמְּחִיבֵי נְסָכִים, וְנוֹתֵן לָהֶם חֻתְמוֹת; וְזֶה שֶׁעַל הַנְּסָכִים - הוּא שֶׁמּוֹכֵר הַנְּסָכִים.

יא. כִּי צֵד? אֲרָבָעָה חֻתְמוֹת הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ: הָאֶחָד כְּתוּב עָלָיו 'עֶגְלָה', וְהַשְּׁנַיִם כְּתוּב עָלָיו 'זָכָר', וְהַשְּׁלִישִׁי כְּתוּב עָלָיו 'גְּדִי', וְהָרְבִיעִי כְּתוּב עָלָיו 'חוּטָא'.

יב. כָּל מִי שֶׁיָּבִיא קְרָבָנוֹתָיו לְמִקְדָּשׁ - נוֹתֵן דְּמֵי הַנְּסָכִים לְזֶה הַמְּמָנָה עַל הַחֻתְמוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ חֻתְמוֹת כְּמִנְיֵן הַקְּרָבָנוֹת שֶׁלוֹ. וְאִם הִיָּה מְצָרַע עֲשִׂיר, נוֹתֵן לוֹ חֻתְמוֹת אֶחָד שֶׁכְּתוּב עָלָיו 'חוּטָא'; וְהֵלָה הוֹלֵךְ בַּחֻתְמוֹת שֶׁבָּדוּ לְזֶה הַמְּמָנָה עַל הַנְּסָכִים, וְנוֹתֵן לוֹ נְסָכִים כְּמִנְיֵן הַחֻתְמוֹת וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בָּהֶן. וְלְעֶרֶב בָּאִים זֶה אֶצְלָה זֶה; זֶה מוֹצִיא אֵת הַחֻתְמוֹת, וּמְקַבֵּל כְּנֻגְדָן מְעוֹת. אִם הוֹתִירוּ [נוֹתְרוּ] הַמְּעוֹת [יּוֹתֵר מִהַמְּכִירוֹת], הוֹתִירוּ לְהַקְדָּשׁ; וְאִם פָּתְחוּ, יִשְׁלַם זֶה

ח. בגדי כהנים הדייטות, היו עושים מהן מחלצות [ד' בגדי כהונה] רבות [לעת הצורך]. ויששה ותשעים חלון היו במקדש להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר; ושם כל משמר כתוב על חלונותיו, וכלן סתומות. וכשיכנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן, פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הכלים; וכשיצאו, מחזירין הבגדים לחלונותם וסותמין.

ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא יהיו הכלים מערובין, אלא כל המכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו 'מכנסים'; כל האבנטים בחלון אחד, וכתוב עליו 'אבנט'; וכן המצנפות פלן בחלון אחד, והפתנות פלן בחלון אחד. (י). פהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלו בלילה, או בעת שיצא מן המקדש.

יא. בגדי כהנה, מתר להנות בהן; לפיכך לובש אותן ביום עבודתו, אפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט - מפני שהוא שעטנן.

יב. אסור לכהן הדייט ללבוש אלא בשעת העבודה. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא [בגדים מ:] צמר ופשתים בלבד. (יג). וכל מקום שנאמר בתורה "שש" או "בד", הוא הפשתים והוא הבוץ. ותכלת האמורה בכל מקום, הוא הצמר הצבוע בעצם השמים, שהיא פתוף [מעורב] מן הפתל [גווני הכחול]; והארגמן, הוא הצמר הצבוע אדם; ותולעת שני, הוא הצמר הצבוע בתולעת [גרגירים אדומים מאוד].

יד. כל מקום שנאמר בתורה "שש" או "שש משור", צריך שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר "בד" - אם היה חוט אחד לבדו, כשר; ומצוה מן המבחר שיהיה כפול ששה. ומקום שנאמר בו "משור" בלבד - צריך שיהיה חוטן כפול שמונה.

טו. כל מקום שנאמר בתורה "מעשה רקם" - הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריג נראין מצד אחד בפני האריג בלבד; ו"מעשה חשב" - הוא שתהיה הצורה נראית משני צדדין, פנים ואחור.

טז. וכיצד מעשה הבגדים? הכתנת, בין של פהן גדול בין של פהן הדייט - משבצת היתה, שהיא פתים פתים באריגתה, כמו בית הכסות [כגומות גדולות], כמו שעושים האורגין בבגדים הקשים. ובית יד [שרוול] שלה נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הכתנת בתפירה.

יז. ארף הכתנת - עד למעלה מן העקב. וארף בית יד שלה - עד פס [כף] ידו; ורחבו - ברחב היד.

יח. המכנסים, בין של פהן גדול בין של פהן הדייט - הם ממתנים ועד ירכים, שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן הלב, עד סוף הירך שהיא הארבעה [ברך]. ושנצים [רצועות] יש להן; ואין להן לא בית הנקב [חור קדמין] ולא בית [נתיק] הערוה, אלא מקפין כמין פיס.

יט. המצנפת של פהן גדול או הדייט - ארפה שש עשרה אמה. והאבנט - רחבו כמו שלש אצבעות, וארכו שתיים ושלושים אמה; מקיפו ומחזירו, כרף על גבי כרף. ובגדי

כהנים הדייטות ובגדי כהן גדול, ובאריגתן; ומתחת ידו נעשה הכל. ולשפה היתה לו במקדש.

יום שלישי

הלכות כלי המקדש פרק ח

א. בגדי כהנה, שלשה מינים: בגדי כהן הדייט, ובגדי זהב, ובגדי לכן. בגדי כהן הדייט - הם ארבעה כלים [בגדים]: פתנת, ומכנסים, ואבנט, ומגבעת; וארבעתם של פשתן, לבנים, וחוטן כפול [ארוג מ:] ששה [חוטים]; והאבנט לבדו רקום בצמר.

ב. בגדי זהב - הן בגדי כהן גדול, והם שמונה כלים: הארבעה של כל פהן, ומעיל, ואפוד, וחשן וציץ. ואבנט של פהן גדול - מעשה רוקם [ריקמה] הוא, ואינו דומה במעשיו לאבנט פהן הדייט. ומצנפת האמורה באהרן, היא המגבעת האמורה בכניו, אלא שכהן גדול צונף בה כמו שלופף על השכר [ככריכת תחבושת], ובניו צונפין בה ככובע; ולפיכך נקראת 'מגבעת'.

ג. בגדי לכן - הן ארבעה כלים שמשמש בהן פהן גדול ביום הכפורים: פתנת, ומכנסים, ואבנט, ומצנפת. וארבעתם לבנים, וחוטן כפול ששה, ומן הפשתן לבדו הם. ושתי כתנות אחרות יהיו לכהן גדול ביום הכפורים - אחת לובשה בשחר, ואחת בין הערבים. ושתיהן [נקנין] בשלשים מנה משל הקדש. ואם רצה להוסיף [הכהן הגדול] - מוסיף משלו; ומקדיש התוספת, ואחר כך עושה בה הכתנת.

ד. בגדי כהנה - מצותם שיהיו חדשים נאים ומשולשלים [ארוכים], כדרך בגדי הגדולים, שנאמר: "לכבוד ולתפארת". היו מטשטשין [בטיט], או מקרעין, או ארפין יתר על מדתו, או קצרים פחות ממדתו, או שסלקן [כיוצא] באבנט, ועבד - עבודתו פסולה; היו משחקין [ישנים], או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו כמדתו, ועבד - עבודתו כשרה.

ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשה צואי [מלוכלך] - אין מלבנין אותו ואין מכבסין אותו, אלא מניחין אותו לפתילות, ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שבלו, גונזין אותן. ובגדי לכן שעובד בהן ביום הצום, אינו עובד בהן פעם שניה לעולם, אלא גונזין במקום שיפשוט אותם שם, שנאמר: "והניחם שם"; והם אסורין בהניה.

ו. מכנסי כהנים הדייטים שבלו ואבנטיהם - היו עושים מהן פתילות, ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה; וכתנות כהנים הדייטים שבלו - היו עושים מהן פתילות למגורה תמיד [מנורת המקדש].

ז. כל בגדי כהנים, אינן באין אלא משל צבור; ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור, ומת. וכן כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לצבור, הרי הן כשרין. אף כל קרננות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו, כשרים; ובלבד שימסרם לצבור.

בְּנִימִין'. וְכֹתֵב בְּתַחֲלָה לְמַעַל מִ'רְאוּבֵן' - 'אֲבִרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב', וְכֹתֵב לְמַטֵּה מִ'בְּנִימִין' - 'שְׂכֵטִי יֵה', כְּדִי שִׁיְהִי כָּל הָאוֹתִיּוֹת מִצִּיּוֹת שֵׁם.

ח. וְעוֹשֶׂה עַל אַרְבַּע זַיּוֹת שֶׁל חֲשׁוֹן, אַרְבַּע טַבְּעוֹת זָהָב. וְנוֹתֵן בְּשֵׁתֵי הַטַּבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה שֶׁהַחֲשׁוֹן נִחְלָה בְּהֵן שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב, וְהֵן הַנְּקָרָאִים 'שְׂרָשְׁרוֹת'; וְנוֹתֵן בְּשֵׁתֵי הַטַּבְּעוֹת שֶׁל מַטֵּה שֶׁהֵן כְּנָגֵד הַדָּדִים [- כְּנָגֵד הַלֵּב], שְׁנֵי פְתִילֵי תְּכֵלֶת.

ט. הָאֶפֶוד - רָחֵב כְּרֵחַב גִּבּוֹ שֶׁל אָדָם מִכְתֵּף לְכֵתֵף, וְאָרְכוֹ מִכְּנָגֵד אֲצִילֵי הַיָּדַיִם [- מִהַמְּרַפֵּק] מֵאֲחֻרָיו עַד הַרְגְּלָיִם. וַיֵּשׁ לוֹ כְּמוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת [רַצוּעוֹת] יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ בְּאֵרֵי לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁחֻגְרִין אוֹתוֹ בְּהֵן; וְהֵן הַנְּקָרָאִין 'חֶשֶׁב הָאֶפֶוד'. וְהַכֵּל אֲרוּג זָהָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שְׁנֵי וָשֵׁשׁ, עַל עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֵה חוּטִין - כְּמַעֲשֵׂה הַחֲשׁוֹן. וְתוֹפֵר עָלָיו שְׁתֵּי כְתֻפּוֹת, כְּדִי שִׁיְהִי עַל כְּתוּפֹת הַפֶּה. וְקוֹבַע עַל כָּל כְּתֵף וְכֵתֵף אֶבֶן שֶׁהִם מְרַבֵּעַ, מִשְׁקַע בְּבֵית שֶׁל זָהָב; וּמִפְתַּח [חֹרֵט] עַל שְׁתֵּי הָאֶבְנִים שְׁמוֹת הַשְּׂכֵטִים, שֶׁשָּׂה עַל אֶבֶן זוֹ וְשֶׁשָּׂה עַל אֶבֶן זוֹ כְּתוּלְדוֹתָם, וְכֹתֵבֵן שֵׁם יוֹסֵף 'יְהוֹסֵף'; וְנִמְצְאוּ חֲמֵשׁ וָעֶשְׂרִים אוֹת בְּאֶבֶן זוֹ, וְחֲמֵשׁ וָעֶשְׂרִים אוֹת בְּאֶבֶן זוֹ. וְכֵף הָיָה כְּתוּבֵן: [אִיּוֹר הַשֵּׁמֶט כְּאוֹן]. וְהָאֶבֶן שֶׁכְּתוּב בָּהּ 'רְאוּבֵן' עַל כְּתוּפֵי הַיָּמִינִית, וְהָאֶבֶן שֶׁכְּתוּב בָּהּ 'שִׁמְעוֹן' עַל כְּתוּפֵי הַשְּׂמְאֵלִית... וְעוֹשֶׂה בְּכָל כְּתֵף שְׁתֵּי טַבְּעוֹת - אַחַת מִלְּמַעַלָּה בְּרֹאשׁ הַכְּתֵף, וְאַחַת מִלְּמַטָּה לְכֵתֵף לְמַעַלָּה מִן הַחֶשֶׁב; וְנוֹתֵן שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב בְּשֵׁתֵי טַבְּעוֹת שֶׁלְּמַעַלָּה, וְהֵם הַנְּקָרָאִין 'שְׂרָשְׁרוֹת'. וְזוֹ הִיא צוּרַת הָאֶפֶוד: [אִיּוֹר הַשֵּׁמֶט כְּאוֹן].

י. וְאַחַר כֵּן מְכַנִּים קְצוֹת הַעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֲשׁוֹן בְּטַבְּעוֹת שֶׁלְּמַעַלָּה בְּכְתוּפֹת הָאֶפֶוד, וּמְכַנִּים שְׁנֵי פְתִילֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּשׂוּלֵי הַחֲשׁוֹן בְּשֵׁתֵי הַטַּבְּעוֹת שֶׁלְּמַעַלָּה מִחֶשֶׁב הָאֶפֶוד. וּמוֹרִידִין אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת שֶׁבְּטַבְּעוֹת כְּתוּפֹת הָאֶפֶוד, עַד טַבְּעוֹת הַחֲשׁוֹן הָעֲלִיוֹנוֹת - כְּדִי שִׁיִּדְבְּקוּ זֶה בְּזֶה, "וְלֹא יִזַּח [יִתְנַתֵּק] הַחֲשׁוֹן מֵעַל הָאֶפֶוד". וְכָל הַמְּזִיזֵת חֲשׁוֹן מֵעַל הָאֶפֶוד, וּמְפָרֵךְ חֲבוּרֵן דְּרָךְ קְלָקוּל - לֹקֵה.

יא. נִמְצָא כְּשֶׁלּוּבֵשׁ הָאֶפֶוד עִם הַחֲשׁוֹן - יִהְיֶה הַחֲשׁוֹן עַל לְבוֹ בְּשׂוּה, וְהָאֶפֶוד מֵאֲחֻרָיו, וְחֶשֶׁב הָאֶפֶוד קָשׁוּר עַל לְבוֹ תַּחַת הַחֲשׁוֹן, וְשֵׁתֵי כְתוּפֹת הָאֶפֶוד עַל שְׁתֵּי כְתֻפָיו; וְשֵׁתֵי עֲבוֹתוֹת זָהָב יוֹרְדוֹת מֵעַל כְּתוּפֵי מִכְּאֵן, וְשֵׁתֵי עֲבוֹתוֹת זָהָב מִכְּאֵן, מִכְּתוּפֹת הָאֶפֶוד עַד טַבְּעוֹת הַחֲשׁוֹן; וְשְׁנֵי חוּטֵי תְּכֵלֶת מְרַפְסִין [קַשׁוּרִים] מִתַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו, מִשְׁתֵּי טַבְּעוֹת הַחֲשׁוֹן הַתְּחִתּוֹנוֹת עַד שְׁתֵּי טַבְּעוֹת כְּתוּפֹת הָאֶפֶוד הַתְּחִתּוֹנוֹת, שֶׁהִם לְמַעַלָּה מִן הַחֶשֶׁב.

יום חמישי

הלכות פלי המקדש פרק י

א. כיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים תחלה, וחוגר את המכנסים למעלה מטבירו מעל מתניו, ואחר כך לובש הפתנת, ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו

כהנה פלן - אין עושין אותן מעשה מחט [בתפירה], אלא מעשה אורג [באריגה], שנאמר: "מעשה ארג".

יום רביעי

הלכות פלי המקדש פרק ט

א. כיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות, ומקיף [- אורכו] מאזן לאזן. וכותב עליו שני שיטין [שורות]: 'קדש לה'; 'קדש מלמטה, לה' מלמעלה. ואם כתבו בשיטה אחת, כשר; ופעמים כתבוהו שיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות לפניו - חופר את האותיות מאחוריו, והוא [הטס] מדבק על השענה, עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו; ופתיל תכלת למטה נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערך.

ג. המעיל פלו תכלת, וחוטיו כפולין [ארוגין מ:] שנים עשר [חוטין]; ופיו [מקום הצוואר] ארוג בתחלת אריגתו [שלא יפרס]. ואין לו בית יד [שרוול], אלא נחלק כנפים [- לשני חלקים] מסוף הגרון עד למטה כדרך כל המעילים. ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל - לוקה, שנאמר: "לא יקרע"; והוא הדין לכל בגדי כהנה, שהקורע אותם דרך [בשביל] השחתה לוקה.

ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין משלשתן שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו 'משור'; ונמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים. ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהם [- סגורים], ותולה אותן במעיל. ומביא שבעים ושנים וזגין, ובהם שבעים ושנים ענבולים - הכל זהב; ותולה בו שלשים וששה בשולי כנף זה, ושלושים וששה בשולי כנף זה; והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד, נקרא 'פעמון'. עד שיהיו שוליו משני צדדיו, 'פעמון ורמון פעמון ורמון'.

ה. והזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, ככה הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור, ונותנו עם ששה חוטין של תכלת, וכופל השבעה חוטין כאחד; וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן, וחוט אחד עם ששה של שני, וחוט אחד עם ששה של פשתן; ונמצאו ארבעה חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמונה ועשרים, שנאמר: "ויקעו את פחי הזהב וגו' לעשות בתוף התכלת ובתוף הארגמן, ובתוף תולעת השני ובתוף השש" - מלמד שחוט הזהב כפול בתוך.

ו. כיצד מעשה החשן? אורג בגד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש, על עשרים ושמונה חוטין כמו שבארנו - ארכו אמה ורחבו זרת, וכופלו לשנים; ונמצא זרת על זרת מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפרשים בתורה - כל אבן מהן מרבע, ומשקע בבית של זהב שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו. ז. ומפתח על האבנים שמות השכטים כתולדותם [כסוד לידתם], ונמצא כותב על האדם 'ראובן', ועל ישפה

י. עשו בכיית שני אורים ותמים [- חושן] כְּדֵי לְהַשְׁלִים שְׂמוֹנֵה בְּגָדִים, וְאָף עַל פִּי שְׂלֵא הָיָה נִשְׁאָלִין בְּהֵן. וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיָה שׁוֹאֲלִין בְּהֵן? מִפְּנֵי שְׂלֵא הָיְתָה שָׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ; וְכֵן כִּהֵן שְׂאִינוּ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאִין שְׂכִינָה שׁוֹרָה עֲלָיו - אִין נִשְׁאָלִין בוּ.

יא. וכיצד שואלין? עומד הכהן ופניו לפני הארון, והשואל מאחוריו, פניו לאחורי הכהן. ואומר השואל: 'אעלה או לא אעלה'? ואינו שואל בקול רם, ולא מהרהר בלבו, אלא בקול נמוך, כמי שמתפלל בינו לבין עצמו. ומיד רוח הקדש לוכשת את הכהן, ומביט בחשן, ורואה במראה הנבואה 'עלה' או 'לא תעלה' באותיות שכולטות מן החשן כנגד פניו, ואומר לו: 'עלה', או 'לא תעלה'.

יב. ואין שואלין על שני דברים כאחד; ואם שאל, משייבין על הראשון בלבד. ואין נשאלין בהן להדיא, אלא למקף, או לאב בית דין, או למי שצריך הצבור בו, שנגאמר: "ולפני אלעזר הכהן יעמד וגו'", [- יהושע -] זה הוא המקף; "וכל בני ישראל", זה משותף [כהן ממונה ל: מלחמה או מי שצריך הצבור בשאלתו]; "וכל העדה", אלו בית דין הגדול.

יג. זה שאפה מוצא בדברי נביאים שפנהים רבים היו חוגרין אפוד בד - לא היו פנהים גדולים, שאין האפוד של כהן בד. אף הלויים היו חוגרין אותו - שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונגאמר בו: "נער חגור אפוד בד". אלא אפוד זה - היו חוגרין אותו בני הנביאים [-הרוצים להתנבא] ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקדש, להודיע פי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש.

בריה רחמנא דסייען
יום שישי

הלכות ביאת המקדש

יש בכללן חמש עשרה מצוות - שתי מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פֶּרֶטְוּן: (א) שְׂלֵא יִכְנֹס כֹּהֵן שְׂכּוֹר לַמִּקְדָּשׁ; (ב) שְׂלֵא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ; (ג) שְׂלֵא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים; (ד) שְׂלֵא יִכְנֹס כֹּהֵן כָּכֵל עַת אֶל הַהִיכָל; (ה) שְׂלֵא יֵצֵא כֹּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ו) לְשַׁלַּח טְמֵאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ז) שְׂלֵא יִכְנֹס טְמֵא לַמִּקְדָּשׁ; (ח) שְׂלֵא יִכְנֹס טְמֵא לְהַר הַבַּיִת; (ט) שְׂלֵא יִשְׁמַשׁ טְמֵא; (י) שְׂלֵא יִשְׁמַשׁ טְבוּל יוֹם; (יא) לְקַדֵּשׁ הַעֹבֵד יְדֵיו וְרַגְלָיו; (יב) שְׂלֵא יִכְנֹס בְּעַל מוֹם לְהִיכָל וּלְמִזְבֵּחַ; (יג) שְׂלֵא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם; (יד) שְׂלֵא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם עֹבֵר; (טו) שְׂלֵא יַעֲבֹד זָר. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

הלכות ביאת המקדש פרק א

א. כל כהן הכשר לעבודה - אם שתה יין, אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים; ואם נכנס ועבד - עבודתו

[המרפק], ומקיפו כרף על גבי כרף עד שגומר, וקושר. ב. ועל האכנט מפרש בקבלה: "ולא יחגרו ביזע" - במקום שמזיעין (שהבשר מתקפל ומתחמם); וכך קבל יונתן בן צויאל מפי הנביאים, ותרגם: 'על לכהון יסרון' [- סמוך ללב]. ואחר כך צונף במצנפת כמין כובע.

ג. כהן גדול - אחר שחוגר באכנט, לובש המעיל, ועל המעיל האפוד והחשן; וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החשן, ולפיכך נקרא "מעיל האפוד" - מעיל שחוגרו האפוד. ואחר כך צונף המצנפת, וקושר הציץ למעלה מן המצנפת; ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ושם היה מניח תפלין בין ציץ למצנפת.

ד. מצות עשה לעשות בגדים אלו, ולהיות הכהן עובד בהן - שנגאמר: "ועשית בגדי קדש", ואת בניו תקריב, והלבשתם כתנח"ם. וכהן גדול ששמש בפחות משמונה בגדים אלו, או כהן הדיאט ששמש בפחות מארבעה בגדים אלו - הוא הנקרא 'מחסר בגדים', ועבודתו פסולה; וחיב מיתה בידי שמים כור ששמש, שנגאמר: "ותגרפת אותם אכנט... והיתה להם כהנה" - בזמן שבגדיהם עליהם, כהנתם עליהם; אין בגדיהם עליהם, אין כהנתם עליהם, אלא הרי הן כנרים, ונגאמר: "והזר הקרב יומת".

ה. כשם שמחסר בגדים חיב מיתה ופוסל העבודה, כך היתר בגדים; כגון שלבש שתי כתנות או שני אכנטיים, או כהן הדיאט שלבש בגדי כהן גדול ועבד - הרי זה מחלל העבודה, וחיב מיתה בידי שמים.

ו. נאמר בכגדי כהנה: "על בשרו ולבשם", מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים; אפלו נימה [חוט] אחת, או עפר, או כנה מתה - אם היתה בין בשרו לכגד - הרי זו חציצה, ועבודתו פסולה. לפיכך אין הכהן יכול לעבד בתפלין של יד, שהרי חוצצת; אכל של ראש, אינה חוצצת, אם רצה להניחם בשעת העבודה, מניח.

ז. וצריך להזהר בשעה שלובש, שלא יהיה אבק בין בשרו לכגד, ולא כנה - ואף על פי שהיא בחיים - ושלא תפגס הרוח בשעת העבודה בין בגדו לבשרו עד שיתרחק הכגד מעליו; ולא יכניס ידו תחת חלוקו לחוף [לגרו], ולא יצא שערו מן הכגד, ולא יהיה בכגד נימא מדלדלת [חוט תלוש מעט]. ואם היה שם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ בִשְׂעַת הָעֲבוּדָה, עֲבוּדָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ח. כרף על בשרו כגד שלא במקום בגדים, כגון שפרכו על אצבעו או על עקבו - אם היה בו [כגודל] שלש אצבעות על שלש אצבעות, הרי זה חוצץ ופוסל; פחות מכן, אינו חוצץ. ואם היה צלצול [חגורה] קטן - הואיל והוא חשוב כגד בפני עצמו - הרי זה פוסל, ואף על פי שאין בו שלש על שלש.

ט. כהן שלקה באצבעו - מתר לכרף עליה גמי [רטיה] בשפת, או כגד שאין בו שלש על שלש, ועובד; ואם נחפזן להוציא דם, אסור. והוא שלא יחוצץ הגמי או הכגד בין בשרו לכגד בשעת העבודה.

שְׁעָבָד, שְׁנֵאָמַר: "וַיֵּן לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כֹּהֵן, וְרֹאשׁוֹ לֹא יִגְלַחוּ, וּפְרָע [שער מגודל] לֹא יִשְׁלַחוּ" - מֵה שְׁתּוּי יֵן בְּמִיתָה, אִף מְגַדְלֵי פְרָע בְּמִיתָה.

ט. וַאֲיֵן פְּרוּעֵי הָרֹאשׁ מְחַלְלִין [פוסטלוין] עֲבוּדָה; אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּמִיתָה, עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

י. כֶּשֶׁם שְׂאִין הַכֹּהֲנִים מְזַהְרִין עַל הַיֵּן אֲלֵא בִשְׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ - כִּף אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פְּרָע אֲלֵא בִשְׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֹהֵן הַדְּיוּט; אֲכָל כֹּהֵן גָּדוֹל - אֲסוּר לְגַדֵּל פְּרָע וְלִקְרַע בְּגָדָיו לְעוֹלָם, שֶׁהָרִי תָמִיד הוּא בְּמִקְדָּשׁ, וּלְפִיכָּךְ נֵאָמַר בּוֹ: "אֵת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע, וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם".

יא. בְּמָה הוּא גָדוֹל הַפְּרָע? שְׁלֹשִׁים יוֹם; כְּנֹזֵר שְׁנֵאָמַר בּוֹ: "גְּדַל פְּרָע", וַאֲיֵן נְזִירוֹת פְּחוּתָה מְשֻׁלְשִׁים יוֹם; לְפִיכָּךְ, כֹּהֵן הַדְּיוּט הַעוֹבֵד, מְגַלַּח מְשֻׁלְשִׁים יוֹם לְשֻׁלְשִׁים יוֹם.

יב. וְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר אֲסוּרִין לְסַפֵּר וּלְכַסֵּב בְּשַׁבְתָּן [בשבוע משמרתם], כְּדִי שְׁלֹא יַעֲלוּ לְמִשְׁמֶרֶן כְּשֶׁהֵן מְגוּלִין, אֲלֵא מְגַלְחִין וְרוֹחֲצִין וּמְכַבְּסִין קִדְּם שִׁיעֲלוּ.

יג. מִי שִׁשְׁלָמָה [הסתיימה] מִשְׁמֶרֶתוֹ בְּתוֹךְ הַרְגֵּל - חוֹל הַמוֹעֵד, מִתֵּר לְגַלַּח בְּרֵגְלָא; אֲכָל אִם שְׁלָמָה בְּעֶרֶב הַרְגֵּל, אֵינוֹ מְגַלַּח אֲלֵא בְּעֶרֶב הַרְגֵּל.

יד. דִּין קְרוּעֵי בְּגָדִים וְדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ אֶחָד הוּא, שְׁנֵאָמַר: "רֹאשֵׁיכֶם לֹא תִפְרְעוּ וּבְגְדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ, וְלֹא תִמְתּוּ" - הָא אִם עָבַד וְהוּא קְרוּעַ בְּגָדִים, חָיִב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם, אִף עַל פִּי שֶׁעֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה וְלֹא חִלְּקָהּ.

טו. יִרְאָה לִי, שֶׁכָּל כֹּהֵן הַכֹּהֵן לְעֲבוּדָה - אִם נִכְנַס מִן הַמְּזֻבַּח וְלִפְנֵים וְהוּא שְׁתּוּי יֵן, אוֹ שְׁכּוֹר מִשְׂאֵר הַמִּשְׁכָּרִין, אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ, אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים כְּדִרְךָ שְׁקוֹרְעֵין עַל הַמַּתִּים - אִף עַל פִּי שְׁלֹא עָבַד, הָרִי זֶה לֹוָקָה; הוֹאִיל וְהוּא רְאוּי לְעֲבוּדָה, וְנִכְנַס בִּשְׁעַת הַעֲבוּדָה מְגוּלָא כְּכָה, וְהָרִי הוּא מְזַהֵר שְׁלֹא יִכְנַס, וְאִם נִכְנַס לֹוָקָה.

טז. וְדִין הַנִּכְנַס כְּכָה מִן הַמְּזֻבַּח וְלִפְנֵים, וְדִין הַיּוֹצֵא מִשָּׁם - אֶחָד הוּא. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁשְׁתָּה רְבִיעִית יֵן בֵּין הָאוּלָם וְלַמְּזֻבַּח, אוֹ קְרַע בְּגָדָיו שָׁם, וְיָצָא - לֹוָקָה; וְכֵן אִם עָבַד בִּיצִיאָתוֹ, חָיִב מִיתָה.

יז. וְכֵן אֲסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל, לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ כְּלוּ מִתְחַלַּת עֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵים, כְּשֶׁהוּא שְׁתּוּי יֵן, אוֹ שְׁכּוֹר, אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ דְּרָךְ נוּוֹל, אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים - אִף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ כְּאֹזְהָרָה; שְׂאֵין זֶה כְּבוֹד וּמוֹרָא לְבִית הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שִׁיכְנֵס בּוֹ מְגוּלָא. אֲכָל יִשְׂרָאֵל שְׂגָדֵל שְׁעָרוֹ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה מְחֻלְפֵת [ארון ונאה], וְלֹא הָיָה דְרָךְ נוּוֹל - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַכְנִס לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל.

שבת קודש

הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ פְּרָק ב

א. אֵין כֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנַס לְקִדְּשׁ הַקְּדָשִׁים אֲלֵא [אחת בשנה] מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים לְיוֹם הַכַּפּוּרִים; וְכֹהֵן הַדְּיוּט נִכְנַס כְּכָל יוֹם לְקִדְּשׁ לְעֲבוּדָה.

פְּסוּלָה, וְחָיִב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא תִמְתּוּ"; וְהוּא שְׁשֻׁתָה רְבִיעִית יֵן חֵי [בלי תערובת מים] כְּבַת אַחַת מֵיֵן שְׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבַּעִים יוֹם; אֲכָל אִם שְׁתָּה פְחוֹת מִרְבִּיעִית יֵן, אוֹ שְׁתָּה רְבִיעִית וְהִפְסִיק בָּהּ, אוֹ מְזוּגָה בְּמַיִם, אוֹ שְׁשֻׁתָה יֵן מִגְתוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּעִים יוֹם [לסחיטתו], אֲפִלוּ יִתֵּר מִרְבִּיעִית - פְּטוּר, וְאֵינוֹ מְחַלְלֵ [פוסל] עֲבוּדָה. שְׁתָּה יִתֵּר מִרְבִּיעִית מִן הַיֵּן - אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה מְזוּג [מערוב במים], וְאִף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק וְשְׁתָּה מְעֻט מְעֻט - חָיִב מִיתָה, וּפּוֹסֵל הָעֲבוּדָה.

ב. הָיָה שְׁכּוֹר מִשְׂאֵר הַמִּשְׁכָּרִין, אֲסוּר לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ; וְאִם נִכְנַס וְעָבַד, וְהוּא שְׁכּוֹר מִשְׂאֵר הַמִּשְׁכָּרִין - אֲפִלוּ מִן הַחֵלֶב אוֹ מִן הַדְּבָלָה [יין תאנים] - הָרִי זֶה לֹוָקָה, וְעֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה; שְׂאֵין חָיִבִין מִיתָה, אֲלֵא עַל הַיֵּן בִּשְׁעַת הָעֲבוּדָה; וְאֵין מְחַלְלֵ עֲבוּדָה, אֲלֵא שְׁכּוֹר מִן הַיֵּן.

ג. וְכֶשֶׁם שְׂאֵסוּר לְכֹהֵן לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַשְּׁכָרוֹת, כִּף אֲסוּר לְכָל אָדָם בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל לְהוֹרוֹת [הלכה] כְּשֶׁהוּא שְׁתּוּי; אֲפִלוּ אֲכָל תְּמָרִים אוֹ שְׁתָּה חֵלֶב וְנִשְׁתַּפְּשָׁה דְעָתוֹ מְעֻט - אֵל יוֹרָה, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹהֲרוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְאִם הוֹרָה בְּדָבָר שֶׁהוּא מִפְּרָשׁ בְּתוֹרָה עַד שִׁיעֲדוּהוּ [שמודים בו] הַצְּדוּקִים - מִתֵּר; כְּגוֹן שֶׁהוֹרָה שֶׁהִשְׁרִץ טְמֵא, וְהַצְּפָרְדֵּעַ טְהוֹר, וְהִדָּם אֲסוּר, וְכִיוֹצָא בְּזָה.

ד. וּמִתֵּר לְשְׁכּוֹר לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְאֲפִלוּ הַלְכוֹת וּמְדַרְשׁוֹת - וְהוּא שְׁלֹא יוֹרָה. וְאִם הָיָה חָכֵם קְבוּעַ לְהוֹרָאָה - לֹא יִלְמַד, שְׁלַמְדוֹ הוֹרָאָה הִיא.

ה. שְׁתָּה כְּדִי רְבִיעִית בְּלֶבֶד, וְהָיָה בָּהּ מַיִם כָּל שֶׁהוּא - [מעט], אוֹ יִשֵּׁן מְעֻט, אוֹ הִלָּךְ כְּדִי מִיל - כְּכָר עֶבֶר הַיֵּן, וּמִתֵּר לְעַבֵּד. אֲכָל אִם שְׁתָּה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית, אֲפִלוּ מְזוּג - שְׁנַת מְעֻט אוֹ הִדְרָךְ מוֹסִיפִין בְּשְׁכָרוֹתוֹ; אֲלֵא יִשְׁהָה לְפִי הַשְּׁכָרוֹת, עַד שְׁלֹא יִשְׂאֵר מִשְׁכָּרוֹתוֹ שׁוּם דְּבָר בְּעוֹלָם.

ו. אֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר - [המשמרת השבועית] מִתְרִין לְשִׁתּוֹת יֵן בְּלִילוֹת, אֲכָל לֹא בִימֵי שַׁבְתָּן [השבוע], וְאֲפִלוּ שְׂאֵר בְּתֵי אֲבוֹת - [אנשי המשמרת] שֶׁל מִשְׁמֶר שְׂאֵין עֲבוּדָתָן הַיּוֹם - שְׂמָא תְּכַבֵּד הָעֲבוּדָה עַל אֲנָשֵׁי בֵית אָב שֶׁל יוֹם, וְיִצְרָכוּ לְאַחֲרִים מֵאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶרֶן לְסִיעָם. וְאֲנָשֵׁי בֵית אָב שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם אֲסוּרִים לְשִׁתּוֹת בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בְּלִילָה - שְׂמָא יִשְׁתָּה בְּלִילָה וְיִשְׁכָּם לְעֲבוּדָתוֹ, וְעַדִּין לֹא סָר יֵינוֹ מְעָלָיו.

ז. כָּל כֹּהֵן שִׁיּוּדַע מֵאִיזָה מִשְׁמֶר הוּא וּמֵאִיזָה בֵית אָב [משמרת יומית] הוּא, וְיוּדַע שְׁבִתֵי אֲבוֹתָיו קְבוּעִים הֵם בְּעֲבוּדָה הַיּוֹם - אֲסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹת כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם; הָיָה יוּדַע מֵאִיזָה מִשְׁמֶר הוּא וְאֵינוֹ מִכִּיר בֵּית אָב שֶׁלוֹ - אֲסוּר לְשִׁתּוֹת כָּל אוֹתָהּ שַׁבַּת [שבוע] שֶׁמִּשְׁמֶרְתּוֹ עוֹבְדִין בָּהּ. לֹא הָיָה מִכִּיר מִשְׁמֶרְתּוֹ וְלֹא בְּתֵי אֲבוֹתָיו - הַדִּין נוֹתֵן שְׂאֵסוּר לְשִׁתּוֹת יֵן לְעוֹלָם; אֲכָל תִּקְנָתוֹ [נובעת מ:] קִלְקַלְתּוֹ - [שהתבלבו המשמרות], וְהָרִי הוּא מִתֵּר לְשִׁתּוֹת תָּמִיד - שְׂאֵינוֹ יְכוֹל לְעַבֵּד עַד שִׁיִּקְבַע בְּבֵית אָב שֶׁלוֹ וּבְמִשְׁמֶרְתּוֹ.

ח. כֹּהֵן שְׂגָדֵל שְׁעָרוֹ - אֲסוּר לוֹ לְהַכְנִס מִן הַמְּזֻבַּח וְלִפְנֵים. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד - חָיִב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם כְּשְׁכּוֹר

ח. ואף על פי שפנה גדול עובד אוגן, אסור לאכל בקדשים - שנאמר: "ואכלתי חטאת היום, היטב בעיני ה'!" וכן אינו חולק [- נוטל חלק בקודשים] לאכל לערב. אוגן שעבד אינו לוקה. ומתיר לזע בקדשים אף על פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה, אבל בנגיעה - הרי הוא טהור, כמו שיתבאר במקומו.

ט. איזה הוא אוגן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חיב להתאבל עליהם. ביום המיתה בלבד הוא שנקרא 'אוגן' דין תורה, ולילה - הוא מדברי סופרים [חכמים].

י. ומת ששקה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אוגן מדבריהם [של חכמים], וכן יום הקבורה. ואינו תופש [כולל] לילו [שאחר הקבורה]. לפיכך מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם; וטובל, ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה [- שמע על מתו בתוך חודש מהמיתה] ויום לקוט עצמות [מקבר לקבר] - הרי הוא כיום הקבורה, שאינו תופש לילו ואפלו מדבריהם; לפיכך טובל, ואוכל בקדשים לערב. אבל יום המיתה - כשם שאסור לאכל בו קדשים מן התורה, כך אסור לאכל בלילו מדבריהם; חוץ מן [קרוב] הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב, כמו שיתבאר במקומו.

יא. האכל אינו משלח [להקריב את] קרבנותיו כל שכחה, אפלו יין או עצים או לבונה. וכן המצרע אינו משלח קרבנותיו; כל זמן שאינו ראוי לביאה [להכנס] אל המתנה, אינו ראוי להקריבה. אבל המתנה יש בו ספק אם משלח או אינו משלח; לפיכך אם הקריבו עליו, נרצה [התקבל].

יב. טמא [מ] שרץ וכיוצא בו, והערל - משלחין את קרבנותיהם, ומקריבין עליהם; חוץ מפסח, שאין שוחטין אותו על טמא שרץ, ואין שוחטין על הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת - אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר.

ב. והזהרו כל הפהגים והוא, שלא יכנסו לקדש או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה, שנאמר: "ואל יבוא בכל עת אל הקדש" - זה קדש הקדשים; "מבית לפרכת" - להזהיר על כל הבית.

ג. כהן שנכנס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה, בין כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול שנכנס לו ביום הפפורים שלא בשעת העבודה - חיב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא ימות". וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום הפפורים? ארבע, כמו שיתבאר במקומו; ואם נכנס חמישית, חיב מיתה בידי שמים.

ד. והנכנס לקדש, [מ] חוץ לקדש הקדשים, שלא לעבודה או להשתחויה, בין הדיוט בין גדול - לוקה, ואינו חיב מיתה, שנאמר: "אל פני הפרכת... ולא ימות" - על קדש הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלאו ולוקה. ה. כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד - חיב מיתה, בין כהן גדול בין כהן הדיוט, שנאמר: "ומפתח אהל מועד לא תצאו, פן תמתו" - כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבהלים, מפני גזרה זו. וכן זה שנאמר כהן גדול: "ומן המקדש לא יצא" - אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יניח עבודה יצא.

ו. אם כן, מפני מה נשנית אזהרה זו כהן גדול? שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו, ושמע שמת לו מת שהוא חיב להתאבל עליו - אף על פי שאינו יוצא מן המקדש [באמצע עבודתו], אינו עובד [וכהן אחר מסיים עבודתו], מפני שהוא אוגן; ואם עבד והוא אוגן [מדיון] של תורה - חלל עבודתו, בין קרבן יחיד בין קרבן צבור. אבל כהן גדול עובד כשהוא אוגן, שנאמר: "ומן המקדש לא יצא, ולא יחלל" - כלומר ישב ויעבד עבודה שהיה עוסק בה, ואינה מתחללת.

ז. ומנין שעבודת האוגן פסולה? מקל וחמר: אם בעל מום שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל, אוגן שהוא אסור לאכל בקדשים, שנאמר: "לא אכלתי באני מקומו", דין הוא שיחלל.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ג-כ"ט מרחשון ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות לא תעשה רה. רו. רח. רז.

המצוה הר"ה — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול זרע ענבים, והוא אמרו: "מתרצנים ועד-זג לא יאכל" (במדבר ו, ג), ואם אכל מהם כזית — לוקה.

המצוה הר"ו — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול קלפי הענבים, והוא אמרו: "ועד-זג לא יאכל", ואם אכל מהם כזית — לוקה. והראיה

שחמשה אלו, כלומר: יין וענבים וצמוקים ותרץ וזג כל-אחד מהם מצוה בפני עצמה היא — שהיא לוקה על כל-אחד ואחד מהם מלקות אחת. ולשון המשנה (נזיר לד:): "חיב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן ועל התרצנים בפני עצמן". ובפרוש אמרו בגמרא נזירות (לח:): "אכל ענבים לחים ויבשים תרצנים וזגין וסחט אשכול של ענבים ושטה — לוקה חמש". וכאשר חשבו שם (בגמרא) לקבוע

לנזיר שְׁתֵּי תַגְלִחוֹת: תַּגְלַחַת טְמֵאָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו וְגו'" (במדבר ו, ט) וְתַגְלַחַת טְהוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי־יָמוּת מֵלֵאֵת יָמֵי נְזוּר" (שם), אֲבָל אֵין לְמִנּוֹת שְׁתֵּי תַגְלִחוֹת אֱלוּ כַּשְׁתֵּי מִצְוֹת, לְפִי שֶׁתַּגְלַחַת טְמֵאָה הִיא מֵהִלְכוֹת מִצְוֹת נְזִירוֹת, לְפִי שֶׁמִּצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלוֹ הִיא: שְׁיִרְבֶּה פָּרַע (שִׁיגְדֵל שְׁעָרוֹ) בְּקִדְשָׁה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. אַחֲר־כֵּן הִמְשִׁיךְ הַכְּתוּב וּפָרַט וְאָמַר: אִם נִטְמָא בְּמַת בִּימֵי הַנְּזִירוֹת, יִגְלַח וְיָבִיא קֶרֶבֶן וְאַחֲר־כֵּן יָשׁוּב לְגִדֵּל פָּרַע בְּקִדְשָׁה מְחֻדָּשׁ, כְּנֶגֶד תְּקִיפַת יָמֵי הַנְּזִירוֹת שֶׁחֵיב עֲצָמוֹ בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לְמִצְרַע שְׁתֵּי תַגְלִחוֹת וְהֵן מִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁאֲבָאָר בְּמִקְוָמוֹ (מִצְוֹת עֲשֵׂה קִיא — שִׁיעוֹר רִיא). גַּם אֲבָאָר לְקַמֵּן אֶת־הַטַּעַם שֶׁמִּנֵּנוּ תַּגְלַחַת נְזִיר וְקֶרֶבֶנוֹתָיו מִצְוָה אַחַת, וְתַגְלַחַת מִצְרַע וְקֶרֶבֶנוֹתָיו שְׁתֵּי מִצְוֹת. וְכִבְרֵי נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמַר: תַּגְלַחַת נְזִיר, בְּמִקְוָמָם בְּמַסְכַּת נְזִירוֹת (מֵה).

הַמִּצְוָה הַקִּי"ד — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין עֲרֻכֵי אָדָם, וְהוּא: שֶׁהָאֹמֵר 'עֲרֻכֵי עָלִי' אוֹ 'עֲרֻךְ פְּלוֹנִי עָלִי' — אִם הוּא זָכָר נוֹתֵן כֶּף; וְאִם הִיא נִקְבָּה נוֹתֵן כֶּף; וְגַם לְפִי הַגִּיל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב, וּלְפִי מִצַּב הַמְּעִרִיךְ (כְּפִי הִישֵׁג יְדוֹ), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אִישׁ כִּי יִפְלֵא נִדְרָ בְּעֲרֻכָּהּ נִפְשׁוֹת וְגו'" (ויקרא כז, ב). וְכִבְרֵי נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת עֲרֻכִים.

יום שלישי

מצות עשה קטו. קטז. קיז.

הַמִּצְוָה הַקִּט"ו — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין עֲרֻכֵי בְּהֵמָה טְמֵאָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהִעֲמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לְפָנֶי הַכֹּהֵן וְהִעֲרִיךְ הַכֹּהֵן אוֹתָהּ" (ויקרא כז, יא-יב). וְכִבְרֵי נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת בְּתַמוּרָה (לֵב); וּמְעִלָּה (יב).

הַמִּצְוָה הַקִּט"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּעֲרֻכֵי בְּתִים. וְהוּא אָמְרוּ: "וְאִישׁ כִּי־יִקְדִּישׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהִעֲרִיכוֹ הַכֹּהֵן" (שם, יג). וְכִבְרֵי נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת עֲרֻכִים (לא).

הַמִּצְוָה הַקִּי"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּעֲרֻכֵי שְׂדוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם מִשְׁדֵּה אַחֲזָתוֹ וְגו'" (שם, טז); וְאִם אֶת־שְׂדֵה מְקָנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא

שֶׁתִּנָּא זֶה תִּנָּא וְשִׁיר (שֶׁהִתְנָא בְּמִשְׁנָה לֹא מִנָּה אַת כֹּל הַלְאוּיִן שְׁעוֹבֵר, וְשִׁיר עוֹד) וְשֶׁהוּא חֵיב מִחֻמַּת שֶׁהוּא נְזִיר, יוֹתֵר מִחֻמַּשׁ מְלִקְיוֹת אָמְרוּ (בַּגְּמָרָא): וְהָא שִׁיר לֹא דְלֹא יַחַל וְלֹא אָמְרוּ: וְהָא שִׁיר חֻמֵּץ? לְפִי שֶׁאֵינוֹ חֵיב עַל הֵיִין וְעַל הַחֻמֵּץ שְׁתֵּיִם, כִּי הַחֻמֵּץ לֹא נִאָּסֵר אֲלֵא מִחֻמַּת עֶקְרוֹ שֶׁהוּא הֵיִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ (לֹא תַעֲשֵׂה צֵב). וְכֵאלּוֹ אָמַר שֶׁעֶקֶר אֲסוּרוֹ לֹא נִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ בְּקִלְקוּלוֹ. וּמִמָּה שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְדַעַת, שֶׁאֲסוּרֵי נְזִיר אֱלוּ מִצְטָרְפִין בְּלֵן לְכֹזֵיט וְלוֹקָה עַל כֹּזֵיט מִפְּלֵן.

הַמִּצְוָה הַר"ח — הַאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵר הַנְּזִיר מִלְּהַטְמֵא בְּאֵהֶל הַמַּת, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא" (שם, ו). וּבְפָרוּשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא (נְזִיר מֵב): "קִרְיָא מְלֵא דְבֵר הַכְּתוּב "לֹא־יִטְמָא", כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "לֹא יָבֵא" לְהִזְהִיר עַל הַטְּמֵאָה וְלְהִזְהִיר עַל הַבִּיָּאָה". וְשֵׁם נִתְבָּאָר שֶׁאִם נִכְנַס לְאֵהֶל הַמַּת אַחֲרֵי שֶׁנִּטְמָא — אֵינוֹ לוֹקָה אֲלֵא אַחַת; וְשֶׁאִם אָרְעוּ לוֹ טְמֵאָה וּבִיָּאָה כְּאַחַת — חֵיב שְׁתֵּיִם, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס, לְאֵהֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם גּוֹסֵס וְיָשׁוּב שָׁם עַד שֶׁמַּת אוֹתוֹ הָאָדָם שֶׁנִּמְצָא שֶׁנִּטְמָא וְכֵאֵהֶל הַמַּת כְּאַחַת. אֲבָל אִם נִכְנַס לְאֵהֶל הַמַּת כְּבֵר קִדְמָה הַטְּמֵאָה לְבִיָּאָה (כִּי מִיד עִם הַכְּנַס חֵלֶק טָעַן מִמֶּנּוּ, טֵרֵם שְׁבֵא כּוּלוֹ — נִטְמָא), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם לְפִי הַכְּלָלִים הַמְּבָאָרִים בְּאֵהֶלוֹת.

הַמִּצְוָה הַר"ז — הַאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵר הַנְּזִיר מִלְּהַטְמֵא לְמַת, וְהוּא אָמְרוּ: "לְאָבִיו וְלְאִמּוֹ וְגו'" לֹא־יִטְמָא" (שם, ז). וְאִם נִטְמָא בְּטְמֵאֵת מַת, בֵּין בְּטְמֵאוֹת שֶׁמְגַלַּח עָלֵיהֶן בֵּין בְּטְמֵאוֹת שֶׁאֵינוֹ מְגַלַּח עָלֵיהֶן — לוֹקָה.

יום שני

מצות עשה צג.

קיד.

הַמִּצְוָה הַצ"ג — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ הַנְּזִיר בְּגִלוּחַ רֵאשׁוֹ וְהַבָּאָת קֶרֶבֶנוֹתָיו כְּתָם יָמֵי הַנְּזִירוֹת. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פִּרְשַׁת מִצְרַע, וִיקָרָא ד, ט): "שֶׁלֶּשֶׁה מְגַלְחִין וְתַגְלַחְתָּן מִצְוָה: הַנְּזִיר וְהַמִּצְרַע וְהַלְוִיִּם". אֲמַנְם תַּגְלַחַת הַלְוִיִּם הִיָּתָה בְּמִדְבָּר וְאֵינָה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, אֲף תַּגְלַחַת נְזִיר וּמִצְרַע נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת. וְכִרְוֹר שֶׁיֵּשׁ

לְבַעֲלִים, מַה־יַעֲשֶׂה בּוֹ? "כַּשְׂדָּה הַחֵרֶם לִכְהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ", יְכוּל אֶף־עַל־פִּי שְׁפָרַשׁ לְשֵׁם? תִּלְמֹד לֹאמֵר: "הוּא". וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: שְׂדֵה חֶרְמִין בְּמִסְכַּת עֲרֻכִין (כח:). וְשֵׁם נִתְבְּאָר שְׂפָתָם חֶרְמִין לִכְהֵנִים. וְשֵׁם אֲמָרוּ: "חֶרְמֵי כְהֵנִים אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן אֲלֵא נִתְּנִים לִכְהֵנִים בְּתַרומָה".

הַמִּצְוָה הַרְט"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְזַרְע כְּלָאִים, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׂדֵךְ לֹא־תִזְרַע כְּלָאִים" (שם יט, יט), וְכִלְאֵי זְרָעִים אֵלוּ אֵין אֲסוּר לְזַרְעֵם אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַזְרָעֵם שָׁם — חֵיב מִלְּקוּת דְּאוֹרִיתָא; וּבְחֻצָּה לְאֶרֶץ — מִתָּר. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת כְּלָאִים.

יום שישי

מצות לא תעשה רטז.

הַמִּצְוָה הַרְט"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְזַרְע תְּבוּאָה בַּפָּרֶס, וְכֵן שָׂאָר יִרְקוֹת. וּמִיֵּן זֶה מִן־הַכְּלָאִים נִקְרָא: כְּלָאֵי הַפָּרֶס, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִזְרַע בְּרִמְדָּה כְּלָאִים" (דברים כב, ט). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פִּרְשַׁת דְּבָרִים כב, ט): "לֹא־תִזְרַע בְּרִמְדָּה כְּלָאִים" — מָה אֲנִי צָרִיךְ, וְהֵלֵא כִּבְרֵי נִאֲמָר: "שְׂדֵךְ לֹא־תִזְרַע כְּלָאִים", וְזֶה כּוֹלֵל כְּלֵי סִפְק הַפָּרֶס וְהַזְרָעִים? אֲמָרוּ: מְלַמֵּד שְׂכַל־הַמְּקִיִּם כְּלָאִים בַּפָּרֶס — עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן. וְזֶה שְׂאֵין כְּלָאֵי הַפָּרֶס אֲסוּרִים מִן־הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַזְרָעֵם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — לוֹקָה מִלְּקוּת דְּאוֹרִיתָא. וּבִתְנַאי שְׂיִזְרַע חֲטָה וּשְׂעוֹרָה וְתִרְצָן (- גִּידוּלֵי הַכֶּרֶם) בְּמַפְלַת יָד (בַּבַּת אַחַת). וּמִדְּרַבְּנָן אֲסוּר לְזַרְעֵם גַּם בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ, וְהַזְרָע בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ חֲטָה וּשְׂעוֹרָה וְתִרְצָן (- גִּידוּלֵי הַכֶּרֶם) בְּמַפְלַת יָד — לוֹקָה מִדְּרַבְּנָן. אַבְּל הַרְכַּבַּת אֵילָן לוֹקִין עָלֶיהָ בְּכָל־מְקוֹם, וְהַאֲזַהְרָה עַל כֵּךְ נִכְלַלְתָּ בְּכֹלֵל אֲמָרוּ: "שְׂדֵךְ לֹא־תִזְרַע כְּלָאִים". וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת כְּלָאִים.

שבת קודש

מצות לא תעשה ריז. ריח.

הַמִּצְוָה הַרִי"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְהַרְבִּיעַ (לַהֲכִילֵא לְצוֹרֵךְ גִּידוּל צִאצְאִים) כְּלָאֵי (שְׁנֵי מִינֵי) בְּהֵמָה, וְהוּא אֲמָרוּ: "בְּהֵמָתְךָ לֹא־תִרְבִּיעַ כְּלָאִים" (ויקרא יט, יט), וְאִם הִרְבִּיעַ

מִשְׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ וְגו' (שם, כב). וְדָן בְּשְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ "וְהָיָה עֲרֻכָּךְ לְפִי זָרְעוֹ וְגו'" וּבְשְׂדֵה מִקְנָתוֹ "וְחֹשֶׁב־לוֹ הִכְהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֲרֻכָּךְ". וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כְּלָם בְּשִׁלְמוֹת בְּמִסְכַּת עֲרֻכִים (פִּרְק ז וּפִרְק ח). וְאֵל יִחְשׁוּב הַחֹשֶׁב, שְׂאֻרְבַּעַת סוּגֵי עֲרֻכִים אֵלוּ יֵשׁ בִּינֵיהֶם שְׂתוּף הַמְּחִיב שְׂיִמְנוּ כְּמִצְוָה אַחַת — אֲלֵא הֵן אֲרַבַּע מִצְוֹת: לְכָל־אַחַת מֵהֵן דִּין שְׂאֵינוּ בְּאַחֲרֵת, אַבְּל שֵׁם 'עֲרֻךְ' כּוֹלֵלֵם עַל דְּרָךְ שְׂתוּף הַשֵּׁם. לְכֵן אֵין לְמְנוֹת מִינֵי הָעֲרֻכִים כְּלָם כְּמִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שְׂאֵין אֲנוּ מוֹנִים מִינֵי הַקְּרָבָנוֹת כְּלָם כְּמִצְוָה אַחַת (אֵף שֵׁם "קֶרֶב" מִשְׁוֹתָהּ לְכוּלָם). וְזֶה כְּרוּר כְּשֶׁנִּתְבּוֹנֵן.

יום רביעי

מצות עשה קמה.

מצות לא תעשה קי.

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ה — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְדוֹן בְּדִינֵי חֶרְמִים, הֵינּוּ שְׁמֵי שֶׁהַחֵרִים דְּבַר מְרֻכּוּשׁוֹ וְאֲמָר 'הֵרִי זֶה חֵרֶם' — יִתֵּן אוֹתוֹ הַדְּבַר לִכְהֵן; אֲלֵא אִם פָּרַשׁ לְשֵׁם, שְׂאֵז הוּא לְכַדֵּק הַבֵּית. לְפִי שְׂפָתָם חֶרְמִים לִכְהֵנִים, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "אֵף כֹּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יִחֲרִים אִישׁ לֵה' מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֵמָה" (ויקרא כז, כח). וְרִמְזוּ לָנוּ עַל כֵּךְ שְׂפָתָם חֶרְמִים לִכְהֵנִים, בְּאֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "כַּשְׂדָּה הַחֵרֶם לִכְהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ" (שם, כא). וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְק ח' מְעַרְכִים (כח). וּבְרִישׁ נְדָרִים (פִּרְק ב מִשְׁנֵה ד).

הַמִּצְוָה הַקִּי"י — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְמַכּוֹר שְׂדֵה שֶׁהַחֵרִימוּ אוֹתוֹ בְּעַלְיוֹ, וְאֲפִלוּ לְגִזְבֵּר שֶׁהוּא הַמְּמַנֶּה עַל הַהֶקְדָּשׁ, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "כֹּל־חֵרֶם וְגו' לֹא יִמְכֹּר" (שם, כח). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פִּרְשַׁת בְּחֻקוֹתֵי): "לֹא יִמְכֹּר לְגִזְבֵּר". וְחֵרֶם זֶה אֵינוּ אֲלֵא סֵתֶם חֶרְמִין (שֵׁלֵא פִירַשׁ לְשָׁמַיִם וּכְדוּמָה).

יום חמישי

מצות לא תעשה קיא.

רטו.

הַמִּצְוָה הַקִּי"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְפָּדוֹת סֵתֶם חֶרְמֵי הָאֶרֶץ גַּם־פֶּן, וְהוּא אֲמָרוּ "לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל" (ויקרא כז, כח). וְלִשׁוֹן סִפְרָא: "לֹא יִגָּאֵל

בְּהֵמָה — לֹקֵה, וּבְתַנְאֵי שִׁירְכִיב בְּיָדוֹ אֶבֶר הַזָּכָר בְּנִקְבָה בְּמִכְחֹל בְּשִׁפּוֹפֶרֶת, וּבְפָרוֹשׁ אָמְרוּ (בבא מציעא צא). בְּנוֹאָפִים (שאינן נסקלין אלא): עַד שִׁירָאוּ כְּשֶׁהֵם מְנַאֲפִין, וּבְכִלְאִים: עַד שִׁיכְנִיס בְּמִכְחֹל בְּשִׁפּוֹפֶרֶת, וְאֵז לִקְהָה. וּכְבֵר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מְצָוָה זֹאת בְּפֶרֶק ח' מְכֻלְאִים. הַמְצָוָה הַרִי"ח — הָאֲזִהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּכִלְאֵי בְּהֵמָה בְּיַחַד, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר-וּבִחְמֹר יַחְדָּו" (דברים

כב, י). וְאִם עָשָׂה בָהֶם מְלֹאכָה, כְּגוֹן שֶׁחָרֵשׁ בָּהֶם אוֹ דָשׁ אוֹ הִנְהִיגָם יַחַד — לֹקֵה, שֶׁנֶּאֱמַר "יַחְדָּו" הַפְּנִינָה בְּזֶה שֶׁלֹּא יֵאָחֲדֻם בְּיַחַד בְּשׂוֹם מְלֹאכָה מִן-הַמְּלֹאכֹת. מִן-הַתּוֹרָה אֵינִי חֵיב מְלָקוֹת אֲלָא עַל שְׁנֵי מֵינִים: שֶׁאֲחָד מֵהֶם בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְהָאֲחֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה כְּשׂוֹר וְחֲמֹר, שְׂאִם חָרֵשׁ בָּהֶם אוֹ מְשַׁךְ אוֹ הִנְהִיג — לֹקֵה; אֲבָל מְדַרְבְּנֵן לֹקֵה עַל כָּל-שְׁנֵי מֵינִים שִׁיְהִיוּ. וּכְבֵר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מְצָוָה זֹאת בְּפֶרֶק ח' מְכֻלְאִים.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג מ"ח, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"י"ט חשוון והמוסגר בו.

כבקשתו יזכירוהו ואת כל ב"ב שיחיו בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"יע לשנת הצלחה, שאחד הענינים בזה הוא שגם כל יומא ויומא עביד עבידת'י, עבידת'י של יום המתאים ועבידת'י של האדם מיוחד זה, שאין היכולת - ובמילא גם הנדרש העבידת'י - של כאו"א שוין.

בטח ידוע לו פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, ומועתק גם בלוח היום יום, אשר ככל גודל ערך ענין אפיית לחם, אשר לחם לבב אנוש (אפילו אנוש) יסעד, הנה הרי מי שביכולתו להיות נוקב מרגליות ואב"ט אינו יוצא כלל ידי חובתו ע"י העסק באפיית לחם.

וכתב זה במכתב לאחד מהתמימים, מענה על שהודיעו שקבע שיעורים בנגלה כו' וכו'.

ומזה פשוטה ההוראה לכאו"א מאתנו וגם הוא בכלל, אשר ככל שיעריכו הערכה אמיתית עבודתו בהחזקת היהדות בכלל, אינו יוצא בה ידי חובתו כלל וכלל, כיון שזכה להתגדל בבית חסידותי דחסידות חב"ד, וגם טעם במדה ידועה ואולי גם במדה חשובה מתורת חסידות זו הדרכותי ומנהגי אשר מהיסודות שלה הם הפצת (דוקא) המעיינות חוצה (דוקא), וכבר ידועה שיטת חסידות חב"ד, שכל ענין צריך להעשות באופן שיוקלט בפנימיות, וברובא דרובא בקראי הנכתב על ידו במכ"ע, עדיין לא מצאתי שמתעסק הוא במילוי תפקידו הפנימי והנפשי הנ"ל.

מובן שאין כוונתי בדוקא שינצל המכ"ע בכיוון זה, כי הרבה דרכים לעבודה זו, ועל האדם העובד לבחור בדרך הכי יעילה ובת קיימא, ורצוני בהנ"ל רק לאמר שלא שמעתי שמנצל כשרונותיו באופנים אחרים, וגם במאמריו הנ"ל לא נצלו לע"ע בהפצת המעיינות חוצה, ומובטחני שבהתבוננות אפילו קלה ימצא כמה אופנים לפעול בכשרונותיו דוקא בענין זה, וע"ד דרשת רז"ל כבד את ה' מהונך אל תקרי מהונך אלא מחונך, ממה שחונך.

ויה"ר שיתבונן בזה בהקדם, ובמילא יתחיל בזה בהקדם ויהי בהצלחה, ובמדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה יוסיף זה בקבלתם הוא וזוגתו שיחיו רוב נחת חסידותי מכל יו"ח וגם מעצמם.

בברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך

יא וְכֵן זֶה בְּשֵׁינֵי הַנְּכָרִי מְשַׁכֵּר לוֹ אֶלָּא לְמַלְאכּוֹת מִיְחָדוֹת, כְּגוֹן לְכַתֵּב אוֹ לְאַרְגּוֹ בְּכָל עֵת שִׁיְצַטְרֵךְ, וְאַחַר שֶׁנִּמְרָה הַמְּלָאכָה* הוּא יוֹשֵׁב וְכַמֵּל. אֲבָל אִם שָׁכְרוּ לְכָל הַמְּלָאכּוֹת שִׁיְצַטְרֵךְ בְּתוֹךְ מִשְׁךְ זְמַן שְׂכִירָתוֹ, אִסּוּר לְהַנִּיחוֹ* שִׁיעֲשֶׂה בְּשַׁבַּת, לְפִי שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מְרוּיַח מְלָאכָה זוֹ בְּשַׁבַּת, שֶׁהָרִי בְּשִׂיחָהּ פָּנּוּי אַחַר הַשַּׁבָּת יִצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכּוֹת אַחֲרוֹת. וְאִין לְהַתִּיר מִפְּנֵי שֶׁהַנְּכָרִי עוֹשֶׂה לְטוֹבַת עַצְמוֹ כְּדִי לְקַבֵּל כָּל שְׂכָרוֹ, שֶׁהָרִי אָף אִם לֹא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבַּת לֹא יִנְכָּה לוֹ כְּלוּם כַּמִּשְׁכָּר רמ"ג*. וְיִישׁ מְתִירִים גַּם בְּזָה, לְפִי שֶׁהַנְּכָרִי אֵינוֹ מַעֲלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ מְכַרְיָהוּ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבַּת וְשֵׁלָא יִנְכָּה לוֹ כְּלוּם מְשַׁכְּרוֹ אָף אִם לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוּם בְּשַׁבַּת, אֶלָּא הוּא עוֹשֶׂה מֵאֲלִיו לְפִי תַמּוֹ לְהַשְׁלִים קְבֻלָּתוֹ שֶׁקָּבַל עָלָיו בְּתַחֲלַת שְׂכִירָתוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכּוֹת שִׁיְצַטְרֵכּוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל מִשְׁךְ זְמַן שְׂכִירָתוֹ כְּדִי שִׁישְׁלֵם לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם וְלֹא יִהְיֶה לוֹ עָלָיו שׁוּם תְּרַעֲמָת. וְאִין לְסַמֵּךְ עַל סִבְרָא זוֹ (מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם) כִּי אִם לְעֵנִין דְּלָקָה מִשׁוּם הַפְּסֵד כַּמִּשְׁכָּר בְּסִימָן שֶׁל"ד*, וְלְעֵנִין שְׁלִיחוֹת אַגְרָת כַּמִּשְׁכָּר בְּסִימָן רמ"ז*, ע"ש הַטַּעַם:

ביאורים

כלל בשבת אצל המרחץ ורחיים ותנור לא היה מנכה לו כלום משכרו, שהרי לא שכרו לכל יום ויום בפני עצמו אלא לשנה או חדש בבת אחת. ע"כ. ונתבאר באריכות שלדעת רבינו במהדורא בתרא³⁶ אין איסור מריוח הישראל בשבת, ולכך אין חילוק אם הישראל ינכה לגוי משכרו אם לא יעבוד בשבת, ועיקר האיסור הוא מפני שדין שכיר שנה כדין שכיר יום וכמבואר באות הקודמת³⁷.

בסימן שלד – סעיף כו: נכרי שבא לככות מעצמו³⁸ אין צריך למחות בידו לפי שהנכרי יש לו שקול הדעת ששוקל בדעתו שכך ראוי לו לעשות מפני שישתכר בו עכשיו או לאחר זמן ולהנאת עצמו הוא מתכוין ואפילו הוא עבדו המושכר לו לזמן אין צריך למחות בו³⁹.

בסימן רמז – סעיף י: אבל לשלוח אגרת בחנם בערב שבת ביד עבדו השכור לו לשנה או לשתיים לכל המלאכות שיצטרך בתוך משך זמן שכירותו לדברי הכל אסור. ומכל מקום בד' וה' יש להתיר לשלוח אפילו שלא בעת הצורך כיון שיש מתירים בשכיר שנה שעושה מלאכה בשביל ישראל כמו שנתבאר בסימן רמ"ד, ואע"פ שאין דבריהם עיקר מכל מקום יש לצרף דבריהם לדברי האומרים שבד' וה' מותר לשלוח אגרת בכל ענין אע"פ שלא קצץ כלל ולסמוך על זה להקל לגמרי אף שלא בעת הצורך.

מקורות

37 וראה עוד בזה לעיל סימן רמג ס"ח. קו"א ס"ק א. להלן סי' רנב ס"ה ובקו"א שם ס"ק ו-ז, גם שיטת היש מתירים נתבאר במהדו"ב באופן שונה.
38 וראה לעיל אות לג.
39 ובמהדורא בתרא לסי' רמג מסיק רבינו שאין צריך למחות בנכרי הבא מעצמו אפילו בשאר מלאכות – אלא כשהישראל נהנה בשבת מהמלאכה. וראה לעיל אות כז ואות לג.

ואחר שנמר המלאכה – לשיטת רבינו בשו"ע עיקר החילוק בשכיר שנה הוא באם יש ריוח לישראל ממלאכת הנכרי, ולכך התיר רק בנכרי שבטל בשאר היום – שאז אין להישראל ריוח כשעושה בשבת, אבל לשיטתו במהדו"ב שאין חוששים לריוח המגיע לישראל ממעשה הנכרי לצורך עצמו (קבלנות), אין חילוק אם יושב בטל בשאר היום או שמקפיד עליו שיארוג ויכתוב תמיד, ועיקר החילוק הוא האם שכרו למלאכה מיוחדת שדינו דומה לקבלן (שאסור מפני מראית העין בלבד), או ששכרו לכל המלאכות כבהמשך סעיף זה שדינו דומה לשכיר יום שאסור³².

אסור להניחו – היינו דוקא במלאכות שציוה עליו האדון (אף שלא אמר לו בפירוש לעשות בשבת), אבל מלאכות שהנכרי עושה מיוזמתו בחפצים של הנכרי³³, דינו כנכרי (שאינו שכירו) הבא מאליו שעושה מלאכה לצורך ישראל, שאין צריך למחות – אלא אם כן נהנה בשבת³⁴.

אסור להניחו – להלן סי' שה של"א התיר בעבדו ושפחתו השכורים לו לשנה או לשנתיים לחלוב בשבת, שהתירו איסור שבות משום צער בעלי חיים³⁵.

בסימן רמג – סעיף ג: ואין להתיר לפי שהנכרי טורח לעצמו בשביל השכר שקצץ לו כיון שאם היה הישראל מונע את עצמו מריוח השבת והיה אומר לנכרי שלא יהיה

32 וראה לעיל סימן רמג סעיפים ג-ד.

33 או אפילו בשל הישראל לדעת רבינו במהדו"ב.

34 להלן סי' רעו סי' וסי' שה של"ד ונתבאר ב'דובר שלום' ע' צב. דין נכרי העושה מעצמו בטובת הנאה נתבאר להלן סי' רנב ס"י.

35 אבל התירו רק ע"י קבלנות כפי שנתבאר בקו"א סי' רנב ס"ק ו.

36 אליה צוין כאן בהגה"ה שעל הגליון.

תורה אור

תוכן הפרק: רננה ברמשא - השייכות בין העבודה
ד"רינה ללילה דוקא

[לאחרי אריכות הביאור במהות עבודת המלאכים
הנקראת בשם "רינה", שהיא ההשתוקקות להקב"ה
המתעוררת בלב כשמכירים עד כמה רחוקים המה ממנו
יתברך, לפי שכל חיותם אינה אלא מבחינת "צדקתך"
(מידת המלכות) - ישוב לבאר דברי הזהר "רננה ברמשא":]

וזהו רננה ברמשא, רמשא היא מדת לילה היא
בחינת מלכותו ית', מלכותך מלכות כל עולמים
מלשון העלם כו'.

רינה שייכת למידת לילה ("רמשא"), חושך
והעלם, כי המצב של העלם הוא הוא המעורר את
השתוקקות הלב להקב"ה כנ"ל. וכן מצד מדריגת האור
האלקי המתגלה למלאכים, שהיא מידת המלכות, הרי
היא ג"כ "מידת לילה", לפי שעצמיות השכינה היא
בהעלם במידת המלכות, וכנרמז גם בכתוב "מלכותך
מלכות כל עולמים" - עולם מלשון העלם, דמידת
המלכות היא בחינת "העלם" לגבי אור אין סוף ב"ה
עצמו.

ועל זה רמזו בנמרא שצריך להזכיר מדת לילה
ביום, דהיינו כמו שמבואר בזוהר לאכללא כו'.

בגמ' אמרו שבברכות ק"ש של שחרית צריכים
להזכיר גם "מידת לילה" (ולכן אומרים "יוצר אור
ובורא חושך"), ועד"ז מבואר בזוהר בענין "לאכללא
שמאלא בימינא", שצ"ל התכללות של שתי המידות
ההפכיות ימינא ושמאלא (חסד - אור ויום, וגבורה -
מידת הדין והצמצום המעלים ומסתיר על האור).

שע"י שמשגינים החשך וההעלם של אור אין סוף
ב"ה, ישת חשך סתרו, לכך הם משתוקקים
ונכספים אליו ית'.

והתוכן הפנימי בזה, שעל ידי הזכרת החושך
(מידת לילה) ניתוסף במידת יום, דכשהאדם משיג
כיצד אור אין סוף ב"ה הוא בהעלם והסתור, ישת חושך
סתרו, שהקב"ה הוא בחשך ובסתור מבני אדם, הרי זה
מעורר השתוקקות אליו יתברך.

וכמ"ש נפשי אויתך בלילה, פירוש, שאומר
להקב"ה הרי נפשי אתה לבך אויתך.

ראי לדבר, ש"מידת לילה" מעוררת תשוקה
וכיסופין אליו יתברך, שהרי נאמר "נפשי אויתך

בלילה", דהפירוש הפשוט הוא שהאדם מתאוה
ומשתוקק להקב"ה בלילה, "ולכאורה אינו מוכן הטעם
למה בלילה דוקא אויתך". גם אינו מוכן, דלכאורה
תיבת "נפשי" מיותרת, דהול"ל "נפשי אויתך" (נפשי
מתאוה לך), אבל "אויתך" (בתוספת יו"ד) פירושו
שאני מתאוה לך, ומהו אומרו עוד "נפשי".

אך הענין, דפירוש "נפשי אויתך" הוא, דכאשר
האדם מבין ומשיג שהקב"ה הוא "נפשי וחיי
האמיתיים, לכך אויתך, פירוש שאני מתאוה ותאב לך
כאדם המתאוה לחיי נפשו".

מפני שהחיות הזה הוא מוסתר בכחינת לילה
והעלם ולכך תגדל התשוקה והכוסף להיות
אויתך.

ועל זה אומר "נפשי אויתך בלילה", דהשתוקקות
זו להקב"ה היא "מדת לילה", דהיות שהחיות הזה
הוא מוסתר בכחינת לילה והעלם (כנ"ל שמידת
המלכות היא "מידת לילה"), לכן תגדל התשוקה
והכוסף אליו יתברך, דדוקא "מפני עוצם הריחוק
והפירוד תגבר התשוקה ביותר".

וכנודע שלא שייך אהבה ותשוקה להתאות תאוה
אלא כמי שחסר לנפשו הדבר שמתאוה אליו.

רגש התשוקה בא דוקא מצד הריחוק, דכשאדם
מרגיש שחסר לו הדבר מתעורר בכיסופים אליו.

וכמשל האדם שעומד תמיד בהיכל מלך פנימה
ומקורב אליו לקבל ראות פניו תמיד ורואה תמיד כל
מחמדי אוצרות וכל כלי יקר ועוצם תפארת גדולתו,
שאינ התשוקה כ"כ בלבו לראות יקר תפארת גדולתו.
אך לאחר שנתרחק מאד מהיכל המלך במקום חשך
ואפילה בארץ צי' כו', בשפלות ורקות ריקן מכל כו',
אזי בזכרו על יקר תפארת גדולת המלך תכלה נפשו
בהשתוקקות נפלאה ביותר לבא ולראות פני המלך ואת
יקר תפארת גדולתו.

וזהו ענין בואו לפניו ברננה, מממה למעלה, לצאת
מנרתק הגוף ולבושי נפש הבהמית לדבקה בו ית',
ע"י רננה בכחינת רמשא ומדת לילה, היא בחינת
שמוסתר ומלוכש בה אור אין סוף ב"ה בכחינת
העלם והסתור.

מעתה יובן גם הכתוב שהתחיל בו, "בואו לפניו
ברננה", ד"בואו לפניו" משמעו שהאדם מגבי' את

בארוכה שאור א"ס ב"ה בעצמו רם ומנושא מלהיות שייך אל העולמות והברואים); ושם והארה זו היא "לעולם ועד" - "לעולם" (גם) מלשון עולם, שהארה זו היא מקור החיים של העולם, ו"ועד" היינו עד אין סוף, כלומר, שהארה זו דמידת המלכות היא מקור החיות של כל העולמות כולם, עד אין קץ.

שעי"ז יבוא לאהבה את הוי"ה, הוא אור אין סוף ב"ה ממש.

ועל ידי שהאדם משיג ענין זה, שחיות כל העולמות אינה אלא שם והארה מאור אין סוף ב"ה, יבוא ל"ואהבת את הוי"ה", שישתוקק להדבק באור אין סוף ב"ה ממש ("הוי"ה ממש).

לחיות אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך וגו', לאדבקא רוחא ברוחא.

ופירוש "ואהבת את הוי"ה אלקיך" הוא, דכשהאדם מתדבק בהקב"ה אזי "הוי"ה נעשה "אלקיך", ששם הוי"ה נעשה אלקה שלך, היינו שאור ה' נעשה כוחך וחיותך, כלומר: לפי פשוטו, פירוש "אלקיך" הוא שהקב"ה מושל ושולט עלינו, אבל ע"פ עומק הענין, התואר "אלקיך" (או "אלקינו" וכיוצא בזה) בא לתאר את הקשר והשייכות בין הקב"ה ונבראים, שהאור האלקי מתאחד עם האדם עד שמרגיש שכל כוחו וחיותו אינם אלא אלקות.

וזהו "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך", שאור ה' תודר בכל חלקי האדם, בכל לבבך ובכל נפשך", שכל חלקי נפשו ולבבו דבוקים בו יתברך, שדביקות זו נקראת בזהר "לאדבקא רוחא ברוחא", שרוח האדם דבוק ברוחו של הקב"ה.

ד"ה רני ושמחי פרק ג

עצמו ובא לפני הקב"ה, והיא העבודה ד"העלאה מלמטה למעלה", דכשהאדם מרגיש בליבו השתוקקות וכיסופין אל הקב"ה, הרי זה מביאו "לצאת מנרתק הגוף", היינו לצאת מגשמיותו וחומריותו המעלימים ומסתירים על האלקות ומונעים ומעכבים את הנפש האלקית מלדבקה בו יתברך. ומגיעים לזה על ידי העבודה ד"רננה", השייכת ל"רמשא", מידת לילה כנ"ל בארוכה.

וזהו ענין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואהבת וגו'.

ע"פ הנ"ל, שהתשוקה להשם מתעוררת על ידי "מידת לילה" (היינו ההתבוננות איך חיות כל העולמות הוא רק ממידת מלכותו ית' שאור אין סוף ב"ה מוסתר ונעלם בחיות זה) - יובן גם הטעם שבקריאת שמע, לפני אמירת "ואהבת את ה' גו'", מקדימים לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (שבתורה נאמר "שמע ישראל גו' ה' אחד, ואהבת גו'", ובתפילה תיקנו לומר "ברוך שם כו"ו" בין "שמע" ל"ואהבת").

דהיינו שלבבו יבין איך שברוך ונמשך שם הארה מאור אין סוף ב"ה לחיות כבוד מלכותו, והארה החיה היא לעולם ועד, למטה עד אין קץ בו'.

אך הענין, ד"ברוך שם כו"ו" הוא תיאור השפעת החיות לכל העולמות על ידי מידת מלכותו יתברך, ד"ברוך" הוא לשון "המשכה" (כפי שיבואר גם להלן בהמאמר), ו"שם" הוא "הארה בעלמא", ע"ד שם האדם שאי אפשר לידע מהות האדם וכשרונותיו משמו, ופירוש "ברוך שם כבוד מלכותו" הוא, שרק שם והארה מאור אין סוף ב"ה נמשך להיות מתלבש במידת המלכות, "כבוד מלכותו" (וכמו שנתבאר לעיל

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

לבר מגופא דז"א וגם הוא סיומ"א דגופ"א בהתאחדו עם המדו' והמוחי' העליוני' שזהו הנק' כנישו דכל נהורין עילאי' כמ"ש יקו המים עליוני' כו' אל מקום אחד כנ"ל, וז"ש כי כ"ל בשמי"ם ואר"ץ דאחי"ד בשמי"א שמקושר במדות שנק' גופ"א והוא הנק' שמי"ם א"ש ומי"ם יחד בחי' ת"ת שכלול מחו"ג כו', וגם בארעא בחי' המקבל

והנמשל מכל זה יובן למעלה בבחי' יסוד העליון שנק' צדיק עליון שם הוא בחי' גמר המשכת השפע מכל האורו' עליוני', דהיינו כל בחי' התענוג ורצון העליון שנמשך בחו"ב ומחו"ב למדות חג"ת עד בחי' נו"ה כו' בבוא האור והשפע לבחי' יסוד ז"א הוא המביא לידי גילוי למקבל שהוא בחי' המל' שנק' דו"מ וכה"ג [נ]כידוע, ונק'

בחיש ומהר דוקא כמו ברצון שהי' לו בכנין או מו"מ וכה"ג כנ"ל, הרי קודם שהוא בא סמוך לגמר השלמת הבנין וכה"ג עדיין איננו משתוקק בהתלהבות וחשק שיוגמר הבנין אע"פ שבודאי יש לו תענוג ורצון שמחמתו עוסק בבנין, אבל בהתחלת עסק הבנין או גם באמצעו עד סמוך לגמרו ממש עדיין אין בלבו התלהבות החשק הנפלא שיוגמר בחיש ומהר דוקא אך דוקא סמוך לגמרו ממש כשלא יחסר בו רק דבר האחרון כמו עד"מ העמדת חלונו' ופתחי' שיוכל לשבת בו מיד אז באותה מעט רגע תכסוף נפשו בלהב התשוקה ביותר שיעמדו מהר החלונות והפתחי' וכה"ג כדי שיוכל לשבת מיד בביתו אשר לזה הי' טרחו כמה ימים, וזה דבר פלא ביותר למה לא יש לו התשוקה הזאת באמצע עסק הבנין אלא דוקא סמוך לגמרו ממש כו', והלא בעסקו בבנין מתחלתו לא הי' כוונתו רק בשביל הישיבה והדירה שם ולמה נתגבר [התשוקה ו] החשק לעשות במהירות השלמת הבנין בשביל ישיבתו בו בסופו דוקא ולא באמצעו ותחלתו שלא חפץ למהר בכל בבנין כו' וד"ל.

ד"ה להבין שורש ענין חבלי משיח

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

א"א לו להתבונן בשארי ענינים שלו כי כל התבוננותו ועיונו בזה הדבר שמשפיע, ונמצא מהות ועצמות המשפיע נתפס וטרוד בההשפעה הרי נעשה בו שינוי מקודם שהשפיע לאח"כ משא"כ בו ית' כתיב אני הוי' לא שייתי אתה הוא לאחר שנבה"ע כמו קודם שנבה"ע בשוה ממש וא"כ א"א שיהי' ההשתלשלות בדרך עו"ע אלא שהתהוות כל העולמות ממנו ית' הוא רק מבחי' הארה וזיו בעלמא, ונקראת בחי' הארה זו בחי' שם בלבד היינו שם כבוד מלכותו כמו מלך ב"ו שנק' מלך על המדינה אין לו בעצם חיבור עם המדינה רק שמו נק' עליהם, כמ"כ התהוות כל העולמות הוא רק מבחי' שם כבוד מלכותו שהמאציל ית' נק' מלך עליהם, וזיו מאתו ית' הוא מחי' ומהוה כל העולמות, דהיינו מה שעלה ברצונו שיהי' בחי' מלך עליהם ואין מלך בלא עם, זהו מחיה ומהוה כל העולמות, ונגלה בחי' מלכותו ע"י כמה צמצומים והסתרים שיהיו נעשים בחי' עם לשון עוממות בחי' נפרדים שאז שייך בחי' מלוכה, אבל באמת את השמים ואת הארץ אני מלא כמו קודם שנבה"ע כיון שכל העולמות מקור חיותם והתהוותם רק מבחי' הארה וזיו כו', וזהו ענין מארו"ל קודם שנבה"ע הי' הוא ושמו בלבד, פי' שמו שהי' קודם שנבה"ע היינו המקור והשרש והיכולת שיש באא"ס ב"ה שיהי' יכול להתהוות ממנו כל העולמות שיעלה בחפצו

להתקשר שם בבחי' גילוי והבאת השפע מ"ד למקבל, וע"כ נק' שלו"ם כמ"ש הנני נותן כו' וידעת כי שלו"ם אהלך כו' בחי' התקשרות השפע במקבל כו' וכמבואר ומובן ממשל הנ"ל בהשפעת המעשה בנין ומו"מ שבא לידי פ"מ מחמת הבל הלב כו', ועיקר המשל בזה הוא מבחי' יסוד בזיוג גשמי שהוא המשכת הטפה לצאת בגילוי למקבל משא"כ בעודנה בגופה גם בנו"ה שהן כליות כו' כנ"ל וד"ל, וזהו ענין יום הששי ויכולו השמי"ם כו' שהוא בחי' יסוד כשגמר כל מלאכתו וכמ"ש וירא אלקי את כל אשר עש"ה והנה טו"ב מא"ד שהוא בכלות וגמר כל השפע דוקא בבחי' יסוד שנק' טו"ב כידוע וד"ל.

(ב) ומעתה יש להבין מ"ש בזהו ע"פ ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצב"י עליו כו' אלן אינון דקיימין לאתזנא מיני' כו', להיות שאנו רואים דבר פלא ביותר והוא אשר תגבר ותתגדל גודל הלהב והתשוקה בכלות וגמר הדבר דוקא ודוקא סמוך לגמרו אז ניתוסף בו ותתגבר עליו להב התשוקה והחפץ והכוסף שיוגמר הדבר

(ג) והיו הדברים כו', להבין ענין והיו הדברים ואח"כ ודברת במ כו', יובן עפמש"ל אות מ"א שהקב"ה נק' חתן וכנס"י נק' כלה ונת' שם איך שיש ב' פירושים בכלה וה"ע ב' מיני מס"ע ונק' שכינתא עילאה שכינתא תתאה, וכמ"כ יובן בענין שהקב"ה נק' חתן לשון חות דרגא ע"ש הירידה והמשכת והתלבשות א"ס ב"ה בעולמות, והנה יש ב' בחי' ירדות והמשכות וכמשי"ת אי"ה, וזהו ענין מצהלות חתנים מחופתן חתנים לשון רבים כי יש ב' בחי' חתן והיינו שמב' בחי' מס"ע שהן ב' בחי' כלה נמשך אח"כ ב' בחי' המשכות שהן ב' בחי' חתן, וזהו"ע והיו הדברים ואח"כ ודברת כו' שהם ב' ההמשכות שלאחר ב' מס"ע הנ"ל דאחד ובכל נפשך כו', ולהבין זה, הנה בגמ' ובמדרשים קוראים לו ית' הקב"ה, והטעם לזה כי אנו אומרים מלך משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול וכן ארז"ל עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד, ולכאורה תמוה איך שייך בחי' שם קודם שנבה"ע דהלא ענין השם הוא מה שזולתו קוראו בו ואיך שייך זה קודם שנבה"ע שהי' הוא לבדו הוא, אך הענין כי הנה התהוות העולמות מאא"ס ב"ה אינו ע"י השתלשלות עו"ע, כי בהשתלשלות עו"ע נעשה שינוי בהעילה ע"י ההשפעה כמו הרב המשפיע להתלמיד, שא"א להיות ההשפעה אא"כ יצמצם שכלו בכדי שיהי' מובן להתלמיד לכך בעת עסקו להשפיע

מהו"ע ית' הוא צמצום גדול וכמאמר את חכים ולא בחכמה ידיעא כו' ולא מכל אינון מדות איהו כלל, לכך כדי שיהי' הארה משמו הגדול להתהוות ספי' חכמה הוא ע"י נגינה ושיר פי' בחי' תענוג נתאוה הקב"ה ועלה ברצונו הפשוט שיהי' התהוות עולמות אבי"ע ע"י נתהוה בחי' ספי' חכמה את חכים ונתגלה חכמת התורה, והנה יש בחי' שיר בפסוק שהוא בלשון זכר (כמ"ש שיר חדש) ויש שירה שהוא לשון נקבה כמ"ש את השירה הזאת והענין כי ההמשכה וההתגלות מלמעלה למטה הוא ע"י שיר ותענוג כנ"ל, וכמ"כ גם העלא' העולמות ממטה למעלה הוא ע"י שיר וכידוע בפי' מ"ש רז"ל כל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר דהיינו בחי' תשוקה וכלות הנפש לעלות ולהתכלל במאצילן ב"ה וכמו בניגון שיש בו קולות עולין ויורדים שהם בחי' רצוא ושוב ולמעלה מעלה הוא בחי' מטולמ"ט ויש כמה מיני עליות לאין קץ ושיעור והכל בבחי' שיר וזהו כל בעלי השיר יוצאין בשיר כו'.

שרש מצות התפילה פרק מג

ורצונו ע"י התגלות ההארה וזיו שיוכל לגלות ממנו ית', שבחי' יכולת גילוי זה נק' שמו הגדול ראשית הגילוי, אבל עצמותו ית' למעלה מעלה מהארה זו שהארה זו בטילה במהו"ע ית' כטפה מאוקיינוס ויתר ע"כ לאין ערוך וכזיו השמש במקורו כמ"ש' באריכות, אלא שלאחר כמה דילוגים וצמצומים שיש בהמשכת הארה וזיו הנ"ל אז יש בחי' השתלשלות עילה ועלול כו' דהיינו בהשתלשלות הספירות בספירות עצמן כמ"ש'ל, אבל ההמשכה ממה"ע ית' היא בדילוג הערך ולא בהשתלשלות עו"ע וכנ"ל רק מהארה וזיו וגם זה נמשך ע"י צמצומים עצומים הידועים בע"ח. וזהו ענין הפסוק שיר השירים אשר לשלמה, מלך שהשולם שלו, דהיינו שכדי שיהי' נמשך הארה משמו הגדול להתלבש בהעולמות וראשית כל העולמות היא הח"ע והיא בחי' אורייתא דמחכמה נפקת, הנה המשכה זו משמו הגדול בהתורה הוא ע"י בחי' שיר וה"ע נגינות טעמי התורה זרקא סגול, דלכאורה צ"ל מה נצרך זה לאותיות התורה, אמנם הענין כי אורייתא מחכמה נפקת והנה לגבי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מהר"ש

תורת שמואל

הנראה הרי כח השמיעה פעל פעולת כח הראי', אלא ששם בלתי מוגבלים הם עדיין כלל וכלל, ולכן היו יכולים לראות את הנשמע ולשמוע את הנראה מצד עצם נפשם הפשוט בתכלית, ועכ"ז צריך לומר שגם בעצם הנפש יש מקור שאם יתפשטו בכחות הגוף יהי' זה ראי' וזה שמיעה, דאל"כ האיך נאמר שראו את הנשמע ושמעו את הנראה מאין ידוע מהו כח הראי' ומהו כח השמיעה כו', אעכצ"ל שהרגישו בעצם נפשם וראו את הקול ושמעו מה שדרך לראות, וגם אם לא יש מקור על כח הראי' בפ"ע וכח השמיעה בפ"ע מאין ידעו שהחליפו לראות את הנשמע ולשמוע את הנראה, הלא עכדו"ד פרחה נשמתן ולא האירו בפרטי מקומות המיוחדים להם, אלא צריך לומר שגם שהנפש היא עצם פשוט מ"מ יש בה כל הכחות שעתידיים להתגלות בכח בהתכללו' יחד. אמנם מ"מ כל ענין הנפש המחי' את הגוף הרי ידיעתניו שאנו יודעים את הנפש הוא רק בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות כלל³, שהרי אין אנו יודעים מהות הנפש מה היא כלל, אלא שמחמת שאנו רואים

[[כח]] והנה מאחר שהם בחי' בריאה יש מאין הנה החיות המחי' אותם הוא ג"כ מוסתר ונעלם, וכמו שאנו רואים חיות האדם שהנשמה מחי' את הגוף, הנה אנו רואים פעולתה שהאברים חיים וקיימים שהרי מנענע באבריו והולך ברגלו ומחשב במוחו ומדבר ועושה כל דבר, ורואה בעין ושומע באוזן, וכן בכל יתר כחותיו והרגשותיו עד שמזה נבין שיש נפש רוחני המחי' אותנו, דאל"כ מאין ימצא בשכל שהוא גשמי והוה ונפסד ונרקב והי' לעפר להשכיל דבר רוחני כו', אלא שיש בו הארה רוחנית מכח נפשו הרוחנית אשר היא תבין ותשיג השגות רוחניות וגשמיות והשכלות כו'. אבל מהות הנפש אין אנו יודעים כלל וכלל מה היא שהרי אינו שייך כלל לאמר בעצם הנשמה שיש בה כחות פרטי¹ כמו ראי' ושמיעה מובדלים, והרי במ"ת שעל כל דבור ודבור פרחה נשמתן ראו את הנשמע ושמעו את הנראה ה"ז הוראה שבעצם הנפש בלתי מחולק² הם, שהרי ראו את הנשמע נמצא שכת הראי' פעל את הפעולה של כח השמיעה, ושמיעת

וש"נ. לעיל ע' רסד. ועוד.

(3) ידיעתניו. ר.ק. ידיעת המציאות ולא השגת המהות כלל: ראה לקו"ת ואתחנן ו, א ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תשסו ואילך. ועוד.

(1) אינו שייך כלל לאמר בעצם הנשמה שיש בה כחות פרטי': ראה בארוכה תניא פנ"א ובהמובא ע"ז בס' ליקוט פירושים ומ"מ לתניא (להר"א ש"י חסרטיק) ע' א'פ ואילך.

(2) במ"ת. ראו את הנשמע ושמעו את הנראה. שבעצם הנפש בלתי מחולקים: בהבא לקמן ראה בארוכה סה"מ תרכ"ט ע' ריח ואילך.

בדרך ידיעת המציאות, שלכן נאמר וצדקתך ירננו, הנה הרינה שלהם הוא רק בבחי' צדק מלכותא קדישא⁴ שהוא בחי' הארת מדת המל', וכמו מלך שרק שמו נק' עליהם אבל עצמותו אינו מתפשט כלל, כן בחי' מל' למעלה הוא בחי' שם לבד, וג"ז יודעים רק בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות כלל. וא"כ הנשמה כמו שהיתה למעלה קודם התלבשותה בגוף שנא' בה חי' אשר עמדתו לפניו, ג"כ האהוי"ר שהי' לה אם כי נשמות גבוהי' ממלאכי' ששרשן הוא מפנימיות הכלים, מ"מ מה שהשיגו זהו רק בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות. אך ע"י ירידת הנשמה בגוף הנה ע"י העסק והעבודה בתומ"צ הנה היא באה בג"ע לבחי' השגת המהות, שהרי צדיקי' יושבים ונהנים שם מזיו השכינה, וז"ע מה שבג"ע נא' שם מלא ה' אלקי' היינו ששם מאיר שם הוי' ע"י בחי' שם אלקי' כו'.

ד"ה ואתה הרס את מטך תרל"א

שהגוף חי הרי אנו יודעי' שיש נפש המחי' את הגוף, אבל זהו רק בדרך ידיעת המציאות לבד ולא השגת המהות כלל. ועד"ז יובן בכלליות העולם הנה מה שמחי' ומהוה את העולם אינו מושג לנו כלל, רק ממה שאנו רואים שהעולם חי, כי האדם הוא עולם קטן וכמ"ש באדר"נ שכל מה שיש בעולם יש באדם, ולכן כמו באדם אנו מכירים שיש בו נפש המחי' אותו, כן בעולם שהוא גוף גדול עכצ"ל שיש בחי' חיות רוחני המחי' ומהוה את העולם, אמנם כמו הנפש המחי' את הגוף אין אנו יודעים מהו מהות הנשמה כ"א בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות כלל, כן בחיות המחי' את העולם אנו יודעים רק בבחי' ידיעת המציאות לבד ולא השגת המהות כלל. וגם המלאכים שעומדים ברום עולם ג"כ אינם יודעים כלל בבחי' השגת המהות את חיותם וחיות כל העולמות כ"א

תו"א מקץ לו, א ואילך.

(4) המלאכים. וצדקתך ירננו. צדק מלכותא קדישא: ראה בארוכה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר הרשב"ב

קונטרס ומעין

ועצמות למעלה באין ערוך מבחינת המקיף עליון. ויתרון הפעולה בזה שהאור נמשך בבחינת פנימית ומתאחד עמָהם, דהנה הסטרא אחרא פשמגביהים את עצמם לקבל מבחינת המקיף עליון הרי האור אינו מתאחד עמָהם חס ושלום שהרי אין קדש מתערב בחול, ובפרט שהוא אור מקיף הרי האור מובדל מהם לגמרי ואין להם שום שייכות אל האור כלל וכלל, אבל בנשמות ישראל הרי האור מאיר בבחינת פנימית ממש ומתאחד עמָהם וכמו שנתבאר לעיל, ואם כן מוכן דשרש ההמשכה הוא למעלה הרבה מבחינת המקיף. וזהו לא יאבה ה' סלוח לו דדוקא עכו"ם שהם מבחינת אחרונים וחיצוניות לבד לכן יכולים לקבל גם מבחינת חיצוניות המקיף שנמשכת להם ההשפעה ממש, אבל לישראל אינו נמשך מבחינה זו דאחרונים כי אם מבחינת הפנימיות, ובפנימיות צריך להיות פלי הראוי דוקא לקבלת האור והחיות.

קיצור. בפנימית אור אין סוף העיקר הן מקיימי תורה ומצות, קליפות וסטרא אחרא מקבלים מחיצוניות המקיף והאור מובדל מהם, ולישראל ההמשכה מפנימית המקיף ובאה בהשתלשלות והאור מתאחד עמָהם, ושרש ההמשכה מהעצמות שלמעלה מהמקיף.

זאמור י פרק ב

ובאמת הנה בפנימית ועצמות אור אין סוף העיקר הן מקיימי תורה ומצות, ומה שנתבאר לעיל (מאמר ט פרק ג) דמבחינת המקיף יכולים הכל לקבל, גם הקליפות והסטרא אחרא, זהו בבחינת חיצוניות המקיף לבד, אבל בבחינת פנימית המקיף שם הפנונה שיהיה קיום תורה ומצות דוקא, וכדאיתא במדרש רבה (בראשית פרשה ב) והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהן של רשעים ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים אבל איני יודע באיזה מהן חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב ויבא אלקים את האור פי טוב הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים, וידוע דחפץ הוא פנימית הרצון, ובבחינת פנימית הרצון שהוא בחינת פנימית המקיף חפץ במעשיהם של צדיקים דוקא, ומשם נמשך שרש ההמשכה בבחינת פנימית שהוא בחינת סדר ההשתלשלות, דהגם דסדר ההשתלשלות שמהחכמה ולמטה הוא למטה במדרגה מבחינת המקיף שלמעלה מסדר השתלשלות, הנה שרשו הוא למעלה מבחינת המקיף עליון, והיינו בבחינת פנימית המקיף, ולפי זה מוכן דנשמות ישראל שמקבלים על ידי תורה ומצות מבחינת אור פנימי דסדר השתלשלות שרש ההמשכה הוא מבחינת פנימית

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר הרי"צ

מאמרים תרצ"ב

הנשמה מתלבשת בגוף, ומה שמתלבש בגוף הוא רק הארת ומקצת הנשמה, דעצם הנשמה הרי אינה בערך ההתלבשות בגוף, דהגוף הוא קטן מהכיל את הנשמה, דנשמה היא גבוה במעלה ומדריגה ממלאך⁷, ומלאך בשליש עולם עומד⁸, וכ"ש הנשמות שהם למעלה ממלאכים, אלא מה שמתלבש בגוף הוא רק הארה לבד, ועיקר הנשמה היא למעלה, והנשמה כמו שהיא למעלה הנה היא רואה ושומעת הכרוזים העליונים, וכמ"ש (דניאל י' ז') וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא, וארז"ל (מגילה ד"ג ע"א) אע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו, מזלייהו הוא שרש ומקור הנשמה כמו שהיא למעלה, ושרש ומקור הנשמה רואה ושומעת כל הכרוזים העליונים, וכתב⁹ ונוזלים מלבנון, דמשרש ומקור הנשמה כמו שהיא למעלה נוזל ונוטף גם בהארת הנשמה שבגוף, והן הנה ההרהורי תשובה שבאים להאדם פתאום בלי שום הכנה כלל, ואפילו רשעים מלאים חרטות¹⁰ שמתעוררים בתשובה. דהנה¹¹ זה מה שעובר על רצון ד' ר"ל הוא מפני הרוח שטות¹² שמכסה על האמת שנדמה לו שעודינו ביהדות¹³, אבל להיות ח"ו נפרד מאלקות אינו רוצה בשום אופן, וגם קל שבקלים בקיום התומ"צ ה"ה עלול למס"נ בפו"מ על קדה"ש¹⁴, והו"ע כי עם קשה עורף הוא¹⁵ בתוקף עצמי שלא להתפעל כלל מהמנגד על התומ"צ, ותוקף זה ישנו בכאו"א מישראל, והוא מצד תוקף הנשמה דאיש ישראל אינו רוצה ואינו יכול להיות ח"ו נפרד מאלקות¹⁶. (וזהו"ע הכרוזים שלמעלה שמעוררים על התשובה וההילוך בדרכי התורה והמצוה, ונשמעים בשרש ומקור הנשמה ובה ועל ידה באים גם בהארת הנשמה).

ד"ה אמר ריב"ז

והנה¹ בגוף ועצם המאמר דריב"ל דכיו"י בת קול יוצאת מהר חורב כו' הרי כוונת הב"ק הוא שהכרותו יפעול על בני אדם שיעשו תשובה ויתחרטו על עניניהם הלא טובים, דזהו כל עניני הכרוזים של מעלה, וכמ"ש² אמר אליהם חי אני נאם אד' הוי' (הוי' אלקים) אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחי', שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל, וכתב³ הלוא בשובו מדרכו וחי', וכתב⁴ והשיבו וחיו, א"כ הלא כל עניני הכרוזים הוא לעורר על התשובה וללכת בדרכי התורה והמצוה, וכאשר אין שומעים את הב"ק המכריז מהו התועלת של ההכרזה. אך הענין הוא⁵ דזה מה שבנ"א אינם שומעים כרוזים העליונים הוא רק בחלק הנשמה שבגוף, מפני שהגוף והנה"ב מעלימים ומסתירים על אור הנשמה, ונוסף לזה ההמשכה לעניני עולם וטרדות שונות מגדילים עוד ההעלם וההסתור ומפני זה אינם שומעים הכרוזים העליונים, ואין זה שאין שומעים הכרוזים העליונים אלא לפי ששומעים ענינים אחרים ומקושרים בהם לזאת אינם שומעים הכרוזים של מעלה. והמשל בזה כמו שאנו רואין במוחש בטבעי בנ"א דכאשר הוא טרוד באיזה ענין ושקוע בו במאד יכול לעמוד זמן רב דיום או יומיים בלא אכילה ושתי', וכאלו שכח עליהם לגמרי שבמשך זמן טרדתו הרי לא הרגיש כלל שחפץ לאכול ולשתות, ובאמת הרי אין זה שלא חפץ לאכול ולשתות, אלא להיותו קשור בטרדתו הגדולה בהענין שהוא מוטרד הרי לא הרגיש כלל בכוסף והכרח האכילה ושתי'. והדוגמא מזה יובן ברוחניות דהתקשרות הטרדה בעניני עולם מעלימים ומסתירים על אור הנשמה שאינו נשמע הכרוזים העליונים המעוררים על התשובה וההילוך בדרכי התורה והמצוה. אך ידוע⁶ דלא כל

ר"פ ראה (יח, א) הובא בשם ארז"ל. - ראה ספר המאמרים תרצ"א ע' לח. וש"נ.

11) ראה תניא פכ"ד-כה. ספר המאמרים תרפ"ג ע' קעב ואילך. הי"ש"ת ע' 114 ואילך.

12) ראה סוטה ג, א.

13) ראה תניא פי"ד.

14) ראה תניא שם. פי"ח.

15) תשא לב, ט. לד, ט. עקב ט, יג. וראה שמו"ר פמ"ב, ט. הובא בתו"א הוספות למגילת אסתר קכג, ב. לקו"ת בלק סז, ריש ע"ד. האזינו עג, ריש ע"ב. ועוד.

16) ראה ספר המאמרים תרפ"ג ע' קעב. ס"ע קעד. הי"ש"ת ע' 115. ע' 117. אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' שפד (הועתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמז (הועתק ב"היום יום" כא סיון).

וראה ספר המאמרים תרפ"ד ע' רטו. ע' רמג. ועוד.

1) בהבא לקמן ראה ד"ה ראה אנכי שנה זו הנ"ל הערה 2 (לקמן ע' שצח ואילך).

2) יחזקאל לג, יא.

3) שם יח, כג.

4) שם, לב.

5) ראה לקו"ת תצא לו, ד. האזינו עא, ד. שה"ש טז, ד.

6) ראה לקו"ת במדבר טז, א. האזינו שם. שה"ש שם. ספר המאמרים תרל"ה ח"ב ע' תל. לקמן ע' רז. ובכ"מ.

7) ראה תניא אגה"ת פי"ד. לקו"ת ברכה צח, א. אוה"ת בראשית ח"ג תקנו, א. ספר המאמרים תרל"ח ע' קיג ואילך. תני"ז ע' ערה. ובכ"מ.

8) ב"ר פס"ח, יב. חולין צא, ב.

9) שה"ש ד, טו (ושם: מן לבנון).

10) ראה אברבנאל לשמואל-ב יג, טו. ועוד. בתניא ספי"א ולקו"ת

לקוטי דיבורים

יח. שנת תרס"ט היתה בחיי אבי, אחת משנות העבודה החשובות ביותר גם בעסקנות הכלל.

בחודש מרחשון התקיימה בליובאוויטש, בראשות אבי, אסיפה חשאית, בהשתתפות רבנים וסוחרים עשירים שפעלו בעסקנות הכלל, כדי לשמוע דין וחשבון מהנעשה ולקבל החלטות ביחס לשאלות יסוד הדורשות אחריות גדולה.

אני - בתור מזכירו הפרטי של אבי, מנהל הלשכה ואחד מחמשת העובדים בפועל, קבלתי הוראה מאבי להרצות בפני חברי האסיפה, אודות הבעיות הראשיות: (א) איך לארגן את העבודה לקראת הבחירות לאסיפת הרבנים הבאה.

(ב) כיצד ובאיזו מדה להשתתף בעבודה ובבחירות לאסיפת באי-כוח העם ברוסיה "גאסודארסטווענאיא דומא" הבאה.

(ג) תיקונים בתקנות שרבני אשכנז בראשות הרב ברייער ז"ל הכניסו בחברת "מחזיקי הדת" שאבי יסד בשנת תרס"ז.

האסיפה נמשכה חמשה ימים ונתקבלו החלטות בכל השאלות, גוייסו הכספים הדרושים והלשכה הוסמכה להביא את ההחלטות לידי פועל.

חדשי החורף עברו תוך עבודה קשה ואחראית לביצוע ההחלטות האמורות, וזאת נוסף על השתדלנות התדירה בחוגי המלוכה ביחס להטבת המצב הכלכלי היהודי.

בשלושת חדשי החורף האחרונים, שהה אבי בחו"ל במקומות ההבראה, ובאותו זמן ניהל דיונים עם רבני ועסקני אשכנז בתכניתה של חברת "מחזיקי הדת" האמורה. העבודה המאומצת החלישה מאד את אבי שנאלץ לשהות תקופה ארוכה, יותר מהמשוער, בחוץ לארץ.

ביום הרביעי בבקר, ט' ניסן, יצאנו מברלין דרך קניגסברג, דווינסק, ויטבסק, רודני, וביום החמישי י' בניסן בערב, הגענו לליובאוויטש.

יט. בעברנו ברחובות העיירה רודני, ראינו שברחובות היהודים עמדו, ליד כל בית, שולחנות, ספסלים וכו', מהם רחוצים כבר ומהם באמצע הרחיצה ואילו ברחובות הגוים לא נראתה כל תכונה.

בצאתנו מהעיירה לעבר הדרך לליובאוויטש, אמר לי אבי, אספר לך סיפור ששמעתי מאבי - הרבי מוהר"ש -

לפני ל-לב שנים (תרל"ז-תרל"ט).

על כל סיפור להוסיף ענין בעבודה ולהביא לפתיחת הלב והמוח בהשכלה. על כל סיפור להביא לפישוט העקמומיות שבלב.

ספר בראשית הוא ברובו סיפורי מעשיות, ונקרא "ספר הישר", שכן הסיפורים הקדושים מביאים ישרות ללב ומוח האדם, שיהיו כלים לקבלת תורה ועבודה. וכך על כל סיפור להביא תועלת בהשכלה ובעבודה.

אבי אמר לי ששמע מהסבא - הרבי מוהר"ש - מה ששמע מאביו - הרבי ה"צמח צדק" - מה ששמע מסבו - רבנו הזקן - על סיפורי הצדיקים שחסידיים מספרים בהתוועדויות חסידיות, שהם בבחינת "טל אורות טליך"¹, סיפורי צדיקים מכניסים חיות בהשכלה, בהבנה ובעבודה. הגשם - אומר אבי - מביא לצמיחה טובה יותר. טבע המים להצמיח כל מיני תענוג ולפעול הטבה בזריעה ובנטיעה.

במים, הפועלים הטבה בצמיחת תבואת השדה ותבואת הכרם, ארבעה סוגים: גשם, מטר, יורה ומלקוש. ברם, כל ההטבות האמורות הן רק בגוף התבואות והפירות. ואילו ההטבה שהטל פועל, היא בטוב טעם ובמזון שבתבואה ובפירות.

זהו "טל אורות טליך" - כל המשתמש בטל תורה - טל תורה מחייהו, וכל שאינו משתמש בטל תורה אין טל תורה מחייהו.² הסיפורים והשיחות בשעת ההתוועדויות החסידיות הם "טל תורה". והטל מוסיף חיות. גשם ומטר נותנים גידול טוב בגוף התבואה והפרי ואילו טל נותן תוקף בטוב טעם ובמזון של התבואה והפירות.

כל האמור במעלות סיפורי מעשיות ושיחות חסידיות, הוא המעלה העצמית של הסיפורים והדיבורים עצמם, ולא נוגע כל כך מי הוא המספר, שכן העיקר הוא הסיפור עצמו.

ישנה מעלה נוספת - מעלת המספר. אף שלעצם הסיפור אין הבדל מי הוא המספר, הרי בפעולת הסיפור ישנו הבדל רב.

כשאבי - הרבי מוהר"ש - היה מספר סיפור - אומר לי אבי - היו צריכים להאזין בכל עשר כוחות הנפש ולדייק באותיות, כי אימרה שלו נוגעת בכל עשר כוחות הנפש.

חג הפסח תרצ"ד

רשימת המאסר

הוד כ"ק רבנו הגדול נ"ע אמר לבנו הוד כ"ק אדמו"ר רבינו האמצעי, המאמר כל האומר אין לי אלא תורה כו' הביא אותי ללכת למעזריטש.

געגועים גדולים הי' לי לכנוס בתורה להבין ולהשיג, כל מה שידעתי והשגתי הי' לי לאפס ואין לעומת גודל תשוקתי לדעת את התורה.

בהיותי בן י"ג שנה התחלתי ללמוד רוב הזמן לעצמי, ושעות לימודי היו שמונה עשר שעות יום יום, ושלוש שנים רצופות למדתי בחול שני שלישים גמרא ופוסקים ראשונים ושליש אחד מקרא, אגדה, זוהר, מדרש, קבלה וחקירה, ובשבת שלישי גמרא ופוסקים, שלישי מקרא, אגדה וחקירה, ושליש מדרש, זוהר וקבלה.²

באחד הימים עצבון רוח אחזני, כי האפשר הדבר אשר אשאר בלא רב, ומה יהי' אחרית דבר זה, והחלטתי, כי בא מועד ללכת למקום תורה, למקום מורה דרך, ואתבונן אנה אלך כי שמעתי אשר שני מאורות ישנם בעולם.

המאור האחד במעזריטש תלמידו של הבעל-שם-טוב, והמאור השני בוויילנא, חבורת גדולי תורה, אין וויילנא לערנט מען ווי צו לערנען, און אין מעזריטש לערנט מען ווי צו דאוונען (בוויילנא מורים איך ללמוד, ובמעזריטש מורים איך להתפלל).³

גודל תשוקתי אל ידיעת התורה אילצה אותי ללכת לוויילנא, ואלכה ימים אחדים בדרכי זה המובילה לוויילנא ובהלכי התבוננתי הלא ללמוד הנני יכול במעט, ואיך עובדים את ד' בתפלה לא אדע, על כן אלכה תחלה למעזריטש, ואראה מה היא דרכם ומשם אלכה לוויילנא.

עשר שנים עברו והוד כ"ק מורנו רבנו הגדול הוא אחד מעמודי התווך אשר בית ישראל קדישא נשען עליו, ובשנת תקל"ד הנהו אחד ממנהיגי המועצה בסדרי כלכלת ענין החסידות אף אשר טרם נקראה בשם זה.

באסיפת כ"ק תלמידי המגיד נ"ע בשנת תקל"ו הנהו הקורא ומקריא ועושה סדר בחלוקת המדינות אשר בהם יתיישבו תלמידי המגיד נ"ע ויתעסקו להפיץ תורת כ"ק מורנו הבעל-שם-טוב על-פי יסודי ההוראה אשר קבלו ממורם ורבים.

זקן התלמידים והארי שבחבורה קדישא כ"ק האדמו"ר ר' מנחם מענדל זצ"ל מהארמאדאק דורש מאתו לקיים פקודת מורנו כ"ק המגיד נ"ע לקחת על עצמו העבודה בהפצת תורת וחדרכת כ"ק מורנו הבעל-שם-טוב נ"ע.

אחת ההחלטות של האסיפה ההיא היתה שהתלמידים לא יוסיפו עוד להסתיר ידיעתם בתורה, כדרכם בתחילה שהיו מתנהגים בענווה, ומסתירים את עצמם אלא אדרבא ידברו דברי תורה בנגלה מעל הבימה, בריש גלי, ואחרי כל פלפול או דבר הלכה יבארו את ההלכה ההיא או את הפלפול ההוא מה עניינו בעבודת האדם לתקן מדות בני אדם.

ובכבוא רבינו הגדול נ"ע לביתו לליאזני התחיל לבחור באיזה אברכים, אשר באו אליו, ואשר התקרבו אליו בהליכתו בדרך, ללמדם דרכי החסידות, ויבחר רק בבעלי כשרון גאוני ובעלי ידיעה רחבה בתורה.

(3) ראה גם ספר השיחות תש"ה ע' 132. תש"ח ע' 197. וש"נ.
(4) בהבא לקמן - ראה מאמר "אבות החסידות" סעיף י"א ואילך
(ה"תמים" חוברת ב ע' נ [עב, ב] ואילך). ספר השיחות תרפ"ז ע' 54.

(1) בהבא לקמן - ראה "רבנו הזקן" להרב א. ח. גליצנשטיין.
(2) נראה גם רשימות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (סעיף לג) - בטאון
חב"ד גליון 2019 (3938) ע' 38. ספר התולדות אדמו"ר הזקן (קה"ת
- אה"ק, תשמ"ו) ח"א ע' 72.

בשנה ההיא עשה רבינו הגדול נ"ע שני מסעות אשר בשני המקומות הגיד דברי תורה בקהל רב, והשיב על כל השאלות אשר שאלוהו, ובמסעיו אלו נדבקו בו הרבה בעלי כשרון גאוני אשר נסעו אחריו לביתו.

שלל המסעות הי' לרכוש גדול אשר באבני חן הללו יסד רבינו הגדול נ"ע פנת יקרת חדר הוראה בתורת כ"ק מורנו הבעל-שם-טוב נ"ע.

שמונה עשר שנים עברו ובחסדי אל עליון ישנה מפלגה נקראת בשם חסידים, ועדת החסידים עושה חיל, וכעשרת אלפים איש נחשבים על דגל רבינו הגדול נ"ע.

בעת ההיא יוצא לאור ספר התניא⁵ אשר קירב אלפי לבבות לאבינו שבשמים, וההתנגדות הכללית נהפכת מלשם שמים לשם קנאה, ויוצא עגל המסירה הידועה, דבר אשר הכאיב גם את ליבן של גדולי התורה אשר בין המתנגדים.

עוברים שלש עשרה שנה של התפשטות תורת החסידות גם בתוככי ההמון, רבים המה הנהנים לאורה של החסידות, בידיעה מסתפקים המה גם במיעוט אבל בעבודה ופועל דורשים הם מעצמם הרבה, ולעומתם בעלי הידיעה מתכלכלים על מבועי דחוכמתא מאמרי ודרושי התורה אור, לקוטי תורה, סידור ובאורי הזהר.

המלחמה הצרפתית מנודת את הנשר מקינו, ובערב שבת-קודש מברכין אלול תקע"ב עוזב רבנו הגדול נ"ע עם בני-ביתו ואיזה מהחסידים את העיר ליאדי, ובששים עגלות⁶ הולכים בגולה במחסה של החיל הרוסי.

רבנו הגדול עויין את המלך נאפוליאן⁷, באשר חשכו למכשח באלקים, ועל אשר התגאה כי בכחו ועוצם ידו עשה כל גבורותיו, ובכך לא חפץ להיות תחת רשותו אפילו שעה קלה.

ובקיץ תקע"ד בא הוד כ"ק אאזמו"ר כ"ק אדמו"ר האמצעי לליובאוויטש עם כל בני ביתו הוד כ"ק אאזמו"ר, כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, וכל אלו אשר יצאו אתם עמם בדרך, ואשר נספחו אליהם בימי ישבם בעיר קרעמענצוג והסביבה.

וראש השנה תקע"ה היא ראש השנה הראשונה לדברי ימי בית רבי, ולהתיסדותם בליובאוויטש, בירת החסידות חב"ד.

כשנים עשר שנה התלהבה החסידות בימי כ"ק רבנו האמצעי, רוב החסידים מסרו ונתנו עצמם על לימוד החסידות ועבודה שבלב זו תפלה באריכות גדולה יום יום.

בהחמישים שנה, שנות התפלסות תורת חסידות החב"ד ודרכי הדרכתה ועבודתה על ידי שני המאורות הגדולים כ"ק מורנו רבנו הגדול, ובנו כ"ק מורנו רבנו האמצעי, נפתחו חמשים שערי בינה.

בעת ההיא נעשתה תורת החסידות לקנין עם אלוקי אברהם, הרבה עשירות אלפים איש מסתכלים ביקרא דמלכא עילאה מתוך ידיעה והשגה גדולה ורחבה, והרבה עשירות אלפים מדברים בשפה ברורה על אודות טהירו עילאה ועל אודות העולמות העליונים מושללי הגשם העומדים בחללו של אין סוף ב"ה.

והשאר - עבור החסידים ועוד שנסעו בשירה זו (ראה על דבר זה אגרות-קודש שם ע' רלד-רלה בהערות המו"ל).

(7) ראה מכתב אדמו"ר הזקן (אגרות-קודש הנ"ל ע' קננא). מכתב אדמו"ר האמצעי, רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ושיחת י"ט כסלו שבהערה 126. ספר השיחות תורת שלום ע' 203. שיחת שבת פרשת וישב תשנ"ב סעיף ה. בית רבי חלק א פרק כב (מה, ב ואילך). ועוד.

(5) ספר התניא נדפס בפעם הראשונה בשנת תקנ"ז.
(6) כן הוא גם ("ששים עגלות") בספר השיחות תורת שלום ע' 86.
שיחת י"ט כסלו שבהערה הקודמת. רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שבהערה הקודמת. ובמכתב כ"ק אדמו"ר האמצעי שבהערה הקודמת (ע' רמ): וברחנו על ב' עגלות לבד. ושם ע' רמד: נסענו ברוב עם יותר מששים עגלות. ואולי הב' עגלות היו עבור רבנו ומשפחתו,

יט וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אַבְרָהָם אַבְרָהָם
הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק כִּי־יָהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים
שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת־רַבְּקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי
מִפְּדַן אֲרָם אַחֹת לְבִן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה כִּי־יָ:
כא וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לֵיהוָה לְנָכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עַקְרָה
הוּא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָרַר רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ כִּי־יָ:
כב וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקַרְפָּה וַתֹּאמֶר אִם־כִּן
לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְדָּה לְדָרִשׁ אֶת־יְהוָה כִּי־יָ לֵי

יט ואלין תולדות יצחק בר
אברהם אברהם אוליד ית יצחק:
כ והוה יצחק בר ארבעין שנין
כד נסיב ית רבקה בת בתואל
ארמאה מפדן ארם אחתה דלכין
ארמאה לה לאנתו: כא וצלי
יצחק קדם יי לקבל אתתה ארי
עקרה היא וקבל צלותה יי
ועדיאת רבקה אתתה:
כב ודחקין בניא במעהא ואמרת
אם כן למה דנן אנא ואזלת
למתבע אולפן מן קדם יי:

רש"י

אָרַם נְהָרִים וְאָרַם צוּכָה, קורא אותו 'פדן' לשון
"צמד בקר", ופתגום "פדן" – תורין, ויש
פותרים: "פדן ארם", כמו: שדה ארם, שבלשון
ישמעאל קורין לשדה: "פדן": (כא) ויעתר.
הרבה והפציר בתפלה: ויעתר לו. נתפצר ונתפס
ונתפתה לו. ואומר אני: כל לשון 'עתר', לשון
הפצרה ורבויה הוא, וכן: (יחזקאל ח) 'ועתר ענן
הקטרת', מרבית עלית העשן, וכן: (שם לה)
"והעתרתם עלי דבריכם", וכן: (משלי כז) "ונערתות
נשיקות שונא", דומות למרבות והנם למשא,
אנקרישר"א בלע"ז: לנכח אשתו. זה עומד בנזית
זו ומתפלל, וזו עומדת בנזית זו ומתפללת (יבמות
סד): ויעתר לו. לו, ולא לה, שאין דומה תפלת
צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך, 'לו'
ולא לה: (כב) ויתרצצו. על פרח המקרא הנה
אומר דרשני, שסתם מה היא רציצה זו, וכתב:
"אם-כן, למה זה אנכי"? רבותינו דרשוהו לשון
ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם
ועבר, יעקב רץ ומפרס לצאת, עוברת על פתחי
עבודת אלילים, עשו מפרס לצאת. דבר אחר:
מתרצצים זה עם זה, ומריכים בנחלת שני
עולמות: ותאמר אם-כן. גדול צער העבור: למה
זה אנכי. מתאנה ומתפללת על ההריון: ותלך
לדרש. לבית מדרשו של שם: לדרש את-ה'.

(יט) ואלה תולדות יצחק. יעקב ועשו האמורים
בפרשה: אברהם הוליד את-יצחק. (לאחר שקרא
הקדוש ברוך הוא שמו אברהם, אחר כף הוליד את
יצחק, דבר אחר:) על ידי שכתב הפתוב: "יצחק
בן-אברהם", הזקק לומר: "אברהם הוליד את
יצחק", לפי שהיו לצני הדור אמרים: 'מאימלך
נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם
ולא נתעברה הימנו', מה עשה הקדוש ברוך הוא?
צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו
הכל: "אברהם הוליד את-יצחק", וזהו שכתב
כאן: "יצחק בן-אברהם" (היה), שהרי עדות יש
ש"אברהם הוליד את-יצחק": (כ) בן-ארבעים
שנה. שהרי כשבא אברהם מהר המוריה, נתבשר
שנולדה רבקה, ויצחק היה בן ל"ז שנה, שהרי בו
בפרק מטה שרה, ומשנולד יצחק עד העקדה
שמתה שרה, ל"ז שנה ובת צ' היתה כשנולד יצחק
ובת כ"ז כשמתה, שגאמר: "ויהיו חיי שרה וגו'",
הרי ליצחק ל"ז שנים, ובו בפרק נולדה רבקה.
המתין לה עד שתהא ראויה לביאה, ג' שנים,
ונשאה: בת-בתואל מפדן ארם אחות לבן. וכי
עדין לא נכתב שהיא בת בתואל, ואחות לבן
ומפדן ארם? אלא להגיד שבחה, שהיתה בת רשע
ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה
ממעשיהם: מפדן ארם. על שם ששני ארם היו:

כג ויאמר יי לה תרין עממין
במעייבי ותרתי מלפון ממעייבי
יתפרשן ומלכו ממלכו יתקף
ורבא ישתעביד לזעירא:
כד ושלימו יומהא למילד וקא
תיומין במעשהא: כה ונפק
קדמאה סמוק בלה בגלים (נ"א
כז) דשער וקרו שמה עשו:
כו ובתר פן נפק אחוהי וידה
אחידיא בעקבא דעשו וקרא שמה
יעקב ויצחק בר שתין שנין פד
ילידת יתהון: כז ורבינו עולמיא
והיה עשו גבר נחשירכן גבר נפק

כג ויאמר יהוה לה שני כתיב גיים קרי גוים בבטנך
ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם
יאמן ורב יעבד צעיר כס"ו: כד וימלאו ימיה
ללדת והנה תומם בבטנה כס"ו: כה ויצא
הראשון אדמוני פלו באדרת שער ויקראו
שמו עשו כס"ו: כו ואחריכך יצא אחיו וידו
אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק
בן ששים שנה בלדת אתם כס"ו: כז ויגדלו
הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה

רש"י

שתי אבנים, זו תחת זו. הנכנסת ראשונה, תצא
אחרונה, והנכנסת אחרונה, תצא ראשונה. נמצא,
עשו הנוצר באחרונה, יצא ראשון, ויעקב שנוצר
ראשונה, יצא אחרון, ויעקב בא לעכבו שיהא
ראשון ללדה פראשון ליצירה, ויפטר את רחמה
ויטל את הבכורה מן הדין: בעקב עשו. סימן
שאין זה מספיק לגמר מלכותו, עד שזה עומד
ונוטלה הימנו: ויקרא שמו יעקב. הקדוש ברוך
הוא (ס"א אמר: 'אתם קריתון לבכורכם שם, אף
אני אקרא לבני בכורי שם. ה' הוא דכתיב:
"ויקרא שמו יעקב"). דבר אחר: אביו קרא לו
יעקב על שם אחיזת העקב: בן ששים שנה. י'
שנים משנשאה עד שנעשית בת י"ג שנה וראויה
להריון, וי' שנים הללו, צפה והמתין לה כמו
שעשה אביו לשנה. כיון שלא נתעברה, ידע שהיא
עקרה והתפלל עליה. ושפחה לא רצה לישא לפי
שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה (יבמות
סד): (כז) ויגדלו הנערים ויהי עשו. כל זמן
שהיו קטנים לא היו נפרים במעשיהם ואין אדם
מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני י"ג שנה,
זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת אלילים:
ידע ציד. לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו:
'אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן?

שגיד לה מה תהא בסופה: (כג) ויאמר ה' לה.
על ידי שליח, לשם נאמר ברוח הקדש, והוא אמר
לה: שני גיים בבטנך. גיים כתיב, כמו (המו)
גאים, אלו אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שלחנם
לא צנון ולא חזרת, לא בימות החמה ולא בימות
הגשמים (ע"ז יא): ושני לאמים. אין לאם אלא
'מלכות': ממעיך יפרדו. מן המעים הם נפרדים,
זה לרשעו וזה לתמו: מלאם יאמן. לא ישו
בגדלה, בשנה קם זה נופל. וכן הוא אומר: (יחזקאל
כו) "אמלאה התרבה", לא נתמלאה צור אלא
מחרבנה של ירושלים: (כד) וימלאו ימיה. אבל
בתמר כתיב: "ויהי בעת לדתה", שלא מלאו ימיה
פי לז' חדשים ילדתם: והנה תומם. חסר, ובתמר
"תאומים" מלא, לפי ששניהם צדיקים, אבל כאן
אחד צדיק ואחד רשע: (כה) אדמוני. סימן הוא
שהיא שופך דמים (בראשית רבה): פלו באדרת
שער. מלא שער, כטלית של צמר המלאה שער,
פלוקיר"א בלע"ז: ויקראו שמו עשו. הכל קראו
לו פן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים
הרבה: (כו) ואחריכך יצא אחיו וגו'. שמעתי
מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו: 'בדין היה אוחו
בו לעכבו, יעקב נוצר מטפה ראשונה ועשו מן
השניה, צא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן בה

וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֵשֵׁב אֱהָלִים כַּסִּי: כח וַיֵּיָאֵב
 יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צִיד בָּפִיו וַרְבֵּקָה אֶהְבֵּת
 אֶת־יַעֲקֹב כַּסִּי: כט וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נֹזֵד וַיָּבֵא עֵשָׂו
 מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף כַּסִּי: ל וַיֵּאמֶר עֵשָׂו אֶל־
 יַעֲקֹב הֲלֵעִיטָנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי
 עֵיף אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ אָדָם כַּסִּי:
 לא וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב מְכָרָה כִּיּוֹם אֶת־בְּכֹרְתְךָ
 לִי כַּסִּי: לב וַיֵּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת
 וְלִמְה־זֶּה לִי בְכֹרָה כַּסִּי: לג וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב
 הַשִּׁבְעָה לִּי כִּיּוֹם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־
 בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: לד וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לָחֶם

לְחֻקְלָא וַיַּעֲקֹב גְּבַר שְׁלִים מְשֻׁמֵּשׁ
 בֵּית אוֹלְפָנָא: כח וַרְחַם יִצְחָק יֵת
 עֵשָׂו אַרְי מְצִידָה הָוָה אָכִיל
 וַרְבֵּקָה רַחֲמִית יֵת יַעֲקֹב:
 כט וּבִשְׁלִיל יַעֲקֹב תְּבִשְׁלִילָא וְאַתָּא
 (ג"א ועל) עֵשָׂו מִן חֻקְלָא וְהוּא
 מְשֻׁלְהִי: ל וַיֵּאמֶר עֵשָׂו לְיַעֲקֹב
 אֲטַעֲמֵנִי כַּעַן מִן סְמוּקָא סְמוּקָא
 הָדִין אַרְי מְשֻׁלְהִי אָנָּא עַל כֵּן
 קָרָא שְׁמָה אָדָם: לא וַיֵּאמֶר
 יַעֲקֹב זַבִּין פִּיּוֹם דְּלֵהֵן יֵת בְּכֹרְתְךָ
 לִי: לב וַיֵּאמֶר עֵשָׂו הָא אָנָּא אֲזַל
 לְמַמַּת וְלִמְה דָּנָן לִי בְּכֹרְתָא:
 לג וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב קִיָּם לִי כִּיּוֹם
 דְּלֵהֵן וְקִיָּים לֵה זַבִּין יֵת בְּכֹרְתָהּ
 לְיַעֲקֹב: לד וַיַּעֲקֹב יֵהֵב לְעֵשָׂו

רש"י

(ועוד, מה עדשים אין להם פה, כף האבל אין
 לו פה, שאסור לדבר, ולפיכך המנהג להברות את
 האבל בתחלת מאכלו ביצים, שהם עגלים ואין
 להם פה, כף אבל אין לו פה כדאמרין במועד
 קטן: אבל, כל ג' ימים הראשונים אינו משיב
 שלום לכל אדם, וכל שפן שאינו שואל בתחלה.
 מג' ועד ז', משיב ואינו שואל וכו', פרש"י ישן):
 (לא) מכרה כיום. כתרנומו כיום דלהן, כיום,
 שהוא ברור, כף מכר לי מכירה ברורה: בכרתך.
 לפי שהעבודה בכורות, אמר יעקב: 'אין רשע
 זה כדאי שיקריב להקדוש ברוך הוא':
 (לב) הנה אנכי הולך למוות. (מתנודדת והולכת
 היא הבכורה, שלא תהא כל עת העבודה
 בכורות כי שבט לוי ישל אותה, ועוד) אמר
 עשו: 'מה טיבה של עבודה זו? אמר לו: 'כמה
 אזהרות וענין ומיתות תלויין בה', כאותה
 ששינונו: (סנהדרין סג) 'אלו הן שבמיתה: שתויי יין
 ופרועי ראש', אמר: 'אני הולך למוות על ידה, אם
 כן מה חפץ לי בה?': (לד) ויבז עשו. העיד

כסבור אביו שהוא מדקדק במצות (תנחומא): איש
 שדה. כמשמעו, אדם בטל וצודה בקשתו חיות
 ועופות: תם. אינו בקי בכל אלה, פלבו כן פיו.
 מי שאינו חריף לרמות קרוי תם: ישב אהלים.
 אהלו של שם ואהלו של עבר: (כח) בפיו.
 כתרנומו: בפיו של יצחק. ומדרשו: בפיו של
 עשו, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו:
 (כט) ויזד. לשון בשול, כתרנומו: והוא עיף.
 (כ"ר) ברציחה, כמה דתימא: (ירמיה ד) "כי עיפה
 נפשי להורגים": (ל) הלעיטני. אפתח פי ושפך
 הרבה לתוכו, כמו ששינונו: 'אין אוכסין את
 הגמל, אבל מלעיטין אותו': מן האדם האדם.
 עדשים אדמות, ואותו היום מת אברהם, שלא
 יראה את עשו כן בנו, יוצא לתרבות רעה, ואין
 זו שבה טובה שהבטיחו הקדוש ברוך הוא.
 לפיכך קצר הקדוש ברוך הוא ה' שנים משנותיו,
 שיצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה שנה, ובשל יעקב
 עדשים להברות את האבל. ולמה עדשים?
 שדומות לגלגל, שהאבלות גלגל החוזר בעולם.

לֵאמֹר אֲשֶׁתִּי פְּנֵי־הַרְגֵנִי אֲנִשִּׁי הַמָּקוֹם עַל־
 רִבְקָה כִּי־טוֹבַת מְרֵאָה הוּא כִּסְ"י: ח וַיְהִי כִּי
 אָרְכוּ־לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אַבְיִמֶלֶךְ מִלְּךְ
 פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחֵק
 אֶת רִבְקָה אֲשֶׁתוֹ כִּסְ"י: ט וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ
 לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אֲשֶׁתְּךָ הוּא וְאֵיךְ
 אָמַרְתָּ אַחֲתִי הוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי
 אָמַרְתִּי פְּנֵי־אִמּוֹת עָלַיָּה: י וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ
 מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כִּמְעַט שָׁכַב אַחַד הָעַם
 אֶת־אֲשֶׁתְּךָ וְהִבֵּאתָ עָלֵינוּ אֲשֶׁם כִּסְ"י: יא וַיֵּצֵאוּ
 אַבְיִמֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעַם לֵאמֹר הַנִּגַּע בְּאִישׁ
 הַזֶּה וּבְאֲשֶׁתּוֹ מוֹת יוּמָת: יב וַיִּזְרַע יִצְחָק
 בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בִּשְׁנָה הַהוּא מֵאָה
 שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה כִּסְ"י: שְׁלִישִׁי יג וַיִּגְדֵּל
 הָאִישׁ וַיִּלְךְ הַלּוֹךְ וַיִּגְדֵּל עַד כִּי־גָדַל מְאֹד כִּסְ"י:
 יד וַיְהִי־לוֹ מְקַנְה־צֹאן וּמְקַנְהַ בָּקָר וַעֲבֹדָה רַבָּה
 וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים כִּסְ"י: טו וְכָל־הַבְּאוֹת

אַרְי שְׁפִירַת חִיזוּ הִיא: ח וְהוּא
 כַּד סְגִיאוּ לֵה תַמֵּן יוּמִיָא וְאַסְתְּכִי
 אַבְיִמֶלֶךְ מִלְכָּא דְפְלִשְׁתִּי מִן
 חַרְבָּא וְחֹזָא וְהָא יִצְחָק מִחִיזוּ
 עִם רִבְקָה אִתְתָּה: ט וַיִּקְרָא
 אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַאֲמַר בְּרַם הָא
 אִתְתָּךְ הִיא וְאַכְדִּין אֲמַרְתָּ אַחֲתִי
 הִיא וַאֲמַר לֵה יִצְחָק אַרְי אֲמַרִית
 דְלִמָּא אִימּוֹת עָלַה: י וַאֲמַר
 אַבְיִמֶלֶךְ מַה דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא כְּזַעַר
 פּוֹן שְׂכִיב דְמִיחַד בְּעַמָּא עִם
 אִתְתָּךְ וְאַיְתִיתָא עַלְנָא חוּבָא:
 יא וּפְקִיד אַבְיִמֶלֶךְ יַת כָּל עַמָּא
 לְמִימַר דִּנְגֻזָּא בְּגַבְרָא הַדִּין
 וּבְאִתְתָּה אִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא:
 יב וְזַרְע יִצְחָק בְּאֶרְעָא הַהִיא
 וְאַשְׁפַּח בְּשִׁתָּא הַהִיא עַל חַד
 מְאָה כַּד־שְׁעֵרוּהִי וּבְרַכָּה יי:
 יג וּרְבָּא גְבָרָא וְאִזֵּל אִזֵּיל (ג"י סג)
 וּרְבִי עַד דִּי רְבָּא לְחַדָּא: יד וְהוּא
 לֵה גִיתִי עֲנָא וְגִיתִי תוֹרִין וּפְלִחְנָא
 (ג"י וְעֹבֹדָה) סְגִיָּא וְקִנְיָאוּ בֵּה
 פְּלִשְׁתִּי: טו וְכָל בִּירִין דִּי חֲפְרוּ
 עֲבָדִי אַבּוּהִי בְּיוּמֵי אַבְרָהָם

רש"י

(ח) "אמר-לי אחי הוא": (ח) פִּי־אָרְכוּ. אֲמַר: שְׁהָאֶרְץ קָשָׁה וְהַשְּׁנָה קָשָׁה: מֵאָה שְׁעָרִים.
 'מַעֲתָה אֵין לִי לְדָאג, מֵאַחַר שְׁלֵא אָנְסוּהָ עַד
 עֲכָשׁוּ, וְלֹא נִזְהַר לְהִיזוֹת נִשְׁמַר: וַיִּשְׁקֶף אַבְיִמֶלֶךְ
 וְגו'. שְׁרָאָהוּ מִשְׁמַשׁ מִשְׁתּוֹ: (י) אַחַד הָעַם.
 הַמִּיחַד בְּעַם, זֶה הַמֶּלֶךְ: וְהִבֵּאתָ עָלֵינוּ אֲשֶׁם. אִם
 שָׁכַב כְּבָר, הִבֵּאתָ אֲשֶׁם עָלֵינוּ: (יב) בְּאֶרֶץ הַהוּא.
 אֵף עַל פִּי שְׂאִינָה חֲשׂוּבָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֲצָמָה,
 בְּאֶרֶץ שְׂבַעַת הַגּוֹיִם (כ"ר): בִּשְׁנָה הַהוּא. אֵף עַל
 פִּי שְׂאִינָה כְּתַקְנָה, שְׁהִיתָה שְׁנַת רְעִבּוֹן (כ"ר):
 בְּאֶרֶץ הַהוּא בִּשְׁנָה הַהוּא. שְׁנִיָּהֶם לְמַה? לְוֹמַר

שְׁהָאֶרֶץ קָשָׁה וְהַשְּׁנָה קָשָׁה: מֵאָה שְׁעָרִים.
 שְׂאֲמִדוּהָ כְּמָה רְאוּיָה לְעֲשׂוֹת, וְעֲשִׂתָּה עַל אַחַת
 שְׂאֲמִדוּהָ מֵאָה, וְרַבּוּתֵינוּ אֲמַרוּ: 'אֲמַד זֶה,
 לְמַעֲשָׂרוֹת הָיָה: (יג) כִּי־גָדַל מְאֹד. שְׁהִיו
 אוֹמְרִים זָכַל פְּרֻדוֹתֵינוּ שֶׁל יִצְחָק וְלֹא כִּסְפוֹ וְזִקְבוֹ
 שֶׁל אַבְיִמֶלֶךְ (כ"ר): (יד) וַעֲבֹדָה רַבָּה. פְּעֻלָּה
 רַבָּה, בְּלִשׁוֹן לְע"ז אוּבְרוּינ"א, עֲבֹדָה מִשְׁמַע
 עֲבֹדָה אַחַת, עֲבֹדָה מִשְׁמַע פְּעֻלָּה רַבָּה:
 (טו) סִתְמוּם פְּלִשְׁתִּים. מִפְּנֵי שְׂאֲמַרוּ: 'תִּקְלָה הֵם
 לָנוּ, מִפְּנֵי הַגִּיסוֹת הַבָּאוֹת עָלֵינוּ. 'טְמוֹנוֹן

אָבוּהִי טְמוּנוֹן פְּלִשְׁתָּאִי וּמְלֵאֲנוֹן
 עֶפְרָא: טו וְאָמַר אַבִּימֶלֶךְ לִיצְחָק
 אֲזַל מֵעַמְנָא אַרִי תְקַפְתָּא מִנְנָא
 לְחֵדָא: יז וְאֲזַל מִתְּמָן יִצְחָק
 וַיִּשְׂרָא בְּנַחֲלָא דְגֵרָר וַיִּתֵּב תְּמָן:
 יח וְתֵב יִצְחָק וַחֲפָר יֵת בְּיַרְי
 דְּמֵיָא דִּי חֲפָרוּ בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם
 אָבוּהִי וְטְמוּנוֹן פְּלִשְׁתָּאִי בְּתַר
 דְּמֵית אַבְרָהָם וַקְרָא לְהֵן שְׁמֵהֵן
 כְּשִׁמְהֵן דִּי הָוּה קָרִי לְהֵן אָבוּהִי:
 יט וַחֲפָרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בְּנַחֲלָא
 וְאַשְׁכְּחוּ תְּמָן בִּירָא דְּמֵיִן נְבָעִין:
 כ וּנְצוּ רַעוּתָא דְּגֵרָר עִם רַעוּתָא
 דִּיצְחָק לְמֵימַר דִּי לְנָא מֵיָא וַקְרָא
 שְׁמָא דְּבִירָא עֶסְקָא אַרִי אֲתַעֲסִיקוּ
 עִמָּה: כא וַחֲפָרוּ בִירָא אַחֲרֵי
 וּנְצוּ אַף עַלְהּ וַקְרָא שְׁמָה שְׁטָנָה:
 כב וְאַסְתַּלַּק מִתְּמָן וַחֲפָר בִּירָא
 אַחֲרֵי וְלֵא נְצוּ עַלְהּ וַקְרָא שְׁמָה
 רְחֹבוֹת וְאָמַר אַרִי כְעַן אֲפִתִּי יֵי
 לְנָא וְנִיפּוּשׁ (ג"א וּפְשֻׁנָא) בְּאַרְעָא:
 כג וְאַסְתַּלַּק מִתְּמָן בְּאֵר שְׁבַע:
 כד וְאַתְגַּלִּי לֵהּ יֵי בְּלִילֵיא הַהוּא
 וְאָמַר אֲנָא אֱלֹהֵה דְּאַבְרָהָם אָבוּךָ
 לֹא תִדְחַל אַרִי בְּסַעֲדָךָ מֵימְרֵי
 וְאַבְרָכְנֶךָ וְאַסְגִּי יֵת בְּנֶךָ בְּדִיל
 אַבְרָהָם עַבְדֵי: כה וּבְנָא תְּמָן
 מִדְּבַחָא וְצִלִּי בְּשָׂמָא דֵּיִן וּפְרַס
 תְּמָן מִשְׁפָּנָה וּכְרוּ תְּמָן עַבְדֵי

אֲשֶׁר חָפְרוּ עַבְדֵי אָבִיו בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו
 סִתְמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיְמַלְאוּם עֶפְרָא: טו וַיֹּאמֶר
 אַבִּימֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעַמְנוּ בִּי־עֲצַמַת מִמֶּנּוּ
 מָאד: יז וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיֵּחַן בְּנַחֲל־גֵרָר
 וַיֵּשֶׁב שָׁם: יח וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחֲפֹר אֶת־
 בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו
 וַיְסִתְמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא
 לְהֵן שְׁמוֹת כְּשִׁמְתָא אֲשֶׁר־קָרָא לְהֵן אָבִיו: טו
 וַיַּחֲפְרוּ עַבְדֵי־יִצְחָק בְּנַחֲלָא וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר
 מַיִם חַיִּים: כ וַיִּרְיִבוּ רַעֲיֵי גֵרָר עִם־רַעֲיֵי יִצְחָק
 לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שְׁם־הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי
 הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ: כא וַיַּחֲפְרוּ בְּאֵר אַחֲרֵת
 וַיִּרְיִבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה: טז
 כב וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחֲפֹר בְּאֵר אַחֲרֵת וְלֹא רָבו
 עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי עַתָּה
 הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאַרְצָךָ: רש"י
 כג וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שְׁבַע: כד וַיֵּרָא אֱלֹוֵי יְהוָה
 בְּלִילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
 אָבִיךָ אֶל־תִּירָא כִּי־אַתָּךְ אֲנֹכִי וּבְרַכְתִּיךָ
 וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ בְּעֵבוֹר אַבְרָהָם עַבְדֵי:

כה וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטְּשֵׁם אֱהָלוֹ וַיִּכְרוּ־שָׁם

רש"י

פְּלִשְׁתָּאִי לְשׁוֹן סְתִימָה, וּבְלִשׁוֹן הַתְּלִמוּד מְטַמְטֵם
 אֶת הַלֵּב: (יז) בְּנַחֲל־גֵרָר. רְחוֹק מִן הָעִיר:
 (יח) וַיֵּשֶׁב וַיַּחֲפֹר. אֶת הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי
 אַבְרָהָם אָבִיו וּפְלִשְׁתִּים סִתְמוּם, וְקָדָם שְׁנַסַּע יִצְחָק
 מִגֵּרָר חֲזָר וַחֲפָרָן: (כ) עֵשֶׂק. עָרְעוֹר: כִּי
 הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ. נִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ עָלֶיהָ בְּמַרְיָכָה
 וְעָרְעוֹר: (כא) שְׁטָנָה. נוֹשְׁמָנ״ט בְּלַע״ז:
 (כב) וּפְרִינוּ בְּאַרְצָךְ. כְּתַרְגוּמוֹ וְנִיפּוּשׁ בְּאַרְעָא:

עבדי יצחק באר: כו ואבימלך הלך אליו
 מגרר ואחזת מרעהו ופיכל שרצבאו כס"ז:
 כו ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי
 ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם:
 כח ויאמרו ראו ראינו כי היה יהוה | עמך
 ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך
 ונכרתה ברית עמך כס"ח: כט אם תעשה עמנו
 רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך
 רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך
 יהוה כס"ח: חמישי ל ויעש להם משתה ויאכלו
 וישתו: לא וישכימו בכקר וישבעו איש לאחיו
 וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: לב ויהי |
 ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו
 על אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו
 מצאנו מים: לד ויקרא אתה שבעה על-בן
 שם העיר באר שבע עד היום הנה כס"ח: ס
 ד ויהי עשו בן-ארבעים שנה ויקח אשה

יצחק בירא: כו ואבימלך אזל
 לותה מגרר וסיעת מרחמוהי
 ופיכל רב חילה: כו ואמר להון
 יצחק מה דין אתיתון לותי ואתון
 סגיתון יתי ושלחתוני מלותכון:
 כח ואמרו מחזא חזינא ארי הוה
 מימרא דני בסעדה ואמרנא
 תתקים פען מומתא דהוה בין
 אבהתנא בינא ובינך ונגזר קים
 עמך: כט אם תעבד עמנא בישא
 כמא די לא אנזיקנך וכמא די
 עבדנא עמך לחוד טב ונשלחנך
 בשלם את פען בריכא דני:
 ל ועבד להון משתנא ויאכלו
 ושתאו: לא ואקדימו בצפרא
 וקיימו גבר לאחיהי ושלחנן
 יצחק ואזלו מלותה בשלם:
 לב והוה ביומא ההוא ואתו
 עבדי יצחק וחויאו לה על עיסק
 בירא די חפרו ואמרו לה
 אשפחנא מיא: לג וקרא יתה
 שבעה על בן שמא דקרתא בארא
 דשבע (נ"י באר שבע) עד יומא הדין:
 לד והוה עשו פר ארבעין שנין
 ונסיב אתתא ית יהודית בת בארי

רש"י

"ושכרת ולא מיין": אַחזת. לשון קבצה ואגדה,
 שְׁנָאֲחִזִין יחד: (כח) ראו ראינו. 'ראו' באבדף,
 'ראינו' בף: תהי נא אלה בינותינו וגו'. האלה
 אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה בינינו
 ובינך: (כט) לא נגענוך. כשִׁאֲמַרְנוּ לך: "לך
 מעמנו": אתה. גם אתה (ספרים אחרים: עתה)
 עשה לנו כמו כן: (לג) שבעה. על שם הכרית:
 (לד) בן-ארבעים שנה. עשו הנה נמשל לחזיר,
 שְׁנָאֲמַר: (תהלים פ) "יכרסמנה חזיר מצער", החזיר
 הנה כשהוא שוכב פושט טלפיו, לומר: ראו שאני

(כו) ואחזת מרעהו. כתרנומו: וסיעת
 מרחמוהי, סיעת מאוהביו. ויש פותרין מרעהו מ'
 מיסוד התבה, כמו: (שופטים יד) "שלשים מרעים"
 דשמשון, כדי שתהיה תבת ו'אחזת' דבוקה, אבל
 אין דרך ארץ לדבר על המלכות כן, סיעת אוהביו,
 שאם כן, כל סיעת אוהביו הוליק עמו, ולא היה
 לו אלא סיעה אחת של אוהבים, לכן יש לפתרו
 כלשון הראשון, ואל תתמה על תי"ו של 'אחזת',
 ואף על פי שאינה תבה סמוכה, יש דגממה
 במקרא: (תהלים ס) "עזרת מצר". (ישעיה נא)

אֶת־יְהוּדִית בַּת־בְּאֲרִי הַחֲתִי וְאֶת־בְּשֵׁמֶת
 בַּת־אֵילָן הַחֲתִי כִשׁ"י: ^א לֵה וְתַהֲיִין מֵרַת רוּחַ
 לְיִצְחָק וְלִרְבֵּקָה כִשׁ"י: ^ב כֹּז אֵי וְיֵהִי כִי־זָקֵן
 יִצְחָק וְתַכְהִינּוּ עֵינָיו מֵרֵאֶת וַיִּקְרָא אֶת־עֲשׂוֹ |
 בְּנֵו הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 הַנְּנִי כִשׁ"י: ^ג וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקֵנְתִי לֹא יִדְעָתִי
 יוֹם מוֹתִי כִשׁ"י: ^ד וְעַתָּה שְׂאֵ־נָא כִלְיָךְ תִּלְיָךְ
 וְקִשְׁתְּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי כְתִיב צִידָה
 קִרִי צִיד כִשׁ"י: ^ה וְעֵשָׂה־לִי מִטַּעֲמִים כַּאֲשֶׁר
 אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיֵאָה לִי וְאֹכְלָה בַּעֲבוּר תִּבְרַכְךָ
 נַפְשִׁי בְּטָרֶם אָמוֹת: ^ו וְרִבְקָה שָׁמְעַת בְּדַבֵּר
 יִצְחָק אֶל־עֲשׂוֹ בְּנֵו וַיִּלְךָ עֲשׂוֹ הַשָּׂדֶה לְצוּד
 צִיד לְהִבִּיֵא כִשׁ"י: ^ז וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב
 בְּנֵה לֵאמֹר הִנֵּה שָׁמְעָתִי אֶת־אֲבִיךָ מִדַּבֵּר
 אֶל־עֲשׂוֹ אַחִיךָ לֵאמֹר: ^ח הִבִּיֵאָה לִי צִיד

חַתָּאָה וְיֵת בְּשֵׁמֶת פַּת אֵילָן
 חַתָּאָה: ^א לֵה וְתַהֲוָה מְסַרְבָּן
 וּמְרַגְזָן עַל מִימַר יִצְחָק וְרִבְקָה:
 א וְתַהֲוָה פַּד סִיב יִצְחָק וְכַתִּיא
 עֵינוּהִי מִלְמַחְזִי וְקִרָא יֵת עֲשׂוֹ
 בְּרַה רַבָּא וַאֲמַר לֵה פְרִי וַאֲמַר לֵה
 הָא אָנָּא: ^ב וַאֲמַר הָא כְּעַן סִיבִית
 לִית אָנָּא יָדַע יוֹמָא דְאִימוֹת:
 ג וְכַעַן סִיב כְּעַן זִינָךְ סִיפָךְ
 וְקִשְׁתְּךָ וּפּוּק לְחַקְלָא וְצוּד לִי
 צִידָא: ^ד וְעַבִּיד לִי תַבְשִׁילִין
 כַּמָּא דְרַחֲמִית וְאַעַל לִי וְאִיכוּל
 בְּדִיל דִּי תִבְרַכְנָךְ נַפְשִׁי עַד לֹא
 אִימוֹת: ^ה וְרִבְקָה שָׁמְעַת פַּד
 מִלִּיל יִצְחָק לִוֹת עֲשׂוֹ בְּרַה וְאֹזֵל
 עֲשׂוֹ לְחַקְלָא לְמִיַּצֵּד צִידָא
 לְאִיִּתָּאָה: ^ו וְרִבְקָה אָמְרַת לִוֹת
 יַעֲקֹב בְּרַה לְמִימַר הָא שָׁמְעִית מִן
 אַבוּךָ מִמְלִל עִם עֲשׂוֹ אַחוּךָ
 לְמִימַר: ^ז אֲתִי לִי צִידָא וְעַבִּיד
 לִי תַבְשִׁילִין וְאִיכוּל וְאַבְרַכְנָךְ

רש"י

יהושע בן קרח: 'אם מגיע אדם לפרק אבותיו,
 ידאג חמש שנים לפנייהם וחמש שנים לאחר בן',
 ויצחק היה בן קכ"ג (פי יעקב בן ס"ג בשנתברך,
 דוק ברש"י סוף הסדר), אמר: 'שמא לפרק אמי
 אני מגיע והיא בת קכ"ז מתה, והריני בן ה' שנים
 סמוך לפרקה'. לפיכך: "לא ידעתי יום מותי",
 שמא לפרק אמי, שמא לפרק אבא: (ג) תליך.
 חרבך, שדרך לתלותה: שא־נא. לשון השחזה,
 כאותה ששנינו: (ביצה כח) 'אין משחזין את
 הספין, אבל משיאה על גבי חברתה'. חדד סכינך
 ושחט יפה, שלא תאכילני נבלה (ב"ר): וצודה לי.
 מן ההפקר ולא מן הגזל: (ה) לצוד ציד להביא.
 מהו 'להביא', אם לא ימצא ציד, יביא מן הגזל:
 (ז) לפני ה'. ברשותו, שסיסכים על ידי:

טהור', כך אלו גזזלים וחומסים ומראים עצמם
 כשרים. כל מ' שנה, הנה עשו צד נשים מתחת יד
 בעליהן ומענה אותם, כשהנה בן מ', אמר: 'אבא
 בן מ' שנה נשא אשה, אף אני בן': (לה) מרת
 רוח. 'לשון המראת רוח, כמו: (דברים ט) "ממרים
 הייתם", כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון:
 ליצחק ולרבקה. שהיו עובדות אֵלילים
 (ב"ר): (א) ותכהינן. בעשנן של אלו (שהיו
 מעשנות ומקטירות לעבודת אֵלילים). דבר אחר:
 כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו,
 כאותה שעה, נפתחו השמים וראו מלאכי השרת,
 והיו בוכים וירדו דמעוניהם ונפלו על עיניו.
 לפיכך, פהו עיניו. דבר אחר: כדי שיטל יעקב את
 הברכות: (ב) לא ידעתי יום מותי. אמר רבי

וַעֲשֵׂה לִי מִטַּעַמִּים וְאֹכְלָה וְאִבְרַכְכָּה לְפָנַי
 יְהוָה לְפָנַי מוֹתֵי כִסִּי: ח וְעַתָּה בְנֵי שְׁמַע בְּקוֹלִי
 לְאִשֶּׁר אֲנִי מִצְוָה אֹתְךָ: ט לְדָנָא אֶל־הַצֵּאן
 וְקַח־לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עֵזִים טְבִיִּים וְאֶעֱשֶׂה
 אֲתֶם מִטַּעַמִּים לְאֹבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהַב כִּסִּי:
 י וְהִבֵּאתָ לְאֹבִיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יִבְרַכְךָ
 לְפָנַי מוֹתוֹ: יא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רַבְקָה אִמּוֹ הֲנִי
 עָשׂוֹ אַחִי אִישׁ שָׂעֵר וְאֲנֹכִי אִישׁ חֶלֶק כִּסִּי:
 יב אוֹלֵי יְמֵשְׁנֵי אָבִי וְהֵייתִי בְּעֵינָיו כַּמֶּתְעַתֵּעַ
 וְהִבֵּאתִי עָלַי קִלְלָה וְלֹא בְרָכָה כִּסִּי: יג וְתֹאמֶר
 לוֹ אִמּוֹ עָלַי קִלְלַתְךָ בְּנֵי אָדָם שְׁמַע בְּקוֹלִי וְלֹךְ
 קַח־לִי: יד וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ
 מִטַּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַב אָבִיו: טו וַתִּקַּח רַבְקָה
 אֶת־בְּגָדֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגָּדֹל הַחֲמֹדֹת אֲשֶׁר
 אִתָּה בַּבָּיִת וַתִּלְבַּשׂ אֶת־יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן כִּסִּי:
 טז וְאֵת עֹרֹת גְּדֵי הָעֵזִים הִלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו
 וְעַל חֻלְקֹת צִוְּאָרָיו: יז וַתִּתֵּן אֶת־הַמִּטַּעַמִּים
 וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה:
 יח וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי מִי
 אִתָּה בְּנֵי: יט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנֹכִי עָשׂוֹ

קָדָם יי קָדָם מוֹתֵי: ח וּבְעֵצֶן בְּרִי
 קָבַל מִנִּי לְמָא דִּי אָנָּא מְפָקֵד
 יִתְךָ: ט אֲזִיל פְּעֵן לֹת עָנָא וְסָב
 לִי מִתְמָן תְּרִין גְּדֵי (בֵּר) עֵזִין
 טָבִין וְאֶעֱבֹד יִתְהוֹן תְּבַשְׂלִין
 לְאֹבִיךָ כַּמָּא דִּי רַחֵם: י וְתִיתִי
 (נִי וְתֵל) לְאֹבִיךָ וַיִּכְוֹל בְּדִיל
 דִּיבְרַכְכָּךְ קָדָם מוֹתָה: יא וְאָמַר
 יַעֲקֹב לְרַבְקָה אִמָּה הָא עָשׂוֹ אַחִי
 גְּבֵר שְׂעֵרָן וְאָנָּא גְּבֵר שְׂעִיעַ:
 יב מָאִים יִמְשַׁנֵּי אָבָא וְאִחִי
 כַּעֲנוּהִי כַּמֶּתְלַעֵב וְאִחִי מִיִּתִי (נִי
 וְאִחִי מִיִּתִי) עָלַי לְוֹטִין וְלֹא בִּרְכָן:
 יג וְאָמַרְתָּ לָּהּ אִמָּה עָלַי אֲתֹאמֶר
 בְּנִבּוּאָה דְלֹא יִיתוּן לְוֹטִיָּא עֲלֶיךָ
 בְּרִי בְרַם קָבַל מִנִּי וְאֲזִיל סָב לִי:
 יד וְאֲזַל וְנָסִיב וְאִיתִי לְאִמָּה
 וְעַבְדַת אִמָּה תְּבַשְׂלִין כַּמָּא
 דִּרַחֵם אָבוּהִי: טו וְנָסִיבַת רַבְקָה
 יֵת לְבוּשֵׁי עֵשָׂו בְּרָה רַבָּא דְכִיתָא
 דִּי עֵמָה בְּבִיתָא וְאֶלְבִּישַׁת יֵת
 יַעֲקֹב בְּרָה זַעֲרָא: טז וְיֵת מִשְׁכֵּי
 גְּדֵי בֵּר עֵזִי אֶלְבִּישַׁת עַל יָדָיו
 וְעַל שְׂעִיעוֹת צוּרָה: יז וַיִּהְבַּת יֵת
 תְּבַשְׂלִיָּא וְיֵת לְחֶמָּא דִּי עַבְדַת
 בִּידָא דִּיעֲקֹב בְּרָה: יח וְעַל לֹת
 אָבוּהִי וְאָמַר אָבָא וְאָמַר הָא אָנָּא
 מִן אַתְּ בְּרִי: יט וְאָמַר יַעֲקֹב
 לְאָבוּהִי אָנָּא עָשׂוֹ בּוּכְרָךְ עַבְדִּית

רש"י

(יא) איש שער. בעל שער: (יב) ימשני. כמו:
 (דברים כח) "ממשש בצְהָרִים": (טו) החמדות.
 הנקיות, פתגמומו: 'דכיתא'. דבר אחר: שחמד
 אותן מן נמרד: אשר אתה בבית. והלא כמה נשים
 היו לו, והוא מפקיד אצל אמו? אלא שהיה בקי
 במעשיהן וחושדן: (יט) אנכי עשו בכרך. אנכי,

(ט) וקח־לי. משלי הם ואינם גול, שכך פתב לה
 יצחק בכתבתה: 'לטל שני גדי עזים בכל יום'
 (ב"ר): שני גדי עזים. וכי שני גדי עזים היה
 מאכלו של יצחק? אלא פסח היה, האחד הקריב
 לפסחו, והאחד עשה מטעמים, בפרקי דרבי
 אליעזר: כאשר אהב. פי טעם הגדי פטעם הצבי:

בְּכֹרֶךְ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם-נָא
 שָׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידֵי בַעֲבוּר תְּבַרְכֵנִי
 נִפְשֶׁךָ כִּסִּי: כ וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-בְּנוֹ מֵהִזֶּה
 מֵהֵרַת לְמָצָא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה
 אֵלָהֶיךָ לְפָנָי: כא וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב גִּשְׁה
 נָא וְאִמְשֶׁךָ בְּנִי הֵאֱתָה זֶה בְּנִי עֲשׂו אִם-
 לֹא כִסִּי: כב וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ
 וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדַי עֲשׂו כִּסִּי:
 כג וְלֹא הִפְיֹרוּ כִּי-הָיוּ יָדָיו כִּיָּדַי עֲשׂו אָחִיו
 שְׁעָרַת וַיְבָרְכֵהוּ: כד וַיֹּאמֶר אֶתָּה זֶה בְּנִי עֲשׂו
 וַיֹּאמֶר אָנִי כִסִּי: כה וַיֹּאמֶר הַגִּישָׁה לִּי וְאָכְלָה
 מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תְּבַרְכֶךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשׁ-לוֹ וַיֹּאכֵל
 וַיָּבֵא לוֹ יֵינ וַיִּשְׁתָּ: כו וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו
 גִּשְׁה-נָא וַיִּשְׁקָה-לִּי בְּנִי: כז וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁק-לוֹ וַיִּרַח
 אֶת-רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה רִיחַ בְּנִי
 כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְו יְהוָה כִּסִּי: שְׁשִׁי כח וַיִּתֵּן
 לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ

רש"י

ה'. שָׁנַתְּנוּ בּוֹ רִיחַ טוֹב וְזֶהוּ שְׂדֵה תְּפֹחִים, כִּן דְּרָשׁוּ
 רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבָרְכָה (תענית כט:): (כח) וַיִּתֵּן-
 לְךָ. יִתֵּן וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן (כ"ר). וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ מוֹסֵב לְעֵנָן
 הַרְאִישׁוֹן: "רְאֵה רִיחַ בְּנִי", שָׁנַתְּנוּ לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא "כְּרִיחַ שְׂדֵה וְגו'", וְעוֹד יִתֵּן לְךָ: "מִטַּל
 הַשָּׁמַיִם וְגו'": מִטַּל הַשָּׁמַיִם. כְּמִשְׁמַעוֹ, וּמִדְּרָשׁ
 אֲגֻדָּה יֵשׁ לְהַרְבֵּה פְּנִים. (דְּבַר אַחַר מֵהוּ הָאֱלֹהִים?
 בְּדִין, אִם רְאוּי לְךָ, יִתֵּן לְךָ, וְאִם לֹא, לֹא יִתֵּן לְךָ,
 אֲבָל לְעֲשׂו אָמַר "מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶךָ", בֵּין
 צְדִיק בֵּין רָשָׁע יִתֵּן לְךָ, וּמִמֶּנּוּ לְמַד שְׁלֵמָה, כְּשֶׁעֲשָׂה
 הַבַּיִת סֹדֵר תְּפִלָּתוֹ, יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּעַל אֲמוּנָה

הוּא הַמְּבִיא לְךָ, וְעֲשׂו הוּא בְּכוֹרֶךָ: עֲשִׂיתִי. כְּמָה
 דְּבָרִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי: שָׁבָה. לְשׁוֹן מִיִּסֵּב עַל
 הַשְּׁלֵחַן, לְכָף מִתְרָגֵם 'אֶסְתַּמְרִי': (כא) גִּשְׁה-נָא
 וְאִמְשֶׁךָ. אָמַר יִצְחָק בְּלִבּוֹ: 'אֵין דְּרָךְ עֲשׂו לְהִיּוֹת
 שֵׁם שְׁמִים שְׁגוּר בְּפִיו, וְזֶה אָמַר: "כִּי הִקְרָה ה'
 אֵלָהֶיךָ": (כב) קוֹל יַעֲקֹב. שְׁמַדְבַּר בְּלִשׁוֹן
 תְּחִנּוּנִים: "קוּם-נָא", אֲבָל עֲשׂו בְּלִשׁוֹן קְטוֹנִיָּא
 דְּבַר: "יָקוּם אָבִי": (כד) וַיֹּאמֶר אָנִי. לֹא אָמַר:
 'אֲנִי עֲשׂו', אֲלֹא "אֲנִי": (כז) וַיִּרַח וְגו'. וְהֵלֵא
 אֵין רִיחַ רַע יוֹתֵר מִשְׁטָף הַעֲזִים אֲלֹא מִלְּמַד
 שְׁנִכְנֶסָה עִמּוֹ רִיחַ גַּן עֵדֶן: כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְו

וְרַב דָּגוֹן וְתִירַשׁ כְּשִׁי׃ כט יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים
 כתיב וישתחו קרי וישתחוו לך לְאֲמִים הוּהוּ גְבִיר
 לְאֲחִיךָ וְיִשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְּנֵי אֲמִיךָ אַרְרִיךָ אָרוֹר
 וּמְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ כְּשִׁי׃ ל וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יִצְחָק
 לְבַרְךָ אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אֵךְ יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב
 מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וְעָשׂוּ אָחָיו בָּא
 מִצִּידוֹ כְּשִׁי׃ לא וַיַּעַשׂ גַּם־הוּא מְטַעְמִים וַיָּבֵא
 לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד
 בְּנֹו בַעֲבַר תְּבַרְכֵנִי נַפְשֶׁךָ׃ לב וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק
 אָבִיו מִי־אַתָּה וַיֹּאמֶר אֲנִי בְנֶךָ בְּכֻרְךָ עָשׂוּ׃
 לג וַיַּחֲרֹד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד־מָאֵד וַיֹּאמֶר
 מִי־אֲפֹא הוּא הַצֵּד־צִיד וַיָּבֵא לוֹ וַאֲכַל מִכָּל
 בָּטָרָם תָּבוֹא וּאֲבָרְכֶהוּ גַם־בְּרוּךְ יִהְיֶה כְּשִׁי׃
 לד כִּשְׁמַע עָשׂוּ אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה
 גְדֹלָה וּמָרָה עַד־מָאֵד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכֵּנִי
 גַם־אֲנִי אָבִי׃ לה וַיֹּאמֶר בָּא אַחִיךָ בְּמִרְמָה

רש"י

ומצדיק עליו את הדין לא יקרא עליך תגר. לפיכך:
 (מלכים א ח) ונתתה לאיש ככל דרכיו אשר תדע
 את לבבו, אבל נכרי, מחסר אמנה, לפיכך אמר:
 "אתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא
 אליך הנכרי", בין ראוי בין שאינו ראוי, תן לו, כדי
 שלא יקרא עליך תגר, ברש"י ישן מדקק:
 (כט) בני אמה. ויעקב אמר ליהודה: "בני
 אביך", לפי שהיו לו בנים מפמה אמהות, וכאן
 שלא נשא אלא אשה אחת, אמר: "בני אמה":
 ארריך ארוור ומברכיך ברוך. ובבלעם הוא אומר:
 "מברכיך ברוך ואורריך ארוור" (במדבר כד ט).
 הצדיקים תחלתם יסורים וסופן שלווה, ואורריהם

ומצעריהם קודמים למברכיהם, לפיכך יצחק
 הקדים קללת אוררים לברכת מברכים, והרשעים
 תחלתן שלווה וסופן יסורין, לפיכך בלעם הקדים
 ברכה לקללה: (ל) יצא יצא. זה יוצא וזה בא:
 (לג) ויחרד. פתרגומו: 'ותוה', לשון תמיהה,
 ומדרשו: ראה גיהנם פתוחה מתחתיו: מי־אפוא.
 לשון לעצמו, משמש עם פמה דברים. דבר אחר:
 איפוא, איה פה, מי הוא ואפוא הוא הצד ציד?
 ואכל מפל. מפל מטעמים שבקשתי לטעם טעמתי
 בו (כ"ר): גם־ברוך יהיה. שלא תאמר: 'אלולא
 שרמה יעקב לאביו, לא נטל את הברכות', לךך
 הספים וברכו מדעתו (כ"ר): (לה) במרמה.

ברכתך: לו ואמר יאות קרא
שמה יעקב ויחכמי דגן תרתין
זמנין ית בכירותי נסיב והא כען
קביל ברכתי ואמר הלא שבקת
לי ברכתא: לו ואתיב יצחק
ואמר לעשו הא רב שותה לך
(נ"י עלון) וית כל אחוהי יהבית לה
לעבדין ועיבור וחקר סעדתה
ולך הכא מה אעפיד ברי:
לח ואמר עשו לאבוהי הברכתא
חדא היא לך אבא ברך לי אף
אנא אבא וארים עשו קלה
ובכא: לט ואתיב יצחק אבוהי
ואמר לה הא מטובא דארעא
יהא מותבך ומטלא דשמיא
מלעלא: מ ועל חרפך תיחי וית
אחורף תפלח ויהי פד יעברון
בנוהי על פתגמי אורייתא ותעדי
גירה מעל צורף: מא ונטר עשו
דבבו ליעקב על ברכתא די ברכה
אבוהי ואמר עשו בלבה יקרבוני

ויקח ברכתך כס"י: לו ויאמר הכי קרא שמו
יעקב ויעקבני זה פעמים את-בכרתי לקח
והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא-אצלת
לי ברכה כס"י: לו ויען יצחק ויאמר לעשו הן
גביר שמתיו לך ואת-כל-אחיו נתתי לו
לעבדים ודגן ותירש סמכתיו ולכה אפוא
מה אעשה בני כס"י: לח ויאמר עשו אל-אביו
הברכה אחת הוא-לך אבי ברכני גם-אני
אבי וישא עשו קלו ויבך כס"י: לט ויען יצחק
אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה
מושבך ומטל השמים מעל כס"י: מ ועל-חרפך
תחיה ואת-אחיו תעבד והיה כאשר תריד
ופרקת עלו מעל צוארך כס"י: מא וישטם עשו
את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו

רש"י

בחקמה: (לו) הכי קרא שמו. לשון תימה הוא,
כמו: (לקמן כט) "הכי אחי אתה"? שמה לךך נקרא
שמו יעקב, על שם סופו, שהוא עתיד לעקבני,
תנחומא. למה חרד יצחק? אמר: 'שמה עון יש בי
שברכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס?
התחיל עשו מצעק: "ויעקבני זה פעמים", אמר לו
אביו: 'מה עשה לך'? אמר לו: "את-בכרתי לקח",
אמר: 'בכך הייתי מצר וחרד, שמה עברתי על
שורת הדין. עכשו, לבכור ברכתי: "גם ברופך
יהיה": "ויעקבני כתרגמו ויחכמי, ארכני. וארב,
'יכמן', ויש מתרגמין: 'וחכמי', נתחכם לי:
אצלת. לשון הפרשה, כמו "ויאצל" (ספרים
אחרים: "ויצל"): (לז) הן גביר. ברכה זו
שביעית היא, והוא עושה אותה ראשונה? אלא
אמר לו: מה תועלת לך בברכה? אם תקנה נכסים,

שלו הם, שהרי גביר שמתיו לך ומה שקנה עבד,
קנה רבו: ולכה אפוא מה אעשה. איה, אפוא,
אבקש מה לעשות לך?: (לח) הברכה אחת.
ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו: (במדבר יג)
"הבמחנים"? "השמנה היא"? (שמואל ב ג)
"הכמות נבל"?: (לט) משמני הארץ וגו'. זו
איטלג"א של יון (כ"ר): (מ) ועל-חרפך. כמו:
'בחרפך'. יש על שהוא במקום אות ב', כמו:
(יחזקאל לג) "עמדתם על חרפכם", בחרפכם, (שמות
ו) "על צבאתם", בצבאותם: והיה כאשר תריד.
לשון צער כמו: (תהלים נה) "אריד בשיחי", כלומר,
כשיעברו ישראל על התורה ויהיה לך פתחון פה
להצטער על הברכות שנטל ופרקת עלו וגו':
(מא) יקרבו ימי אבל אבי. כמשמעו, שלא
אצער את אבא, ומדרשי אנדה לכמה פנים יש:

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ בְלָבוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִי
 וְאַהֲרֹנָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי כִּשׁ"י: מִבּ וַיִּגְדַּל לְרִבְקָה
 אֶת־דְּבָרֵי עֲשׂוּ בְנֵה הַגְּדָל וְתִשְׁלַח וְתִקְרָא
 לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וְתֹאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂוּ
 אֶחָיִךְ מִתְנַחֵם לָךְ לְהַרְגֹּף כִּשׁ"י: מִג וְעַתָּה בְנֵי
 שְׁמַע בְּקֹלִי וְקוּם בְּרַח־לָךְ אֶל־לְבֹן אָחִי
 חַרְנָה: מִד וַיֵּשְׁבֶת עִמּוֹ יָמִים אַחֲדִים עַד
 אֲשֶׁר־תָּשׁוּב חֶמֶת אֶחָיִךְ כִּשׁ"י: מִה עַד־שׁוּב אֶף־
 אֶחָיִךְ מִמָּךְ וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לוֹ
 וְשַׁלַּחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לְמָה אֲשַׁבֵּל גַּם־
 שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד כִּשׁ"י: מִו וְתֹאמֶר רִבְקָה אֶל־
 יִצְחָק קֶצְתִּי בְּחַיֵּי מִפְּנֵי בָנוֹת חַת אִם־לִקַּח
 יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת־חַת כָּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ
 לְמָה לִּי חַיִּים כִּשׁ"י: כֶּח א וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־
 יַעֲקֹב וַיְבָרֵךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֵהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא־תִקַּח
 אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנַעַן: כ קוּם לָךְ פְּדֻנָה* אַרְם
 בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמָּךְ וְקַח־לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה
 מִבְּנוֹת לְבֹן אָחִי אִמָּךְ כִּשׁ"י: ג וְאֵל שְׁדֵי יְבָרֵךְ וַיְבָרֵךְ וַיְרַבֵּךְ וְהָיִיתָ

יומי אבלי דאבא ואקטול ית
 יעקב אחי: מב ואתחנה לרבקה
 ית פתגמי עשו ברה רבא ושלחת
 וקרת ליעקב ברה זעירא ואמרת
 לה קא עשו אחוה כמן לה
 למקטלה: מג וכען ברי קבל מני
 וקום אזיל לה לות לבן אחי
 לתרן: מד ותתיב עמה יומין
 זעירין עד דיתוב רוגזא דאחוה:
 מה עד דיתוב רוגזא דאחוה מנה
 ויתנשי ית די עבדת לה ואשלח
 ואדברנה מתמן למה אתפל אף
 תרויכון יומא חד: מו ואמרת
 רבקה ליעקב עקית בחיי מן קדם
 בנת התאה אם נסיב יעקב אתתא
 מבנת התאה כאלין מבנת ארעא
 למה לי חיים: א ויקרא יצחק
 ליעקב ובריה יתה ופקדה ואמר
 לה לא תסב אתתא מבנת כנען:
 ב קום אזיל לפדן ארם לבית
 בתואל אבוהא דאמה וסב לה
 מתמן אתתא מבנת לבן אחוהא
 דאמה: ג ואל שדי יברך יתה
 ויפשה ויסגנה ויתהי לכנשת

*תרי טעמי

רש"י

בַּיַעֲקֹב אָמַר: "כַּאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי, שְׁכַלְתִּי": גַּם־
 שְׁנֵיכֶם. וְאִם יָקוּם עֲלֶיךָ וְאַתָּה תַּהַרְגֵנּוּ, יַעֲמְדוּ בְנֵי
 וַיְהַרְגוּךָ, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרְקָה בָּהּ וְנִתְנַבְּאָה שְׂבִיּוֹם
 אַחַד יָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּפֶרֶק ה'מִקְנָא לְאִשְׁתּוֹ'
 (סוּטָה יב): (מו) קֶצְתִּי בְּחַיֵּי. מְאִסְתִּי בְּחַיֵּי:
 (כ) פְּדֻנָה. כְּמוֹ לְפָדוֹן: בֵּיתָה בְּתוֹאֵל. לְבֵית
 בְּתוֹאֵל, כֹּל תְּבָה שְׁצָרִיכָה לְמַ"ד בְּתַחֲלָתָהּ, הַטִּיל
 לָהּ ה"א בְּסוּפָהּ (יְבֻמוֹת יג): (ג) וְאֵל שְׁדֵי. מִי שְׁדֵי

(מב) וַיִּגְדַּל לְרִבְקָה. בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הִגִּיד לָהּ מַה
 שְׁעָשׂוּ מִהֲרַהֵר בְּלָבוֹ: מִתְנַחֵם לָךְ. נָחַם עַל הָאֲחֻזָּה
 לְחֹשֶׁב מִחֲשָׁבָה אַחֲרַת, לְהִתְנַפֵּר לָךְ וּלְהַרְגֹּף.
 וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: כְּכֹר אֲתָה מֵת בְּעֵינָיו וְשָׁתָה עֲלֶיךָ
 פּוֹס שֶׁל תְּנַחוּמִים, וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ: לְשׁוֹן תְּנַחוּמִים,
 מִתְנַחֵם הוּא עַל הַבְּרָכוֹת בְּהַרְגִּיתָךְ: (מד) אַחֲדִים.
 מוֹעֲטִים: (מה) לְמָה אֲשַׁבֵּל. אֲהִיָּה שְׁפוּלָה
 מִשְׁנֵיכֶם. לְמַד עַל הַקּוֹבֵר אֶת בְּנָיו שְׁקֵרוּי שְׁפוּל, וְכֵן

לְקַהֵל עַמִּים כְּשִׁי: ד וַיִּתֵּן לָךְ אֶת־בְּרַכַּת אֲבֹרָהֶם לָךְ וּלְזִרְעֶךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אֶרֶץ מִגְרִיף אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם כְּשִׁי: שְׁבִיעִי ה וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פְּדִנָה* אֶרֶם אֶל־לָבֵן בֶּן־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אַחֵי רַבְקָה אִם יַעֲקֹב וַעֲשׂו כְּשִׁי: ו וַיֵּרָא עֲשׂו כִּי־בָרַךְ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַשְׁלַח אֹתוֹ פְּדִנָה* אֶרֶם לְקַחַת־לוֹ מִשְׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיֵּצֵא עָלָיו לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: מִפְּטִיר ו וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פְּדִנָה* אֶרֶם כְּשִׁי: ח וַיֵּרָא עֲשׂו כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָי יִצְחָק אָבִיו: ט וַיֵּלֶךְ עֲשׂו אֶל־יִשְׁמַעְאֵל

שְׁבִטִין: ד וַיִּתֵּן לָךְ ית בְּרַכְתָּא דְאַבְרָהָם לָךְ וּלְבְנֵיךָ עַמְךָ לְמִירְתָךָ ית אֶרֶע תּוֹתְבוּתְךָ דִּי יְהִב יי לְאַבְרָהָם: ה וַשְׁלַח יִצְחָק ית יַעֲקֹב וְאֵל לְפָדֵן אֶרֶם לְבֵן בְּר בְּתוּאֵל אֲרָמָאָה אַחֻוּהָא דְרַבְקָה אִמָּה דְיַעֲקֹב וַעֲשׂו: ו וַחֲזָא עֲשׂו אַרִי בְרִיךְ יִצְחָק ית יַעֲקֹב וַשְׁלַח יתָה לְפָדֵן אֶרֶם לְמַסַּב לָהּ מִתְמָן אֲתָתָא פִּד בְּרִיךְ יתָה וּפְקִיד עֲלוּהִי לְמִימַר לָא תִסַּב אֲתָתָא מִבְּנַת כְּנָעַן: ז וְקַבִּיל יַעֲקֹב מִן אֲבוּהִי וּמִן אִמָּה וְאֵל לְפָדֵן אֶרֶם: ח וַחֲזָא עֲשׂו אַרִי בִישָׂא בְּנַת כְּנָעַן בְּעֵינָי יִצְחָק אֲבוּהִי: ט וְאֵל עֲשׂו לְוֹת יִשְׁמַעְאֵל וּנְסִיב ית מַחֲלַת בַּת

*תרי טעמי

רש"י

”ואלה שני חיי ישמעאל וגו’”. נמצא, יעקב כשמת ישמעאל בן ס”ג שנים היה, ולמדנו מכאן שנטמן בבית עבר י”ד שנה, ואחר כך הלך לחרו, שהרי לא שהה בבית לכן לפני לדתו של יוסף אלא י”ד שנה, שנאמר: (לקמן לא) ”עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך, ושש שנים בצאנך”, ושכר הצאן משנולד יוסף היה, שנאמר: (לקמן ל) ”ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו’”, ויוסף בן ל’ שנה היה כשחלה, ומשם עד שירד יעקב למצרים ט’ שנים, ד’ של שבע וב’ של רעב, ויעקב אמר לפרעה: (לקמן מז) ”ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה”, צא וחשב: י”ד שנה שלפני לדת יוסף ושלשים של יוסף ותשע משחלה עד שבא יעקב, הרי נ”ג, וכשפרש מאביו היה בן ס”ג, הרי קי”ו והוא אומר ”שלשים ומאת שנה”, הרי חסרים י”ד שנים, הא למדת, שאחר שקבל הברכות נטמן בבית עבר י”ד שנים (אבל לא נענש עליהם בזכות

בברכותיו למתברכין מפיו, זכרף אותך: (ד) את־ בְּרַכַּת אֲבֹרָהֶם. שאמר לו: ”ואעשה לגוי גדול”, ו”התברכו בזרעך” יהיו אותן ברכות האמורות לך, בשבילך, (ממך) יצא אותו הגוי ואותו הזרע המברך: (ה) אם יעקב ועשו. איני יודע מה למדנו: (ז) וישמע יעקב. מחבר לענין של מעלה: ”וירא עשו כי ברך יצחק וגו’ וכי שלח אותו פדנה ארם”, וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם, וכי רעות בנות כנען, והלך גם הוא אל ישמעאל: (ט) אחות נביות. ממשמע שנאמר ”בת ישמעאל”, איני יודע שהיא אחות נביות? אלא למדנו שמת ישמעאל משיעדה לעשו, קדם נשואין, והשיאה נביות אחיה, ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן ס”ג שנים, שהרי ישמעאל בן ע”ד שנים היה כשנולד יעקב, ש”ד שנה היה גדול ישמעאל מיצחק, ויצחק בן שלשים שנה בלדת אותם”, הרי ע”ד, ושנותיו היו קל”ז, שנאמר:

וַיִּקַּח אֶת־מַחֲלַת | בַּת־יִשְׁמַעֵאל בֶּן־אֲבֵרָהָם אֲחֹת נְבוֹת עַל־נָשָׂיו לוֹ לְאִשָּׁה כַּסִּי: ססס

יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֲבֵרָהָם אָחִיהָ
דְּנָבִיּוֹת עַל נְשׂוּהֵי לֵה לְאִנְתּוֹ:
ס ס ס

ק"ו פסוקים, על"ו סימן

רש"י

התורה, שְׁהָרִי לא פָּרַשׁ יוֹסֵף מֵאָבִיו אֲלָא כ"ב שְׁנָה, דְּהִינּוּ מִי"ז עַד ל"ט, כְּנִגְדַּ כ"ב שְׁפָרַשׁ יַעֲקֹב מֵאָבִיו וְלֹא כְּבָדוֹ, וְהֵם כ' שָׁנִים בְּבֵית לָבֵן וּשְׁתֵּי שָׁנִים שְׁשָׁה בְּדֶרֶךְ, כְּדַכְתִּיב: (לְקַמֵּן לֵג) "וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עֲשָׂה סְפוֹת", וּפְרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה מִזֶּה הַפְּסוּק, שְׁשָׁה י"ח חֲדָשִׁים בְּדֶרֶךְ, דְּבֵית הָוָה בַּיּוֹם הַגִּשְׁמִים וְסְפוֹת הָיוּ בַּיּוֹם הַחֲמָה וּלְחֻשְׁבוֹן הַפְּסוּקִים שְׁחֻשְׁבוּ לְעֵיל מִשְׁפָּרַשׁ מֵאָבִיו עַד שְׁיָרַד בַּעַת הַגְּבַהַת הַסֵּפֶר וְאִמִּירַת וְזֹאת הַתּוֹרָה – אֵין מִנְהַגְנוּ לְהַרְאוֹת בְּאֲצַבַּע. * מִנְהַגְנוּ: מִגְּבִיַּה הַסֵּפֶר תּוֹרָה וְלֹאֲחֵרִי שְׁמֵרָאָה אוֹתָהּ לְקַהֵל חוּזֵר וּמִנִּיחָה עַל הַבֵּימָה וּגּוֹלְלָהּ בְּעַצְמוֹ. וְאוֹ יוֹשֵׁב עַל הַסֵּפֶל וְאַחַר כּוֹרֵךְ הַמִּפְּהָ (= חוּגֵר בְּאֲבִנְט וְעוֹטֵף בְּמַעִיל). * כַּשְׁמַגְבִּיהֵין הַסֵּפֶר תּוֹרָה לְהַרְאוֹת הַכְּתָב לְעַם, כָּל אָדָם יִשְׁתַּדֵּל לְקָרֵב עַצְמוֹ לְבֵימָה כְּדִי שִׁיּוּכַל לְקַרָּא מַה שְׁכְּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרָה בַּעַת הַגְּבַהַת הַסֵּפֶר תּוֹרָה, וַיֵּאמֶר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְיָחִים הֵיִא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאִשְׁרָי. דְּרַכִּיָּה דְּרַכִּיָּגַעַם, וְכָל־נְתִיבְתֵיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בַּיּוֹמֵינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וַיִּחְפֹּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיִּגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מִדֵּיִקִּים לְגַלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתּוֹרָה, שְׁמִקּוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאֲמַצְעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבִנְט חוּגֵרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

הַפְּטֵרָה לְשִׁמוֹ"ת בְּמֵלָאכִי פֶרֶק א

א מִשָּׂא דְּכַר־יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיַד מֵלָאכִי: כ אֲהַבְתִּי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאַמְרַתֶּם בְּפִי אֲהַבְתֵּנוּ הַלּוֹא־אֲחָ עֲשׂוּ לְיַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה וְאַהֲבֵ אֶת־יַעֲקֹב: ג וְאַתְעֲשׂוּ שְׁנֵאתִי וְאַשִּׁים אֶת־הָרִיו שְׁמִמָּה וְאַתְנַחֲלְתוּ לְתַנּוֹת מְדַבֵּר: ד כִּי־תֹאמַר אֲדוֹם רִשְׁשֵׁנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרֹם וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רְשָׁעָה וְהָעַם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עַד־עוֹלָם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ וַיִּגְדֵּל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל: ו בֶּן יַכְבֵּד אָב וְעַבְדֵּ אֲדוֹנָיו וְאִם־אָב אָנִי אֵינִי כְבוֹדִי וְאִם־אֲדוֹנִים אָנִי אֵינִי מוֹרְאֵי אָמַר | יְהוָה צְבָאוֹת לְכֶם הַפְּתַנִּים בּוֹזֵי שְׁמִי וְאַמְרַתֶּם בְּפִי בּוֹזֵי אֶת־שְׁמִי: ז מְגִישִׁים עַל־מִזְבְּחֵי לֶחֶם מִגֹּאֵל וְאַמְרַתֶּם בְּפִי גֵאלְגּוֹד בְּאַמְרַכֶּם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְנֶה הוּא: ח וְכִי־תִגְשׁוּ עוֹר לְזַבְּחַ אֵין רָע וְכִי תִגְשׁוּ פֶסַח וְחֹלָה אֵין רָע הַקְּרִיבָהוּ נָא לְפַתְחֵךְ הַיְרֻצֵּךְ אוֹ הִישָׂא פְּנֵיךְ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת:

ט ועתה חלונא פניאל ויחננו מידכם היתה זאת הישא מכם פנים אמר יהוה צבאות: ימי גם-בכם ויסגר דלתים ולא-תאירו מזבחי חנם אין-לי חפץ בכם אמר יהוה צבאות ומנחה לא-ארצה מידכם: יא פי ממזרח-שמש ועד-מבואו גדול שמי בגוים ובכל-מקום מקטר מגש לשמי ומנחה מהורה פיי-גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות: יב ואתם מחללים אותו פאמרכם שלחן אדני מגאל הוא וניבו נבזה אכלו: יג ואמרתם הנה מתלאה והפתתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול ואת-הפסח ואת-החולה והבאתם את-המנחה הארצה אותה מידכם אמר יהוה: יד וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונדר וזבח משחת לאדני פי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ושמי נורא בגוים:

ב א ועתה אליכם המצוה הזאת הפהנים: ב אם-לא תשמעו ואם-לא תשימו על-לב לתת כבוד לשמי אמר יהוה צבאות ושלחתי בכם את-המארה וארותי את-ברכותיכם וגם ארותיה פי אינכם שמים על-לב: ג הנני גער לכם את-הזרע ווריתי פירש על-פניכם פירש חגיכם ונשא אתכם אליו: ד וידעתם פי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות בריתי את-לוי אמר יהוה צבאות: ה בריתי | היתה אתו החיים והשלום ואתנם-לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא: ו תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא-נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון: ז פישפתי כהן ישמר-דעת ותורה יבקשו מפיהו פי מלאך יהוה-צבאות הוא:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבוחר בתורה ובמישה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

הפטרה לשמו"ת ולקריאה בציבור שמואל א פרק כ

יח ויאמר-לו יהונתן מחר חדש ונפקדת פי יפקד מושבך: יט ושלשת תרד מאד ובאת אל-המקום אשר-נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האול: כ ואני שלשת החצים צדה אורה לשלח-לי למטרה: כא והנה אשלח את-הנער לך מצא את-החצים אם-אמר אמר לנער הנה החצים | ממך והנה קחנו | ובאה פי-שלום לך ואין דבר חיי-הוה: כב ואם-בה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך פי שלחך יהוה: כג והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד-עולם: כד ויפתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה וישב המלך על-מושבו בפעם | בפעם אל-מושבו הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: כו ולא-דבר שאול מאומה ביום

ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כִּי־לֹא טָהוֹר: כּוֹוִיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו מְדוּעַ לֹא־בָא בְּנ־יִשְׂי גַם־תְּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחִים: כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מֵעַמְדֵי עַד־בַּיִת לָחִים: כט וַיֹּאמֶר שְׂלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בְּעִיר וְהוּא צְוִה־לִי אָחִי וְעַתָּה אִם־מִצְאָתִי חָן בְּעֵינֶיךָ אִמְלָטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שְׁלֹחַן הַמִּלָּךְ: לו וַיַּחֲרֹ־אָף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנ־נַעֲוֹת הַמַּרְדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבְנ־יִשְׂי לְבִשְׁתָּךְ וּלְבִשַׁת עֲרוֹת אִמְךָ: לא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנ־יִשְׂי חָי עַל־הָאָדָמָה לֹא תָכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֶתָּה אֵלַי כִּי בְנ־מָוֶת הוּא: לב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה: לד וַיִּטַּל שְׂאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַפְתּוֹ וַיִּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מַעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לה וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלֹחַן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָבַל בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לָחִים כִּי נַעֲצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: לו וַיְהִי בַּפֶּקֶד וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קִטָּן עִמּוֹ: לו וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מִצֵּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יָרֶה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: לו וַיָּבֵא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרֶה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאָה: לו וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מִהֵרָה חַיִּשָּׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְקַט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים וַיָּבֵא אֶל־אֲדֹנָיו: לו וְהַנָּעַר לֹא־יָדַע מֵאוֹמָה אָף יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: לו וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כִּלָּיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבִּיא הָעִיר: מא הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֶצֶל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל לְאֶפְרוֹ אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמַּיִם וַיִּשְׁקֹוּ | אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | פִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרַעִי וּבֵין זֵרַעְךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה כְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל פְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
 אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּ לָנוּ
 יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאָרַת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יְתַבְּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המוֹלֵד: יוֹם שַׁבַּת, שְׁעָה 5 בְּבוֹקֶר, 54 דְּקוֹת, 2 חֲלָקִים.
 ראש חודש כסלו, ביום הראשון הבא עלינו לטובה.

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ו	א	ו	א	ו	א	אדמוה"ז		מג"א		ו	א	
								ו	א	ו	א			
17:14	16:07	16:58	17:05	16:25	16:33	10:02	10:00	9:15	9:11	8:16	8:13	6:52	6:44	אוסטריה וינה
19:47	18:45	19:32	19:26	19:03	18:58	9:44	9:46	8:35	8:37	7:38	7:42	5:05	5:10	אוסטרליה מלבורן
17:20	16:15	17:05	17:11	16:33	16:40	10:04	10:02	9:16	9:13	8:19	8:16	6:51	6:43	אוקראינה אודסה
16:59	15:52	16:43	16:50	16:10	16:17	9:47	9:44	9:00	8:56	8:01	7:58	6:37	6:30	אוק. דנייפרופטרובסק
17:21	16:11	17:04	17:11	16:29	16:37	10:14	10:12	9:28	9:24	8:27	8:23	7:08	7:00	אוקראינה ז'יטומיר
17:14	16:04	16:57	17:04	16:22	16:30	10:08	10:06	9:22	9:18	8:20	8:16	7:02	6:53	אוקראינה קייב
17:47	16:42	17:31	17:38	17:00	17:07	10:28	10:26	9:40	9:36	8:44	8:40	7:13	7:06	איטליה מילאנו
20:11	19:12	19:57	19:52	19:30	19:25	10:19	10:21	9:11	9:14	8:19	8:22	5:45	5:50	ארגנטינה ב. איירס
17:39	16:39	17:25	17:30	16:57	17:02	10:07	10:05	9:16	9:13	8:25	8:23	6:42	6:37	ארה"ב בולטימור
17:27	16:27	17:13	17:18	16:45	16:50	9:57	9:55	9:07	9:04	8:15	8:13	6:35	6:29	ארה"ב ברוקלין נ.י.
17:32	16:36	17:20	17:23	16:54	16:58	9:50	9:49	8:58	8:56	8:11	8:09	6:20	6:15	ארה"ב לוס אנג'לס
18:11	17:17	17:59	18:01	17:35	17:38	10:15	10:13	9:20	9:18	8:36	8:35	6:34	6:31	ארה"ב מיאמי
18:01	16:59	17:47	17:52	17:17	17:23	10:35	10:33	9:45	9:42	8:52	8:49	7:14	7:08	ארה"ב מישגן
17:29	16:29	17:15	17:20	16:47	16:52	9:58	9:56	9:07	9:04	8:16	8:14	6:34	6:28	ארה"ב ניו ג'רסי
17:22	16:21	17:08	17:13	16:39	16:44	9:54	9:52	9:04	9:01	8:12	8:09	6:32	6:26	ארה"ב ניו הייבן
17:19	16:18	17:05	17:10	16:36	16:41	9:53	9:50	9:03	8:59	8:10	8:07	6:32	6:26	ארה"ב שיקאגו
19:00	18:06	18:48	18:45	18:24	18:21	9:38	9:40	8:33	8:35	7:48	7:50	5:16	5:19	ברזיל ס. פאולו
18:45	17:52	18:33	18:30	18:10	18:07	9:25	9:26	8:20	8:21	7:35	7:37	5:04	5:06	ברזיל ריו דה ז'נרו
17:13	16:03	16:56	17:04	16:21	16:29	10:11	10:07	9:25	9:20	8:22	8:18	7:06	6:58	בריטניה לונדון
17:18	16:05	17:00	17:09	16:23	16:32	10:22	10:18	9:37	9:32	8:31	8:27	7:22	7:13	בריטניה מנצ'סטר
17:41	16:32	17:25	17:32	16:50	16:58	10:34	10:32	9:48	9:44	8:47	8:43	7:27	7:19	גרמניה פרנקפורט
17:24	16:29	17:12	17:15	16:47	16:50	9:37	9:35	8:44	8:41	7:58	7:56	6:03	5:58	ישראל באר שבע
17:21	16:13	17:09	17:12	16:43	16:47	9:37	9:35	8:44	8:42	7:57	7:55	6:04	6:00	ישראל חיפה
17:21	16:04	17:09	17:12	16:44	16:48	9:35	9:34	8:42	8:40	7:56	7:54	6:02	5:57	ישראל ירושלים
17:23	16:25	17:10	17:14	16:45	16:49	9:37	9:36	8:44	8:42	7:58	7:56	6:04	6:00	ישראל תל אביב
17:26	16:20	17:10	17:17	16:38	16:45	10:11	10:09	9:23	9:20	8:26	8:22	6:58	6:51	מולדובה קישינב
18:33	17:41	18:21	18:23	17:59	18:01	10:26	10:25	9:30	9:29	8:49	8:48	6:41	6:38	מקסיקו מקסיקו
18:53	18:03	18:42	18:42	18:21	18:21	10:18	10:17	9:18	9:17	8:38	8:38	6:17	6:16	סינגפור סינגפור
16:48	15:36	16:30	16:38	15:54	16:03	9:47	9:44	9:02	8:57	7:58	7:54	6:45	6:36	פולין ורשא
18:04	17:00	17:49	17:55	17:18	17:24	10:46	10:44	9:58	9:54	9:01	8:58	7:31	7:24	צרפת ליאון
18:09	17:02	17:53	18:00	17:20	17:27	10:59	10:56	10:12	10:08	9:12	9:09	7:49	7:41	צרפת פריז
17:44	16:42	17:30	17:35	17:00	17:06	10:21	10:18	9:32	9:28	8:38	8:35	7:02	6:56	קנדה טורונטו
17:18	16:14	17:03	17:09	16:32	16:38	10:00	9:57	9:11	9:07	8:15	8:12	6:44	6:37	קנדה מונטריאול
17:34	16:16	17:14	17:23	16:34	16:44	10:45	10:41	10:02	9:56	8:51	8:46	7:51	7:40	רוסיה מוסקבה
17:24	16:03	17:03	17:13	16:21	16:32	10:40	10:36	9:58	9:52	8:44	8:40	7:50	7:39	רוסיה רוסטוב
17:46	16:40	17:31	17:37	16:58	17:05	10:33	10:30	9:45	9:41	8:47	8:43	7:20	7:13	שוויץ ציריך

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.
2. כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.
3. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.
4. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel - ישראל 72915 חב"ד 373 ת.ד.

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00085
04/11/2007